

WarmtelinQ Rijswijk - Leiden en aanlandlocatie Cluster 1

Zienswijzen, geanonimiseerd

Februari 2024
Provincie Zuid-Holland

Inhoudsopgave

zienswijze	documentpagina
Z001	2
Z002	4
Z003	19
Z004	19
Z005	19
Z006	21
Z007	23
Z008	179
Z009	186
Z010	193
Z011	201
Z012	202
Z013	205
Z014	233
Z015	235
Z016	247
Z017	250
Z018	253
Z019	259
Z020	263
Z021	265
Z022	269
Z023	272
Z024	274
Z025	276
Z026	278
Z027	289
Z028	290
Z029	292
Z030	299
Z031	301
Z032	308
Z033	313

Details van het ingeleverde formulier	
Inleverdatum	11-12-2023 09:14:05
Referentie	12447
Product naam	WarmtelinQ Rijswijk - Leiden en aanlandlocatie, cluster 1 ontwerpbesluiten
Aantal bijlagen	0

Uw gegevens	
Voorletter(s)	█
Tussenvoegsel(s)	██
Achternaam	█████
Postcode	█████
Huisnummer	█
Huisletter	
Huisnummertoevoeging	
Straatnaam	██████████
Woonplaats	██████████
Email	██████████████████
Telefoon	██████████

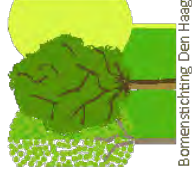
Uw zienswijze	
Dient u deze zienswijze in namens iemand anders?	Nee
Over welk onderwerp wilt u uw zienswijze aangeven?	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP en MER Provincie Zuid-Holland
Hoe wilt u uw zienswijze kenbaar maken over Ontwerp-PIP en MER Provincie Zuid-Holland	Ik beschrijf hieronder mijn zienswijze in het veld 'Zienswijze'
Uw zienswijze	Mijn zorg is dat Wassenaar, relatief ver gelegen van het beoogde warmtenet tracé, straks niet aangesloten zal zijn op het warmtenet. Via de WarmtelinQ leiding van

Rijswijk naar Leiden 'kunnen' de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Zoeterwoude, Leiderdorp, Voorschoten, Wassenaar, Katwijk, Oegstgeest en Leiden van warmte worden voorzien. Nergens in het Inpassingsplan WarmtelinQ Rijswijk - Leiden en aanlandlocatie (ontwerp) wordt echter een harde uitspraak gedaan over welke gemeenten 'zullen' worden aangesloten op dit warmtenet. Om de projectinspanning te kunnen afwegen tegenover het feitelijke eindproduct (daar waar daadwerkelijk warmte zal worden geleverd) is het van belang dat er voorafgaand aan verstrekking van een vergunning duidelijkheid is welke gemeenten, en nog specifieker welke adressen, zullen profiteren van de aanleg van dit warmtenet. Ik verzoek u om hier duidelijkheid over te geven middels publicatie in de lokale pers, voor iedere burger toegankelijk.

Controleren en verzenden

Akkoord

Ja

Bomenstichting Den Haag

Den Haag, 30-01-2024

Aan:

Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland
Indienen via het digitale zienswijzeformulier

Z002

Betreft: Zienswijze Bomenstichting Den Haag op Ontwerp PIP en Ontwerp MER
WarmtelinQ Rijswijk - Leiden
Uw kenmerk: DOS-2019-0003044
Bijlage 1 De levende bodem, Nieuwsbrief Bomenstichting, winter 2023

Geacht College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland,

Voor de aanleg van de warmteleiding van Rijswijk naar Leiden heeft Provinciale Staten besloten tot het opstellen van een ontwerp provinciaal inpassingsplan (PIP), een Plan-MER en een project-MER, dat heeft geleid tot het bepalen van een voorkeursalternatief (VKA).

De bestudering van de stukken is voor de Bomenstichting Den Haag aanleiding voor het opstellen van deze zienswijze. De Bomenstichting Den Haag (hierna BDH) richt zich daarbij op de situatie binnen de gemeente Den Haag.

De BDH kan zich met het voorgenomen plan niet verenigen en voert hiertoe het volgende aan.

Duurzame warmte?

De BDH is van mening dat het bij de warmteleiding niet om duurzame warmte gaat. Het gaat om de aanleg van een hoofdtransportleiding om heet water te transporteren afkomstig o.a. uit de fossiele industrie. Van die fossiele industrie willen we landsbreed juist af.

De warmteleiding geeft geen prikkels aan die industrie om het fossiele gebruik te stoppen. Sterker nog, de fossiele industrie investeert de laatste 4 jaar juist meer in fossiele brandstoffen¹. De infrastructuur van deze investeringen gaan tientallen jaren mee. Bovendien frustreren deze investeringen de gewenste duurzame transitie.

Draagvlak

De gemeente en de gemeenteraad van Den Haag zijn vrijwel unaniem tegenstander van de warmteleiding (op 1 fractie na – vanwege partijpolitieke argumenten), ook wel ‘smeerpip’

¹ <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/01/22/zonder-een-groene-financiele-sector-redden-we-het-niet-a4187708?t=1706195570>

genoemd.

De BDH voelt zich gesteund.

Distributienet in Den Haag – business case

De besluitvorming rond de PIP/MER is te veel geïsoleerd komen te staan, omdat er geen business case is voor een warmtenet.

Volgens WarmtelinQ gaan er 120.000 woningen/bedrijven verwarmd worden. Maar met de aanleg van een Warmtetransportleiding komt er nog geen warmte bij woningen en bedrijven. Er is nog een distributienet nodig.

De heer Kapteijns (Wethouder van de gemeente Den Haag - Energietransitie, Mobiliteit en Grondstoffen) heeft recent aan de raad een brief geschreven over “een verdiepende business case warmtenetten Den Haag”².

Het college concludeert dat het succesvol uitgeven van concessies voor grootschalige uitbreiding van warmtenetten onder de huidige omstandigheden en marktordening niet haalbaar is.

Het college acht het dan ook onverstandig om door te gaan met voorbereiding en uitvoering van de aanbesteding van warmteconcessies.

Deskundigen over warmteconcessies

Deskundigen schetsen grote twijfels over warmtenetten en wijzen op veel onzekerheden.

De Commissie Leefomgeving van de gemeenteraad van Den Haag heeft op 11 januari 2024 een werkbijeenkomst georganiseerd over warmteconcessies³. Terugkijken kan ook⁴.

Diverse deskundigen lieten hun licht schijnen over wat er allemaal komt kijken bij de warmtenetten. Een selectie van hun vragen en adviezen kunt u lezen in het kader hieronder.

Vragen:

- WarmtelinQ blijkt een grote concurrent te zijn voor de kleinere, lokale warmtevoorzieningen. Is dat de bedoeling?
- Welke visie ligt hieraan ten grondslag en welke strategie?
- Waarom wordt er nu een warmteleiding aangelegd terwijl de kosten en tarieven nog niet bekend zijn?
- Levert dat niet een te groot risico op? Wie draagt de risico's?
- Hoe lang blijft een partij eigenaar van de leidingen? En wat gebeurt er daarna?

² RIS317250, dd 5 december 2023

³ [Vergadering Leefomgeving 11-01-2024 Gemeente Den Haag \(raadsinformatie.nl\)](https://www.gemeentedenhaag.nl/raadsinformatie/vergadering-leefomgeving-11-01-2024)

⁴ https://gemeentedenhaag.connectedviews.nl/SitePlayer/Den_Haag?session=109863&lang=en

Adviezen:

- Begin op kleine schaal;
- lage temperatuurwarmte heeft veel voordelen, hoge niet;
- maak een aantrekkelijk product anders willen de consumenten geen aansluiting;
- een aantrekkelijk product is betaalbaar, met vaste kosten, makkelijk te vergelijken, 'transparant';
- bij transparantie gaan naar verwachting de kosten en de tarieven omlaag;
- wees bedacht op minder vraag naar warmte en meer naar koeling (elektriciteit);
- de prijzen in Nederland zijn hoger dan elders vanwege de risico-opslag;
- we gebruiken verouderde pijpen;
- begin niet bij de 'bron' maar heb inzicht in de 'vraag';
- bepaal welke rol de gemeente wil spelen (geen rol of een zware rol, waar risico's aan kleven) en kies daarbij een organisatiemodel;
- bepaal de rol van bewoners;
- private partijen zijn zeer terughoudend bij investeringen vanwege onduidelijkheid over hun positie op korte en langere termijn.

Onderzoek NRC

De NRC deed onderzoek naar de energietransitie en de aanleg van een warmtenet in Amsterdam⁵. De bewoners zijn niet happig op een aansluiting; ze willen zelf een energieleverancier kiezen in plaats van een gedwongen winkelnering bij Vattenfall. Bewoners maken zich bovendien zorgen over de kosten. Energieleverancier Vattenfall worstelt met allerlei onzekerheden en aarzelt om te investeren in een warmtenet als er onvoldoende deelname is.

Consequenties

Dit soort vragen, adviezen en onzekerheden hebben natuurlijk ook consequenties voor de Warmteleiding van Rijswijk naar Leiden (en natuurlijk ook van Vlaarding en naar Den Haag). Het is zinloos om alleen een hoofdtransportleiding aan te leggen zonder aftakkingen en netwerken naar woningen/gebouwen.

MER

Het doel van de MER-procedure is om milieu- en natuurbelangen naast andere belangen een volwaardige rol te laten spelen bij de besluitvorming. Mede op basis van deze studie heeft uw Provincie Zuid-Holland een voorkeursalternatief (VKA) vastgesteld.

⁵ <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/01/21/bewoners-amsterdam-lopen-niet-warm-voor-warmtenet-de-woningcorporatie-we-hebben-geen-verhaal-dat-eerlijk-en-helder-is-a4187629>

Voorkeursalternatief

De keuze voor het voorkeursalternatief is niet onderbouwd.

Het voorkeursalternatief is – zo staat in MER te lezen - gekozen aan de hand van vier criteria: technisch/aanleg, vergunbaarheid, kosten en milieueffecten.

Er zijn wel voor- en nadelen omschreven van de variaten, maar welke van de criteria geleid hebben tot het VKA is niet terug te vinden. Dat slaat ook op de voor- en nadelen van de verschillende deel-varianten (1 en 2) in de gemeente Den Haag.

Tabellen 6-1 (effectbeoordeling aanlegfase) en 6-2 (effectbeoordeling gebruiksfase) bevatten alleen effecten van het voorkeursalternatief. De verschillen tussen variant 1 en 2 van deelgebied 1 zijn niet inzichtelijk gemaakt.

Het is dus niet beargumenteerd waarom is gekozen voor het voorliggende VKA⁶.

Hieronder zal de BDH schetsen dat de milieueffecten niet goed zijn onderzocht. Sommige onderzoeken moeten zelfs nog gedaan worden. Dit heeft ertoe bijgedragen dat aan milieufactoren onvoldoende gewicht is toegekend bij de afweging voor het VKA.

Gavi kavel

Het voorkeursalternatief (VKA) van de WarmtelinQ gaat door de Gavi-kavel: met name tracé-deel 2i speelt een cruciale rol. Dit deel betreft een open ontgraving.

Ten onrechte wordt geschreven dat de warmteleidingen langs de kavel komen te liggen. Dit is onjuist omdat zowel de plankaart als de tekeningen uitwijzen dat de leidingen door de Gavi-kavel gaan: noordoostelijk ten opzichte van het doorgaande Valutapad.

De Gavi-kavel wordt aan meerdere zijden omringd door gemeentelijke Ecologische Verbindingszones. Hoewel de Gavi-kavel niet als zodanig is aangewezen en dus – beleidsmatig – geen bescherming geniet, fungeert het feitelijk wel als onderdeel van deze ecologische zones.

Broekbos

Wat de MER niet heeft voorzien, is dat het om een broekbos gaat. Deze waarden zijn niet meegenomen in het afwegingskader in de MER.

Een broekbos met schietwilgen, elzen en essen. Een broekbos is een permanent nat en af en toe plaatselijk overstroomd bos. Water is de bepalende factor voor het voorkomen van flora en fauna. Slechts een beperkt aantal boomsoorten kan onder deze zeer natte omstandigheden groeien. Kenmerken zijn hoge waterstanden en venige grond. Gezien de locatie is dit broekbos een laagveenbos. Broekbossen herbergen een specifieke flora en fauna. Op open plekken domineren moerasplanten. Omdat het broekbos slecht toegankelijk is, is sprake van rust en ongereptheid. Gunstig voor bijvoorbeeld vogels en schuwe dieren.

⁶ MER Fase 2. § 4.2- Leiding deelgebied 1

Dankzij deze factoren hebben flora en fauna zich hier spontaan kunnen ontwikkelen.

Afbeelding 1 – broekbos met o.a. zwarte elzen
Foto's: ██████████

Afbeelding 2 - open plek in broekbos met rijke moerasvegetatie

Broekbossen worden bedreigd door ontwatering ten behoeve van andere functies (zoals, landbouw, woningbouw), versnippering en eutrofiëring. Daarom zijn veel van dit soort natte gebieden verdwenen⁷. Binnen de broekbossen zijn de arealen met de elzenbroekbossen nog maar zeer gering⁸.

Het broekbos van de Gavi-kavel is niet aangewezen als een gemeentelijke ecologische verbindingzone. De Gavi-kavel heeft ook niet de bescherming als NNN-gebied (Natuur netwerk Nederland) maar het heeft wel de kenmerken van een laagveenbos, N14.02. De website van BIJ12 vermeldt ook de bedreiging van het voortbestaan van de laagveenbossen: *“Nederland heeft een belangrijke taak het areaal en de kwaliteit in stand te houden en waar nodig te verbeteren”*⁹.

Natuurhistorische waarden

Het broekbos is naar alle waarschijnlijkheid een restant van het “Tedingerbroek”, dat al duizenden jaren oud is. De kaart van Cruquius (1712) illustreert de grootte van het gebied in zijn tijd¹⁰. Er is nu nog maar weinig van over.

Daarmee vertegenwoordigt dit kavel een natuurhistorische waarde. Ook deze waarden zijn niet meegenomen in het afwegingskader in de MER.

⁷ Maes, B. (red), 2021. Atlas wilde bomen en struiken, landschappelijk groen erfgoed in de provincies van Nederland en Vlaanderen.

⁸ Ouden, J. den, (red), 2011. Boscologie en bopsbeheer.

⁹ <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n14-vochtige-bossen/n14-02-hoog-en-laagveenbos/>

¹⁰ <https://www.topotijdreis.nl/vergelijk/satelliet/2023/kaart/1815/@85211,452621,9>

Onbekend maakt onbemind

Juist door zo'n pareltje wil de Gasunie de warmteleiding aanleggen. *"Om deze spontane natuur zo min mogelijk te beschadigen is de werkstrook in de "natte zone" gepositioneerd, waar het te nat is voor bomengroei"*.

Deze zin illustreert dat de Gasunie niet op de hoogte is van de waarden van een elzenbroek.

Bomen Effectanalyse

Het doel van een Bomen Effectanalyse (BEA) is om bomen een volwaardige plek te geven in de planvoorbereiding en besluitvorming¹¹.

De BEA heeft echter nauwelijks een rol gespeeld in het afwegingskader in de MER.

In een BEA dienen 12 bouwstenen doorlopen te worden. Bouwsteen 3, bijvoorbeeld, moet een beschrijving omvatten van de functie en de waarden van de bomen. Bouwsteen 12 dient een uitwerking te bevatten van alternatieve mogelijkheden om de bomen te behouden.

Er is geen BEA gevoegd bij de stukken voor het ontwerp-PIP/MER. De MER ontbeert de beschrijving van het broekbos in de Gavi-kavel, ontbeert de waarden ervan en ontbeert de bedreigde situatie ervan in Nederland.

Er is wel een BEA opgesteld, maar deze heeft niet de plek in het proces gekregen waarvoor die bedoeld is. De BEA is pas opgesteld tbv de aanvraag voor de kapvergunning.

Dit heeft ertoe geleid dat bomen geen volwaardige plek hebben gekregen in de planvoorbereiding.

De bomen in de Gavi-kavel zijn in de MER gedegradeerd tot 'veel te kappen bomen' en niet meer dan dat. Aantallen zijn niet eens benoemd, ook niet bij de andere (deel)varianten.

De BEA: *een dichte begroeiing van zaailingen die hier spontaan is ontwikkeld als gevolg van het ontbreken van actief beheer. Om deze spontane natuur zo min mogelijk te beschadigen is de werkstrook in de "natte zone" gepositioneerd, waar het te nat is voor bomengroei.*

De BEA heeft de natuur- en natuurhistorische waarden van het broekbos niet herkend en erkend.

Terwijl het hier om een ecosysteem gaat waar bomen een onlosmakelijk onderdeel van uitmaken. Haal je de bomen weg, dan is de basis van het ecosysteem verdwenen. Een veenlaag doet er duizenden jaren over om zich te vormen. Haal je de veenlaag weg en ga je bemalen, dan is de grondslag van het ecosysteem verdwenen.

Effecten

De summiere rol van de BEA is bepalend voor de effectbeoordeling.

De MER beschrijft het volgende advies in paragraaf 10.4.4 (Effectbeoordeling Overige natuur). *Voor de subvarianten 1b, 1c, 1d, 1e, 2b, 2c, 2d, 2i en 2j geldt dat zij als gevolg van de werkzaamheden de gemeentelijke ecologische verbindingzones aantasten. Dit is negatief (-)*

¹¹ Bomenstichting en CROW, 2019. Richtlijn Bomen Effect Analyse.

Bomenstichting Den Haag

beoordeeld in de aanlegfase. Er moeten bomen en beplanting verwijderd worden waarmee habitat verloren gaat voor de fauna in de stad. Daardoor is het de vraag of het de functie kan behouden als verbindingszone. Aangeraden wordt om nader onderzoek te doen zoals een BEA om te bepalen welke bomen en beplanting beïnvloed worden.

In de MER heeft het effect van de aanleg op het landschap in de aanlegfase (*Tabel 7-1 Effectbeoordeling aanlegfase deelgebied 1*) de score 0 gekregen: er wordt geen negatief effect verwacht 'voor algemene natuurwaarden'. Hieronder worden ook de bomen verstaan. Dat is een niet te begrijpen beoordeling. Immers vanwege de aanleg van de warmteleidingen zal het broekbos, dat niet als zodanig is herkend en erkend, worden verwijderd. Het veen wordt afgegraven en zal verdrogen en zijn functie verliezen. Naast bomenkap, zullen bronbemaling en verdichting van de veenbodem door zwaar materieel extra schade aan de kenmerkende milieumomstandigheden teweegbrengen. Dit leidt tot de vernietiging van het broekbos langs vrijwel het gehele Valutapad. Eenmaal verdroogd zal de veenbodem niet meer als vanouds functioneren.

De BDH mist de contouren tot op welke afstand de wijziging van grondwaterstand door bemaling effect heeft op de houtige gewassen en andere vegetatie, die wel blijven staan. Bomen kunnen gevoelig zijn voor langdurige droogte, zeker in het voorjaar als ze in knop en blad gaan. Onbekend is hoelang de bemaling duurt en in welk jaargetijde.

In de gebruiksfase heeft tracédeel 2i een negatieve score gekregen (*Tabel 7-2 Effectbeoordeling gebruiksfase deelgebied 1*), wat klopt omdat succesvolle herplant van bomen in zo'n nat gebied niet goed mogelijk lijkt te zijn. Afgezien van het feit dat herplant op de leidingenstrook niet is toegestaan. Bovendien zal de warmte afkomstig van de leidingen leiden tot meer verdamping en dus uitdroging van de veenbodem. Herstel of nieuwe vorming van veenbodem en het samenhangende ecosysteem lijkt onwaarschijnlijk. We spreken van een blijvend negatief effect, wat niet duurzaam is.

De breedte van de werkstrook van open ontgravingen varieert van 15 tot 50 meter breed (MER). Na afronding van het werk mogen van de Gasunie geen diepwortelende bomen worden geplant op de belemmerende strook, zie art 8.4.1.b van de Planregels (de breedte staat in de MER niet genoemd; maar de plankaart is de breedte van de leiding 10 tot 30 m).

De BDH vindt het onlogisch dat de MER aanbeveelt om onderzoek te laten verrichten naar effecten terwijl al een keuze is gemaakt voor het VKA.

Herstel?

Deze schade zal niet makkelijk leiden tot herstel.

Het gaat niet alleen om het probleem bomen succesvol te herplanten in water cq zeer natte omstandigheden, maar ook om het weer herstellen van de gehele levensgemeenschap. Er zal opnieuw veen gevormd moeten worden: een proces van duizenden jaren. Wanneer men tracht de bodem op te hogen om bomen droog terug te planten, zijn de typische kenmerken van een broekbos permanent om zeep geholpen. Behalve bomen verdwijnen ter plaatse van het werk alle moerasvegetatie en de daarmee samenlevende fauna. Hoe dat allemaal weer moet terugkomen, is een raadsel. Er is géén inventarisatie gemaakt van wat er groeit, bloeit en rondkruipt en -vliegt.

Omdat deze kennis ontbreekt, is het een kansloze zaak om een succesvol blijvend herstel van het ecosysteem te realiseren. Een herstelplan of compensatieplan of mitigatieplan ontbreekt.

Natuuronderzoeken

De verschillende natuuronderzoeken hebben zich ten onrechte alleen gericht op gebiedsbescherming (Natura2000) en soortenbescherming. In het geval van de Gavi-kavel is dit een veel te beperkte benadering. Immers, het gaat om een zeer waardevol ecosysteem waar niet alleen beschermde soorten maar ook algemene en minder algemene soorten flora en fauna met elkaar dit waardevolle biotoop vormen. Het gaat niet om individuele bomen of beschermde soorten, maar om een ecosysteem waar (grond)waterkwantiteit, en - kwaliteit, bodemsoort, allerlei microklimaatjes in onderlinge relaties onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. In dergelijke gebieden gaat het om de 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Dit alles heeft de MER ten onrechte volledig buiten beschouwing gelaten.

De Natuurwaardenkaarten van de gemeente Den Haag bevatten al meer soorten dan de onderzoekers in opdracht van de Gasunie hebben gevonden.

Op de Natuurwaardenkaarten van de gemeente Den Haag zijn de volgende waarnemingen van de Gavi-kavel te vinden:

- Drie soorten vleermuizen (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis).
- De gehele Gavi-kavel en omringende kavels gelden als foerageergebied voor vleermuizen.
- Diverse soorten rietvogels (rietzanger, bosrietzanger, kleine karekiet, rietgors, blauwborst), roofvogel (sperwer).
- Hazen, konijnen, vossen.
- Een keur aan dagvlindersoorten en libellensoorten, grote groene sabelsprinkhaan en een zuidelijk spitskopje.
- Van de wilde bijen: tronkenbij, steenhommel en een vosje.
- Kenmerkende soorten zijn: Moerasandoorn en Heelblaadje.
- In de directe omgeving: bijenorchis en rietorchis.

Effecten van warmteafgifte

De constatering dat de warmtetoename in de onderzochte profielen volgens de berekeningen ongeveer 4 graden bedraagt en dat een dergelijke temperatuurstijging in de wortelzone planten en dieren kan beïnvloeden, had aanleiding moeten zijn tot nader onderzoek om de effecten vast te stellen en mee te laten wegen in de beoordeling.

De hoge temperatuur van het water door de leiding zal effecten hebben op de fysisch-chemische processen in de bodem – ondanks de isolatie van de leidingen - en mede op het daarmee samenhangende leven in en op de bodem rondom de warmteleiding. Te denken valt aan de wortels van houtige gewassen, kruidenvegetatie, wormen, insecten, schimmels (inclusief mycorrhiza), die mede van belang zijn voor houtige gewassen en de biodiversiteit. Bomen zijn voor het opnemen van vocht en voeding afhankelijk van de mycorrhiza. De warmteleiding loopt ook door veenbodems, zoals bij de Gavi-kavel.

De theoretische beschrijving van effecten is niet gestaafd door feitelijke metingen en onderzoek in het veld (MER Fase1 Paragraaf 10.4 effectbeoordeling). G-J van Prooijen, bestuurslid van de Bomenstichting, schreef een waardevol artikel over de levende bodem (Productie 1). Een bodem vol leven in samenhang met bodemprocessen is minder eenvoudig dan de theoretische benadering.

De algemeen directeur van WarmtelinQ, de heer ████████ heeft mij (voorzitter BDH) na een gesprek en in mailwisseling met ████████ (d.d. 23-08-2023) het volgende bevestigd (citaat): *Je stelde voor om de opwarming en impact op ecologie (vooral bodemleven) te monitoren door metingen te doen voor en na aanleg van de leiding in stedelijke omgeving. We gaan intern en met de onderzoekers bespreken of dat zinvol en haalbaar is. Ik laat je de uitkomst daarvan weten. Als we besluiten om een dergelijk onderzoek uit te voeren zullen we je betrekken bij de onderzoeksopzet.*

Helaas heb ik tot op heden geen reactie ontvangen.

Conclusie Voorkeursalternatief

Het verdient de voorkeur om de warmteleiding parallel aan te leggen langs de A4 - gezien het bijzondere karakter en de bijzondere ecologische waarden van het broekbos van de Gavi-kavel, waarvan de verwachting is dat herstel niet goed mogelijk is. Dit is ook de wens van de gemeente en de gemeenteraad van Den Haag¹². Dit past ook precies bij uw eigen principe: bundelen langs bovengrondse en ondergrondse infrastructuren.

¹² RIS317713. Gewijzigd voorstel van het college inzake Zienswijze gemeente Den Haag op Ontwerp PIP en Ontwerp MER WarmtelinQ Rijswijk – Leiden. Met de zienswijze OPIP en OMER in de bijlage

Stikstof

Uit de stikstofberekening wordt geconcludeerd dat niet op voorhand kan worden uitgesloten dat het project significante negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van nabijgelegen Natura 2000-gebieden¹³.

Argumenten als 'het is niet zo erg en de depositie is maar tijdelijk en er spelen andere knelpunten' zullen bij de rechter niet houdbaar blijken.

De conclusie luidt dat *uit de AERIUS berekening blijkt dat er op ca. 4.200 hectare stikstofgevoelige habitats toenames van stikstofdepositie worden berekend. De grootste toename is berekend voor het Natura 2000-gebied Meijndel & Berkheide en bedraagt 0,36 mol N/ha/jr. Daarnaast zijn er nog zeven andere Natura 2000-gebieden waarin stikstofgevoelige habitats depositie ontvangen vanuit het project. Dit zijn **Westduinpark & Wapendal (hoogste depositie 0,24 mol/ha/jr.)**, Solleveld & Kapittelduinen (hoogste depositie 0,21 mol/ha/jr.), Coepelduynen (hoogste depositie 0,15 mol/ha/jr.), Kennemerland-Zuid (hoogste depositie 0,11 mol/ha/jr.), Voornes Duin (hoogste depositie 0,04 mol/ha/jr.), Nieuwkoopse plassen & De Haeck (hoogste depositie 0,02 mol/ha/jr.) en de Voordelta (hoogste depositie 0,01 mol/ha/jr.)*.

Het rapport voorziet dat het niet aannemelijk is dat deze hoeveelheden stikstof gesaldeerd kan worden middels aankoop dan wel lease van boerenbedrijven.

De feitelijke AERIUS berekeningen zijn opmerkelijk genoeg niet in de bijlagen van de PIP/MER opgenomen. Controle van de berekeningen is niet mogelijk.

Tabel 3-1 van de Voortoets¹⁴ biedt inzicht in de toename van de stikstofdeposities op de reeds overbelaste habitats van Westduinpark & Wapendal tijdens de realisatiefase. Het betreft 8 habitattypen, waarvan er 2 'prioritaire habitatype' zijn. Dit zijn habitattypen die gevaar lopen te verdwijnen. Dat zijn grijze duinen kalkrijk (H2130A) en grijze duinen kalkarm (H2130B). Ook de duinbossen (H2180A, H2180Ao en H2180C) worden door de realisatie van de warmteleiding extra belast met stikstof.

Over de habitats die (nog) niet zijn overbelast met stikstof doet de Voortoets geen uitspraak.

Deze resultaten zijn niet te rijmen met de conclusie dat de realisatie van WarmtelinQ Rijswijk - Leiden kan plaatsvinden zonder significante gevolgen (afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten) op Natura 2000-gebieden.

¹³ De Essentie, 9 oktober 2023. Stikstofberekening WarmtelinQ tracé Rijswijk-Leiden. Bijlage van de Voortoets, bijlage 27 PIP/MER.

¹⁴ Arcadis, 8 november 2023. WarmtelinQ Rijswijk – Leiden. Voortoets stikstof

Onlangs zijn de adviezen van de Ecologische Autoriteit¹⁵ voor het Westduinpark & Wapendal bekend gemaakt. Algemene conclusie is: *Omdat waarschijnlijk al verslechtering is opgetreden, is het niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat (verdere) verslechtering optreedt.*

De belangrijkste aanbeveling is om *de stikstofdepositie te verlagen door bronaanpak.*

De gemeente Den Haag heeft het voornemen om in 2025 een zero-emissiezone in te voeren in het centrum en deze in 2026 uit te breiden richting de kust, onder andere om de depositie van stikstof in de Natura 2000 gebieden te reduceren¹⁶.

Dit ligt natuurlijk politiek gevoelig.

Dat uw provincie – bovendien bevoegd gezag – deze poging frustreert door de deposities van de WarmtelinQ te bagatelliseren en toe te staan, om uw eigen wens voor een warmteleiding door te drukken, komt wel heel wrang over. U speelt de tegenstanders in de kaart. De BDH vindt dit ongewenst - gezien de stikstofproblematiek.

Gelet op het voorgaande ontbeert het besluit een deugdelijke motivering en een zorgvuldige voorbereiding.

Reden waarom de BDH u verzoekt om de Ontwerp PIP en Ontwerp MER niet vast te stellen.

Hoogachtend,

 voorzitter

¹⁵ Ecologische Autoriteit, 9 januari 2024. Advies over de Natuurdoelenanalyse Westduinpark & Wapendal, provincie Zuid-Holland

¹⁶ RIS 317424; d.d. 28-12-2023

OM TOT VOLLE WASDOM TE KOMEN HEBBEN BOMEN NIET ALLEEN GESCHIKTE ONDERGRONDSE RUIMTE VOOR DE GROEI VAN HUN WORTELS NODIG, MINSTENS ZO BELANGRIJK IS EEN RIJK EN DIVERS BODEMLEVEN. GELUKKIG ZIEN WE IN DE STEDELIJKE OMGEVING STEEDS MEER VOORBEELDEN WAARBIJ AANDACHT VOOR BODEMLEVEN EN GROEIPLAATSEN SAMENGAAN.

De levende bodem

De groei van een boom wordt in hoge mate bepaald door de ondergrondse groeiruimte waar de wortels van de boom zich ontwikkelen. Zuurstof, vocht, voeding en doorwortelbaarheid zijn de basisfactoren voor wortelgroei. Daarvoor hebben we een bodem nodig met een goede structuur waarin een optimale verdeling is van grote en kleine poriën. De grote poriën spelen de hoofdrol in de luchthuishouding in de bodem en daarmee dus in de beschikbaarheid van zuurstof. Kleine poriën zijn cruciaal voor de aanwezigheid van vocht. Door middel van capillaire krachten houden kleine poriën vocht vast wat bij regenbuien valt. Daarnaast kan grondwater, mits het niet te diep zit, via deze capillaire krachten tot in de bewortelde zone opstijgen, waardoor grondwater inzetbaar is voor boomgroei. Door de aanwezigheid van voldoende poriën in de grond kunnen wortels ook in de bodem doordringen. Een voldoende poreuze grond is daarmee ook doorwortelbaar. Tot slot is het natuurlijk de bedoeling dat de bodem ook over voldoende voedingselementen beschikt voor een gezonde boomgroei. Het adsorptiecomplex (klei-humuscomplex) van de bodem speelt hierin een sleutelrol: kleideeltjes (lutum) en humus hebben het vermogen om voedingselementen te binden en geleidelijk af te geven. De aanwezigheid van klei en/of humus in de bodem is daarmee cruciaal voor de beschikbaarheid van voedingselementen voor boomgroei.

Bij de samenstelling en de verwerking van allerlei grondmengsels die in de bebouwde omgeving gebruikt worden om groeiplaatsen voor bomen

in te richten, zien we dan ook dat in hoge mate gestuurd wordt op deze belangrijke factoren. Wat in dit verhaal echter nog mist is het bodemleven en de hoofdrol die al die in de bodem levende organismen spelen bij het duurzaam in stand houden van deze factoren.

KWART VAN LEVEN IS ONDERGRONDS

Gezond bodemleven bestaat uit een zeer groot aantal verschillende organismen. Ongeveer een kwart van al het leven leeft onder de grond. Vooral bacteriën en schimmels komen in enorme hoeveelheden voor. Deze aantallen variëren echter sterk in de tijd. Alle verstoringen in de bodem - droogte, overvloedige regenval, bewerkingen, (chemische) bestrijdingen, (over)bemestingen - hebben direct invloed op de aantallen en de variatie in de micro-organismen.

ORGANISME	AANTAL (PER M ²)	BIOMASSA (GRAM/M ²)
Bacteriën	300.000.000.000.000	300
Schimmels	Niet te bepalen	400
Eencellige dieren	500.000.000	38
Aaltjes	107	12
Aardwormen e.d.	105	132
Mijten	200.000	3
Springstaarten	50.000	5
Overige ongewervelden*	2.000	36

* slakken, duizendpoten, pissebedden, spinnen, kevers, vliegenvlarven

Bron: Stadsbomen Vademecum 2A, Groeiplaatsaspecten; IPC Groene Ruimte

De tabel geeft een overzicht van aantallen van diverse organismen en de biomassa daarvan die in een vruchtbaar grasland aangetroffen kunnen worden.

Het bodemleven is cruciaal voor allerlei bodemprocessen, zoals humificatie, mineralisatie, homogenisatie en structuurverbetering.

Daarnaast zijn al die organismen in de bodem van groot belang voor de beschikbaarheid en opneembaarheid van voedingsstoffen.

Humificatie is het proces waarbij organisch materiaal dat op en in de bodem komt (blad, takken, afgestorven wortels, uitwerpselen van dieren en dergelijke) door grotere dieren in de bodem, zoals wormen en insecten, wordt verkleind en gedeeltelijk afgebroken. Micro-organismen gaan verder met de afbraak. De afbraakproducten van de één vormen voedingsstoffen voor de ander. Makkelijk verteerbare stoffen mineraliseren snel; dat wil zeggen ze vallen uiteen in water, CO₂ en voedingsmineralen (onder andere stikstof-, fosfor- en kaliumverbindingen).

Moelijk verteerbare stoffen blijven langere tijd als humus in de grond aanwezig voordat ze volledig mineraliseren. Humus hecht zich als kleine huidjes om de gronddeeltjes heen en zorgt ervoor dat de voedingsmineralen die bij de afbraak vrijkomen worden vastgehouden. Daarnaast werkt humus als een spons en kan daarmee ook goed vocht in de grond vasthouden.

11

PRAKTIJK
VOORBEELD

Brasapark

Bij de aanleg van het Brasapark in Amsterdam (2020-2021), het park op het tunneldak van de A9, moesten grote hoeveelheden grond op het tunneldak verwerkt worden. Deze grond vormt de basis voor het aan te leggen park.

Omdat de grond al meerdere jaren in metershoge depots gelegen had, was een groot deel hiervan zuurstofloos. Het bodemleven in deze grond was daarmee

slecht ontwikkeld. Deze zuurstofloze grond was als het ware dood. In eerste instantie was het de bedoeling om vrijwel direct na aanbrengen van deze 'dode' grond bomen en struiken te planten en grasvelden in te zaaien. Dit zou vanwege de zuurstofloze, dode grond nadelige gevolgen kunnen hebben voor een goede aanslag van met name de bomen. Om die reden is besloten om het plantwerk een seizoen door te

schuiven. In de tussentijd is een deel van de grond die in de zomer/nazomer was aangebracht ingezaaid met winterrogge. Grond die in het voorjaar is aangebracht werd ingezaaid met gele mosterd. Deze snel opkomende gewassen dienden als snelle opstart voor het bodemleven. Een prima basis voor de groei van de bomen die ervoor gaan zorgen dat we snel van dit mooie nieuwe stadspark kunnen genieten.

Het bodemleven vertoont de meeste activiteit als de bodem warm en vochtig is. Dat is ook de periode dat boomwortels actief zijn. Het bodemleven zorgt er dus voor dat voeding aanwezig is op het moment dat de boom die het meest nodig heeft.

HOMOGENISATIE

Homogenisatie is het proces waarbij de organische stof vermengd wordt met de gronddeeltjes. De grotere bodemdieren, met name regenwormen, hebben hierin het belangrijkste aandeel. Ze eten veel organisch materiaal op en scheiden het elders in de grond, geheel of gedeeltelijk verteerd, weer uit. In Nederland zijn ongeveer 25 soorten regenwormen bekend. Ze worden onderverdeeld in drie groepen: pendelaars, grondeters en oppervlaktegrazers.

De pendelaars maken diepe gangen vanaf de oppervlakte tot diep in de grond. Ze trekken bijvoorbeeld afgefallen herfstblad hun gangen in om het daar op te eten. De uitwerpselen vermengen zich met de diepere ondergrond. De grondeters komen in principe niet aan de oppervlakte maar eten organische stof die al met gronddeeltjes gemengd is. In hun uitwerpselen zit verteerd organisch materiaal om de gronddeeltjes. Zij zijn dus belangrijk voor de vorming van humushuidjes rond de gronddeeltjes. De oppervlaktegrazers leven vlak onder de oppervlakte en zijn dus echte strooiseeters. De zogenoemde compostwormen die ik vaak massaal in mijn compostvat aantref, behoren tot deze groep. Ze zetten in korte tijd grote hoeveelheden

strooisel om, waarna allerlei andere organismen er mee verder kunnen.

Door al die activiteit van wormen, maar ook van grotere dieren als mollen en muizen, en doordat plantenwortels de grond doorwortelen, ontstaan poriën van verschillende afmetingen. Om zich gemakkelijk te kunnen verplaatsen scheiden wormen slijmstoffen uit. Zowel de activiteit van wormen, mollen, muizen en plantenwortels die poriën maken als het afscheiden van slijmstoffen door wormen draagt positief bij aan de structuur van de bodem. De grond wordt luchtiger en losser door de gangen en poriën. De losser liggende gronddeeltjes worden onderling verbonden door het uitgescheiden slijm en gangen blijven langer intact. Door de gangen en poriën trekt water beter de grond in en wordt plasvorming

Compostwormen

Stikstofknolletjes

voorkomen. Daarnaast zorgt het voor een goede zuurstofvoorziening in de ondergrond. Een belangrijke groep in de bodem levende bacteriën zijn de zogenoemde nitrificerende bacteriën. Zij zorgen er onder andere voor dat stikstofverbindingen worden omgezet in het voor de plant gemakkelijk opneembare nitraat. Ook zijn er bacteriesoorten die een symbiose aan kunnen gaan met planten in de vorm van stikstofknolletjes die we bijvoorbeeld aan de wortels van robinia's en elzen kunnen zien. De bacteriën kunnen stikstof uit de lucht vastleggen en opneembaar maken voor de plant.

KORAALRIFFEN VAN DE BODEM

Twintig tot dertig procent van de levende biomassa in de grond bestaat uit mycorrhizavormende

Mulchen onder parkbomen

In veel oude stadsparken waar bomen in kortgeschoren gazons staan, is jarenlang sprake geweest van strooiselroof. Alle herfstblad wordt afgevoerd om te voorkomen dat het gras verstikt.

Als dat jarenlang wordt volgehouden heeft dat gevolgen voor het bodemleven. Het bodemleven verarmt en daardoor is de kans op structuurverslechtering groot met achteruitgang van de lucht en waterhuishouding met wortelsterfte tot gevolg. Het inzicht in de cruciale rol van het bodemleven maakt dat we er steeds vaker toe overgaan om de kringloop te herstellen. Door het aanbrengen van een (niet te dikke) mulchlaag van organisch materiaal zoals bladeren of houtsnippers en het afzetten van een ruime zone onder de kroonprojectie krijgt het bodemleven een impuls. Het laten liggen van strooisel zorgt vervolgens voor een verdergaand herstel van het bodemleven. We moeten echter geen wonderen verwachten, zeker niet bij bestaande bomen waar aftakeling een geleidelijk proces is, wat al jarenlang gaande kan zijn. In dergelijke gevallen is het belangrijk om de tijd te nemen zodat verarmde ondergrondse ecosystemen zich geleidelijk weer kunnen herstellen.

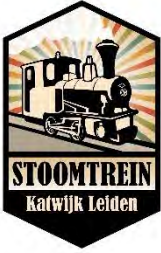
schimmels. Hun functie voor de groei van planten is zo enorm belangrijk dat je ze de koraalriffen van de bodem zou kunnen noemen. Ze vervullen een sleutelrol bij de verdeling van voedingselementen en bouwstoffen in complexe ondergrondse netwerken. Stukje bij beetje worden deze schimmelnetswerken de laatste jaren ontrafeld en in beeld gebracht. Waar in eerste instantie mycorrhizavormende schimmels onder de noemer 'positieve samenwerking tussen schimmel en boom met wederzijds voordeel' werden geschaard, zien we steeds meer dat het complexe netwerken betreft waarin vraag en aanbod samenkomen. Het is dus meer dan alleen het positieve verhaal van samenwerking, maar er is ook sprake van keiharde handel en moordende concurrentie. Het is wel overduidelijk dat het over het algemeen voor bomen een groot voordeel biedt om ingeplugd te zijn in het ondergrondse schimmelnetswerk. Door de toegenomen kennis en inzichten rond het belang van bodemleven verschuift het nadenken over het voeden van de boom naar het nadenken over het voeden van het bodemleven. Een divers, goed ontwikkeld en gezond bodemleven zorgt ervoor dat de fysische groeiplaatsondigheden voor een boom (zuurstof, vocht en doorwortelbaarheid) gunstig blijven en dat de boom een continu aanbod heeft van voedingselementen in een goede

Foto: Sirmen Bruma

Mycorrhizavormende schimmels 13

samenstelling/verhouding. Herstel van een goede strooiselkringloop is daarvoor belangrijk. In volledig natuurlijke systemen is dit allemaal optimaal op elkaar afgestemd. Dergelijke systemen hebben zich daar eeuwenlang op kunnen evolueren.

Provincie Zuid Holland

Postbus 90602

2509 LP Den Haag

Betreft: zienswijze Warmtelinq Rijswijk-Leiden

Valkenburg ZH, 5 januari 2024

Dames en heren

Als gezamenlijke ondernemers in het recreatiegebied (zie de ondertekening van dit schrijven) dienen wij hierbij een zienswijze in op het Provinciaal Inpassingsplan en het MER-Rapport inzake de aanleg van de warmtetransportleiding van Rijswijk naar Leiden. Onze zienswijze betreft de voor ons onacceptabele overlast en dientengevolge bedrijfsschade die wij tijdens de aanleg van de warmteleiding langs de Ommedijkseweg in Leiden zullen ondervinden.

Onze drie bedrijven zijn gevestigd in het recreatiegebied Valkenburgse Meer dat weliswaar vrijwel geheel ligt op grondgebied van de gemeente Katwijk, maar waarvan de enige toegang voor wegverkeer ligt aan de Ommedijkseweg in Leiden. Onze bedrijven zijn druk bezocht en hebben een exploitatie het gehele jaar rond. Wij ontvangen veel individuele gasten maar ook veel groepen waarvoor de reserveringen, zoals bijvoorbeeld bruiloftspartijen, al een of twee jaar tevoren worden gemaakt. Op drukke dagen ontvangen met name Brasserie Buitenhuis en Stoomtrein Katwijk Leiden meer dan duizend bezoekers per dag. Maar ook op rustige dagen betreft het nog altijd honderden bezoekers. Wij hebben een groot aantal medewerkers die zeven dagen per week aanwezig zijn.

Twee jaar geleden hebben wij voor het eerst kennis kunnen nemen van de plannen voor een warmteleiding langs ons gebied. Sindsdien hebben wij alle informatieavonden bijgewoond. Pas recent zijn wij geïnformeerd over de tracékeuze en de omvang van de hinder die voor ons tijdens de aanleg zal optreden. Wij hebben helaas moeten constateren dat deze voor ons leidt tot onaanvaardbare hinder en aanzienlijke bedrijfsschade.

Uit een recent gesprek met de projectorganisatie is ons gebleken dat gedurende een periode van circa een jaar het verkeer op de Ommedijkseweg ernstige hinder zal ondervinden waarbij gedacht wordt aan eenrichtingsverkeer of andere beperkingen. Hier bovenop zullen wij gedurende zes periodes van ongeveer telkens een week niet bereikbaar zijn omdat er dan sprake is van een totale afsluiting van de toegang. In het overleg is aangegeven dat pas in een laat stadium bekend zal zijn wanneer die afsluitingen plaatsvinden. Dit is dus funest voor de verhuringen van partijen die maanden/jaren van tevoren geboekt worden. Een alternatieve toegang is niet beschikbaar en ook niet te vinden vanwege de aanwezigheid van het meer.

Tijdens het gesprek met de projectorganisatie is ons medegedeeld dat van het gehele tracé Rijswijk-Leiden het gedeelte bij de Ommedijkseweg het meest problematisch is door de beperkte ruimte en de ingewikkelde verkeerssituatie. Maar wij hebben ook begrepen dat er technische mogelijkheden zijn om de hinder verder te beperken en naar onze mening moet daar met alle energie aan gewerkt worden. Zo wijzen o.a. op de mogelijkheden te kiezen voor een langere boring of een boring vanuit twee richtingen. Ook moet verder gezocht worden naar mogelijkheden om de werkzaamheden op andere wijze in te delen. Hoe dan ook moet er voor gezorgd worden dat onze bedrijven voor het wegverkeer, waaronder ook voor hulpdiensten, zonder extreme omwegen, voor zowel onze gasten als ook onze medewerkers altijd bereikbaar zijn. Ook is het noodzakelijk dat fietsers en voetgangers op veilige wijze onze bedrijven kunnen bereiken.

Wij wijzen er bovendien op dat onze bedrijven ten gevolge van de aanleg van de Rijnlandroute in de afgelopen jaren al veel hinder hebben ondervonden door werkzaamheden op en rond de Ommedijkseweg. De aanleg heeft er bovendien toe geleid dat vanuit de richting Den Haag op de A 44 de afslag Leiden Zuid is komen te vervallen en aan de andere kant de toerit vanaf de N 206 naar de Voorschoterweg. Dit betekent dat onze bezoekers vanuit de richting Den Haag en uit de richting Katwijk nu al een andere (en vaak langere) route moeten volgen. Ook is zonder overleg de bushalte Leiden Tienhuizen daarbij komen te vervallen.

Dit is een gezamenlijke reactie van onderstaande drie partijen. Wij verzoeken u de drie partijen ook afzonderlijk als inbrenger van deze zienswijze te willen registreren. Wij behouden ons het recht voor onze zienswijze op een later moment aan te vullen en ontvangen elk van u graag een schriftelijke bevestiging van de ontvangst van onze zienswijze.

Met vriendelijke groet,

██████████ voorzitter Stichting Nationaal Smalspoor, J. Pellenburgweg 1, 2235 SP Valkenburg ZH

██████████, directeur Brasseriegroep, J. Pellenburgweg 2 en 3, 2235 SP Valkenburg ZH

██████████ directeur Surfschool Gearfreak, J. Pellenburgweg 4, 2235 SP Valkenburg ZH

Locatiecode 2NA8122, Postbus 50, 6920 AB Duiven

Provincie Zuid-Holland
Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Bezoekadres

Dijkgraaf 4
6921 RL Duiven

Postadres

Locatiecode 2NA8122
Postbus 50
6920 AB Duiven
Telefoon 088 542 6444

info@liander.nl
www.liander.nl

Contactpersoon

ro.loket@liander.nl

Datum

8 januari 2024

Ons kenmerk

RLI-1999/2023028

Uw kenmerk

DOS-2019-0003044

Betreft

Zienswijze ontwerp provinciaal inpassingsplan (PIP)
'WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie'

Geachte heer/mevrouw,

Liander N.V. maakt een zienswijze kenbaar op het ontwerp provinciaal inpassingsplan (PIP) WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie (hierna: het ontwerp) zoals dat met ingang van 4 december 2023 gedurende een periode van 6 weken ter inzage ligt.

Liander Infra N.V. is onder andere de eigenaar van een 50 kV-kabelverbinding in het plangebied van het ontwerp en is daarmee belanghebbend.

Zienswijze

Liander is als regionale netbeheerder onder andere belast met het beheer, het onderhoud en de instandhouding van het hoogspanningsnet met een spanningsniveau tot en met 50 kV. Om deze taak uit te voeren, is het van belang dat de ligging van de kabelverbindingen planologisch wordt veiliggesteld. Daarnaast dient het tracé van de kabelverbindingen gevrijwaard te blijven van (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten die van negatieve invloed kunnen zijn op de functionaliteit van de kabelverbinding.

Door het ontwerp, ter hoogte van de A44, ligt een 50 kV-kabelverbinding. Zie ook bijgevoegde afbeelding op de volgende pagina. De verbinding ligt in grond met de Leiding - Warmtetransportleiding. Binnen deze bestemming is geen mogelijkheid opgenomen om onderhoudswerkzaamheden uit te voeren aan de 50 kV-verbinding.

Wij verzoeken u het ontwerp zodanig aan te passen dat aan de grond, waarin de 50kV-kabelverbinding ligt, een uitzondering op het verbod (artikel 8.4.2) op te nemen voor onderhoudswerkzaamheden aan bestaande kabelverbindingen.

Afbeelding 1: Uitsnede ontwerpbestemmingsplan en 50kV verbinding (roze lijn)

Conclusie

Wij verzoeken u het ontwerp zodanig aan te passen dat tegemoet wordt gekomen aan het beschreven voorstel. Wij zijn graag bereid om deze zienswijze mondeling nader toe te lichten en met u mee te denken.

Heeft u nog vragen naar aanleiding van deze brief of over ruimtelijke ontwikkelingen? Neem dan gerust contact met ons op door een e-mail te sturen naar ro.loket@liander.nl. Wij nemen dan binnen drie werkdagen contact met u op.

Met vriendelijke groet,
Liander N.V.

██████████
Consultant Ruimte & Recht

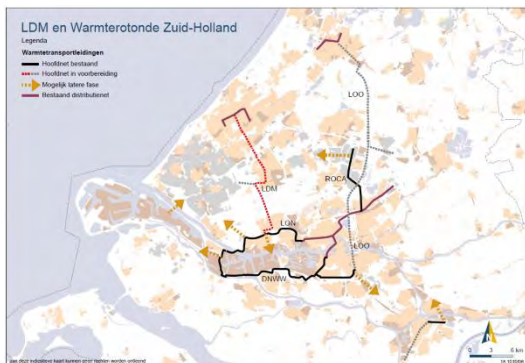
Inhoud

1. Traject Rijswijk-Leiden	4
1.1. Deeltraject 1 – Rijswijk – Leidschenveen	4
1.2. Deeltraject 2	5
1.2.1. Stompwijk varianten	5
1.2.2. Buitengebied varianten	5
1.3. Deelgebied 3 – Zoeterwoude, Leiden, Voorschoten, Wassenaar	6
1.4. Deelgebied 4 – Valkenburgse Meer	6
2. Bestemmingsplannen gemeentes	7
3. Participatieplan – constatering van gebreken	7
3.1. Omgevingswet volgens Rijksoverheid	7
3.1.1. De belangrijkste punten van de Omgevingswet (source: rijksoverheid)	8
3.1.2. Overheden moeten omwonenden en bedrijven betrekken bij plannen (participatie)	8
3.2. Definities “Betrokkenen”	9
3.3. Wijze van voorleggen - doelgroepen	9
3.4. Wijze van voorleggen – zoals ondervonden door schrijvers zienswijze	9
3.5. Conclusies	10
4. Aansluitingen, nu en in de toekomst	11
4.1. Capaciteit	12
4.1.1. Aannames	12
4.1.2. Verificatie	12
4.1.3. Zoeterwoude - deelloverzicht	13
4.2. Afstanden	14
4.2.1. Voorschoten (Wassenaar)	14
4.2.2. Leiderdorp (Zoeterwoude)	15
4.2.3. Combinatie Voorschoten (Wassenaar) en Leiderdorp (Zoeterwoude):	16
4.2.4. Overige aansluitingen	16
4.3. Kosten van aansluitingen	17
4.4. Conclusies	17

5. Weidevogels	18
5.1. Inventarisatie in opdracht Warmteling	18
5.2. Inventarisatie in opdracht Provincie	20
5.2.1. Inventarisatie weidevogels in beeld	20
5.2.2. Inventarisatie weidevogels in cijfers	20
5.3. Werkzaamheden in 2017	21
5.3.1. Locatie van de 2017 werkzaamheden	21
5.3.2. Werkzaamheden voor Warmteling	22
5.3.3. Inventarisatie van invloed op broedsucces	22
5.4. Conclusies impact weidevogels	23
5.5. Overzicht steltlopers (aanvullend overzicht)	23
5.5.1. Grutto (rode lijst):	23
5.5.2. Tureluur (rode lijst):	23
5.5.3. Scholekster (niet op rode lijst, 2023 was “jaar van de scholekster”):	24
5.5.4. Kievit (niet op rode lijst):	24
6. Traceringsprincipe	25
Bibliografie	26

1. Traject Rijswijk-Leiden

Met betrekking tot dit traject wordt eerst expliciet gekeken naar het startpunt. De jarenlange aanloop fase van het project geeft aan dat er in het verleden ook overwogen is om Leiden aan te sluiten via Zoetermeer (LOO), of via Den Haag (LDM). Beide trajecten lopen met een grote boog om het Groene Hart heen. Deze varianten bieden geen enkele reden waarom bewoners van de Grote Westeindsche Polder (Deeltracé 2) zich als “belanghebbend” hadden moeten beschouwen.

Na verkregen inzichten wordt eerst voorkeurs optie LOO omgezet tot LDM.

Voortschrijdend inzicht geeft daarna een aansluiting via Rijswijk in plaats van Den Haag. Als onderbouwing wordt een verschil in pijpdiameter aangedragen. Het tijdsverloop van de beslissingen en implementatie voor het Den Haag tracé is echter zodanig dat de ontwerpkeuze voor de pijpdiameter eigenlijk uitgesteld had moeten worden tot de ligging van het net definitiever vorm had gekregen. In het huidige stadium poogt het ontwerp te compenseren voor zijn verloren efficiëntie. Deze trend zet zich verder door in deeltracé 2.

Onderbouwing waarom van de route Zoetermeer is afgeweken zou inzicht geven in de redenen waarom andere gemeentes lijken te kiezen om deelname aan het Warmteling project uit- dan wel af te stellen.

Na een onduidelijk beargumenteerde verlegging van de route richting Leiden wordt de warmtetransportleiding van Rijswijk naar Leiden direct in een voorkeurvorm opgesplitst in deeltrajecten 1 t/m 4, als volgt.

1.1. Deeltraject 1 – Rijswijk – Leidschenveen

De start in deelgebied 1 is gedefinieerd als aangesloten op de warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag. Aansluitpunt ligt in Rijswijk, bovengrondse referentie knooppunt A4, afslag 11. Deeltraject 1 eindigt in Leidschenveen, specifiek Stompwijk.

Keuze voor Rijswijk als startpunt wordt beargumenteerd op basis van de leidingdiameter richting Den Haag. Waar dit op zich een overtuigend technisch argument zou kunnen zijn, wordt getwijfeld aan de combinatie oorzaak-gevolg. Schrijvers van deze zienswijze constateren dat het tracé Rijswijk-Den Haag ten tijde van het schrijven van deze zienswijze slechts gedeeltelijk “in uitvoering” is. Gezien de samenhang van de leidingen en hun overlappende ontwerpstadia is het vreemd dat technische ontwerp keuzes slechts in één richting doorwerken in ontwerpstadia van andere tracés. Capaciteit analyse van gemeenten aan de westzijde van de A4 had een dergelijke afgedwongen keuze in een vroeg stadium kunnen vermijden. Onderbouwing voor de op de splitsing Rijswijk gekozen reductie in leiding diameter ontbreekt.

1.2. Deeltraject 2

Deeltraject 2 loopt vanaf Stompwijk tot de Rijnlandroute. Rondom Stompwijk zijn varianten onderzocht die een indicatie geven dat oversteken van de A4 technisch mogelijk is.

De “keuze” om binnen deelgebied 2 aan de oostkant van de A4 te blijven wordt gepresenteerd als een non-keuze, geforceerd door de aanwezigheid van de A4 en Rijnlandroute. Er zijn echter in een eerder stadium twee varianten onderzocht, namelijk een tracé over Voorschoten, en een tracé langs de oostzijde van de A4. Alleen in de laatste variant zijn bewoners van de Grootte Westeindsche Polder belanghebbend als grondbezitters. Wanneer uiteindelijk wordt besloten tot die laatste optie is de consequentie dat deeltraject 2 (te) laat wordt betrokken in het voorbereidende proces (zie 3).

Onduidelijk is waarom van de Voorschoten variant wordt afgeweken.

1.2.1. Stompwijk varianten

Onderzochte variant tracés rondom Stompwijk worden inconsistent ingetekend in Deeltracé 1 dan wel Deeltracé 2. De varianten in dit deelgebied bevatten een lus om de oversteek naar de noordzijde van de A4 eerder te maken (zowel ingetekende route 1f als 2f naderen de A4 onder een hoek die oversteken mogelijk zou maken. Een dergelijk tracé is zowel technisch mogelijk, als wenselijk vanwege de kortere route. Aanvullende aansluitingen zijn zelfs gebaseerd op deze oversteek (zie 4.2.4)

Uiteindelijk is in dit traject een deelvariant gekozen op basis van een “kortere route” binnen Deeltracé 1 (lees: verwijderd uit deelkaartje voor Deeltracé 2) terwijl de gevolgen voor het gehele traject in Deeltraject 2 een aanmerkelijk langere route tot gevolg lijken te hebben.

Het is onduidelijk hoe de in de rapportage vermelde traceringsprincipes zijn toegepast (zie 6).

1.2.2. Buitengebied varianten

In MER Fase 1 wordt een analyse gemaakt voor besluitvorming over “Alternatief 1” door het Groene Hart of “Alternatief 2” via Voorschoten.

Notitie Reikwijdte toont de ligging op pagina 21. Bij de onderbouwing van de keuze voor het zuidelijke tracé wordt echter alleen ingegaan op de Stompwijk varianten. Er wordt nog slechts stilgestaan bij een bodem vergelijk met Vlietlanden (e.g. niet hetzelfde als “Alternatief 2”).

Buitengebied “Alternatief 2” wordt bijzonder snel afgedaan als “een aantal nadelen”, namelijk de te doorkruisen infrastructuur en de toekomstige aansluiting van Zoeterwoude en Leiderdorp.

Overzicht van aangegeven nadelen, en de locaties waar deze zienswijze deze verder behandeld:

- Capaciteit/aansluitingen (zie 4)
- Natuur (zie 5)
- Traceringsprincipe (zie 6)

Na verificatie van de aannames en argumentatie in de verwezen hoofdstukken blijkt dat de alternatieven 1 en 2 niet correct getoetst kunnen worden onder de punten genoemd in MER Fase 1, 4.5 en 7.2: de gebruikte informatie is ofwel incorrect, dan wel incompleet. Hierdoor kunnen de twee alternatieven op punten als Natuur, Landschap, maar ook Duurzaamheid niet correct vergeleken worden. Zie in deze ook MER Fase 1, Tabellen 7-3 en 7-4: het toetsen van één enkel alternatief is geen onderbouwing van een keuze.

Keuze voor “Alternatief 1” als voorkeursalternatief is daarmee onhoudbaar.

1.3. Deelgebied 3 – Zoeterwoude, Leiden, Voorschoten, Wassenaar

Deelgebied 3 is een tracé waarvoor geen alternatieven meer bestaan, aangezien de A4 en Rijnlandroute alle keuzes al hebben afgedwongen (Zie ook MER-Fase-1, consultatie voor belanghebbenden langs de Rijnlandroute -> grotere aantallen verontruste burgers hebben geen effect meer op de ligging van het traject). De inleidende beschrijving geeft in het overzicht van de betrokken gemeentes echter al vrij duidelijk aan waar de geplande route het zicht op optimaal gebruik verloren heeft. Om Leiden aan te kunnen sluiten wordt er uiteindelijk een tracé gekozen dat in feite over de gemeente grenzen van een veelvoud aan gemeentes loopt in plaats van een efficiënte mogelijkheid te bieden om de betrokken stedelijke kernen met aanwezige stadsverwarming ook daadwerkelijk aan te sluiten. Ook hier is het onduidelijk welk traceringsprincipe gevolgd zou kunnen zijn (zie 6).

Zie in deze ook MER-fase-1, tabel 2-1: Wat is het nut van het zetten van een doelstelling voor toepasbaarheid stedelijk gebied, wanneer het stedelijk gebied ontweken wordt in het ontwerp?

1.4. Deelgebied 4 – Valkenburgse Meer

Deelgebied 4 trekt het tracé door naar de aanlandlocatie, van waar in de toekomst Katwijk en Oegstgeest kunnen/zullen worden aangesloten. Ook dit deel van het tracé blijft onveranderd ongeacht een keuze tussen alternatieven 1 en 2 in Deelgebied 2, aangezien ook Deelgebied 3 op hetzelfde punt uit komt.

Het eerste kaartje in dit hoofdstuk toont tevens het “bestaand distributienet” van Leiden.

Besluitvorming lijkt uit te gaan van Leiden als punt in plaats van een net met meerdere mogelijke aansluitingspunten en voorziene uitbreidingen daarvan aan noordelijke zijde ¹.

Deze beperkende aanname werkt door in de analyse van de mogelijk in de toekomst aan te sluiten andere gemeentes (zie 4).

¹ <https://duurzameenergiemerenwijk.nl/wijkaanpak/>

2. Bestemmingsplannen gemeentes

Zowel Leidschendam-Voorburg (Stompwijk) als Zoeterwoude hebben in het gebied van het tracé een bestemmingsplan met betrekking tot “Landelijk gebied”. Een dergelijke bestemming lijkt wellicht interessant wanneer er gekeken wordt naar mogelijkheden om andere lopende projecten niet nadelig te beïnvloeden. Een dergelijke visie kijkt daarmee echter bewust de andere kant op wanneer het gaat om het doel van de aanleg van de warmtetransportleiding, namelijk het daadwerkelijk gebruiken van de getransporteerde warmte. Zelfs de lopende projecten zijn potentiële afnemers.

Een overweging om stedelijk gebied te willen mijden strookt in deze niet met de intenties van de warmtetransportleiding om woningen in stedelijk gebied een alternatieve warmtebron te willen bieden.

Landelijk gebied heeft weinig tot geen potentiële afnemers, en weinig tot geen mogelijkheden om daarin de nabije toekomst te kunnen voorzien. Eén enkele locatie met glastuinbouw als warmteafzet is geen doorslaggevend argument. De route van “Alternatief 2” kent langs de N447 ook een aantal lokale industriële en/of recreatieve grootverbruikers van warmte, welke met een alternatieven onderzoek op “Alternatief 2” op gelijksoortige manieren ingepast zouden kunnen worden.

Conclusie: het trekken van een tracé door landelijk gebied van twee zeer kleine dorpskernen is een omweg die slechts de illusie tot een afzetmarkt biedt.

3. Participatieplan – constatering van gebreken

NRD 1.5 erkent dat de Omgevingswet een speerpunt heeft in het principe van participatie van belanghebbenden. Omgevingswet stelt echter expliciet: “*Ook moet de initiatiefnemer de plannen hebben voorgelegd aan de direct betrokkenen*”. Het verschil tussen belanghebbenden en betrokkenen is subtiel, doch belangrijk.

In deze context noteren schrijvers van deze zienswijze dat de omgevingswet recent is/wordt ingevoerd, en vanaf 2024 geëvalueerd zal worden. Onderstaande uiteenzetting zal duidelijk maken waar de bewoordingen en daarmee samenhangende verplichtingen aanzienlijke verduidelijking nodig hebben.

3.1. Omgevingswet volgens Rijksoverheid

Warmtelinq stelt in NRD 1.5 (Notitie Reikwijdte en Detailniveau, 2022) dat het met het opzetten van het participatieplan de speerpunten van de Omgevingswet volgt. Onderstaande paragrafen 3.1.1 en 3.1.2 zijn een rechtstreekse kopie van teksten op de Omgevingswet website van de Rijksoverheid (Omgevingswet).

Warmtelinq blijkt in de praktijk de bestaande terminologie op een wijze te interpreteren die afwijkt van die van de schrijvers van deze zienswijze. Het gaat hier specifiek om een verwachting van actief betrekken van contractueel betrokkenen bij ontwikkeling van plannen, d.w.z. binnen een tijdstermijn dat deze plannen nog daadwerkelijk over alternatieven beschikken.

Het feit dat de omgevingswet zich nog in een evaluatie stadium bevindt is geen excuus om een grijs gebied te forceren waarin de oude wetgeving tijdelijk volledig buiten beschouwing kan worden gelaten tot er een gecorrigeerde versie ter beschikking komt.

3.1.1. De belangrijkste punten van de Omgevingswet (source: rijksoverheid)

De nieuwe wet zorgt voor een samenhangende aanpak van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. Hieronder staan de 4 belangrijkste punten van de Omgevingswet.

- 1 Omgevingswet; de wet zorgt voor:
 - minder regels
 - meer samenhang
 - meer overzicht voor de samenwerkende partijen (zoals gemeenten, provincies, waterschappen, bevoegd gezagen).
- 1 digitaal Omgevingsloket; daarin staan op 1 plek:
 - alle regels van gemeenten, provincies en waterschappen
 - alle plannen
 - alle regels voor een locatie of gebied.
- 1 omgevingsvergunning; dat betekent dat:
 - er 1 vergunning nodig voor een plan. Dit geldt ook als er meer overheden betrokken zijn bij dit plan.
 - er sneller een beslissing komt op een plan. Binnen 8 weken na aanvraag volgt een toekenning of afwijzing (in plaats van 26 weken).
- Meer ruimte voor eigen initiatief en regie; zodat:
 - er meer mogelijkheden zijn om als burger of bedrijf een plan uit te voeren. Het plan moet dan wel passen bij het omgevingsplan van de gemeente. ***Ook moet de initiatiefnemer de plannen hebben voorgelegd aan de direct betrokkenen.***

3.1.2. Overheden moeten omwonenden en bedrijven betrekken bij plannen (participatie)

Overheden moeten bij plannen voor de omgeving omwonenden, bedrijven en organisaties betrekken. Bijvoorbeeld bij een omgevingsvisie of een waterschapsverordening. In de Omgevingswet staan regels voor overheden over deze participatie. Zo moet in de definitieve plannen staan wie de overheid bij de plannen heeft betrokken en welke uitkomsten er zijn. En hoe zij het participatiebeleid heeft ingevuld. De overheid weegt alle bijdragen en neemt uiteindelijk de beslissing over een plan. Ook initiatiefnemers, zoals omwonenden en ondernemers, moeten bij het aanvragen van een omgevingsvergunning aangeven wat zij aan participatie hebben gedaan. En wat daar de resultaten van zijn.

Lees meer over wat overheden rond participatie moeten regelen op de website van Informatiepunt Leefomgeving (Iplo). Of bekijk hieronder de animatie 'Participatie in de Omgevingswet'.

3.2. Definities “Betrokkenen”

Schrijvers van deze zienswijze onderscheiden potentieel vier typen betrokkenen, op basis van de mate waarin deze door een project worden geraakt: positief/negatief, en direct/indirect.

Voorbeelden:

Positief/Direct: Rechtspersonen met indicatie tot aansluitingen (kostenbesparing)

Positief/Indirect: Overheden (belangenbehartiging voor bovenstaande inwoners)

Negatief/Indirect: Rechtspersonen die potentieel schade zien of menen te ervaren (verminderde beschikbaarheid van openbare ruimte cq bezittingen van derden)

Negatief/Direct: Rechtspersonen die daadwerkelijk schade aan eigendommen ondervinden

3.3. Wijze van voorleggen - doelgroepen

Notitie Reikwijdte geeft aan dat er in Januari 2022 een participatieplan is opgesteld. Het plan richt zich volgens 1.5 op:

“publiek, professionals en besturen”, en

“inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden”

Deze lijst nodigt een groot aantal potentieel geïnteresseerden uit om betrokken te worden bij de plannen. De terminologie van de lijst lijkt echter vooral bedoeld om voornemens breed kenbaar te maken, ter bevordering van acceptatie: de termen “publiek” en “inwoners” suggereren dat de beoogde rechtspersonen vooral in de categorie “indirect” zullen vallen, waarbij de beperkte groep inwoners die uiteindelijk in de categorie “Positief” zal gaan vallen hooguit overtuigd dient te worden dat een negatief effect slechts tijdelijk wordt ondervonden.

Inwoners met eigendommen waarvan de plannen op directe wijze gebruik wensen te maken worden niet expliciet genoemd. Het project Warmteling lijkt hierin uit te gaan van een veronderstelling dat de omgevingswet niet meer voorziet in het actief voorleggen van een voornemen aan de meest duidelijk en eenvoudig identificeerbare groep direct betrokken rechtspersonen (data beschikbaar via Kadaster).

Schrijvers van deze zienswijze constateren dat overheden als Provincie en Waterschap tot op heden nog steeds persoonlijke geadresseerde poststukken versturen om plannen als onderhoud en ruilverkaveling te overleggen wanneer deze betrekking hebben op percelen van betrokken rechtspersonen.

3.4. Wijze van voorleggen – zoals ondervonden door schrijvers zienswijze

Het resultaat is dat de schrijvers van deze zienswijze zich in September 2023 geconfronteerd zien met een definitief plan NRD. Het participatieplan bevindt zich blijkbaar reeds in de allerlaatste fase. Communicatie vindt plaats door middel van de contracten voor de toestemming om het tracé aan te leggen op hun privé eigendom (raadplegen van het kadaster werkt blijkbaar toch).

De contracten doen eenzijdige aannames met betrekking tot schade, en bevatten een indicatie van beperkte geldigheid voor dat aanbod.

Een op Facebook langskomende informatie meeting in Stompwijk voegt ons uiteindelijk toe aan de nieuwsbrief. Ter plekke vinden wij vertegenwoordigers die ons verzekeren dat hun betreffende afdeling niet op deze wijze communiceert. Excuses voor ontbrekende communicatie is echter niet hetzelfde als eindverantwoordelijkheid nemen, en corrigerende consequenties accepteren.

Ná het contractueel aanschrijven volgt uiteindelijk in November persoonlijk contact, inclusief uitwisselen van contact informatie. In het gesprek wordt ingegaan op de technische middelen die gebruikt zullen worden op ons perceel, en indirect verwezen naar de recente uitspraak van de Raad van State met betrekking tot het tracé richting Den Haag.

Schrijvers van deze zienswijze menen dat de Omgevingswet met “participatie” iets anders bedoelde dan direct betrokkenen dwingen tot confirmeren.

In de aanloop van de terinzagelegging constateren de schrijvers van deze zienswijze dat de voorlegging op de ingangsdatum 8/12/23 incompleet was. De voorlegging is op 20/12/23 aangevuld met de Oplegnotitie NNN (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmtelinq Rijswijk-Leiden, 2023), welke voor ons perceel essentiële informatie bevat. Een dergelijk verlate beschikbaarheid beperkt de tijdstermijn voor het indienen van zienswijzen, en schend daarmee potentieel de betrokkenen in hun participatie rechten. De huidige wetgeving lijkt geen mogelijkheden te hebben om deze nadelen tijdig te kunnen corrigeren.

Schrijvers van deze zienswijze constateren tevens dat de informatie met betrekking tot de aanvulling van de terinzagelegging ons werd toegestuurd via een vriendelijk forwarden buurtgenoot. Uitwisselen van contactinformatie houdt blijkbaar nog steeds niet in dat wij als direct betrokkenen op de hoogte worden gehouden van wijzigingen.

Verzoek tot het delen van informatie met betrekking tot in Deelgebied 2 gecirculeerde informatie middelen, geadresseerd of ongeadresseerd, heeft tot op heden geen reactie mogen ontvangen.

3.5. Conclusies

In de inmiddels jaren aanlooptijd zijn er blijkbaar vele informatieve presentaties geweest, en is er een veelvoud ongeadresseerd drukwerk verspreid. In PIP termen: Er zijn blijkbaar al veel stappen ondernomen voor de proces stap “Kennisgeving Voornemen” om de publieke welwillendheid voor het project te verhogen (succes beperkt, gezien de reacties van o.a. Voorschoten).

Pogingen ondernomen om betrokken eigenaren direct te betrekken bij de proces stap “Kennisgeving Participatie” zijn minder transparant: het gekozen “meest geschikte medium” heeft een groep direct betrokkenen, namelijk grond eigenaren, buitengesloten van essentiële delen van het proces. Het resultaat is het verzamelen van inzichten van mensen die niet noodzakelijk direct betrokken zijn bij de consequenties van het project. Warmtelinq heeft verzaakt de verschillende noodzaken tot inzicht correct te duiden.

In de doorgevoerde raadpleging heeft vrijwel heel de provincie een mogelijkheid gehad om het tracé verder te verdringen volgens het “not in my back yard” principe. Dit lijkt een discussie over algemeen belang, maar komt uiteindelijk neer op het volgen van meningen van betrokkenen die geen gebruik wensen te maken van een project wat opgezet is om wél in hun welzijn te kunnen voorzien. Gezien de noodzaak van het project zal het dus nu moeten worden doorgevoerd door belangen te schenden van betrokkenen die wegens dezelfde geografische ligging nooit van de voordelen van het project gebruik zullen kunnen maken.

Schrijvers van deze zienswijze menen dat participatie in deze iets anders betekent.

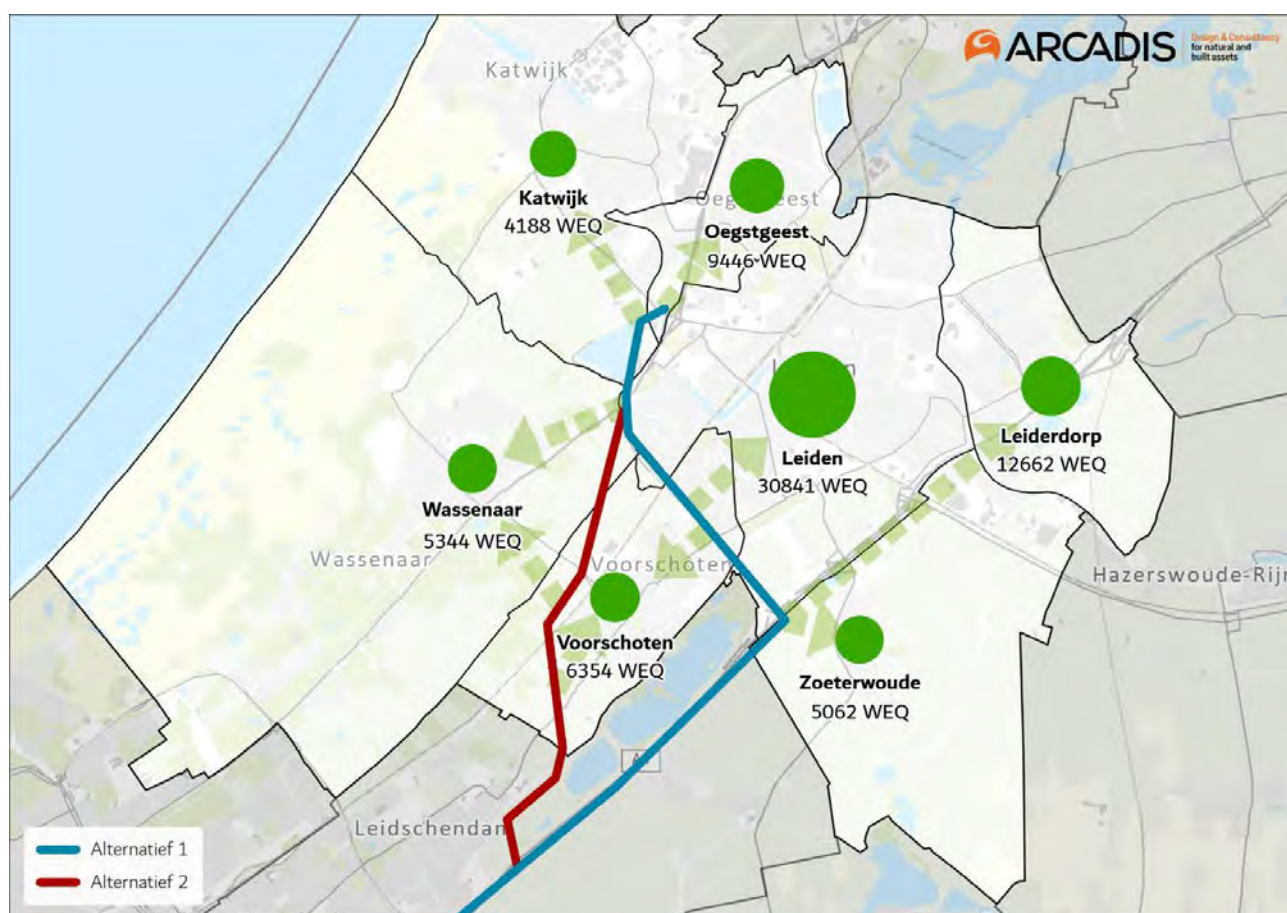
De Omgevingswet geeft aan dat overheden een taak hebben bij het regelen van deze participatie. Bij het uitbesteden van de aanleg van de voorliggende warmtetransportleiding is het participatiepunt blijkbaar niet sluitend geregeld.

4. Aansluitingen, nu en in de toekomst

Bij de bepaling van het basis alternatief geeft MER Fase 1 aan dat er twee alternatieven zijn onderzocht, zoals aangegeven in bijbehorend kaartje.

Alternatief 2 (via Voorschoten) heeft een hoge interne efficiëntie, wegens lineair traceren (zie 6). Het valt op dat de route naar Voorschoten in Alternatief 1 (via de Rijnland route) een lange omweg maakt om op een terugweg alsnog bij Voorschoten uit te komen. Het aantal extra te maken kilometers aan warmtetransportleiding is zodanig dat er, zelfs bij gebundeld traceren, een duidelijk aantoonbaar voordeel zou moeten zijn.

Het is de schrijvers van deze zienswijze nog niet duidelijk wel voordeel dat zou kunnen zijn, aangezien de aangegeven argumentatie op basis van capaciteit en “nadelen” betwistbare aannames bevat.

Figuur 1 (source: NRD Figuur 3.1 uitgelicht kader)

Om vergelijk met de MER argumentatie relatief eenvoudig te houden zal ook deze zienswijze de invloeden van Wassenaar, Katwijk en Oegstgeest numeriek buiten beschouwing laten.

Op basis van de af te leggen afstanden door het aan te leggen net blijkt echter dat een dergelijke vereenvoudiging tekort doet aan de mogelijkheden ten behoeve van aansluiten van Leiderdorp.

4.1. Capaciteit

“Alternatief 1” zou zijn gekozen op basis van “onder meer de potentiële afzet”. Schrijvers van deze zienswijze vragen zich af hoe deze overweging tot stand is gekomen. De grotere warmte verbruikers worden door Alternatief 1 expliciet ontweken.

4.1.1. Aannames

MER Fase 1, 3.2 doet in een uitgelicht kader aannames van de capaciteit afname van onderstaande gemeentes (zie Figuur 1 (source: NRD Figuur 3.1 uitgelicht kader)).

Onderstaande tabel zet de informatie uit het kaartje in korter overzicht:

Gemeente	Aangenomen afzet (kweq)
Leiden	30.1
Voorschoten	6.4
Wassenaar	5.3
Katwijk	4.2
Oegstgeest	9.4
Leiderdorp	12.7
Zoeterwoude	5.1

Opvallend is dat de totale aangenomen afzet ongeveer 73kweq bedraagt: ruim 20kweq meer dan de in de MER opgegeven 50kweq capaciteit van de warmtetransportleiding. Een deel van dit verschil lijkt al te zijn verwerkt in de verwachtingswaarden van Leiden (40% i.p.v. 60%, MER Fase 1, 3.1).

In de onderbouwing voor de afname van capaciteit worden de afzet van Voorschoten ten opzichte van Leiderdorp met Zoeterwoude als doorslaggevend argument gepresenteerd.

De herkomst van de aangenomen waarden is echter onbekend, en aantoonbaar inconsistent.

4.1.2. Verificatie

Onderstaande tabel zet de aangenomen afzet tegenover de in de Klimaatmonitor aanwezige data over aardgas warmtevraag (2021) van de betreffende gemeentes. De vergelijkende percentages van opgegeven afzet bieden echter geen consistent beeld. De aangenomen afzet mogelijkheden van gemeentes grenzend aan “Alternatief 2” lijkt op basis van andere afwegingen tot stand te zijn gekomen. Dit geeft een sterk vertekend beeld van de mate waarin de afname van Leiderdorp (al dan niet in combinatie met Zoeterwoude) als doorslaggevend afnemer zou moeten worden beschouwd ten opzichte van Voorschoten.

Gemeente	Aangenomen afzet (kweq)	Klimaatmonitor data	
		Aardgas	Percentage
Leiden	30.1	62	50%
Voorschoten	6.4	17	30%
Wassenaar	5.3	25.3	20%
Katwijk	4.2	35.5	10%
Oegstgeest	9.4	15.5	60%
Leiderdorp	12.7	15.5	80%
Zoeterwoude	5.1	5.2	100%

De klimaatmonitor bevat ook specifieke waarden voor de mate waarin de genoemde gemeentes gebruik maken van Stadswarmte. Deze cijfers geven een duidelijke samenhang met de waarden waarop aanwezige rapportage aangeeft dat Leiden verwacht 40% van de capaciteit van de aan te leggen warmtetransportleiding te kunnen gebruiken: 20kweq ten opzichte van 50 kweq. De tabel geeft echter tevens aan dat de overige 60% op dit moment nog niet aantoonbaar haalbaar is (4.2 kweq maakt 8.4%: dit komt niet eens in de buurt).

Opvallend in deze is een zichtbare mate van “zelfoverschatting”. Waar Leiderdorp de meest voorzichtige inschatting maakt van mogelijke uitbreidingen wekt Zoeterwoude de indruk dat er geen enkel probleem is. De groepering van de twee gemeentes ten einde een voorkeur over Voorschoten af te dwingen lijkt geforceerd.

Gemeente	Aangenomen afzet (kweq)	Klimaatmonitor data	
		Aardgas	Stadswarmte
Leiden	30.1	62	19
Voorschoten	6.4	17	0.3
Wassenaar	5.3	25.3	0.1
Katwijk	4.2	35.5	0.1
Oegstgeest	9.4	15.5	1.9
Leiderdorp	12.7	15.5	1.7
Zoeterwoude	5.1	5.2	-

4.1.3. Zoeterwoude - deelloverzicht

Binnen het Leiden overzicht is Zoeterwoude de enige gemeente zonder aantoonbaar Stadswarmte net gebruik. Onderliggende reden hiervoor is dat Zoeterwoude slechts voor een klein deel bestaat uit stedelijke gebied. De gemeente bevat twee kleinere kernen, Zoeterwoude-Dorp en Zoeterwoude-Rijndijk, en meerdere buitengebieden. De dorpskernen liggen geografisch 2km uit elkaar, gescheiden door de N11. De buitengebieden hebben een zodanige layout dat ingraven van nieuwe middelen of niet mogelijk is, of vele malen later mogelijk wordt dan binnen de dorpskernen (vergelijk glasvezel ²). Met betrekking tot duurzame energie is het buitengebied vooral afhankelijk van warmtepompen en zonnecellen. Dit is in ieder geval bij de eindgebruikers bekend ³. Het gevolg is dat Zoeterwoude al heel goed slaagt in conversie naar duurzame energie, zonder de toegevoegde middelen van Warmteling.

De mate waarin de afname capaciteit van Zoeterwoude binnen Warmteling rapportage gepresenteerd wordt is dus vrij onrealistisch: er wordt capaciteit aangenomen die in werkelijkheid niet beschikbaar (meer) is.

Zoeterwoude op deze wijze gedwongen meenemen in de traject keuze lijkt tot gevolg te hebben dat ontsluiting van Voorschoten en Wassenaar via een aanzienlijk langere warmteleiding gemaakt zal moeten worden, zonder dat daar in de totale capaciteit een noodzaak uit blijkt.

De mogelijk toekomstige aansluiting van Leiderdorp zou dus gemaakt moeten worden op de contributies van Leiderdorp alleen. Het extra oversteken van de A4 zoals vermeldt in MER Fase 1, 4.5 is niet zo noodzakelijk als gepresenteerd in Warmteling documentatie NRD 3.2.2.

² <https://www.zoeterwoude.nl/actueel/ontwikkelingsprojecten/glasvezel>

³ <https://www.ad.nl/binnenland/in-zoeterwoude-besparen-inwoners-meeste-gas-zo-zit-het-in-jouw-gemeente~a2c7de18/>

4.2. Afstanden

Bovenstaande capaciteit kaartje uit MER Fase 1 toont potentieel mogelijke aansluitingen van omliggende gemeentes vanuit het oogpunt "mogelijke ontsluiting". Er wordt af en toe verwezen naar een voorkeur voor een kortere route (zie 6), doch een verschil in route lengte wordt nergens in de rapportage gekwantificeerd. Het is vooral de omweg om Voorschoten opnieuw te bereiken die een grote mate van inefficiëntie lijkt te accepteren.

Aangezien het in het voorliggende ontwerp in feite nog alleen gaat om toekomstige aansluiting van Leiden, is de optimalisatie van ontsluiting van omliggende gemeenten eigenlijk secundair. De mogelijk toekomstige aansluitingen hebben echter in de toekomst invloed op het aantal te maken kilometers.

In onderstaand overzicht wordt een poging gedaan om een overzicht te geven van afstanden waarop verschillende gemeentes kunnen verwachten te worden aangesloten op het warmtetransportnet richting Leiden. Deze afstanden zijn relevant, aangezien deze op basis van de aanlegtijd de tijdstermijn bepalen waarop verschillende gemeentes mogen verwachten van de services van Warmteling gebruik te kunnen maken (vergelijk "aardgasvrij 2030").

Ten overvloede: Warmteling transporteert warmte capaciteit. Leidingen hebben warmteverlies. Dit verlies mag dan "klein" zijn, maar mag niet zomaar klakkeloos verwaarloosd worden.

Het is onduidelijk welke tracementprincipes correct zijn toegepast (zie 6).

Afstanden zijn gebaseerd op de aannamen dat route van Alternatief 2 min-of-meer een samenvoeging is van Deeltracés 2 en 3.

4.2.1. Voorschoten (Wassenaar)

Het ingetekende alternatief voor "Alternatief 2" kiest nu om Leiden te benaderen via een traject wat deeltracé 3 snel nadert. Een deugdelijke zoektocht naar alternatieve routes zou echter ook Wassenaar mee kunnen nemen zonder extra kilometers aan de route toe te voegen.

Leiden, in isolatie (nul referentie):

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11

Voorschoten:

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Voorschoten	4.5	13
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	8 (+0)	13 (+2)

Wassenaar:

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	9	11
Wassenaar	7	13
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	9 (+1)	13 (+2)

Voorschoten en Wassenaar:

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	9	11
Voorschoten	4.5	13
Wassenaar	7	13
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	9 (+1)	15 (+4)

Deel-conclusie: De Voorschoten route sluit een extra aardgas potentieel van ca 40kweq (11.7 volgens aanneme) aan in een route van ongeveer 9km (optimalisatie van ca 1km), waar de Rijnland route 15km nodig zou hebben.

4.2.2. Leiderdorp (Zoeterwoude)

Argumentatie beweert dat Leiderdorp alleen via Zoeterwoude ontsloten kan worden. Leiderdorp ligt echter al aan westelijke zijde van de A4, dus zou ook als “deelwijk” van Leiden aangesloten kunnen worden op het aanwezige net (zie 1.4). De in NRD 3.2.2 aangegeven “noodzaak” tot het opnieuw oversteken van de A4 is in dat geval alleen noodzakelijk indien de toegevoegde waarde van de capaciteit van Zoeterwoude hier aanleiding toe zou geven (zie 4.1.3).

Leiderdorp (aansluiting op net mogelijk over Noord)

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Leiderdorp	13	12.5
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	9.5 (+1.5)	16.5 (+5.5)

Zoeterwoude-Rijndijk

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Zoeterwoude-Rijndijk	??	10
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	??	14 (+3)

(zie conclusies 4.1.3)

Leiderdorp en Zoeterwoude-Rijndijk

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Leiderdorp	13	12.5
Zoeterwoude-Rijndijk	15.5	10
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	12 (+4)	16.5 (+5.5)

Deel-conclusie: De Rijnland route sluit een extra aardgas potentieel van ca 20kweq (17.5 volgens aanname) aan in een route van 16.5 km, waar de Voorschoten route dit in 12km zou kunnen doen door Leiderdorp aan te sluiten als “deelwijk” van Leiden.

De toegevoegde waarde van een aansluiting naar Zoeterwoude lijkt nihil.

4.2.3. Combinatie Voorschoten (Wassenaar) en Leiderdorp (Zoeterwoude):

Indien de mogelijke potentiële aansluiting van zowel Voorschoten als Leiderdorp in de toekomst (optimaal) wordt ingepland komen de volgende totaal lengtes tot stand:

Alternatief 1:

Capaciteit gebruik vergroot met 60 kweq (29.5 aanname) door middel van aanleg van 16.6 km warmtetransportleiding.

Alternatief 2:

Capaciteit gebruik vergroot met 60kweq (29.5 aanname) door middel van een net aanleg van 13 km warmtetransportleiding.

Zonder Zoeterwoude wordt dit 55kweq (24weq aanname) door middel van nog geen 11 km -> minder dan de voorgestelde route van Alternatief 1 zonder toekomstige aansluitingen.

De vraag of de aansluiting van Zoeterwoude noodzakelijk is, is dus bijzonder relevant. Het aantal te maken kilometers neemt toe met 50%-100%, voor een nog niet kwantificeerbare capaciteit bijdrage van minder dan 10%. De capaciteit van de warmtetransportleiding kan aan de Voorschoten zijde van de A4 aanmerkelijk beter besteed worden, aangezien daar wel groei mogelijkheden zijn voor zowel de stadswarmtenetten als de gemeentes zelf.

4.2.4. Overige aansluitingen

MER Fase 1 3.1 vermeld ook plannen voor extra T-stukken om toekomstige warmtedistributienetten op aan te sluiten, waaronder mogelijk bij:

- Den Haag Ypenburg
- Stompwijk/ Leidschendam-Voorburg
- Zoeterwoude/Leiderdorp (zie 4.2.2)
- Leiden Zuid/West Voorschoten (zie 4.2.1)
- Aanlandlocatie Leiden-West (2x) (Oegstgeest en Katwijk)

Al deze locaties hebben belang bij een aansluiting zo dicht mogelijk bij de oorsprong van de warmte.

In deze context valt vooral de aansluiting Leidschendam-Voorburg op (voor compleetheid: Klimaatmonitor toont 52 kweq aardgaswarmte in plaats van 1kweq in MER Fase 1 Figuur 2-3).

Schrijvers van deze zienswijze nemen aan dat de verschillende bullet points een indicatie zijn dat de aansluiting efficiënt (linear) zou willen traceren in plaats van een extra uitbreiding van de Voorschoten aansluiting (schoolboek-waardige voorbeelden van uit de hand gelopen consequenties van gebundeld traceren zonder efficiëntie controle a.u.b. vermijden?).

Leidschendam-Voorburg kan slechts aangesloten worden door het voorliggende tracé de A4 te laten oversteken op ongeveer dezelfde locatie als het Leidschenveen splitspunt tussen alternatieven 1 en 2. Er is blijkbaar geen aanwijsbaar nadeel meer voor het oversteken van de A4 op die locatie, maar hooguit een iets te beperkt gebied waarvoor de mogelijkheden daadwerkelijk onderzocht zijn (vergelijk Stompwijk varianten 1.2.1 binnen Deeltracé 1 met Deeltracé 2). Een route op basis van Alternatief 2 via Voorschoten verdient verder onderzoek in het optimaliseren van een bruikbaar tracé.

Blijkbaar liggen er aan de Voorschoten kant van de A4 meerdere mogelijkheden die het nu gekozen voorkeursalternatief eigenlijk overbodig maken.

4.3. Kosten van aansluitingen

Schrijvers van deze zienswijze pretenderen niet om enige vorm van kennis te hebben met betrekking tot de kosten van het gemeentelijk aansluiten van een woning die voorheen op aardgas verwarmd werd. Er is echter wel een efficiëntie in clustering met betrekking tot stedelijke gebieden en aanwezige netten.

Voor leggen van het Warmtelinq tracé is EU subsidie beschikbaar. Naar blijkt zullen de aan te sluiten gemeentes echter zelf nog een aanzienlijke kostenpost hebben in het aansluiten van gebruikers. Het zijn deze kosten waar de grotere gemeentes tegenop zien.

In deze context wordt gewezen op de recente bevindingen van de gemeente Den Haag⁴ en Leiden⁵, welke om uiteenlopende redenen tegen compatibiliteitsproblemen aanlopen. Doordat gemeentes aangewezen zijn op beschikbare eigen financiële middelen en/of vaak al meerdere eigen innovatie projecten hebben lopen zal de afzet voor Warmtelinq beperkt blijven (zie 4.1.1). Pogingen tot verplichte afname werkten reeds averrechts. Geografische ligging van de warmtetransportleiding gaat hier geen enkele invloed op hebben.

4.4. Conclusies

Verificatie van aanwezige cijfers ondersteunen een keuze voor een tracé via Voorschoten. De keuze voor een route via de Rijnland route op basis van potentiële afzet van capaciteit is niet houdbaar. De keuze wordt (te) sterk beïnvloed door gemeentelijke financiële middelen. Het resultaat is een versnipperde route die potentiële gebruikers ontwijkt in plaats van benaderd. Indien er daadwerkelijk een tracé naar Leiden gewenst is, verdient de route van “Alternatief 2” een alternatieven onderzoek om de aanwezige stadswarmtenetten een kans te geven om op redelijke termijn door te kunnen groeien in capaciteit. Gezien de desastreuze consequenties voor de natuur binnen “Alternatief 1” is er eigenlijk maar één keuze: het is of “Alternatief 2”, of niets.

⁴ <https://www.omroepwest.nl/nieuws/4784262/duizenden-huizen-voorlopig-niet-duurzaam-verwarmd-aanleg-warmtenetten-vertraagd>

⁵ <https://sleutelstad.nl/2023/11/28/wijken-zeventig-procent-van-leiden-heeft-niets-aan-warmtelinq/>

5. Weidevogels

In het vogelreservaat waar Warmteling deeltracé 2 door heen wil gaan, is onderzoek gedaan naar het broedsucces van de aanwezige weidevogels. Het gebied waar deeltracé 2 doorheen gepland wordt is echter meer dan dat: het gebied is ingericht als foerageer gebied, teneinde de voedselvoorziening tijdens en rondom het broedseizoen zeker te stellen. Het gebied ontvangt hier subsidies voor van zowel provincie als EU, welke de bezettingsgraden van het gebied regelmatig laten monitoren.

Vooronderzoek in opdracht van Warmteling (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023) stelt dat er binnen het ingeplande gebied geen weidevogel broedgevallen zouden zijn, omdat er in de afgelopen vijf jaar in de gehele Grote Westeindsche Polder vrijwel geen (weide)vogels broeden (zie 5.1).

Rapportage in opdracht van de provincie (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021) geven een ander beeld (zie 5.2).

Deze provinciale rapportage (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021) toont tevens een samenhang tussen werkzaamheden en aanwezige aantallen.

Indien het plan zo wordt doorgevoerd als ingetekend, zullen er na deze werkzaamheden in 2026 geen steltlopers meer in de Grote Westeindsche Polder voorkomen. Het plannen van dergelijke werkzaamheden lijkt daarmee strijdig met het beleid voor de Grutto voor 2027 (Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2019-2027, 2019).

De aanname dat er in deeltracé 2, Lot C geen broedvogels aanwezig zijn werkt door in de beoordeling van effecten van de werkzaamheden: er wordt nu alleen gekeken naar invloeden op de bodem kwaliteit (zie (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023)).

De aangetaste bodemkwaliteit heeft tevens invloed op de foerageermogelijkheden van dezelfde weidevogels in de toekomst. Ook deze effecten zijn niet getoetst.

De incompleetheid van de gewogen informatie geeft aan dat de keuze voor voorkeur van het huidige tracé over "Alternatief 1" niet houdbaar is.

5.1. Inventarisatie in opdracht Warmteling

Pagina 11 van de oplegnotitie (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023) zoals door Warmteling voorgelegd vermeld onderstaande tabel met een geregistreerd aantal broedgevallen in een gebied wat volgens de oplegnotitie overeenkomt met de Grote Westeindsche Polder. Gesteld wordt dat de onderstaande tabel een overzicht geeft van geregistreerde waarnemingen van broedende (weide)vogels in de afgelopen 5 jaar. Datasource wordt aangegeven als de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Onderbouwing voor de keuze van de betreffende database ontbreekt.

Tabel 1 Registratie broedende weidevogels NDFF

Aantal broedgevallen / nest-inducerend gedrag			
Soort	Aantal	Soort	Aantal
Boomvalk	1	Putter	1
Bosrietzanger	1	Rietzanger	1
Braamsluiper	1	Roodborst	1
Groenling	2	Scholekster	1
Heggenmus	8	Spotvogel	8
Holenduif	1	Spreeuw	1
Huismus	1	Tjiftjaf	1
Huiszwaluw	1	Tuinfluitier	1
Kievit	1	Turkse tortel	1
Kleine karekiet	3	Vink	3
Kleine mantelmeeuw	1	Winterkoning	5
Knobbelzwaan	1	Witte kwikstaart	1
Koolmees	2	Zanglijster	2
Merel	2	Zwartkop	1
Nachtegaal	1		
Eindtotaal		55	

De correctheid van de geregistreerde waarnemingen wordt door de schrijvers van deze zienswijze in twijfel getrokken, aangezien een aantal vaste bewoners/bezoekers van de directe omgeving van ons perceel afwezig zijn in de tabel -> een gebiedsoverzicht wat in 5 jaar minder data registreert dan onze tuin in één enkel jaar oogt incompleet. De geregistreerde waarnemingen lijken beperkt tot incidentele waarnemingen vanaf openbaar gebied. De daadwerkelijke nestplaatsen bevinden zich in gebied wat niet toegankelijk is tijdens het broedseizoen (om duidelijk verklaarbare redenen). Pogingen tot het niet-verstorend registreren van aanwezigheid op drasplas op eigen terrein⁶ nadert reeds de limieten van een telelens. Vanaf de openbare weg is de afstand tot nesten zodanig groot dat ze alleen “zichtbaar” zijn wanneer er onverwachte activiteit⁷ is.

Pogingen tot het reproduceren van de data leveren de volgende inzichten:

- NDFF is een database voor betalende abonnees, ipv publiek bruikbaar.
- Protocollen overzicht met betrekking tot vogels leert dat monitoring van weidevogels zich richt op Utrecht. Broedvogels in het algemeen is beperkt tot Noord-Brabant en Limburg.
- Invoer van data is niet structureel, maar steunt ook op invoeren door incidentele gebruikers.
- Atlascode 2 is niet de enige codering die nesten zou kunnen bevatten (voorbeeld: kuikens)
- NDFF registreert ook waarnemingen van andere databases (voorbeeld: waarneming.nl).

Schrijvers van deze zienswijze zijn incidentele gebruikers van waarneming.nl, en constateren het volgende:

- Broedindicaties (atlascode 2) is een “geavanceerde” optie. De meeste incidentele waarnemingen gebruiken dit soort databases slechts voor soort identificatie, en hebben derhalve geen reden tot coderen van aanvullende activiteiten.
- Waarneming.nl heeft expliciet beleid om verstoring van nesten te voorkomen. Incidentele nest waarnemingen door non-professionals binnen een gesloten broedgebied zijn daarmee vrijwel uitgesloten.

⁶ https://waarneming.nl/locations/16066/photos/?date_after=2019-01-01&date_before=2024-01-01&species=27&species_group=1&rarity=&search=&likes=&user=&sex=&type=&life_stage=&activity=&method=

⁷ <https://waarneming.nl/observation/214607004/>

De keuze voor NDFF als indicator voor het aantal broedwaarnemingen is twijfelachtig. De tabel toont een verzameling tuinvogels, en een enorme afwezigheid van grote hoeveelheden overgrazende ganzen, recente kuikentellingen van wilde eenden, en de traditionele steltlopers waarvoor het gebied is ingericht. Dat grote gapende gat zou in een vroeg stadium opgemerkt moeten zijn, al dan niet door middel van participatie (zie 3).

Hoofdvraag is echter waarom Warmteling bewust heeft gekozen om voor dit onderzoek niet uit te gaan van rapportage die reeds bij de provincie Zuid-Holland aanwezig is.

5.2. Inventarisatie in opdracht Provincie

5.2.1. Inventarisatie weidevogels in beeld

Dichtheidsoverzichten (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021) toont een grafisch overzicht van de in de oplegnotitie (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023) genoemde weidevogels. De kaartjes tonen gebied "Haaglanden", waar de Grote Westeindsche Polder deel van uit maken (noorderlijk van het midden). Het NNN gebied en aanliggende ANLB gronden vormen op hun beurt weer een deelgebied hiervan (noordelijk deel, bovengrens begrensd door A4). Het rapport bestempelt de Grote Westeindsche Polder als een van de weinige gebieden met een hoge dichtheid aan steltlopers. De grotere donkere vlekken met hogere dichtheid liggen noordelijk van de Westeindsche weg: samenvallen met grondgebieden die nu ingepland zijn als Deeltracé 2, Lot C.

Dichtheid steltlopers (Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur) in Haaglanden in 2015, 2018 en 2020 (vlnr). (Source: Van der Goes en Groot)

Op basis van de bijbehorende cijfers gaat het bij het cluster in het NNN gebied om de Kievit. Het cluster in het ANLB gebied correspondeert met de Grutto, op basis van de in 5.1 genoemde incidentele nestwaarneming (7). Broedlocaties van Tureluur en Scholekster zijn blijkbaar minder zichtbaar in dichtheid.

5.2.2. Inventarisatie weidevogels in cijfers

Onderstaande tabel is een extractie van Tabel 8 uit (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021). De uitgelichte data richt zich op "Haaglanden", zonder de onderzoeksgebieden die niet betrokken zijn in Deeltracé 2. Het aantal te onderzoeken weidevogels is beperkt tot de vermelde Steltlopers. Weidevogels met een ranking op de Rode Lijst zijn aangegeven in rood.

Tabel 2 “Tabel 8. *Vergelijking van het aantal territoria van deze inventarisatie (2020) met 2018 en 2015*”

Gebied Naam\Jaar	Haaglanden		
	2015	2018	2020
Scholekster	288	256	240
Kievit	593	366	406
Grutto	275	231	233
Tureluur	152	137	121
Subaantal territoria	1308	990	1000

Het cijferoverzicht toont een sterke daling in 2018. Hiervoor lijkt echter een verklaring te zijn.

5.3. Werkzaamheden in 2017

In 2017 zijn werkzaamheden verricht aan de gasleiding die deeltracé 2 wenst te volgen. Ook deze Werkzaamheden hadden een overlap met het broedseizoen. De maatregelen die in de oplegnotitie (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023) worden voorgesteld zijn consistent met de toen gebruikte middelen. De voorgestelde Warmteling werkzaamheden verschillen van de 2017 werkzaamheden slechts in schaal (eventueel positie van nog nader te bepalen aanvoerroute).

5.3.1. Locatie van de 2017 werkzaamheden

Locatie van de werkzaamheden in 2017 valt min of meer samen met deeltracé 2 tussen de laatste expansie lus en de oversteek richting Rijnlandroute.

De werkzaamheden maakten gebruik van dezelfde mitigerende maatregelen voorgesteld in de oplegnotitie (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023). Deze werden opgesteld vanaf Maart (vergelijk 5.5 voor samenhang met broedseizoen betrokken steltlopers).

Locatie van werkzaamheden in 2017 (source: Gasunie)

Met referentie naar 5.2.1: de locatie valt middenin de aanwezige hoge dichtheid gebieden, specifiek de locatie waar in 2018 nog contact was tussen de aanwezige gebieden met hoge dichtheden steltlopers.

5.3.2. Werkzaamheden voor Warmteling

De tijdindicaties voor de werkzaamheden voor Warmteling staan vermeld als “2025/2026”, met een indicatie dat er in 2025 al een start gemaakt kan worden tijdens het broedseizoen. De ligging van deeltracé 2 is zodanig dat het de aanwezige hoge dichtheid gebieden vrijwel zal overlappen. De aanrijroutes zijn op het moment van schrijven van de oplegnotitie nog niet bekend. Keuzes binnen de aanvoerroutes geven echter alleen een verschuiving in de balans tijdgebruik/benodigd oppervlak. Gezien de voorziene overlap met het broedseizoen gaat een dergelijke keuze geen aanmerkelijk positievere invloed hebben op de verwachte mate van verstoringen.

Op ons perceel betrekken de Warmteling werkzaamheden tot en aanleggen van een expansie lus. In vrije vertaling: afgraven van ongeveer een halve hectare grond tot het niveau van de leidingen. Op onze locatie ligt echter een drasplas (essentieel foerageer gebied). Deze drasplas wordt dus a) ontoegankelijk tijdens werkzaamheden, b) door de werkzaamheden (blijvend) aangetast in bodem consistentie (zie (Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023)).

Inschatten of en wanneer onze drasplas zijn functie weer kan vervullen is moeilijk. Zo lang de functie niet hersteld is, heeft de afwezigheid negatief effect op het broedsucces van weidevogels die wellicht na de werkzaamheden hopen terug te keren.

Deeltraject 2 verloopt technisch zoals in MER Fase 2 vermeld staat (ingraven/inploegen, met regelmatige expansie lussen). De beschreven middelen presenteren een beeld van beperkingen in grondverstoring op de plaats waar de warmtetransportleidingen uiteindelijk zullen komen te liggen (effecten in gebruiksfase). Alle verschillende technische middelen benodigen echter aanvoerroutes en bouwterrein, welke van grotere impact zijn dan de ingraaf middelen. De effecten zijn desastreuus in de aanlegfase, en zullen nog jaren zichtbaar zijn in de gebruiksfase. Geen van de verschillende middelen biedt een mogelijkheid om de totale tijdsduur van het gebruik van de betrokken gronden zodanig te verkorten dat er een daadwerkelijke reductie in verstoringen kan worden geconstateerd.

5.3.3. Inventarisatie van invloed op broedsucces

De Warmteling werkzaamheden beslaan een groter grondgebied en langere tijd dan de werkzaamheden in 2017. De impact op het broedsucces van de steltlopers wordt daarmee vele malen groter dan het onderhoud uitgevoerd in 2017.

De genoemde werkzaamheden hebben een zichtbaar effect op die getelde aantallen in het opvolgende meetseizoen, zowel grafisch (5.2.1) als numeriek (5.2.2).

De hoogste impact (40%) is voor de vogel die tijdens de werkzaamheden al aan het broeden was: de Kievit (zie 5.5.4).

De kievit is daarna ook de enige weidevogel die herstel lijkt te tonen, op basis van een mogelijk tweede legsel (zie 5.5.4). De overige steltlopers tonen een reductie van 10%-15%, waarin nog zal moeten blijken of de reductie blijven is of een dalende trend doorzet.

In deze context wordt expliciet verwezen naar de locatie van de Tureluur waarnemingen (6) in 5.1.

5.4. Conclusies impact weidevogels

Er broeden weidevogels binnen deeltracé 2, Lot C. In hoeverre deze broedgevallen ook daadwerkelijk vallen binnen de gestelde 200m zone is slechts van beperkt belang: Toegevoegde verstoring door aanliggende werkzaamheden toont al een significant negatief effect op het broedsucces. De combinatie van voorgestelde mitigerende maatregelen en werkzaamheden zullen de aanwezige broedgebieden vrijwel volledig elimineren. Herpopulatie gaat jaren kosten. Deze informatie is niet meegenomen in het toetsingsproces dat tot grondslag ligt aan de keuze tussen Alternatieven 1 en 2.

5.5. Overzicht steltlopers (aanvullend overzicht)

Binnen de Grote Westeindsche Polder zijn voorzieningen aanwezig om het de weidevogels makkelijker te maken te foerageren rondom het broedseizoen. De weidevogels welke in deze context structureel voorkomen in de monitoring rapporten zijn de volgende Steltlopers: Grutto, Tureluur, Scholekster en Kievit. Het volgende overzicht is opgesteld om beter vergelijk te kunnen maken waar de werkzaamheden de betreffende vogels in hun broedsucces zullen gaan raken. (Source: Vogelbescherming)

5.5.1. Grutto (rode lijst):

Tijdens het broedseizoen laat de grutto spectaculaire baltsvluchten zien. Al vanaf **eind maart** kunnen de eerste grutto's een legsel hebben. **De eileg loopt door tot eind mei**, met de piek in de tweede helft van april. **Eén broedsel per jaar met meestal 3-4 eieren**. Broedduur 22-24 dagen. Grutto's hebben een onopvallend grasnest, dat wordt gemaakt in de lange vegetatie van grasland, bij voorkeur in de nabijheid van ruigere delen in het veld. Geen echte koloniebroeder, maar broedt graag in directe nabijheid van soortgenoten in verband met het opmerken en verjagen van vijanden. De jongen lopen meteen uit het nest (nestvlieders) en zijn na zo'n 24-27 dagen vliegvlug. De familie blijft dan nog zo'n 5-14 dagen bij elkaar.

Veel grutto's trekken vanaf **juli tot in augustus** in een breed front hoog in de lucht over lange afstanden en vliegen vaak langs de kust. Vanuit Nederland trekken grutto's over Frankrijk, via Spanje en Portugal zuidwaarts. Ze vliegen vaak in één ruk de Sahara over naar Senegal en Guinee-Bissau. Een ander deel van de grutto's trekt via Italië (Toscane) naar Afrika. Vanaf **februari** arriveren ze weer in Nederland. De jongen blijven een jaar lang in het winterkwartier, voordat ze gaan trekken.

5.5.2. Tureluur (rode lijst):

Territoriaal en monogaam, maar paren kunnen dicht bij elkaar broeden, in half-kolonies. Nest op grond, meestal goed verborgen tegen een pol gras; vouwt gras over het nest. **Legtijd april-juni** (in het noorden). **Eén broedsel, meestal vier eieren**. Broedduur: 23-24 dagen, beide geslachten broeden. Jongen zijn nestvlieders en worden door beide ouders gehoed, maar vaak alleen door het mannetje; vaak ook splitst de familie zich. Jongen vliegvlug na 23-25 dagen.

Grotendeels trekvogel, maar deel IJlandse en West-Europese tureluurs nagenoeg standvogel. Noord-Scandinavische en Russische populaties trekken verst naar het zuiden (West-Afrika); IJlandse populatie overwintert vooral in West-Europa (Waddenzee). Trek over breed front en via

de kust naar ZZW, wellicht ook over de Sahara naar West-Afrika. Voorjaars trek van **maart - april** tot diep in mei (noordelijke broedvogels, als Nederlandse al volop broeden). Najaars trek van **juli tot in september**. Trekt vooral 's nachts, in voorjaar ook overdag.

5.5.3. Scholekster (niet op rode lijst, 2023 was “jaar van de scholekster”):

Territoriaal. Opvallende baltsvlucht met langzame vleugelslagen. Nest is niet meer dan een kuiltje in de grond, spaarzaam bekleed met wat schelpjes, steentjes of stro. Broedt ook op grinddaken en op paaltjes. **Broedt van half april tot eind juni. Eén broedsel per jaar, 3-4 eieren.** Broedduur 24-27 dagen, jongen zijn nestvlinders, vliegvlug na 32-35 dagen. Jongen worden lang gevoerd door ouders.

Scholeksters overwinteren in het Wadden- en Deltagebied, of trekken weg naar Zuidwest-Europa (jonge vogels). Scandinavische vogels nog verder, naar Afrika. Onder de overwinteraars in Nederland vallen veel slachtoffers bij lang aanhoudende strenge vorst. Dan kan ook massale vorsttrek optreden. In **februari-maart** worden de broedplaatsen in het binnenland weer bezet.

5.5.4. Kievit (niet op rode lijst):

Territoriaal, vaak semi-koloniaal. Man heeft soms meerdere vrouwtjes. Nest een kuiltje in de grond, bekleed met strootjes. Eileg van **begin maart tot in juni**, piek eind maart tot begin mei. **Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4 eieren.** Vooral het vrouwtje broedt. Broedduur 26-29 dagen. Jongen (nestvlinders) zijn met 35-40 dagen vliegvlug. Verdedigen nest met verve tegen belagers, waardoor andere soorten graag onder de beschermende paraplu broeden.

Noordelijke delen van omvangrijk broedgebied worden geheel verlaten. Korte- en middellange-afstandstrekker, pendelt heen en weer met vorstgrens. In zachte winters overwinteren grote aantallen in ons land. Bij vorst trekken veel kieviten naar Engeland en Frankrijk. Noordelijkste broedvogels trekken tot in Noord-Afrika. Trekt al in mei weg van broedgebieden, dit zijn de vogels die geen succesvol nest hebben gehad. Meeste trek in **oktober-november**, in het voorjaar in **februari en vooral maart**.

6. Traceringsprincipe

Deze zienswijze kan helaas geen rekening houden met aanwezige structuren op hetzelfde niveau als Arcadis. Het valt echter op dat de verschillende rapporten verschillende principes hanteren op te evalueren onderdelen. De principes van tracering, specifiek gebundeld, worden op inconsistente wijze toegepast.

Tracering is veelal een bovengrondse bezigheid, om versnippering van het landschap tegen te gaan. Termen als “intern”, en “extern” worden gebruikt voor waar de efficiëntie te vinden is. Lineair traceren is de meest efficiënte vorm. Gebundeld traceren, zoals aangegeven in zowel NRD 3.1.1 als MER Fase 1, 4.1, zou echter niet moeten leiden tot grote omwegen. Het bundeling principe is veelal bedoeld om te voorkomen dat nieuw aan te leggen projecten hun eigen funderingen moeten leggen: door te bundelen met aanwezige infrastructuur kunnen funderingen gedeeld worden of behoeven slechts uitgebreid te worden op locaties waar de tracering niet meer houdbaar is.

De voor het voorkeursalternatief door Warmteling gehanteerde vorm van tracering lijkt niet overeen te komen met de principes aangegeven in NRD 3.1.1 en/of MER Fase 1, 4.1.

Voorbeelden:

Tracering langs de A4 doet dit op een zodanige afstand aan de andere kant van de Meerburger Watering dat de fundering niet gedeeld kan worden.

Volgen van de aanwezige gasleiding levert volgens de Oplegnotitie een noodzaak tot bemalen om uiteindelijk een laag te kunnen bereiken die stabiel geacht wordt om als fundering te dienen.

In geen van beide gevallen biedt de aanwezige infrastructuur een constructie voordeel voor de warmtetransportleiding.

Met betrekking tot de Meerburger Watering wordt tevens opgemerkt dat alle werkzaamheden, inclusief langdurige drainage, voorzien zijn aan de landzijde van deze waterkering, over de gehele lengte van Deeltracé 2. Gezien de recente problematiek met betrekking tot structurele aantasting van dijken door uitdroging trekken deze Warmteling werkzaamheden onze aandacht.

Aan de Voorschoten kant van de A4 liggen echter meerdere constructies die wél gebruikt kunnen worden voor gebundeld traceren: wegen, en randen van stedelijk gebied (ipv gemeente grenzen). Wegen bieden een fundering om te volgen, en zijn tevens al de verbindingen van de stedelijke gebieden. Stedelijk gebied volgen garandeert dat de aan te leggen leidingen zo dicht mogelijk bij de eindgebruikers blijven (flexibeler voor vinden van aansluiting locaties), en biedt mogelijkheden om in de direct omringende open ruimtes structuren te duiden die al een hoge mate van menselijke verstoring bevatten. Dergelijke open ruimtes kunnen na aanleg van de warmtetransportleidingen eenvoudiger in hun oude staat hersteld worden, of zelfs verbeterd worden.

Conclusie:

De gemaakte keuzes lijken precies het tegenovergestelde te bereiken dan de principes die ze proberen na te streven. Het landschap van de Grootte Westeindsche Polder dreigt te worden versnipperd door veranderingen in bodem structuur. Effecten op de omgeving zijn in deze incorrect of incompleet gewogen in de Deelgebied 2 betreffende argumentatie van MER Fase 1, 4.5 en 7.2.

Bibliografie

- Anteagroup. (2023). *Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden*. Opgehaald van https://www.zuid-holland.nl/publish/pages/32788/oplegnotitie_natuurtoets_nnn_en_weidevogelgebieden_lot_c_warmteling_rijswijk-leiden_rev00_geanon.pdf
- Arcadis. (2022). *Notitie Reikweidte en Detailniveau*. Opgehaald van https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01/b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_2.pdf
- Arcadis. (2023). *Milieu-effectrapport Fase 2*. Opgehaald van https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01/b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_4.pdf
- Ardadis. (2023). *Milieu-effectrapport Fase 1*. Opgehaald van https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01/b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_3.pdf
- Provincie Zuid-Holland et al. (2019). *Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2019-2027*. Opgehaald van <https://www.zuid-holland.nl/publish/pages/29990/actieplanboerenlandvogels.pdf>
- Rijksoverheid. (sd). *Klimaatmonitor*. Opgehaald van <https://klimaatmonitor.databank.nl/content/energieverbruik>
- Rijksoverheid. (sd). *Omgevingswet*. Opgehaald van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/vernieuwing-omgevingsrecht>
- Van der Goes en Groot. (2021). *Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer*.

Weidevogels in Zuid-Holland in 2020

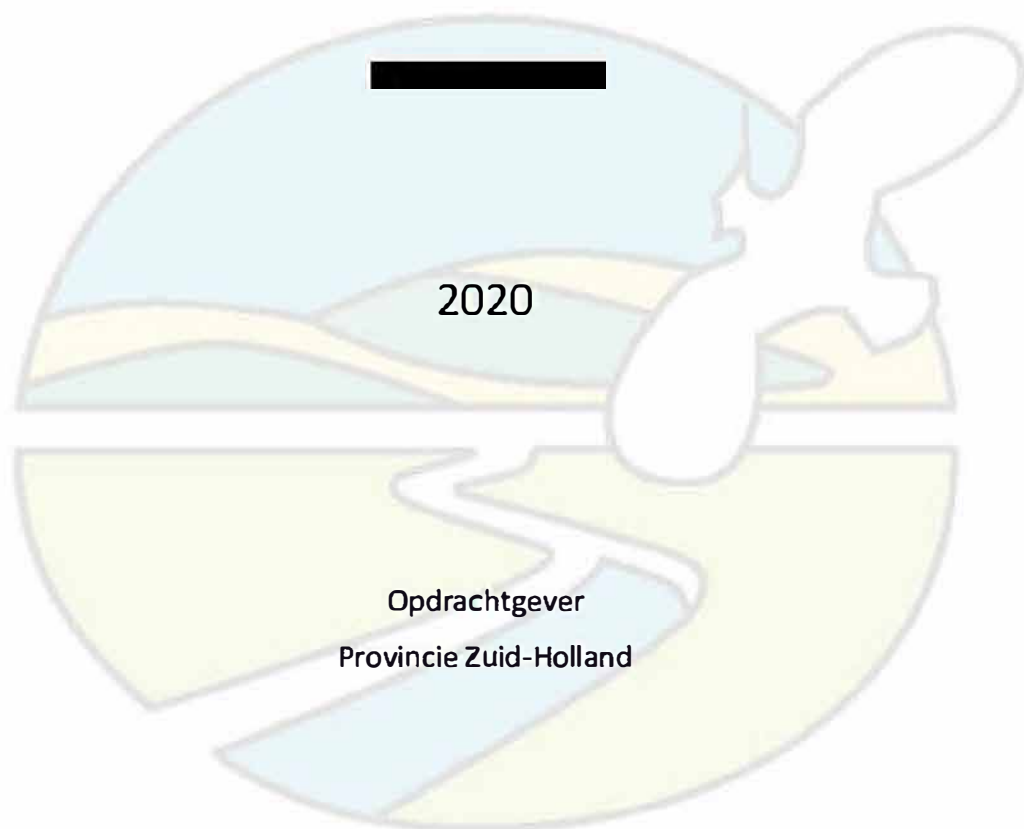
G&G-rapport 2020-202

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau
documentpagina 49

Weidevogels in Zuid-Holland in 2020

Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

G&G-rapport 2020-202

Datum	8 maart 2021
Versie	V2

Gecontroleerd door: [REDACTED]
Titel: Weidevogels in Zuid-Holland in 2020
Projectcode bureau 2020-202
Projectleiding: [REDACTED]
Veldwerk: [REDACTED]
Opdrachtgever: Provincie Zuid-Holland
Contactpersoon: [REDACTED]
Akkoord voor uitgave: Teamleider Van der Goes en Groot
Paraaf: [REDACTED]

Ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot; opdrachtgever vrijwaart Ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Provincie Zuid-Holland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot is door Certiked gecertificeerd overeenkomstig de eisen van ISO 9001:2015, op basis van het Certiked Model 2015.

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Bovendijk 35-G
2295 RV Kwintsheul

Hazenkoog 35-A
1822 BS Alkmaar

www.vandergoesengroot.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding tot het onderzoek	5
1.2	Doel van het onderzoek.....	5
1.3	Onderzochte deelgebieden	6
1.4	Ligging en beknopte beschrijving van het onderzoeksgebied	6
2	Methode	8
2.1	Broedvogelinventarisatie.....	8
2.2	Broedvogelinventarisatie derden	10
2.3	Vergelijking met 2015 en 2018.....	11
2.4	Toekenning gebiedsfuncties	11
2.5	Dichtheidskaarten.....	12
2.6	Weersomstandigheden in 2020	13
2.7	Foutendiscussie	14
3	Resultaten	15
3.1	Vastgestelde soorten	15
3.2	Rode Lijst.....	16
3.3	Niet-broedvogels	16
3.4	Verschillen in gebiedsfunctie.....	17
3.6	Vergelijking met 2015 en 2018.....	28
3.7	Soortbesprekingen.....	31
4	Conclusies	42
5	Aanbevolen en geraadpleegde literatuur	44
6	Bijlagen	45

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

De Provincie Zuid-Holland heeft aan Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot opdracht verleend tot een inventarisatie van weidevogels in het kader van de monitoring van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Zuid-Holland in 2020. In 2015 heeft een nulmeting plaatsgevonden (VAN GROEN, 2015) en in 2018 een tweede monitoring (VAN GROEN, 2018).

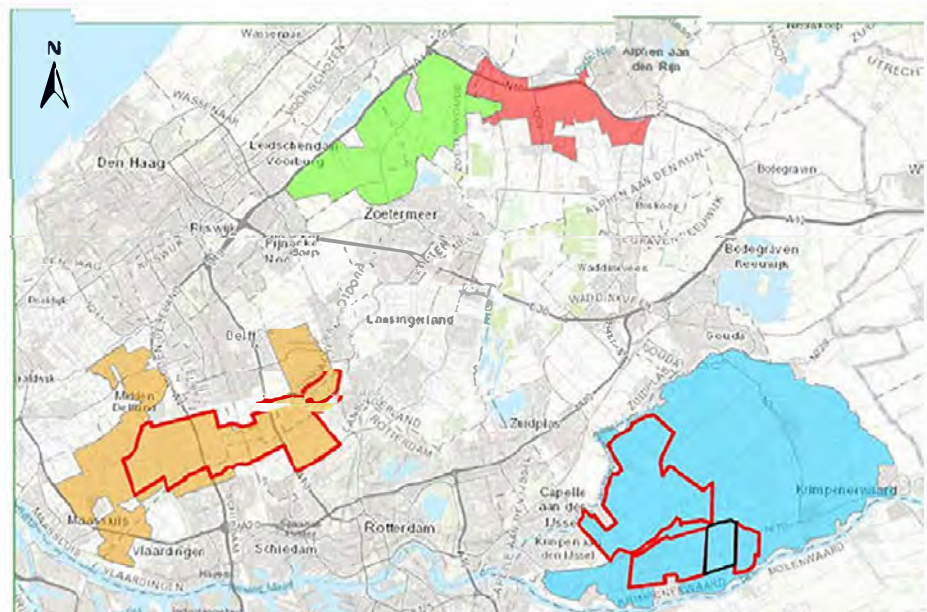
Per 1 januari 2016 is een nieuw beleid voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer van start gegaan. Dit agrarisch natuurbeheer richt zich vooral op weidevogels. Via het nieuwe stelsel wordt sinds 2016 aan Gebiedscollectieven alleen subsidie verstrekt in gebieden die geschikt zijn voor weidevogels. De verantwoordelijkheid voor het agrarisch natuurbeheer ligt bij de Gebiedscollectieven.

Daarnaast is in 2020 aanvullend Rijnstreek Zuid geïnventariseerd op weidevogels. Dit onderzoek maakt geen onderdeel uit van de beleidsmonitoring maar de resultaten zijn wel opgenomen in deze rapportage.

1.2 Doel van het onderzoek

Doel van deze monitoring is om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de aantallen en de verspreiding van de verschillende soorten weidevogels binnen de onderzochte gebieden in de provincie Zuid-Holland en eventuele verschillen op het spoor te komen tussen gebieden met een verschillende gebiedsfuncties. Dit inzicht is nodig om de resultaten van het nieuwe beleid voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) in de komende jaren te volgen.

Figuur 1.
Ligging van de deelgebieden Krimpenerwaard (blauw), Haaglanden (groen), Midden-Delfland (bruin) en Rijnland-Zuid (rood). Alleen het rood omkaderde gebied in Midden-Delfland werd in 2015 en 2018 onderzocht, dat in de Krimpenerwaard alleen in 2015 (en 2016, zwart omkaderd).

Deze monitoring is uitgevoerd om te kunnen beoordelen of het nieuwe beleid van het agrarisch natuurbeheer al dan niet succesvol is, in combinatie met gegevens van het weidevogelmeetnet.

De provincie Zuid-Holland heeft actuele gegevens nodig voor haar weidevogel-beleid en voor andere aspecten op het gebied van ruimtelijke ordening en natuurbeheer. De provincie kan hiermee enerzijds haar doelstellingen toetsen en anderzijds de ontwikkeling van de weidevogels volgen.

1.3 Onderzochte deelgebieden

In 2015 is als steekproef in drie regio's in de provincie Zuid-Holland een nulmeting uitgevoerd. Het ging om Midden-Delfland (2768 ha), Haaglanden (3360 ha) en de Krimpenerwaard (3299 ha). In deze regio's liggen reservaten in beheer bij terrein beherende organisaties (TBO's), boerenland met agrarisch natuurbeheer en boerenland met regulier agrarisch beheer. Een gebied van 343 ha in de Krimpenerwaard is in 2016 geïnventariseerd en toegevoegd aan de dataset van de nulmeting, zodat het totale gebied van de nulmeting 9770 ha betreft.

In 2018 is het te monitoren gebied in de Krimpenerwaard uitgebreid met 8965 ha tot de hele Krimpenerwaard (12607 ha) en is in het totaal 18.735 ha bruto geïnventariseerd op weidevogels.

In 2020 is hetzelfde gebied in Haaglanden en de Krimpenerwaard opnieuw geïnventariseerd op weidevogels. In de regio Midden-Delfland is een groter gebied geteld (6098 ha versus 2768 ha in 2018 en 2015) en in de regio Rijnland-Zuid is voor het eerst vlakdekkend een gebied van 1813 ha op weidevogels geïnventariseerd. In 2020 is in het totaal 23.878 ha vlakdekkend op weidevogels geïnventariseerd in Zuid-Holland.

In Figuur 1 is de ligging van bovengenoemde gebieden in de provincie Zuid-Holland terug te vinden.

1.4 Ligging en beknopte beschrijving van het onderzoeksgebied

In Figuur 1 is de globale ligging van het in 2020 geïnventariseerde gebied aangegeven. Het betreft in het totaal bruto 23.878 ha verdeeld over vier deelgebieden in Midden-Delfland, Haaglanden, de Krimpenerwaard en Rijnland-Zuid. Een deel van dit oppervlak bestaat uit wegen, bebouwing en watergangen.

Per deelgebied volgt hieronder een korte gebiedsbeschrijving.

Midden-Delfland

Het geïnventariseerde gebied (bruto 6079 ha tegen bruto 2768 ha in 2018) betreft een open veenweidegebied tussen Schipluiden,

Vlaardingen en Berkel en Rodenrijs. Het gebied wordt onder meer doorsneden door de spoorlijn Den Haag–Rotterdam en de snelweg A13. Het gebied omvat de Duifpolder, Vockestaert, de Akkerdijksche Polder, Polder Schieveen, de Bergboezem, de Zuidpolder van Delfgauw, Woudse Polder, de Commandeurspolder, de Aalkeetbuiten- en binnenpolder, de Kralingerwpolder, de Groeneveldse Polder, de Foppenpolder en de Dijkpolder.

Haaglanden

Het geïnventariseerde gebied (bruto 3360 ha) betreft open veenweidegebied doorsneden met sloten. Het gebied ligt geheel ten zuidoosten van de A4 en omvat delen van de Gecombineerde Starrevaart- en Damhouderpolder, de Droogemaakte Grote Polder, de Zoetermeersche Meerpolder, de Droogemaakte Geer- en Kleine Blankaartpolder, de Zwet- en Grootte Blankaartpolder, de Meeslouwerpolder, de Westbroekpolder, de Oostbroekpolder, De Grootte Westeindsche Polder en weidevogelreservaat De Wilck in Polder Groenendijk.

Krimpenerwaard

Het geïnventariseerde gebied betreft de gehele Krimpenerwaard, exclusief enkele bebouwde en/of beboste delen (bruto 12.607 ha), net als in 2018. In 2015 (en 343 ha in 2016) werd alleen een gebied in het westen van de Krimpenerwaard geteld (bruto 3642 ha), globaal tussen Ouderkerk a/d IJssel, Gouderak en Berkenwoude.

De Krimpenerwaard wordt gekenmerkt door een hoge dichtheid aan relatief brede sloten, lange smalle kavels en houtkades.

Het gebied omvat de Polder Kromme, Geer en Zijde, Polder de Nesse, Polder Kattendijksblok, Polder Berkenwoude, Polder Achterbroek, Polder Schuwagt, Polder den Hoek, Polder Middenblok, Polder Veerstalblok, Polder Beneden Haastrecht, Polder Vlist Westzijde, Polder Laag Bilwijk, Polder Bovenkerk, Polder Benedenkerk, Polder Schoonouwen en Polder Bergambacht.

Rijnland Zuid

Het geïnventariseerde gebied betreft globaal het resterende open grasland tussen Leiderdorp, Hazerswoude-Dorp en Hazerswoude-Rijndijk.

2

Methode

Het grootste deel van het in Figuur 1 aangegeven gebied is geïnventariseerd door medewerkers van Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot. Midden-Delfland is geteld door twee medewerkers van de Vogelwerkgroep Midden-Delfland in opdracht van de provincie Zuid-Holland. Polder de Nesse in de Krimpenerwaard en weidevogelreservaat de Wilck in Haaglanden werden door derden geteld. Op de kaart in Bijlage 1 is de ligging van de telgebieden aangegeven.

Bij de beschrijving van gebruikte methodiek wordt hieronder eerst beschreven hoe de inventarisatie door Van der Goes en Groot is uitgevoerd. Daarna wordt kort ingegaan op eventuele verschillen met de inventarisatie die door derden is uitgevoerd.

2.1 Broedvogelinventarisatie

Het doel van het broedvogelonderzoek was inzicht te krijgen in de aanwezige soorten weidevogels, hun aantallen en hun verspreiding (namen volgens BIJLSMA *ET AL.*, 2001). De inventarisaties zijn uitgevoerd conform de door Sovon ontwikkelde landelijk gebruikelijke methodiek voor het Broedvogel Monitoring Project - Weidevogels (BMP-W, TEUNISSEN & VAN KLEUNEN, 2001; VAN DIJK & BOELE, 2011).

Bij de inventarisatie van 2020 zijn 24 soorten weidevogels geteld (zie Tabel 1). Het betreft vooral primaire en secundaire weidevogels. Dit zijn allemaal soorten die ook voor het landelijke weidevogelmeetnet (NEM-weidevogels) geteld worden. Primaire weidevogels zijn soorten die vooral in grasland broeden en maar weinig tot niet in andere biotopen. Secundaire weidevogels betreft soorten die ook vaak in andere biotopen broeden dan in grasland.

Tabel 1.

Getelde soorten in 2020, met aanduiding P (primaire weidevogel) of S (secundaire weidevogel), volgens BEINTEMA ET AL., 1995.

Knobbelzwaan	Tafeleend	Kluut - S	Tureluur – P
Bergeend – S	Kuifeend – P	Kievit – P	Visdief – S
Krakeend – S	Patrijs – S	Kemphaan – P	Zwarte stern - S
Wintertaling – S	Kwartel – S	Watersnip - P	Veldleeuwerik – P
Zomertaling – P	Kwartelkoning – S	Grutto – P	Graspieper – P
Slobeend - P	Scholekster - P	Wulp – P	Gele kwikstaart – P

In totaal zijn in de periode april t/m mei vijf gebiedsdekkende bezoeken uitgevoerd, verdeeld over het broedseizoen. De eerste ronde vond plaats van 1 april t/m 15 april, de tweede ronde van 16 april t/m 30 april, de derde ronde van 1 mei t/m 15 mei, de vierde ronde van 16 mei t/m 31 mei en tot slot de vijfde ronde van 1 juni t/m 15 juni. Daarbij lagen twee opeenvolgende bezoeken minimaal

tien dagen uit elkaar. De bezoeken vonden plaats vanaf zonsopgang tot in de middag. Over het algemeen is even na zonsopgang begonnen met de inventarisatie. Een enkele keer is ook later op de ochtend gestart.

Het te inventariseren gebied was opgedeeld in logische telgebieden. Daarbij ging het om dezelfde indeling als in de jaren 2015 en 2018. De telgebieden waren over het algemeen binnen één dag(deel) te tellen. De vijf bezoeken in een telgebied werden zoveel mogelijk door dezelfde persoon uitgevoerd.

De veldbezoeken in Midden-Delfland zijn uitgevoerd door [REDACTED]. De bestede tijd bedraagt gemiddeld 4,7 minuten per ha, iets meer dan de 3,9 minuten per ha in 2018.

De veldbezoeken in Haaglanden zijn uitgevoerd door [REDACTED]. De bestede tijd bedraagt gemiddeld 4,2 minuten per ha, iets minder dan de 4,5 minuten per ha in 2018.

De veldbezoeken in de Krimpenerwaard zijn uitgevoerd door [REDACTED]. De bestede tijd bedraagt gemiddeld 4,5 minuten per ha, een fractie minder dan de 4,6 minuten per ha in 2018.

De veldbezoeken in Rijnland-Zuid werden uitgevoerd door [REDACTED]. De bestede tijd bedraagt gemiddeld 3,35 minuten per ha.

Over het algemeen is even na zonsopgang begonnen met de inventarisatie. Er is doorgeteld tot in de late ochtend of de vroege middag, afhankelijk van de (weers)omstandigheden.

De route werd zo gekozen dat alle delen van het terrein goed geteld konden worden. Per bezoek werd op een ander deel van de route begonnen, zodat de verschillende terreindelen op andere tijdstippen ten opzichte van zonsopgang zijn bezocht.

Tijdens de veldbezoeken werden de gebieden vanaf beschikbare (land)wegen, kades of dijken geheel afgefietst of afgelopen, waarbij elk perceel afzonderlijk met verrekijker en telescoop werd bekeken. Speciale aandacht is hierbij besteed aan de perceelscheidingen (vaak sloten).

Het weer beïnvloedt de activiteit van vogels. Bij harde wind, neerslag, lage en ook hoge temperaturen zijn vogels minder actief. Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden over het algemeen gunstig.

Na het digitaliseren van alle geldige waarnemingen zijn deze geclusterd tot territoria met behulp van een door Van der Goes en Groot

ontwikkeld clusterprogramma dat met de Sovon-criteria werkt (VAN DIJK & BOELE, 2011, VERGEER *ET AL.*, 2016). Na de automatische clustering zijn de resultaten vervolgens gecontroleerd en indien nodig aangepast. Resultaat van de clustering is per soort een stippenkaart met alle aangetroffen broedvogelterritoria.

2.2 Broedvogelinventarisatie derden

Hieronder wordt per deelgebied samengevat hoe het desbetreffende gebied dat door derden is geteld, is onderzocht. Eventuele verschillen met de hierboven beschreven methode worden benoemd. De ligging van de gebieden die door derden zijn geïnventariseerd is aangegeven op de kaarten in Bijlage 1.

Midden-Delfland

In 2020 werd Midden-Delfland geïnventariseerd door twee medewerkers van de Vogelwerkgroep Midden-Delfland in opdracht van de Provincie. De veldgegevens zijn op dezelfde manier geclusterd als de gegevens die werden verzameld door medewerkers van Van der Goes en Groot.

Haaglanden

Weidevogelreservaat De Wilck is door ██████ geïnventariseerd. De aangeleverde gegevens van dit gebied zijn volgens de turfmethode (HUSTINGS *ET AL.* 1989), net als een groot aantal plots van het provinciale weidevogelmeetnet. De Wilck (115 ha) ligt aan de oostzijde van deelgebied Haaglanden (zie Bijlage 1). In De Wilck is 13,3 minuten per ha besteed. Dit is drie maal zo veel tijd per ha als in het gebied dat door Van der Goes en Groot is geteld. Vanwege de grote aantallen weidevogels in dit gebied is het logisch dat hier meer tijd is besteed. Bij de turfmethode worden vier bezoeken afgelegd en worden de gegevens op een andere manier geïnterpreteerd. Om de resultaten zo veel mogelijk vergelijkbaar te houden zijn de rondegegevens van De Wilck volgens de criteria van de BMP-methode geïnterpreteerd. Als gevolg van de gebruikte methode zijn voor dit gebied geen locatiegegevens van de territoria bekend. Wel is voor het hele gebied het aantal territoria van de aanwezige soorten bepaald.

Krimpenerwaard

Vrijwel de hele Krimpenerwaard is in 2020 geteld door medewerkers van Van der Goes en Groot. Alleen het zuidwestelijk deel van polder de Nesse is door ██████ geteld als BMP-plot. De rest van polder de Nesse is geteld door medewerkers van Jan van der Winden Ecology, research & consultancy.

Ook deze gegevens werden geclusterd volgens de BMP criteria. Voor Grutto en Kievit is in het gebied van ██████ een uitzondering gemaakt en zijn de aantallen bepaald op basis van één bezoek half april, vanwege de vele verschuivingen nadien.

2.3 Vergelijking met 2015 en 2018

De gegevens van 2020 zijn vergeleken met die van 2015 en 2018. De ligging van de territoria is grotendeels op dezelfde wijze bepaald als in 2020.

De inventarisatie van 2015 werd uitgevoerd volgens de uitgebreide territoriumkartering (VAN DIJK & BOELE, 2011) die overeen komt met de in 2018 en 2020 gehanteerde methode (VERGEER *ET AL.*, 2016).

In 2015 is tijdens de nulmeting niet de gehele Krimpenerwaard (12607 ha) geïnventariseerd maar een deel (3642 ha).

Het gebied dat in 2020 is geïnventariseerd in Midden-Delfland (6098 ha) was aanzienlijk groter dan in 2015 en 2018 (2768 ha). Om het gehele gebied van 2020 te kunnen vergelijken met de jaren 2015 en 2018 zijn gegevens van de vwg Midden-Delfland uit die jaren gebruikt voor de gebieden die in 2015 en 2018 niet al geteld waren. Er waren gegevens van drie telrondes beschikbaar uit de jaren 2015 en 2018, voornamelijk in de periodes eerste helft van april, eerste helft van mei en eerste helft van juni. Drie telrondes is een stuk minder dan de vijf rondes bij de reguliere inventarisatie. Om die reden zou clustering van de gegevens met de BMP-criteria leiden tot te lage aantallen. Om toch een enigszins reëel beeld te krijgen van het aantal territoria is per soort bepaald van welke ronde gegevens te gebruiken. Het gaat dan om een ronde die ligt binnen de datumgrenzen van de soort. In de meeste gevallen ging het om de ronde met de hoogste aantallen voor de desbetreffende soort.

Voor Bergeend, Krakeend, Zomertaling, Slobeend, Patrijs, Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur zijn de gegevens van de tweede telronde gebruikt. Voor Kuifeend, Tafeleend, Visdief en Gele kwikstaart zijn gegevens van de derde telronde gebruikt.

Voor Kluut zijn alleen gegevens die liggen binnen de datumgrenzen gebruikt (5 t/m 25 mei). De waarnemingen van Graspieper en Veldleeuwerik zijn wel geclusterd tot territoria. Vanwege de kleine fusieafstand zou het gebruik van de gegevens van één ronde kunnen leiden tot een ondertelling bij deze soorten.

Bij een vergelijking van de resultaten van broedvogelinventarisaties uit verschillende jaren is het goed om te beseffen dat veranderingen in het aantal vastgestelde territoria te maken kunnen hebben met jaarinvloeden (zoals het weer en de voedselsituatie), landschappelijke veranderingen en de landelijke trend. Daarnaast kunnen waarnemersinvloeden optreden wanneer door verschillende mensen is geïnventariseerd.

2.4 Toekenning gebiedsfuncties

In het gebied waarin de inventarisatie heeft plaatsgevonden zijn vier gebiedsfuncties onderscheiden:

- ♣ (natuur)gebieden ingericht ten behoeve van weidevogels (WV).
- ♣ NNN-gebied minus voor weidevogels ingericht gebied (NNN).
- ♣ gebieden met ANLb-beheerpakketten in 2020 (ANLb).
- ♣ overig boerenland (O).

De ligging van gebieden ingericht ten behoeve van weidevogels, het NNN-gebied en de percelen met beheercontracten zijn aangeleverd door de provincie Zuid-Holland in november 2020.

Indien alleen sloten met beheercontracten aanwezig waren zijn deze uit het bestand verwijderd. Om sloten rond de percelen met beheercontracten zoveel mogelijk mee te nemen is een buffer van 10 meter rond het overgebleven gebied met beheercontracten genomen. Kleine enclaves binnen dit gebied zijn bij het gebied met beheercontracten gevoegd.

Grotere gebieden met ongeschikt biotoop binnen de grenzen van de telgebieden zoals woonwijken en kassencomplexen zijn niet meegenomen. Wegen, (fiets)paden, lintbebouwing langs wegen, boerderijen en erven zijn wel in het oppervlak meegenomen. Dergelijk oppervlak is waarschijnlijk in iets grotere mate aanwezig in de categorie 'overig boerenland'.

Alle vastgestelde territoriumstippen zijn toegewezen aan een van de vier hierboven genoemde gebiedsfuncties. De vastgestelde aantallen territoria van weidevogels in De Wilck zijn toegekend aan de categorie 'WV'.

2.5 Dichtheidskaarten

Om in één oogopslag te kunnen zien waar de hoogste dichtheden van weidevogels voorkomen, zijn voor een aantal groepen/soorten de territoriumstippen uit 2020 omgerekend naar een vlakdekkend gridbestand. Dat is gedaan met het GIS-programma Spatial Analyst, Kernel density (ESRI). Via een paar stappen kunnen daar kaarten mee worden gemaakt met relatieve dichtheden per 100 hectare. De belangrijkste instelling hierbij is de straal rond de stippen waarin de dichtheid wordt berekend. Deze straal wordt gerelateerd aan het activiteitengebied van de betrokken vogelsoorten. De best beschikbare maat hiervoor is de bij BMP-methode gehanteerde "fusieafstand". Dit is een maat voor de grootte van het territorium van elke soort.

Dichtheidskaarten zijn gemaakt voor de vastgestelde territoria van alle 24 geïnventariseerde soorten samen, voor de steltlopers en voor alleen Grutto. De steltlopers zijn op de Kluut na allemaal primaire weidevogels waarvan in goede weidevogelgebieden in elk geval Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur min of meer talrijk voorkomen. De Grutto is een kritische soort van vochtig grasland en tevens nationale vogel. De soort staat symbool voor goede weidevogelgebieden.

Omdat voor weidevogelreservaat De Wilck geen locatiegegevens van territoria bekend zijn is de dichtheid op de kaarten voor dit gebied overal hetzelfde aangegeven.

2.6 Weersomstandigheden in 2020

Het verloop van de winter heeft, met name bij standvogels, invloed op de populatie in het voorjaar. Ook droogte of juist natte omstandigheden kunnen de stand van bepaalde soorten beïnvloeden. Hieronder volgt daarom een beknopte impressie van de voorafgaande winter en de weersomstandigheden gedurende het broedseizoen van 2020.

De winter van 2019/2020 was uitzonderlijk zacht en verliep vrij nat. Winterse neerslag ontbrak vrijwel geheel. Het was de op één na zachtste winter sinds het begin van de metingen in 1901. Met name de maand februari verliep erg zacht en ook zeer nat en winderig. December verliep zeer zonnig terwijl januari en februari juist vrij somber waren.

De lente van 2020 kan gekarakteriseerd worden als vrij zacht, zeer droog en record zonnig. April verliep zeer zacht terwijl de temperatuur in mei op normale waardes lag.

De lente van 2020 verliep zeer droog, en dan met name de maanden april en mei, met over de gehele lente gemeten gemiddeld 77 millimeter neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 172 millimeter. Het was de zonnigste lente sinds het begin van de metingen.

Impressie van weidevogelgrasland in de Krimpenerwaard.

Juni verliep zeer warm, zeer zonnig en nat. Ondanks de natte maand was het neerslagtekort vrijwel overal nog duidelijk groter dan normaal.

2.7 Foutendiscussie

Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden goed, over het algemeen licht tot zwaar bewolkt, weinig wind en geen bijzonder lage of hoge temperaturen.

Het inventariseren van weidevogels vanaf paden en wegen kan ertoe leiden dat vogels ver op de percelen worden gemist, zeker soorten waarvan het gedrag en de roep onopvallend zijn. Enkele territoria van deze soorten in het midden van de percelen kunnen daarom onopgemerkt zijn gebleven. In grote percelen zijn bij twijfel insteken gemaakt.

In het geïnterviewde gebied waren over het algemeen voldoende paden en wegen aanwezig om de percelen goed te tellen. Wanneer sprake was van diepe percelen die achterin slecht of niet waren te overzien zijn insteken gemaakt. Dit is in enkele gevallen voorgekomen.

De verzamelde gegevens worden hier als één dataset gepresenteerd. Omdat door verschillende mensen is geïnterviewd kunnen hier en daar waarnemersinvloeden zijn opgetreden. In de gebieden die door vrijwilligers zijn geteld is soms veel meer tijd in de inventarisatie gestoken dan bij de inventarisatie door professionele tellers. Hierdoor kan het aantal territoria voor deze gebieden wat hoger zijn uitgekomen.

In Polder de Nesse is vooral vanaf de wegen geteld. Vogels die zich ver weg op de percelen bevonden zijn daardoor mogelijk onderteld.

3 Resultaten

3.1 Vastgestelde soorten

In totaal zijn van 21 soorten weidevogels 9381 territoria vastgesteld (zie Tabel 2). De verspreidingskaarten van de vastgestelde broedvogels zijn per deelgebied te vinden in Bijlage 2 (Midden-Delfland), Bijlage 3 (Haaglanden, exclusief De Wilck), Bijlage 4 (Krimpenerwaard) en Bijlage 5 (Rijnland-Zuid).

De in de verspreidingskaarten weergegeven territoriumstippen liggen meestal op de locatie van de waarneming met de hoogste broedzekerheidscode binnen de datumgrenzen. Indien nodig is een correctie toegepast, bijvoorbeeld bij uitloop van kuikens over grote afstand. Vaak is sprake van meerdere waarnemingen die samen een territorium vormen. De stip geeft meestal niet de locatie van een eventueel nest aan. Het gebied rondom de territoriumstip dat voldoet aan de eisen die de desbetreffende soort aan zijn leefgebied stelt is onderdeel van het territorium. De grootte van het territorium hangt af van de soort en de kwaliteit van het leefgebied.

Tabel 2.
Aantal territoria van broedvogels per deelgebied en voor het totale gebied in 2020, inclusief De Wilck. Vetgedrukte soorten staan vermeld op de Rode Lijst.

Met 2300 territoria is de Kievit de talrijkste soort (bijna een kwart van het totale aantal territoria), gevolgd door Krakeend met 1984 territoria (ruim 21%) en Grutto met 1159 territoria (ruim 12%). Van de Kwartel is slechts één territorium vastgesteld. Andere schaarse soorten, met minder dan 15 territoria in het hele gebied, zijn Wintertaling (13), Patrijs (7), Watersnip (2) en Wulp (3).

Naam \ Gebied	Midden-Delfland	Haaglanden	Krimpenerwaard	Rijnland-Zuid	Totaal
Knobbelzwaan	7	45	480	31	563
Bergeend	37	62	185	19	303
Krakeend	348	305	1235	96	1984
Wintertaling		3	12		15
Zomertaling	8	6	14	2	30
Slobeend	93	51	292	16	452
Kuifeend	64	98	265	46	473
Patrijs		7			7
Kwartel	1				1
Scholekster	264	240	348	59	911
Kluut	8	15	11		34
Kievit	985	406	831	78	2300
Watersnip	1	1			2
Grutto	414	233	470	42	1159
Wulp			3		3
Tureluur	349	121	225	23	718
Visdief	33	3	9		45
Zwarte stern			127		127
Veldleeuwerik	62	5	42	2	111
Graspieper	57	3	18	3	81
Gele kwikstaart	39	11	3	9	62
Aantal territoria	2770	1615	4570	426	9381
Aantal soorten	17	18	18	13	21

Vlakdekkend maaien tot de sloot en mestinjectie zijn ongunstig voor weidevogels, zoals hier in de Krimpenerwaard.

3.2 Rode Lijst

Van de 21 vastgestelde soorten broedvogels komen er 13 voor op de 'Rode Lijst van de Nederlandse Broedvogels' (KLEUNEN *ET AL.*, 2017). Het betreft Wintertaling (kwetsbaar), Zomertaling (bedreigd), Slobeend (kwetsbaar), Patrijs (kwetsbaar), Watersnip (bedreigd), Grutto (gevoelig), Wulp (kwetsbaar), Tureluur (gevoelig), Zwarte stern (bedreigd), Visdief (gevoelig), Veldleeuwerik (gevoelig), Gele kwikstaart (gevoelig) en Graspieper (gevoelig).

3.3 Niet-broedvogels

Van drie van de 24 getelde soorten kon in het geheel geen territorium worden vastgesteld binnen de grenzen van het geïnventariseerde gebied. Het betreft Tafeleend, Kwartelkoning en Kemphaan.

3.4 Verschillen in gebiedsfunctie

Om de effectiviteit van de verschillende beheertypen voor weidevogels te kunnen evalueren zijn verschillende gebiedsfuncties onderscheiden.

Per deelgebied is het oppervlak en het percentage dat onder de verschillende gebiedsfuncties valt weergegeven in Tabel 3. De ligging van de verschillende gebiedsfuncties is weergegeven op de kaart op de volgende pagina.

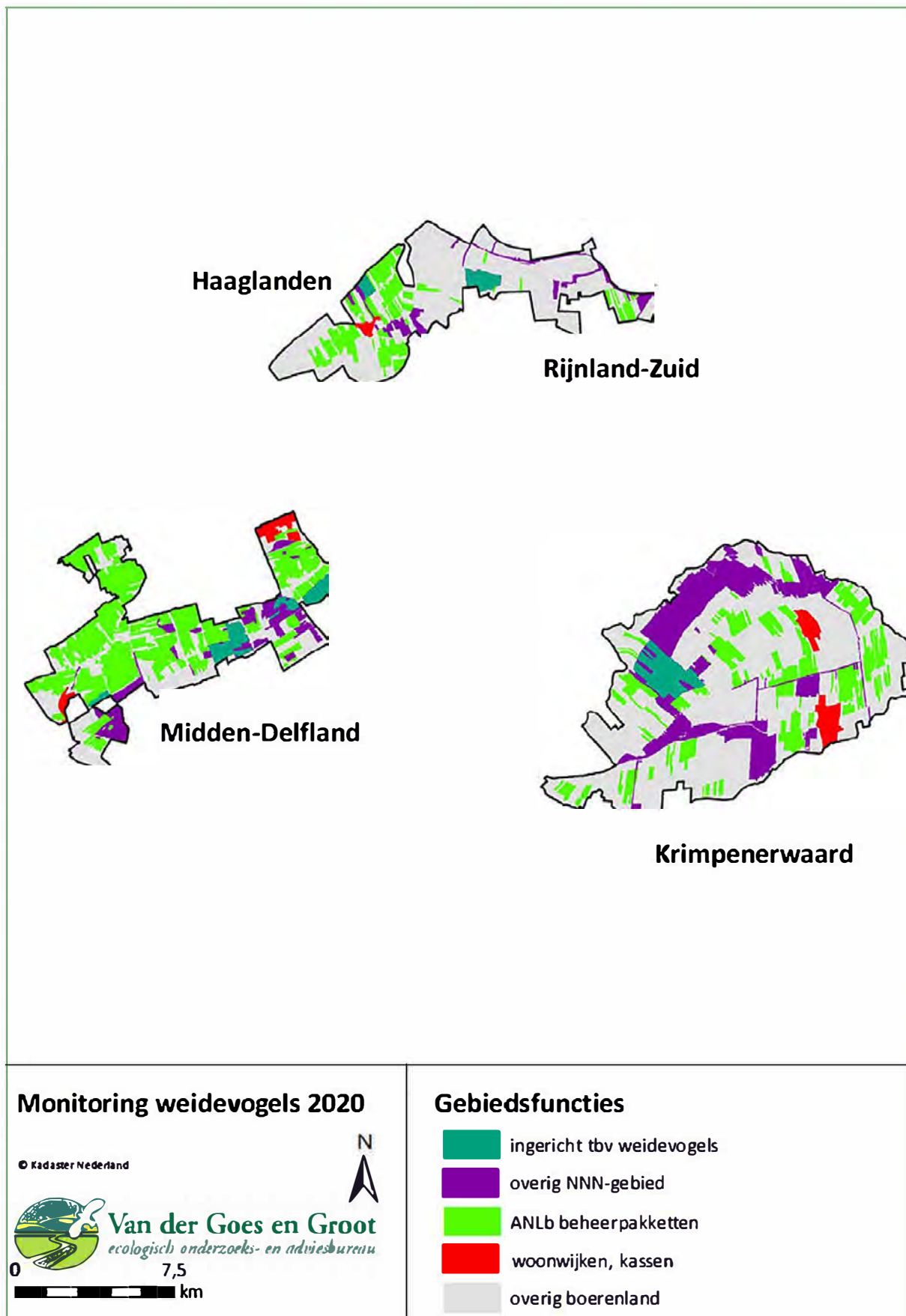
De eerste categorie in Tabel 3 betreft speciaal ten behoeve van weidevogels ingericht gebied, met een hoge waterstand en een zo optimaal mogelijk beheer, zonder al te veel rekening te hoeven houden met agrarische productie. Als tweede wordt overig NNN-gebied onderscheiden. Een deel van het gebied dat speciaal is ingericht en beheerd ten behoeve van weidevogels betreft namelijk ook NNN. Als derde wordt de categorie met ANLb-beheerpakketten onderscheiden. In deze gebieden krijgen agrariërs subsidie om weidevogelvriendelijke maatregelen op hun land uit te voeren, zonder dat dit land speciaal is ingericht voor weidevogels.

Een klein deel van de onderzochte deelgebieden bestaat uit voor weidevogels ongeschikt biotoop. Tot slot is al het overige terrein binnen de onderzochte deelgebieden bij de categorie 'overig boerenland' gerekend. Dit betreft grotendeels agrarisch grasland waar over het algemeen geen rekening wordt gehouden met weidevogels in de bedrijfsvoering.

Gebieden die speciaal zijn ingericht voor weidevogels komen maar weinig voor, maximaal 5,9 % van het oppervlak in Midden-Delfland, iets minder in Haaglanden. In Rijnland-Zuid komt deze categorie zelfs helemaal niet voor. Als we kijken naar overig NNN-gebied ligt dit rond de 10% van het oppervlak met in de Krimpenerwaard bijna 18%. Het gaat hier voornamelijk om weidevogelgrasland en kruiden- en faunarijk grasland. Gebieden met ANLb-beheerpakketten komen vooral veel voor in Midden-Delfland. Hier bestaat 46,7% van het oppervlak uit deze categorie. In de andere gebieden is dit minder dan de helft met in Rijnland-Zuid maar een dikke 5%. Het allergrootste deel van de gebieden bestaat uit overig boerenland, 56% van het totale onderzochte oppervlak.

Tabel 3.
Verdeling van de verschillende gebiedsfuncties over de deelgebieden (in ha en procentueel).

deelgebied	Midden-Delfland		Haaglanden		Rijnland-Zuid		Krimpenerw.		Totaal	
	Opp	%	Opp	%	Opp	%	Opp	%	Opp	%
ingericht tbv weidevogels	358	5,9	164	4,9	0	0,0	395	3,1	917	3,8
overig NNN-gebied	669	11,0	333	9,9	178	9,8	2257	17,9	3437	14,4
ANLb beheerpakketten	2845	46,7	770	22,9	102	5,6	1886	15,0	5603	23,5
Woonwijken, kassen	188	3,1	46	1,4	0	0,0	310	2,5	544	2,3
overig boerenland	2038	33,4	2047	60,9	1533	84,6	7759	61,5	13377	56,0
Totaal	6098	100	3360	100	1813	100	12607	100	23878	100

In Midden-Delfland bestaat maar een derde uit deze categorie, terwijl in Rijnland-Zuid bijna 85% van het oppervlak overig boerenland betreft. In zowel Haaglanden als de Krimpenerwaard bestaat ruim 60% van het oppervlak uit overig boerenland.

De verdeling van het aantal territoria per 100 ha, de dichtheid, is per soort en per gebiedsfuncties voor de verschillende deelgebieden weergegeven in Tabel 4 en Tabel 5. Een overzicht met de vastgestelde dichtheden per gebiedsfunctie in 2020 voor Midden-Delfland, Haaglanden en de Krimpenerwaard is te vinden in Tabel 4, voor Rijnland-Zuid en de totale dataset in Tabel 5.

Bij de interpretatie van de gegevens moet rekening gehouden worden met het feit dat een deel van de gebiedsfunctie 'NNN' ongeschikt biotoop betreft. Zo liggen enkele bosgebieden en plassen in dit gebied, met name in deelgebied Haaglanden. Het wel voor weidevogels geschikte NNN-gebied wordt wel als weidevogelgebied beheerd, maar is nog niet optimaal als zodanig ingericht.

In de categorie 'overig boerenland' liggen verhoudingsgewijs meer wegen en erven dan in de overige categorieën. Hierdoor en omdat bij de gebieden met beheercontracten alleen de percelen zelf en de tussenliggende sloten zijn meegerekend komt voor 'overig boerenland' de dichtheid relatief wat lager uit.

Tabel 4.

Dichtheid (aantal territoria per 100 ha) per gebiedsfunctie in drie deelgebieden in 2020 (ANLb = gebied met beheerpakketten, NNN = overig NNN, O = overig boerenland, WV = ingericht tbv weidevogels).

Dichtheid Naam \ Functie	Midden Delfland					Haaglanden					Krimpenerwaard				
	ANLb	NNN	O	WV	Tot	ANLb	NNN	O	WV	Tot	ANLb	NNN	O	WV	Tot
Knobbelzwaan	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,8	0,3	1,7	1,8	1,3	3,1	4,9	3,9	3,3	3,8
Bergeend	0,7	1,5	0,1	1,4	0,6	2,1	2,1	1,2	8,5	1,8	1,6	1,4	1,5	2,5	1,5
Krakeend	7,0	8,5	2,7	10,1	5,7	14,0	5,1	4,9	48,2	9,1	11,5	15,1	7,6	23,5	9,8
Wintertaling	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,1	0,0	0,1	0,0	2,5	0,1
Zomertaling	0,1	0,0	0,2	0,6	0,1	0,1	0,0	0,1	1,8	0,2	0,3	0,2	0,0	0,3	0,1
Slobeend	2,0	2,5	0,2	3,6	1,5	1,9	1,8	0,6	11,0	1,5	4,1	4,7	1,0	8,6	2,3
Tafeleend	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kuifeend	1,1	3,0	0,3	1,7	1,0	4,4	4,8	1,2	14,6	2,9	3,0	3,0	1,5	5,1	2,1
Patrijs	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kwartel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kwartelkoning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Scholekster	6,3	3,0	2,1	6,4	4,3	9,7	3,0	5,5	25,6	7,1	3,9	3,2	2,2	8,1	2,8
Kluut	0,0	0,6	0,0	1,1	0,1	0,0	0,0	0,6	1,2	0,4	0,0	0,5	0,0	0,0	0,1
Kievit	21,1	18,2	5,3	43,6	16,2	17,9	5,1	8,2	50,6	12,1	11,0	11,0	2,8	39,7	6,6
Watersnip	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grutto	10,3	5,5	0,7	19,3	6,8	9,6	3,6	4,2	37,2	6,9	7,8	8,2	0,9	17,0	3,7
Wuilp	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Tureluur	7,3	7,8	0,9	19,8	5,7	5,5	2,7	1,7	21,3	3,6	3,6	3,5	0,4	11,6	1,8
Visdief	0,6	1,9	0,1	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	0,6	0,1	0,1	0,4	0,0	0,0	0,1
Zwarte stern	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5	0,8	0,5	5,6	1,0
Veldleeuwerik	1,3	0,7	0,6	1,7	1,0	0,0	0,0	0,0	3,0	0,1	0,8	0,8	0,1	0,0	0,3
Graspieper	1,2	1,2	0,1	3,1	0,9	0,1	0,0	0,0	1,2	0,1	0,4	0,5	0,0	0,0	0,1
Gele kwikstaart	0,7	0,4	0,3	2,5	0,6	0,5	0,0	0,1	3,0	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Totaal	60,0	55,2	13,8	115,1	45,4	67,7	28,5	30,2	231,7	48,1	53,6	58,5	22,3	127,8	36,2

Tabel 5.

Dichtheid (aantal territoria per 100 ha) per gebiedsfunctie in Rijnland-Zuid en het totaal voor het geïnventariseerde gebied van Midden-Delfland (MD), Haaglanden (HL) en de Krimpenerwaard (KRW) (ANLb = gebied met ANLb-beheerpakketten, NNN = overig NNN, O = overig boerenland, WV = ingericht tbv weidevogels).

Dichtheid Naam \ Functie	Rijnland-Zuid				Totaal MD, HL en KRW			
	ANLb	NNN	O	Tot	ANLb	NNN	O	WV
Knobbelzwaan	2,0	1,7	1,7	1,7	1,2	3,4	2,8	1,9
Bergeend	2,0	1,1	1,0	1,0	1,2	1,5	1,2	3,2
Krakeend	8,8	13,5	4,1	5,3	9,5	12,7	6,3	22,7
Wintertaling	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	1,3
Zomertaling	0,0	0,6	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,7
Slobeend	1,0	6,2	0,3	0,9	2,7	4,0	0,8	7,1
Tafeleend	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kuifeend	1,0	16,9	1,0	2,5	2,2	3,2	1,3	5,5
Patrijs	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Kwartel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kwartelkoning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Scholekster	5,9	1,7	3,3	3,3	5,9	3,1	2,8	10,6
Kluut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,1	0,7
Kievit	1,0	3,4	4,6	4,3	17,2	11,9	4,2	43,2
Watersnip	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Grutto	0,0	3,9	2,3	2,3	9,4	7,2	1,4	21,5
Wulp	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Tureluur	1,0	1,7	1,2	1,3	5,8	4,3	0,7	16,6
Visdief	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,6	0,0	0,1
Zwarte stern	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,6	0,3	2,4
Veldleeuwerik	0,0	0,0	0,1	0,1	1,0	0,7	0,2	1,2
Graspieper	0,0	1,1	0,1	0,2	0,8	0,6	0,0	1,4
Gele kwikstaart	0,0	0,0	0,6	0,5	0,5	0,2	0,1	1,5
Totaal	22,5	51,7	20,3	23,5	58,9	54,8	22,2	141,4

Als we kijken naar de dichtheid voor alle soorten bij elkaar opgeteld komt Haaglanden als het beste gebied uit de bus, gevolgd door Midden-Delfland, de Krimpenerwaard en als hekkensluiter Rijnland-Zuid. Doen we dit alleen voor Grutto, dan ontlopen Haaglanden en Midden-Delfland elkaar weinig terwijl de Krimpenerwaard en vooral Rijnland-Zuid veel lagere dichtheden kennen. Voor Kievit is Midden-Delfland het gebied met de hoogste dichtheden.

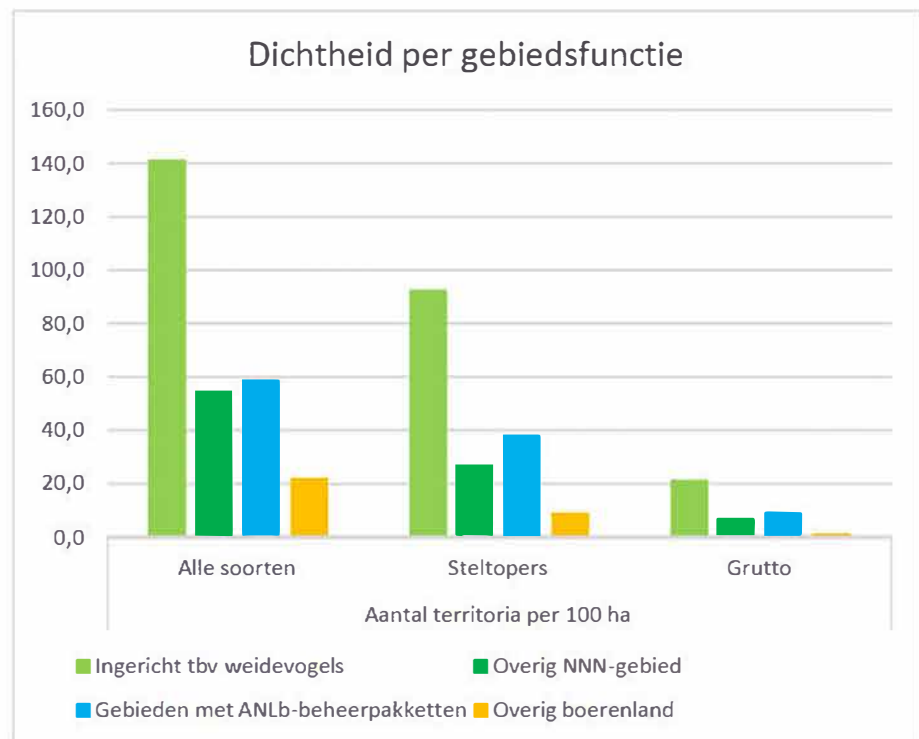

Grutto's met jongen staan vaak op de uitkijk.

Duidelijk is dat de dichtheden in gebieden die zijn ingericht ten behoeve van weidevogels een factor twee tot drie hoger liggen dan in gebieden met ANLb-beheerpakketten.

In Figuur 2 is de dichtheid gegeven voor drie soort(groep)en, alle weidevogels samen, de steltlopers en alleen de Grutto. Het betreft het totaal van de gebieden Midden-Delfland, Haaglanden en de Krimpenerwaard. De gegevens van Rijnland-Zuid zijn in deze figuur niet meegenomen. Duidelijk is dat in ingericht weidevogelreservaat veel meer weidevogels voorkomen dan gebieden met ANLb-beheerpakketten en overig NNN-gebied. In overig boerenland bedraagt de dichtheid voor alle soorten maar krap 16% van die in de categorie 'ingericht tbv weidevogels', voor de steltlopers is dat 10% en voor de Grutto ruim 6%. Dat betekent dat in gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels meer dan 15 keer zoveel Grutto's voorkomen dan in overig boerenland.

Figuur 2.
Dichtheid (aantal territoria per 100 ha) voor de onderscheiden gebiedsfuncties voor drie soort(groep)en in de gebieden Midden-Delfland, Haaglanden en de Krimpenerwaard.

De dichtheden in de categorieën 'overig NNN-gebied' en 'gebieden met ANLb-beheerpakketten' ontlopen elkaar niet veel. Bij steltlopers is het verschil wat groter in het voordeel van gebieden met ANLb-beheerpakketten'. Hierbij moet worden opgemerkt dat de categorie 'overig NNN-gebied' hier niet specifiek is ingericht als weidevogelreservaat. Wel wordt hier door TBO's over het algemeen laat gemaaid (tweederde deel). De rest wordt beweid. In gebieden met ANLb-beheerpakketten worden vaak maatregelen genomen ten gunste van weidevogels zoals legselbescherming en uitgesteld maaibeheer.

Dichtheid (aantal territoria / 100 ha)	Alle soorten			Steltlopers			Grutto		
	gebiedsfunctie \ jaar	2018	2020	V	2018	2020	V	2018	2020
Ingericht tbv weidevogels	108,7	141,4	30	63,8	92,6	45	18,0	21,5	20
Overig NNN-gebied	63,1	54,8	-13	28,7	27,1	-5	9,4	7,2	-23
Gebieden met ANLb-beheerpakketten	51,2	58,9	15	31,6	38,3	21	8,1	9,4	15
Overig boerenland	28,7	22,2	-23	11,3	9,2	-19	2,1	1,4	-31

Tabel 6.

Dichtheid per gebiedsfunctie voor drie soort(groepen), V = procentuele verschil tussen beide jaren.

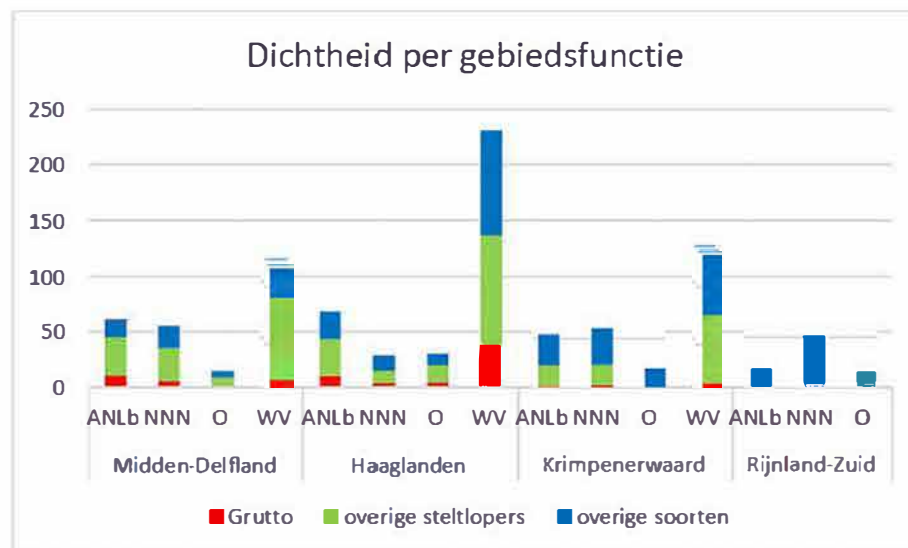
Als we de vastgestelde dichtheden vergelijken met de gegevens van 2018, zoals gepresenteerd in Tabel 6, zien we dat de dichtheden voor de gebiedsfunctie 'ingericht tbv weidevogels' duidelijk is toegenomen, bij zowel alle soorten (30%), de steltlopers (45%) als de Grutto (20%). Ook voor gebieden met ANLb-beheerpakketten zijn de dichtheden toegenomen, zij het in mindere mate.

In de categorie 'overig NNN-gebied' is sprake geweest van een afname in dichtheden bij alle drie de soort(groepen), van min 5 tot min 23% voor de Grutto. Een nog sterkere daling heeft zich voorgedaan bij 'overig boerenland'.

In Figuur 3 is de dichtheid per gebiedsfunctie gegeven, en daarbij zijn de vier onderscheiden deelgebieden vergeleken.

Figuur 3.

Dichtheid (aantal territoria per 100 ha) per gebiedsfunctie per deelgebied en voor drie soort(groep)en.

Duidelijk is dat in de drie deelgebieden waar de categorie 'ingericht tbv weidevogels' voorkomt de dichtheid hier zonder uitzondering veel hoger is dan in de overige gebiedsfuncties. Met name in Haaglanden is dat het geval. In Rijnland-Zuid ontbreekt deze categorie. In dit laatste deelgebied is de dichtheid in gebieden met ANLb-beheerpakketten substantieel lager dan in de overige drie deelgebieden bij deze gebiedsfunctie. De Grutto ontbreekt hier zelfs geheel. De categorie overig boerenland scoort in alle deelgebieden veel slechter dan bij de andere gebiedsfuncties het geval is. Alleen in

Tabel 7.
Percentage van het totale aantal vastgestelde territoria per gebiedsfunctie voor de jaren 2018 en 2020 over een gebied van 22061 ha.

gebiedsfunctie \ jaar	2018	2020
gebieden met ANLb-beheerpakket	33,8	35,7
overig NNN-gebied	20,2	20,5
overig boerenland	35,5	32,2
gebieden ingericht tbv weidevogels	10,4	11,5
Totaal	100,0	100,0

Rijnland-Zuid ontlopen de hier lage dichtheden in gebieden met ANLb-beheerpakketten en overig boerenland elkaar niet veel.

Uiteraard zijn de gegevens waarop Figuur 2 en Figuur 3 zijn gebaseerd afkomstig uit Tabel 4 en Tabel 5. Indien relevant zal ook bij de soortbesprekingen worden verwezen naar de cijfers uit Tabel 4 en Tabel 5.

Vogels zijn over het algemeen redelijk plaatstrouw, en dat geldt zeker ook voor weidevogels. Deze relatief lang levende vogels keren jaar op jaar ongeveer terug naar dezelfde gebieden om hun jongen groot te brengen. In voor een bepaalde soort geschikte gebieden is het broedsucces hoger dan in minder geschikte gebieden. Het grotere aantal uitgevlogen jongen heeft weer de neiging naar de geboortegrond terug te keren als ze volwassen zijn. In het voorjaar worden de beste gebieden het eerst bezet, vaak door ervaren vogels die als eerste terugkeren in de broedgebieden. Gebieden met minder geschikt biotoop worden daardoor minder gauw bezet. Hierdoor concentreert de slinkende populatie weidevogels in Nederland zich steeds meer in de betere gebieden. Keerzijde van de medaille is dat de hoge dichtheden in dergelijke gebieden ook meer predatoren aantrekken, zeker als ze niet optimaal zijn ingericht voor weidevogels.

Kruidrijk grasland vormt een gunstig leefgebied voor Grutto.

In 2018 en 2020 is een groot oppervlak van 22.061 hectare vlakdekkend geïnventariseerd op weidevogels in de provincie Zuid-Holland. Dit is exclusief Rijnland-Zuid (1813 ha) dat alleen in 2020 is geteld. Als we kijken naar de totale verdeling van de vastgestelde territoria over de vier gebiedsfuncties blijkt dat bovenstaande ontwikkeling inderdaad lijkt op te treden. Het percentage van het totale aantal territoria dat in de door intensivering van de agrarische bedrijfsvoering steeds minder geschikt geworden categorie 'overig boerenland' broedt is in twee jaar tijd afgenomen van 35,5 % naar 32,2 % (zie Tabel 7). Dit is een zorgelijke ontwikkeling omdat dit, met ruim 55%, ook de grootste categorie is qua oppervlak (zie Tabel 3). Verheugend is dat in gebieden met ANLb-beheerpakketten het percentage weidevogels met bijna twee procent is toegenomen. Bij de overige gebiedsfuncties was die toename kleiner.

In het in november 2020 gelanceerde 'Aanvalsplan Grutto' staan handvatten om de voor weidevogels negatieve trends te keren en weidevogels in het algemeen en de Grutto in het bijzonder voor ons land te behouden.

Daarbij moet ook gedacht worden aan andere verdienmodellen voor boeren die voor weidevogels gunstig beheer voeren, bijvoorbeeld door vervuiling minder rendabel te maken en schoon produceren te belonen. Het gaat dan onder meer om CO² uitstoot, gebruik van landbouwgif, biodiversiteit en bodemvruchtbaarheid.

3.5 Dichtheid weidevogels

Om inzicht te verkrijgen in de ruimtelijke verspreiding van de weidevogels over de verschillende gebiedsdelen zijn dichtheidskaarten gemaakt (zie §2.5) van alle onderzochte weidevogels samen, de vier belangrijke steltlopers (Kievit, Scholekster, Grutto en Tureluur) en van Grutto alleen. De dichtheid is hier weergegeven in zes klassen op basis van het aantal territoria per 100 ha. Per deelgebied zijn de dichtheidskaarten te vinden in Bijlage 6.

De dichtheid van de verschillende soort(groep)en in Midden-Delfland, Haaglanden, de Krimpenerwaard en Rijnland-Zuid wordt hieronder besproken.

Midden-Delfland

Als we kijken naar alle soorten weidevogels springt één kern van hoge dichtheid (meer dan 100 territoria per 100 ha) er duidelijk uit, het gebied van de Duifpolder en de Commandeurspolder. Daarnaast zijn kleinere kernen van hoge dichtheid aanwezig in Polder Noord Kethel, delen van Polder Schieveen, een deel van de Ackerdijksche Plassen en de Bergboezem.

De kaart voor de vier soorten steltlopers laat een vergelijkbaar beeld zien. Net als in 2015 is de Duifpolder het beste gebied voor de Grutto. Alleen hier komen dichtheden van meer dan 50 territoria per 100 ha voor.

Haaglanden

Voor alle soorten weidevogels samen komen dichtheden van meer dan 100 territoria per 100 ha voor in delen van de Grote Westeindsche Polder, delen van de Zwet- en Grote Blankaartpolder, weidevogelreservaat De Wilck en delen van de Drooggemaakte Grote Polder. In de Oostbroekpolder komen alleen redelijke dichtheden voor in een kern ten zuidwesten van weidevogelreservaat De Wilck. In het geïnventariseerde deel van de Gecombineerde Starrevaart- en Damhouderpolder, de Zoetermeersche Polder en het grootste deel van de Oost- en Westbroekpolder komen relatief weinig weidevogels voor.

Voor de vier soorten steltlopers kennen bovengenoemde gebieden ook de hoogste dichtheden. In onderstaand kaartje is voor deze

Dichtheid steltlopers (Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur) in Haaglanden in 2015, 2018 en 2020 (vlnr).

soortgroep de dichtheid in drie jaren vergeleken. We zien tussen de jaren wat kleine verschuivingen optreden.

Voor wat betreft de Grutto worden dichtheden van meer dan 30 territoria per 100 ha alleen gehaald in weidevogelreservaat De Wilck, de Grootte Westeindsche Polder en de Drooggemaakte Grote Polder.

Krimpenerwaard

Als we kijken naar alle soorten liggen verspreid gebieden met hoge dichtheden. Polder de Nesse, delen van Polder den Hoek, Polder Middenblok en Polder Vlist Westzijde springen er uit als de beste gebieden.

Het centrale deel van de Krimpenerwaard is opmerkelijk arm aan weidevogels.

Voor de steltlopers liggen de kernen met de hoogste dichtheden in met name in Polder de Nesse, en in mindere mate in Polder Middenblok, Polder Berkenwoude, Polder den Hoek en Polder Vlist Westzijde.

Voor de Grutto springen Polder de Nesse, Polder Middenblok en Polder Vlist Westzijde er uit als de beste gebieden in de Krimpenerwaard.

Dat het aantal Grutto's gestaag afneemt in de Krimpenerwaard is ook te zien als we dichtheidskaarten van 2018 en 2020 vergelijken, zie onderstaande figuur. In 2018 ging het in de gehele Krimpenerwaard om 631 territoria, in 2020 nog maar om 470. Met name in Polder den Hoek lijkt sprake van leegloop. In Polder Middenblok doet de soort het wat beter.

Dichtheid van Grutto in de Krimpenerwaard in 2018 (links) en 2020 (rechts).

Impressie van weidevogellandschap in Rijnland-Zuid.

Rijnland-Zuid

Het grootste deel van dit deelgebied kent lage dichtheden van weidevogels. Nergens is sprake van dichtheden van meer dan 100 territoria per 100 ha voor alle soorten. Op de kaarten zijn slechts een vijftal kernen zichtbaar met wat hogere dichtheden voor alle soorten. Voor de steltlopers en Grutto is slechts één kern aanwezig met hogere dichtheden even ten noorden van Hazerswoude-Dorp.

3.6 Vergelijking met 2015 en 2018

Een overzicht waarin de resultaten van de nulmeting in 2015 en de monitoring in 2018 worden vergeleken met de gegevens van 2020 is te vinden in Tabel 8. Voor het deel van de Krimpenerwaard dat bij de nulmeting is onderzocht (in 2015 en voor een klein deel in 2016) zijn de gegevens vergeleken met die van hetzelfde gebied in 2018 en 2020. Om die reden gaat het in Tabel 8 in het geval van de Krimpenerwaard om andere cijfers dan die zijn gepresenteerd in Tabel 2.

Een overzicht waarin de gegevens van de hele Krimpenerwaard uit 2018 en 2020 worden vergeleken is te vinden in Tabel 9.

De resultaten van de drie metingen zijn over het algemeen goed vergelijkbaar omdat bij alle drie de inventarisaties grotendeels is uitgegaan van vijf bezoeken en voor een groot deel ook door dezelfde mensen werd geïnventariseerd. Wel is voor de jaren 2015 en 2018 voor een deel van Midden-Delfland het aantal territoria bepaald om basis van drie telrondes via een afwijkende methode, zie §2.3.

Als we kijken naar Tabel 8 blijkt dat het aantal vastgestelde soorten in de verschillende deelgebieden licht schommelt. Alleen in 2018 werden Tafeleend (MD en KRW) en Kwartelkoning vastgesteld (MD) en alleen in 2015 de Wulp (KRW). Andere zeldzame soorten

Tabel 8.
Vergelijking van het aantal territoria van deze inventarisatie (2020) met 2018 en 2015 (incl. 2016, zie tekst). Vetgedrukte soorten staan vermeld op de Rode Lijst.

Gebied Naam \ Jaar	Midden-Delfland			Haaglanden			Krimpenerwaard			Totaal		
	2015	2018	2020	2015	2018	2020	2015	2018	2020	2015	2018	2020
Knobbelzwaan	21	37	7	53	63	45	159	191	139	233	291	191
Bergeend	39	49	37	79	70	62	59	76	81	177	195	180
Krakeend	176	296	348	287	240	305	369	506	587	832	1042	1240
Wintertaling		7		2	2	3	4	3	10	6	12	13
Zomertaling	11	3	8	2	8	6	16	12	4	29	23	18
Slobeend	74	78	93	50	43	51	143	154	122	267	275	266
Tafeleend		2						2			4	
Kuifeend	71	81	64	138	110	98	117	138	107	326	329	269
Patrijs	2	1		1	1	7				3	2	7
Kwartel			1					1			1	1
Kwartelkoning		1									1	
Scholekster	232	227	264	288	256	240	185	159	138	705	642	642
Kluut	18	15	8		3	15	2		11	20	18	34
Kievit	892	776	985	593	366	406	374	362	338	1859	1504	1729
Watersnip			1			1	1	2		1	2	2
Grutto	443	280	414	275	231	233	285	238	187	1003	749	834
Wulp							1			1		
Tureluur	243	217	349	152	137	121	107	104	95	502	458	565
Visdief	59	64	33	3	14	3		3	8	62	81	44
Zwarte stern							32	31	46	32	31	46
Veldleeuwerik	58	58	62	9	7	5	29	45	17	96	110	84
Graspieper	36	31	57	3	12	3	18	8	2	57	51	62
Gele kwikstaart	18	31	39	18	13	11	2	4	1	38	48	51
Aantal territoria	2393	2254	2770	1953	1576	1615	1903	2039	1893	6249	5869	6278
Aantal soorten	16	19	17	16	17	18	18	19	17	20	22	20

Naam \ Jaar	2018	2020	Naam \ Jaar	2018	2020	Naam \ Jaar	2018	2020
Knobbelzwaan	534	480	Kuifeend	380	265	Wulp	1	3
Bergeend	147	185	Kwartel	1		Tureluur	285	225
Krakeend	1283	1235	Scholekster	403	348	Visdief	3	9
Wintertaling	4	12	Kluut		11	Zwarte stern	82	127
Zomertaling	22	14	Kievit	915	831	Veldleeuwerik	73	42
Slobeend	399	292	Watersnip	2		Graspieper	34	18
Tafeleend	2		Grutto	631	470	Gele kwikstaart	19	3
			Aantal territoria	5220	4570	Aantal soorten	20	18

Tabel 9.
Vergelijking van het aantal territoria in de gehele Krimpenerwaard tussen 2018 en 2020. Vetgedrukte soorten staan vermeld op de Rode Lijst.

broedvogels die met minder dan 15 territoria per jaar zijn vastgesteld in de gebieden zijn Wintertaling, Patrijs, Kwartel en Watersnip.

Als we kijken naar het gehele gebied dat in drie jaren is geteld zijn in 2018 de meeste soorten en wat minder territoria vastgesteld. Soorten die van jaar tot jaar toenamen zijn Krakeend, Wintertaling en Gele kwikstaart. Soorten die zijn afgenomen zijn Zomertaling, Kuifeend en Scholekster. Soorten met een piek in 2018 zijn Knobbelzwaan, Bergeend, Slobeend, Visdief en Veldleeuwerik. Soorten met een laag aantal in 2018 zijn Patrijs, Kluut, Kievit, Grutto, Tureluur, Zwarte stern en Graspieper.

De groep van steltlopers laat in dip in het aantal territoria zien in 2018 in het gebied dat in drie jaren is onderzocht. Wel is sprake van een afname van het aantal territoria van 7% tussen 2015 en 2020.

De groep van weidezangvogels kent een licht schommelende stand in het gebied dat in drie jaren is onderzocht.

Midden-Delfland

In Midden-Delfland is het totale aantal territoria vergeleken met 2015 licht toegenomen. Het aantal vastgestelde soorten piekte in 2018. Het wat lagere aantal territoria in 2018 is deels toe te schrijven aan een ondertelling als gevolg van het niet kunnen betreden van een deel van het gebied in dat jaar.

Krakeend, Slobeend en Gele kwikstaart zijn gestaag toegenomen. De vier steltlopers en de Graspieper laten een dip zien in 2018.

Het lage aantal territoria van Knobbelzwaan in 2020 is mogelijk te wijten aan waarnemersinvloeden. Bergeend, Kuifeend en Visdief bereikten in 2018 hun hoogste stand. Het aantal Veldleeuweriken is redelijk stabiel en lijkt in 2020 iets te zijn toegenomen.

De zeer lage stand van de Patrijs is in de loop der jaren steeds verder afgenomen en in 2020 lijkt de soort verdwenen uit het gebied. Een andere soort die gestaag is afgenomen is de Kluut.

Wintertaling, Tafeleend en Kwartelkoning werden alleen in 2018 vastgesteld, Kwartel en Watersnip alleen in 2020.

Haaglanden

Het aantal vastgestelde soorten is langzaam opgelopen van 16 in 2015 naar 18 in 2020. Het aantal territoria laat een dip zien in 2018, net als in Midden-Delfland.

Een aantal soorten laat een grotere of kleinere dip zien in de aantallen in 2018. Het betreft Krakeend, Slobeend, Kievit en Grutto. Soorten die juist in 2018 hoger scoorden dan in de andere jaren zijn Knobbelzwaan, Zomertaling, Visdief en Graspieper.

Soorten die gestaag zijn afgenomen zijn Bergeend, Kuifeend, Scholekster, Tureluur, Veldleeuwerik en Gele kwikstaart.

Schaarse soorten die in 2020 opvallend goed scoorden zijn Wintertaling en Patrijs en Kluut. Voor het eerst werd in 2020 een territorium van Watersnip vastgesteld, en wel in De Wilck.

Krimpenerwaard

Als we naar het gebied in de Krimpenerwaard kijken dat in alle drie de jaren is geteld (zie Figuur 1 en Tabel 8), is sprake van een licht schommelend aantal territoria. Bergeend en Krakeend zijn duidelijk toegenomen. Bij Zomertaling, Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Graspieper is in meer of mindere mate sprake van een gestage afname. In dit gebied ligt het voor weidevogels ingerichte Polder de Nesse.

Als we naar de hele Krimpenerwaard kijken (zie Tabel 9) zien we dat vergeleken met 2018 Tafeleend, Kwartel en Watersnip verdwenen. De Kluut werd alleen in 2020 vastgesteld. Het totale aantal territoria nam met 12% af. De enige soorten die toenamen zijn Bergeend, Wintertaling, Wulp, Visdief en Zwarte stern.

Het aantal territoria van steltlopers nam af met ruim 18%. Alle vier de algemene soorten (Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur) namen af, de Grutto het sterkst (min 25%) en de Kievit het minst sterk (min 9%).

Het aantal territoria van weidezangvogels nam behoorlijk af met ruim 50 procent. Met name de Gele kwikstaart nam sterk af (min 84%).

3.7 Soortbesprekingen

Per vogelsoort wordt hieronder de verspreiding, de dichtheid en het aantal vastgestelde territoria in het geïnventariseerde gebied nader toegelicht. Alle in 2020 vastgestelde soorten worden besproken.

Ter informatie is de landelijke trend en de trend in Zuid-Holland (gebaseerd op gegevens van het provinciaal weidevogelmeetnet) gegeven in Tabel 10 (Sovon, BOELE ET AL., 2020). Zowel de trend op lange termijn (sinds 1990) als op korte termijn (sinds 2008) wordt hier gegeven. Hierbij worden de volgende categorieën onderscheiden:

- ♣ sterke afname, significante afname van meer dan 5% per jaar (--)
- ♣ matige afname, significante afname van minder dan 5% per jaar (-)
- ♣ stabiel, geen significante toe- of afname (0)
- ♣ matige toename, significante toename van minder dan 5% per jaar (+)
- ♣ sterke toename, significante toename van meer dan 5% per jaar (++)

Tabel 10.

Trend t/m 2019 per vastgestelde soort voor de lange termijn (vanaf 1990) en de korte termijn (vanaf 2007) in heel Nederland (NL) en Zuid-Holland (ZH), zie tekst, bron Sovon. Vetgedrukte soorten staan vermeld op de Rode Lijst, ? = onvolledige gegevens om trend te bepalen.

Soort / trend	NL		ZH		Soort / trend	NL		ZH	
	90	08	90	08		90	08	90	08
Knobbelzwaan	+	0	+	0	Kievit	-	-	-	-
Bergeend	+	0	+	+	Watersnip	-	0	?	?
Krakeend	++	+	++	+	Grutto	-	-	-	-
Wintertaling	-	-	-	?	Wulp	-	-	--	--
Zomertaling	-	-	-	-	Tureluur	-	-	-	-
Slobeend	-	0	-	0	Visdief	-	-	0	0
Kuifeend	+	-	-	-	Zwarte stern	0	0	0	?
Patrijs	--	--	-	?	Veldleeuwerik	-	0	--	0
Scholekster	-	-	-	-	Graspieper	-	+	-	0
Kluut	-	0	-	-	Gele kwikstaart	0	+	-	0

Achter elke soort is hieronder het totale aantal vastgestelde territoria vermeld en daarna het aantal in geheel Midden-Delfland, Haaglanden, de gehele Krimpenerwaard en Rijnland-Zuid en of het een Rode-Lijstsoort betreft. Bij de vergelijking met de landelijke trend wordt soms wordt verwezen naar de indexwaarde van 2018. De indexwaarde voor 1990 is hierbij op 100 gesteld.

Knobbelzwaan (563: 7, 45, 480, 31)

De Krimpenerwaard is verreweg het beste gebied voor de Knobbelzwaan. Een blik op de verspreidingskaart van de dit deelgebied leert dat de territoria hier redelijk verspreid in het hele gebied liggen. In alle vier de gebiedsfuncties zijn de dichtheden in de Krimpenerwaard vergelijkbaar. In delen van zowel Haaglanden als Midden-Delfland zijn nauwelijks territoria van Knobbelzwaan vastgesteld.

In Haaglanden zitten naar verhouding meer Knobbelzwanen in overig boerenland en gebieden ingericht voor weidevogels.

De trend op lange termijn van Knobbelzwaan laat een matige toename zien, die op korte termijn is stabiel. Dit geldt zowel landelijk als in Zuid-Holland. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 163, die voor Zuid-Holland op 165.

Bergeend (303: 37, 62, 185, 19)

Haaglanden is voor de Bergeend het beste gebied met de hoogste dichtheden, net als in 2015 en 2018. Met name in het zuiden en westen van dit deelgebied liggen veel territoria. In ingericht weidevogelreservaat liggen de dichtheden in alle drie de deelgebieden duidelijk hoger dan in de overige categorieën. In de zuidelijke helft van de Krimpenerwaard liggen duidelijk meer territoria dan in de noordelijke helft.

Vergeleken met beide eerdere inventarisaties laat de Bergeend een schommelende stand zien met een hoog aantal in 2018. Dit geldt voor alle deelgebieden.

Zowel de trend op korte- als op lange termijn laat een matige toename zien in Zuid-Holland. In Nederland als geheel is de trend sinds 2008 stabiel. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 132, die voor Zuid-Holland op 187.

Krakeend (1984: 348, 305, 1235, 96)

In gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels en in mindere mate overig natuurgebied liggen de dichtheden van Krakeend duidelijk hoger dan in overig boerenland en gebieden met beheercontracten.

De territoria liggen redelijk verspreid in de drie deelgebieden. Uitzonderingen zijn het oosten van de Krimpenerwaard waar

Krakeenden nemen nog steeds toe in Zuid-Holland.

duidelijk minder territoria zijn vastgesteld en het centrale deel van Haaglanden waar de dichtheden juist hoger zijn.

Vergeleken met beide eerdere inventarisaties is de soort duidelijk toegenomen, al lijkt voor de Krimpenerwaard als geheel sprake van een stabiele stand.

In Haaglanden en de Krimpenerwaard is sprake van hogere dichtheden dan in Midden-Delfland en Rijnland-Zuid.

Op lange termijn is in Nederland en Zuid-Holland sprake van een sterke toename van Krakeend als broedvogel, op korte termijn is sprake van een matige toename. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 829, die voor Zuid-Holland op 664.

Wintertaling (15: 0, 3, 12, 0, Rode Lijst: kwetsbaar)

Alleen zeer lokaal zijn territoria van Wintertaling vastgesteld, zoals in de Wilck en langs de A4 in Haaglanden en in Polder de Nesse in de Krimpenerwaard.

Territoria van Wintertaling zijn alleen in ingericht weidevogelreservaat en overig natuurgebied vastgesteld.

Vergeleken met het gebied dat ook in eerdere jaren is geteld is het aantal territoria na een toename nu min of meer gestabiliseerd.

Het is de vraag of in alle gevallen daadwerkelijk gebroed is. Vogels die vroeg uit noordoostelijker gelegen broedgebieden terugtrekken, en begin juni al aanwezig kunnen zijn, kunnen ten onrechte worden aangezien voor broedvogels. Er zijn geen nestindicatieve waarnemingen van Wintertaling in het gebied.

Zowel de landelijke trend op lange termijn als die op korte termijn laten een matige afname zien. In Zuid-Holland is op lange-termijn sprake van een matige afname en sinds 2008 is de trend onzeker. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 34, die voor Zuid-Holland op 17.

Zomertaling (30: 8, 6, 14, 2, Rode Lijst: bedreigd)

De in het totaal 30 vastgestelde territoria liggen dun verspreid over een groot gebied. Twee territoria werden vastgesteld in de weidevogelkern ten noorden van Hazerswoude-Dorp.

De dichtheden in ingericht weidevogelreservaat liggen over het algemeen hoger dan in de overige gebiedsfuncties. In de Krimpenerwaard war en ook enkele territoria aanwezig in gebieden met ANLb-beheerpakketten.

Vergeleken met beide eerdere inventarisaties is de soort duidelijk afgenomen, met name in de Krimpenerwaard. In Midden-Delfland is meer sprake van een schommelende stand.

Zowel de trend op lange- als op korte termijn laat een matige afname zien, in heel Nederland en in Zuid-Holland. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 46, die voor Zuid-Holland op 35.

Slobeend (452: 93, 51, 292, 16, Rode Lijst: kwetsbaar)

De Krimpenerwaard is met zijn vele brede sloten en relatief goed ontwikkelde oeverbegroeiing een goed gebied voor Slobeend. Hier liggen de dichtheden duidelijk hoger dan in de andere deelgebieden.

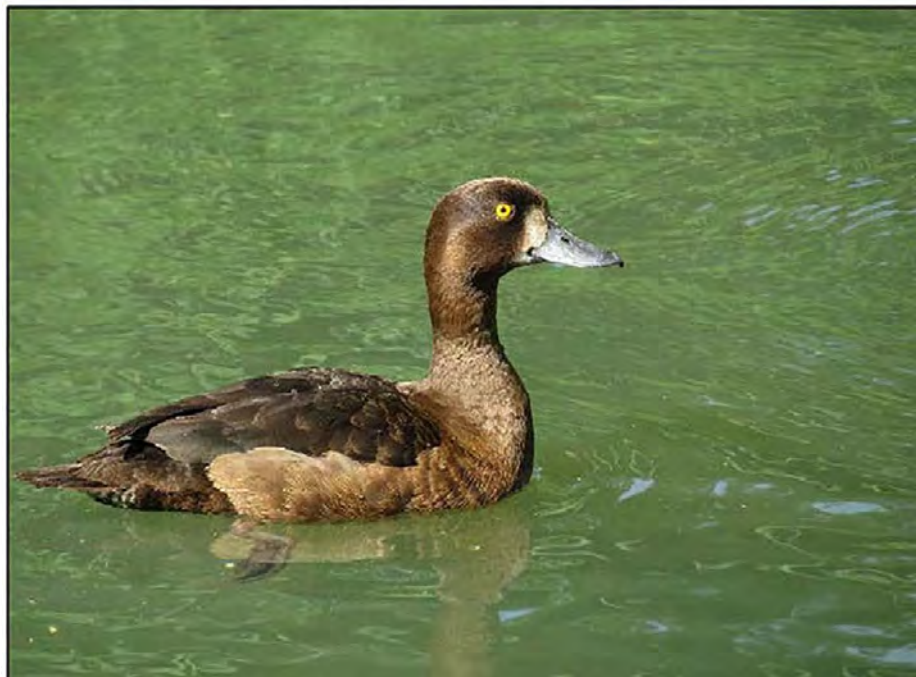
De dichtheden in ingericht weidevogelreservaat liggen veel hoger dan het geval is bij de overige gebiedsfuncties. De soort profiteert hier van de hoge waterstand en de rust in de graslandpercelen. In de categorie 'overig boerenland' is sprake van zeer lage dichtheden vergeleken met de overige gebiedsfuncties. Hier hebben Slobeenden maar weinig te zoeken.

Vergeleken met het gebied dat ook in 2015 en 2018 is geteld is sprake van een vrijwel stabiele stand. Wel is de Krimpenerwaard als geheel sprake van een grote afname tussen 2018 en 2020.

De landelijke stand van de Slobeend is onderhevig aan flinke schommelingen. De-trend op lange termijn laat een matige afname zien. De trend sinds 2008 is stabiel. Dit geldt ook voor Zuid-Holland. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 50, die voor Zuid-Holland op 60.

Kuifeend (473: 64, 98, 265, 46)

In Midden-Delfland is de dichtheid van Kuifeend twee tot driemaal zo laag als in de Krimpenerwaard, Haaglanden en Rijnland-Zuid. Ook bij deze soort is de dichtheid in gebieden ingericht tbv weidevogels duidelijk hoger dan bij de overige gebiedsfuncties het geval is.

Alerte vrouw Kuifeend.

Vergeleken met het gebied dat ook in 2015 en 2018 is geteld is sprake van een schommelende stand die wel duidelijk lager is dan in 2015. Voor de Krimpenerwaard als geheel is de soort van 2018 op 2020 met ruim 30% afgenomen.

De landelijke trend van de Kuifeend is op lange termijn matig positief en op korte termijn negatief, die in Zuid-Holland op zowel lange- als korte termijn matig negatief. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 110, die voor Zuid-Holland op 89.

Patrijs (7: 0, 7, 0, 0, Rode Lijst: kwetsbaar)

In 2020 werden alleen in deelgebied Haaglanden zeven territoria vastgesteld, in een relatief klein gebied ten zuidwesten van Stompwijk. In eerdere jaren kon maar één territorium in dit deelgebied worden genoteerd. Elders lijkt de soort verdwenen.

Sinds 1990 vertoont de landelijke stand van de Patrijs een sterke afname, voornamelijk ten gevolge van de intensivering van de landbouw. In Zuid-Holland is de trend sinds 2008 onzeker. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 15, die voor Zuid-Holland op 11.

Kwartel (1: 1, 0, 0, 0)

Alleen in Midden-Delfland is in 2020 een territorium vastgesteld, in Polder Schieveen. In 2018 was een territorium aanwezig in de Krimpenerwaard, in ingericht weidevogelreservaat. In 2015 ontbrak de soort in het gebied als broedvogel.

De landelijke trend op lange termijn laat een matige toename zien, die op korte termijn een matige afname. Van jaar tot jaar kan de stand aanzienlijk fluctueren. Voor Zuid-Holland zijn te weinig gegevens bekend om een trend te berekenen. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 138.

Scholekster (911: 264, 240, 348, 59)

De territoria van Scholekster zijn redelijk verspreid over alle deelgebieden vastgesteld. De dichtheid in gebieden ingericht tbv weidevogels is in Haaglanden en de Krimpenerwaard minimaal een factor twee hoger dan bij de overige gebiedsfuncties. In overig boerenland liggen de dichtheden wel lager maar doet de soort het relatief goed, vergeleken met de ander steltlopers.

In Midden-Delfland komen de dichtheden in gebieden met ANLb-beheerpakketten overeen met die in gebieden ingericht tbv weidevogels.

Vergeleken met het gebied dat ook in 2015 en 2018 is geteld is na een afname met 14% de stand nu stabiel. In de Krimpenerwaard als geheel is sprake van een afname van bijna 14% tussen 2018 en 2020.

Zowel op lange als op korte termijn is landelijk en in Zuid-Holland sprake van een matige afname. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 29, die voor Zuid-Holland op 71.

De Scholekster staat niet op de Nederlandse Rode Lijst maar wel op de Europese Rode Lijst (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2015), en wel in de categorie 'Kwetsbaar'.

Kluut (34: 8, 15, 11, 0)

Verspreid over drie deelgebieden zijn enkele kleine kolonies Kluten aanwezig. In 2020 was sprake van een duidelijk hogere stand dan in 2015 en 2018, vooral in Haaglanden en de Krimpenerwaard

Deze soort is afhankelijk van kale slikkige oevers die onder meer ontstaan bij natuurontwikkeling.

De landelijke trend van de Kluut op lange termijn laat een matige afname zien, die op korte termijn is stabiel. De provinciale trend vertoont een matige afname op zowel lange als korte termijn. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 49, die voor Zuid-Holland op 78.

Kievit (2300: 985, 406, 831, 78)

Een blik op de verspreidingskaarten van Kievit maakt duidelijk dat de soort redelijk geclusterd voorkomt. In sommige delen van het geïnventariseerde gebied werden maar weinig territoria vastgesteld, zoals in het centrale deel van de Krimpenerwaard.

De dichtheid is in gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels twee tot vier maal zo hoog als in gebieden met ANLb-beheerpakketten.

In overig boerenland zijn de dichtheden over het algemeen veel lager dan in de overige gebiedsfuncties. Uitzondering hierop is Rijnland-Zuid waar de soort in gebieden met ANLb-beheerpakketten 4,6 keer minder voorkomt dan in overig boerenland.

De Kievit foerageert graag op kort grasland, zoals bij plasdsras-greppels.

Vergeleken met het gebied dat in 2015 en 2018 is geteld zien we een schommelende stand waarbij het aantal territoria wel wat lager is dan in 2015. In Midden-Delfland was 2020 een goed jaar voor de Kievit. In de Krimpenerwaard als geheel is sprake van een afname van ruim 9% tussen 2018 en 2020.

Zowel de landelijke als provinciale trend van deze in Nederland wijd verbreide weidevogel laat een matige afname zien, sinds 1990 en sinds 2007. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 45, die voor Zuid-Holland op 63.

De Kievit staat niet op de Nederlandse Rode Lijst maar wel op de Europese Rode Lijst (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2015), en wel in de categorie 'Kwetsbaar'.

Watersnip (2: 1, 1, 0, 0, Rode Lijst: bedreigd)

Alleen in Midden-Delfland en de Wilck in deelgebied Haaglanden is in 2020 een territorium van de Watersnip vastgesteld.

In 2018 waren twee territoria in de Krimpenerwaard aanwezig in recent ingericht weidevogelreservaat.

De Watersnip is vrijwel verdwenen als broedvogel uit Zuid-Holland. Net als bij Wintertaling en Wulp is het de vraag of de soort daadwerkelijk in het gebied gebroed heeft.

Sinds 1990 neem de Watersnip in Nederland matig af. Sinds 2008 is sprake van een stabiele trend. Voor Zuid-Holland zijn te weinig gegevens voorhanden om een trend te kunnen berekenen. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 53.

Grutto (1159: 414, 233, 470, 42, Rode Lijst: gevoelig)

Deze vrij kritische weidevogel die z'n optimum vindt in vochtige hooilanden is tegenwoordig onze nationale vogel. De vastgestelde dichtheden in gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels zijn twee tot vier maal zo hoog als in gebieden met ANLb-beheerpakketten. In Midden-Delfland en de Krimpenerwaard komen Grutto's nauwelijks nog voor in overig boerenland. In Haaglanden en in Rijnland-Zuid is dit wel het geval.

Vergeleken met het totale gebied dat ook in 2015 en 2018 is geteld is sprake van een schommelende stand. In de Krimpenerwaard als geheel zien we een duidelijk afname, van ruim 25% tussen 2018 en 2020.

De stand van de Grutto neemt matig af, zowel op lange als op korte termijn, in heel Nederland en in Zuid-Holland. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 32, die voor Zuid-Holland op 51.

De Grutto staat ook op de Europese Rode Lijst (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2015), en wel in de categorie 'Kwetsbaar'.

Baltsgedrag van Tureluur.

Wulp (3: 0, 0, 3, 0, Rode Lijst: kwetsbaar)

In 2020 werden alleen in het noorden van de Krimpenerwaard drie territoria van Wulp vastgesteld, tegen één in 2015 en 2018. Er werden alleen paren opgemerkt. Van territoriaal of nestindicatief gedrag was geen sprake. De vraag is daarom of Wulpen daadwerkelijk in het gebied broeden.

Zowel de landelijke trend op lange als op korte termijn laat een matige afname zien, de provinciale trend is sterk negatief, sinds 1990 en ook sinds 2008. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 44, die voor Zuid-Holland op 10.

De Wulp staat ook op de Europese Rode Lijst (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2015), en wel in de categorie 'Kwetsbaar'.

Tureluur (718: 349, 121, 225, 23, Rode Lijst: gevoelig)

Verspreid over de vier deelgebieden zijn 718 territoria vastgesteld. Vergeleken met het gebied dat ook in 2015 en 2018 is geteld is sprake van een schommelende stand, waarbij in 2020 de meeste territoria zijn vastgesteld. De positieve ontwikkeling komt volledig op conto van Midden-Delfland waar meer dan 100 territoria meer werden gevonden dan in 2015 en 2018. In Haaglanden en de Krimpenerwaard was daarentegen sprake van gestage afname. In de Krimpenerwaard als geheel nam de soort af ruim 21% tussen 2018 en 2020.

De vastgestelde dichtheden gebieden ingericht tbv weidevogels zijn drie tot vier maal zo hoog als in gebieden met ANLb-beheerpakketten en tien tot 30 maal zo hoog als in overig boerenland. Alleen in

deelgebied Rijnland-Zuid ontlopen de dichtheden voor overig boerenland en gebieden met ANLb-beheerpakketten elkaar niet veel.

Zowel de landelijke trend op lange als op korte termijn vertoont een matige afname. Dat is ook het geval in Zuid-Holland. De afname is wel minder sterk dan bij de Grutto. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 81, die voor Zuid-Holland op 100.

Visdief (45: 33, 3, 9, 0, Rode Lijst: gevoelig)

Deze stern broedt lokaal in kleine kolonies in het veenweidegebied. Alleen in deelgebied Rijnland-Zuid werd de soort niet vastgesteld.

Net als in eerdere jaren kwamen de meeste Visdieven tot broeden in Midden-Delfland. In de Krimpenerwaard werden negen territoria vastgesteld en in Haaglanden slechts drie.

Zowel op lange als korte termijn is sprake van een matige afname van de landelijke stand van de Visdief. Het aantal broedparen in de jaren vijftig was flink hoger dan tegenwoordig het geval is. In Zuid-Holland is de trend stabiel, zowel op lange- als op korte termijn. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 67, die voor Zuid-Holland op 121.

Zwarte stern (127: 0, 0, 127, 0, Rode Lijst: bedreigd)

Alleen in de Krimpenerwaard is de Zwarte stern vastgesteld als broedvogel. In het gebied dat in alle jaren werd geteld was de stand van 2015 op 2018 vrijwel stabiel en daarna was sprake van een toename van ruim 50%. De soort broedt in kleine kolonies. In het totaal zijn in 2020 op ruim tien locaties in de Krimpenerwaard 127 territoria vastgesteld.

De dichtheden in gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels liggen ruim tweemaal hoger dan in gebieden met ANLb-beheerpakketten en elf keer hoger dan in overig boerenland.

Zowel op lange als op korte termijn is de landelijke trend van deze moerasstern stabiel. In Zuid-Holland is de trend op lange termijn stabiel, die op korte termijn is onzeker. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 107, die voor Zuid-Holland op 142.

Veldleeuwerik (111: 62, 5, 42, 2, Rode Lijst: gevoelig)

In Midden-Delfland ontbreekt de soort vrijwel in het centrale deel van dit deelgebied. In de Krimpenerwaard is het voorkomen van de Veldleeuwerik beperkt tot de zuidoostelijke helft en de vijf territoria in deelgebied Haaglanden liggen uitsluitend in weidevogelreservaat de Wilck (geen verspreidingskaart in Bijlage 3). In overig boerenland komt de Veldleeuwerik niet tot vrijwel niet voor. In Midden-Delfland is de dichtheid aan Veldleeuweriken in gebieden met ANLb-beheerpakketten maar weinig lager dan in gebieden ingericht tbv weidevogels. In de Krimpenerwaard beperkt het voorkomen van de soort zich vrijwel tot gebieden met ANLb-beheerpakketten en overig NNN-gebied.

De Graspieper is een schaarse soort in de Zuid-Hollandse weidevogelgebieden.

Wanneer we de inventarisaties van 2015, 2018 en 2020 met elkaar vergelijken is sprake van een zeer lage en schommelende stand. In Haaglanden en de Krimpenerwaard zien we een afname, terwijl in Midden-Delfland de stand vrijwel stabiel is.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw was de Veldleeuwerik de meest wijdverspreide broedvogel van Nederland. Sindsdien zijn de aantallen gedecimeerd, vooral als gevolg van intensivering van de landbouw. Sinds 1990 is landelijk sprake van een matige afname. De trend sinds 2008 is stabiel. In Zuid-Holland is sprake van een sterke afname sinds 1990 en een stabiele stand sinds 2008. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 39, die voor Zuid-Holland op 28.

Graspieper (81: 57, 3, 18, 3, Rode Lijst: gevoelig)

Graspiepers komen maar weinig voor in de onderzochte deelgebieden. De dichtheid in gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels liggen in Midden-Delfland en Haaglanden drie tot ruim 10 keer hoger dan bij de overige gebiedsfuncties. In de Krimpenerwaard is alleen sprake van lage dichtheden in gebieden met ANLb-beheerpakketten en overig NNN-gebied.

Vergeleken met het gebied dat in 2015 en 2018 is geteld is sprake van een licht schommelende stand. Als we inzoomen op de verschillende deelgebieden zien we dat in Midden-Delfland de soort is toegenomen terwijl in Haaglanden en de Krimpenerwaard sprake is van een afname. Het gaat echter bij deze soort om kleine aantallen.

Graspiepers zijn voor succesvol broeden en opgroeien van de jongen aangewezen op structuur- en kruidenrijke slootkanten, die niet

eerder dan in augustus (maar wel jaarlijks) worden gemaaid (OOSTERVELD *ET AL.*, 2014).

De landelijke trend laat een matige afname zien sinds 1990, sinds 2008 is de landelijke trend matig positief. In Zuid-Holland is de lange-termijntrend matig negatief, de trend op korte termijn is stabiel. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 78, die voor Zuid-Holland op 63.

De Graspieper staat ook op de Europese Rode Lijst (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2015), en wel in de categorie 'Gevoelig'.

Gele kwikstaart (62: 39, 11, 3, 9, Rode Lijst: gevoelig)

In alle vier de deelgebieden zijn territoria van Gele kwikstaart vastgesteld. In de Krimpenerwaard lijkt de soort sterk afgenomen, in Haaglanden nam de Gele kwikstaart licht af terwijl in Midden-Delfland sprake is van een toename.

De dichtheden in gebieden die zijn ingericht tbv weidevogels ruim drie tot zes keer hoger dan in gebieden met ANLb-beheerpakketten.

Net als de Graspieper komt de Gele kwikstaart maar weinig voor in het onderzochte gebied. Het gaat hier om territoria op grasland. Tegenwoordig doet de soort het beter op akkerland, onder meer op bollenpercelen.

De landelijke trend is positiever dan die in Zuid-Holland, zowel op korte als op lang termijn. Recent is sprake van een stabiele trend in Zuid-Holland terwijl sinds 1990 sprake is van een matige afname. De landelijke korte-termijntrend laat een matige toename zien. De landelijke indexwaarde voor 2019 staat op 91, die voor Zuid-Holland op 32.

4 Conclusies

In 2020 zijn in vier deelgebieden (samen bruto 23.878 ha) in de Provincie Zuid-Holland in het kader van de monitoring van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in het totaal 9381 territoria van 21 soorten weidevogels vastgesteld. Daarvan komen er 13 voor op de Rode Lijst (Wintertaling, Zomertaling, Slobeend, Patrijs, Watersnip, Grutto, Wulp, Tureluur, Visdief, Zwarte stern, Veldleeuwerik, Gele kwikstaart en Graspieper).

- ♣ De groep van steltlopers laat een dip in het aantal territoria zien in 2018 in het gebied dat zowel in 2015, 2018 als in 2020 is onderzocht. Wel is sprake van een afname van het aantal territoria van deze groep van 7% tussen 2015 en 2020.
- ♣ In gangbaar boerenland ligt de dichtheid aan weidevogels ongeveer zeven maal zo laag als in gebieden die optimaal zijn ingericht en beheerd tbv weidevogels en 2,4 maal zo laag als in gebieden met ANLb-beheerpakketten.
- ♣ In overig NNN-gebied komen ongeveer evenveel weidevogels voor als in gebieden met ANLb-beheerpakketten.

Midden-Delfland

In Midden-Delfland is de dichtheid aan weidevogels in gebieden ingericht tbv weidevogels ruim acht maal hoger dan in overig boerenland. Gebieden met ANLb-beheerpakketten en overig NNN nemen een tussenpositie in. Voor de Kievit worden in dit deelgebied de hoogste dichtheden gehaald. De totale dichtheid aan weidevogels bedraagt 45,4 territoria per 100 ha en is vergelijkbaar met deelgebied Haaglanden.

Haaglanden

De dichtheid aan weidevogels in gangbaar boerenland is ruim twee maal lager dan in gebieden met ANLb-beheerpakketten en 7,5 maal lager dan in gebieden ingericht tbv weidevogels. Net als in 2018 is Haaglanden het beste gebied voor Scholekster.

Krimpenerwaard

In de Krimpenerwaard is de dichtheid aan weidevogels in gebieden ingericht tbv weidevogels ruim tweemaal zo hoog als in gebieden met ANLb-beheerpakketten en overig NNN-gebied, en bijna zes maal zo hoog als in overig boerenland.

Dankzij de vele relatief brede sloten in de Krimpenerwaard liggen de dichtheden van met name Knobbelzwaan, Krakeend en Slobeend hier veel hoger dan in beide andere deelgebieden. De steltlopers bereiken daarentegen in de Krimpenerwaard juist lagere dichtheden dan in Midden-Delfland en Haaglanden.

Rijnland-Zuid

In tegenstelling tot de andere deelgebieden ontlopen de dichtheden van weidevogels in Rijnland-Zuid elkaar weinig tussen de beheercategorieën 'overig boerenland' en 'gebieden met ANLb-beheerpakketten'. De vastgestelde dichtheden liggen in dit deelgebied ongeveer twee keer zo laag als in Midden-Delfland en Haaglanden en ongeveer anderhalf maal zo laag als in de Krimpenerwaard.

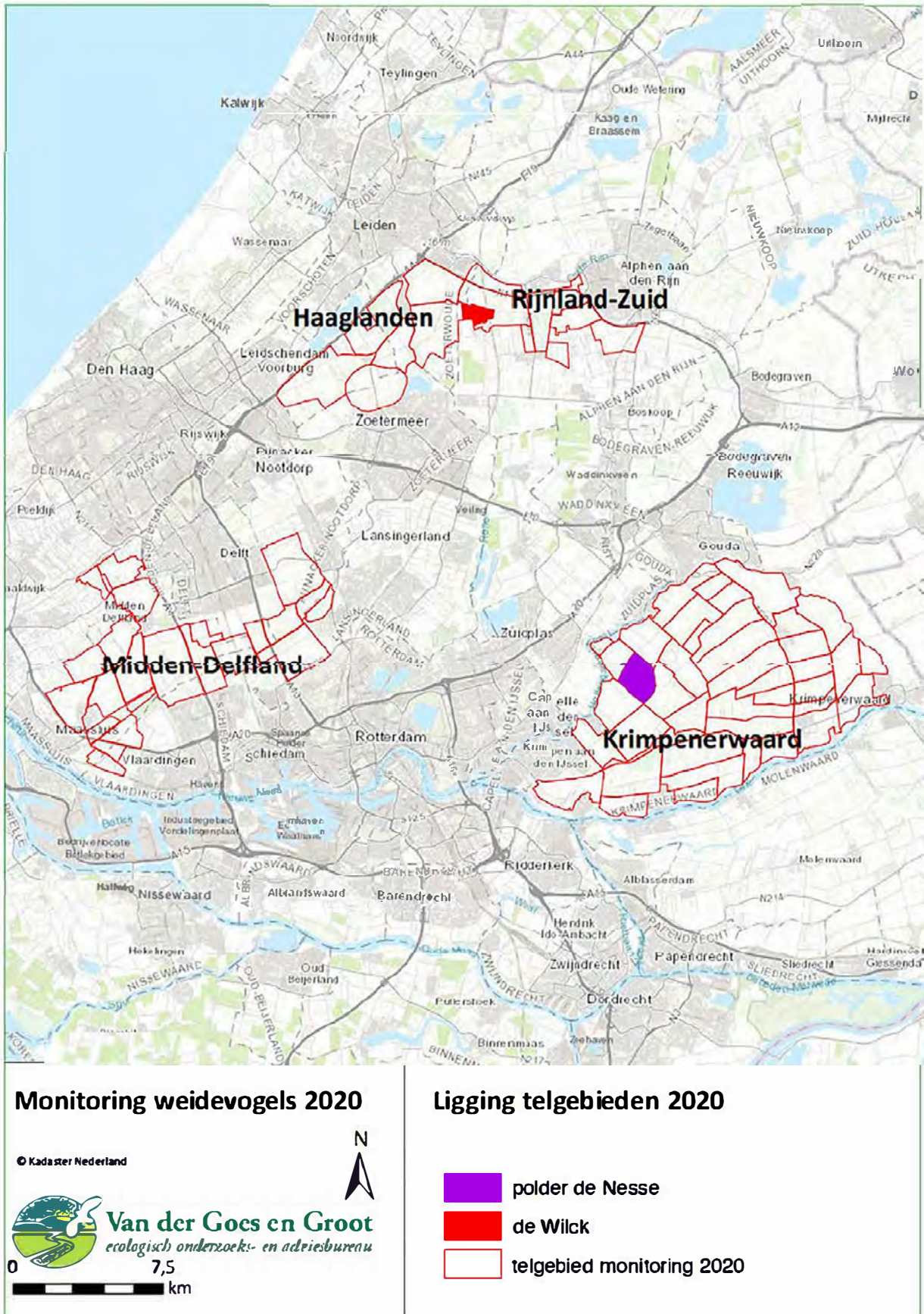
5 Aanbevolen en geraadpleegde literatuur

- AANVALSPLAN GRUTTO, NOVEMBER 2020.
- BEUSEKOM, R. VAN, P. HUIGEN, F. HUSTINGS, K. DE PATER & J. THISSEN (RED.), 2005. *Rode Lijst van Nederlandse broedvogels*. Tirion uitgevers B.V., Baarn.
- BIJLSMA, R.G., F. HUSTINGS & C.J. CAMPHUYSEN, 2001. *Algemene en schaarse vogels van Nederland*. Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2015. *European Red List of Birds*. Luxemburg: Office for official Publications of the European Communities.
- BOELE A., J. VAN BRUGGEN, F. HUSTINGS, A. VAN KLEUNEN, K. KOFFIJBERG, J.W. VERGEER & T. VAN DER MEIJT, 2020. *Broedvogels in Nederland in 2018*. Sovon-rapport 2020/07. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- DIJK, A.J. VAN & A. BOELE, 2011. *Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GROEN, F.M. VAN, 2015. *Weidevogels in Zuid-Holland in 2015, Nulmeting agrarisch natuur- en landschapsbeheer*. G&G-rapport 2015-20. Van der Goes en Groot, Alkmaar.
- GROEN, F.M. VAN, 2018. *Weidevogels in Zuid-Holland in 2018, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer*. G&G-rapport 2018-99. Van der Goes en Groot, Alkmaar.
- KLEUNEN, VAN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. *Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- OOSTERVELD E.B., L.W. BRUINZEEL & E. WYMENGA. 2014. *Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer*. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- SIERDSEMA, H., 1995. *Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen*. SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. Staatsbosbeheerrapport 1995-1.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, 2002. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- VERGEER J.W., VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. *Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

6 Bijlagen

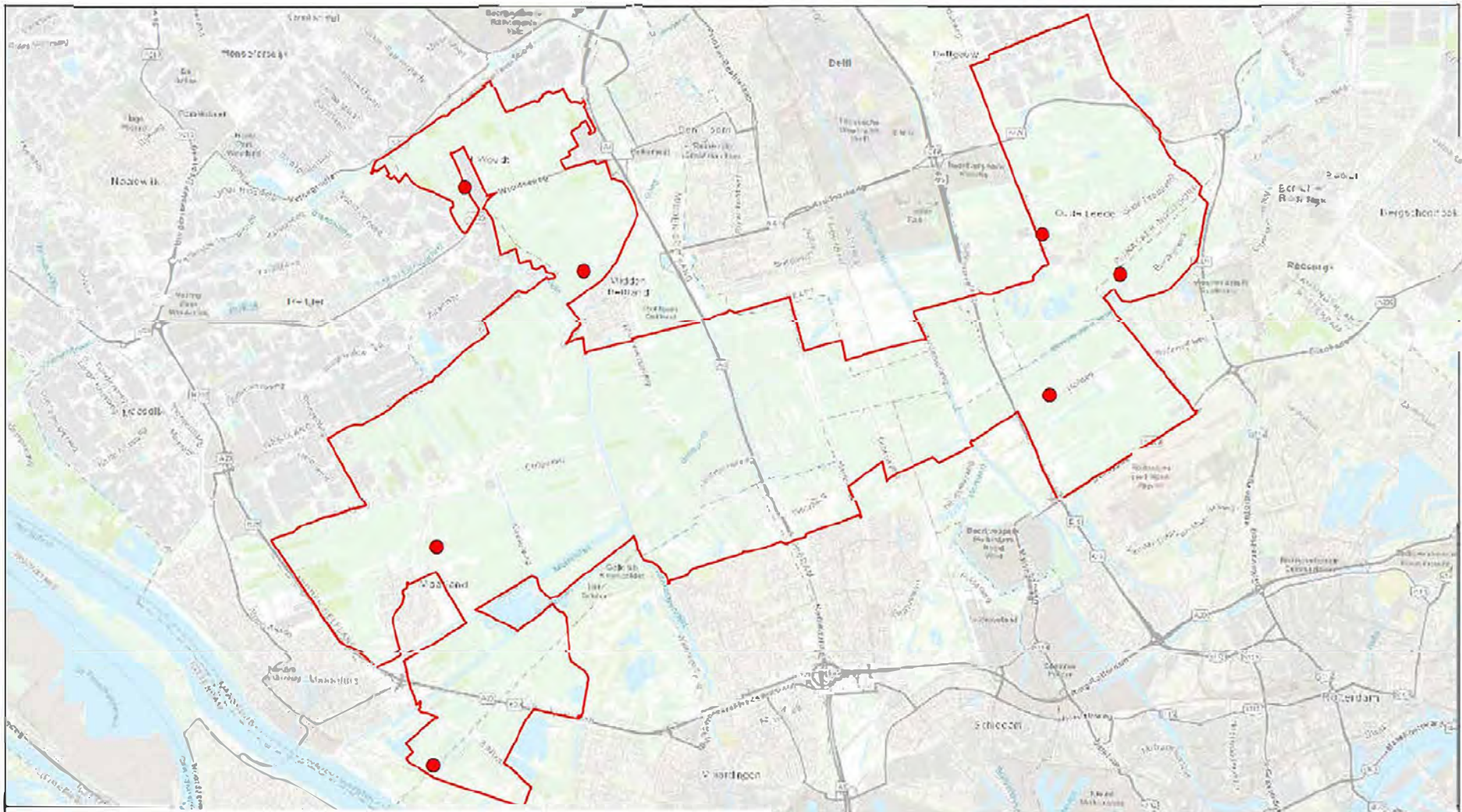
Bijlage 1	Kaart telgebieden
Bijlage 2	Verspreidingskaarten broedvogels Midden-Delfland
Bijlage 3	Verspreidingskaarten broedvogels Haaglanden
Bijlage 4	Verspreidingskaarten broedvogels Krimpenerwaard
Bijlage 5	Verspreidingskaarten Rijnland-Zuid
Bijlage 6	Dichtheidskaarten alle soorten, steltlopers en Grutto

Bijlage 1 Kaart telgebieden

Bijlage 2 Verspreidingskaarten broedvogels Midden-Delfland

Knobbelwaan	7
Bergeend	37
Krakeend	348
Zomertaling	8
Slobeend	93
Kuifeend	64
Kwartel	1
Scholekster	264
Kluut	8
Kievit	985
Watersnip	1
Grutto	414
Tureluur	349
Visdief	33
Veldleeuwerik	62
Graspieper	57
Gele kwikstaart	39

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

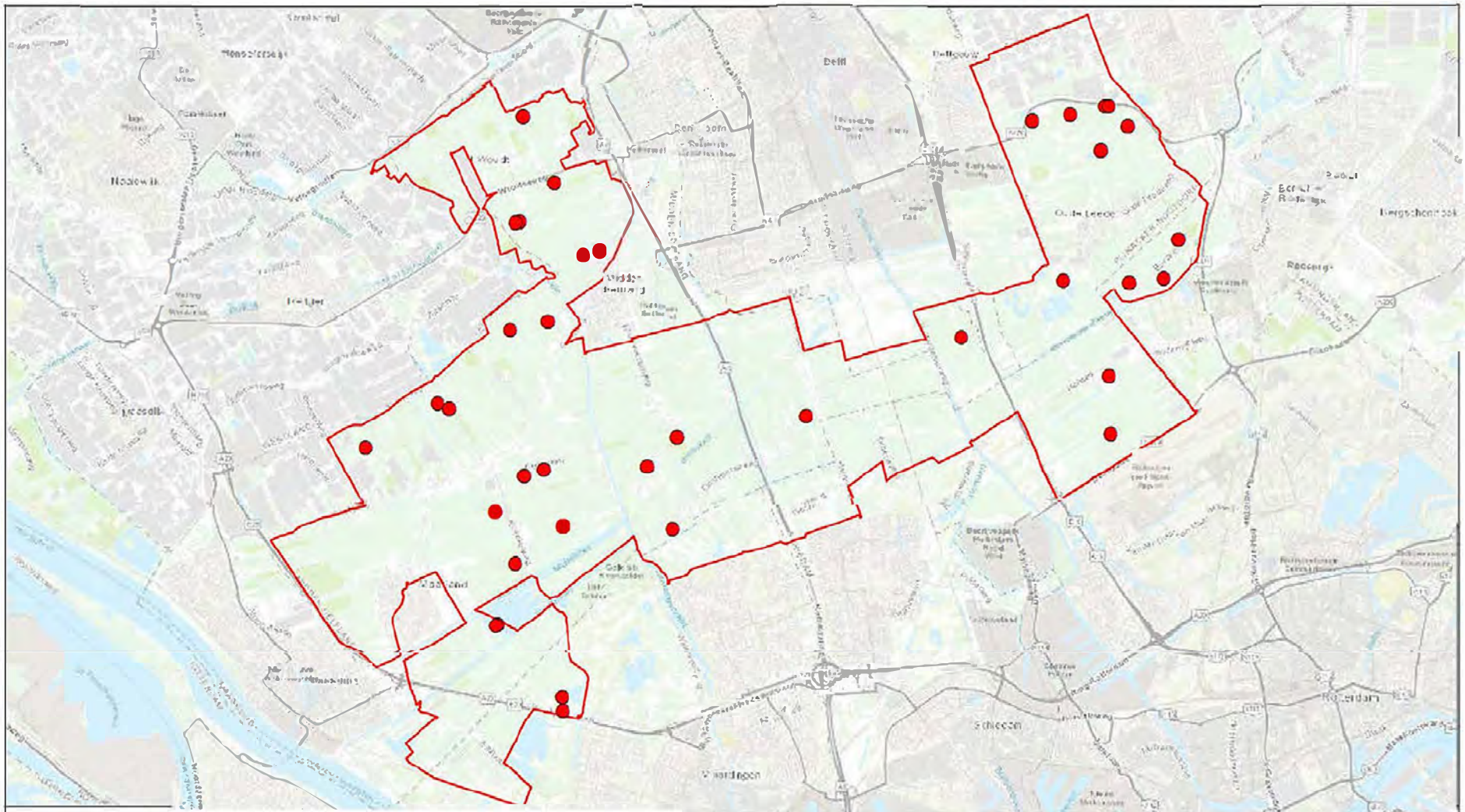
 Knobelzwaan
 7 territoria

© Kadaster Nederland

0 5 km

Midden-Delfland

Verspreidingskaart 2020

 Bergeend

37 territoria

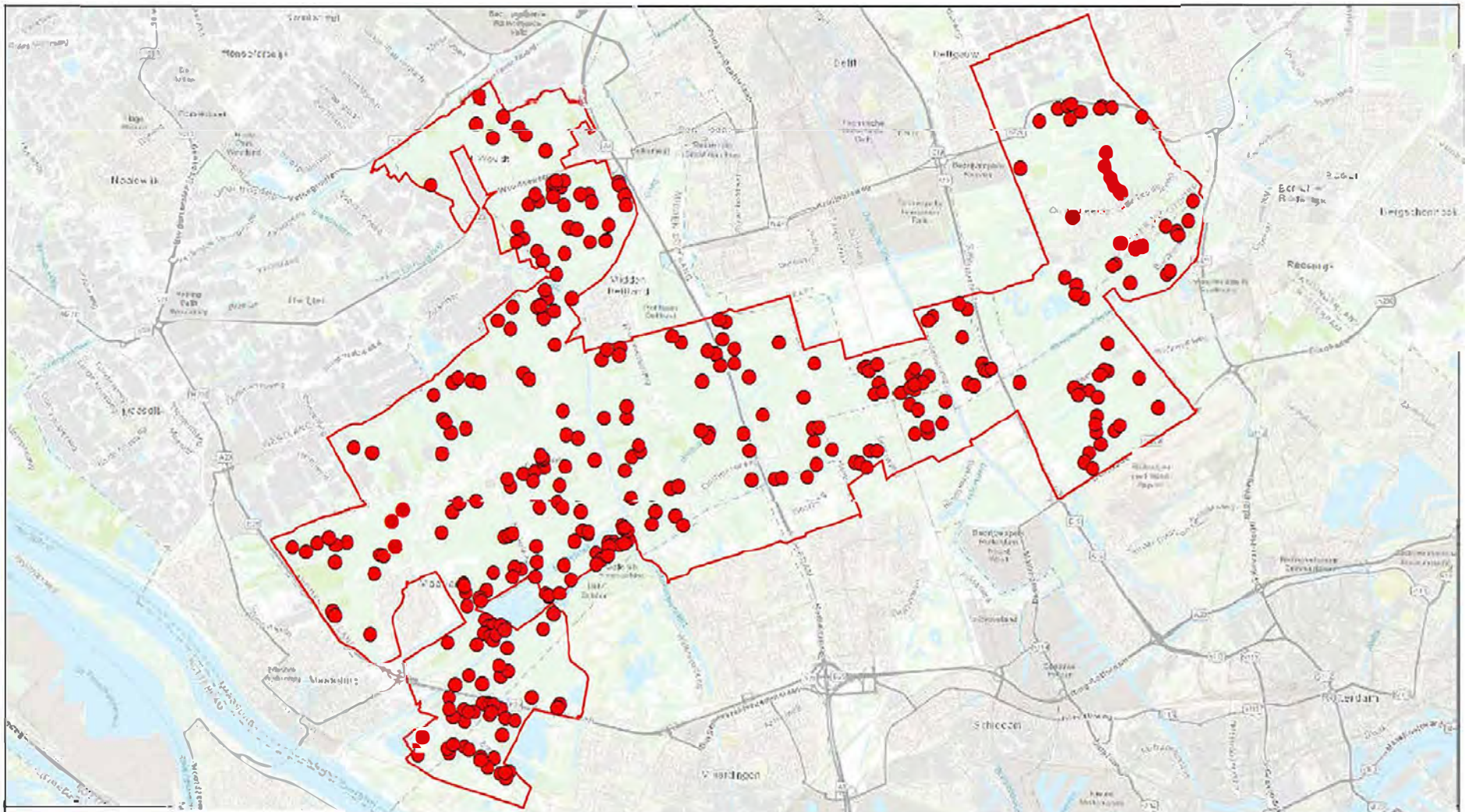
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek en adviesbureau

0 5 km

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Krakeend
 348 territoria

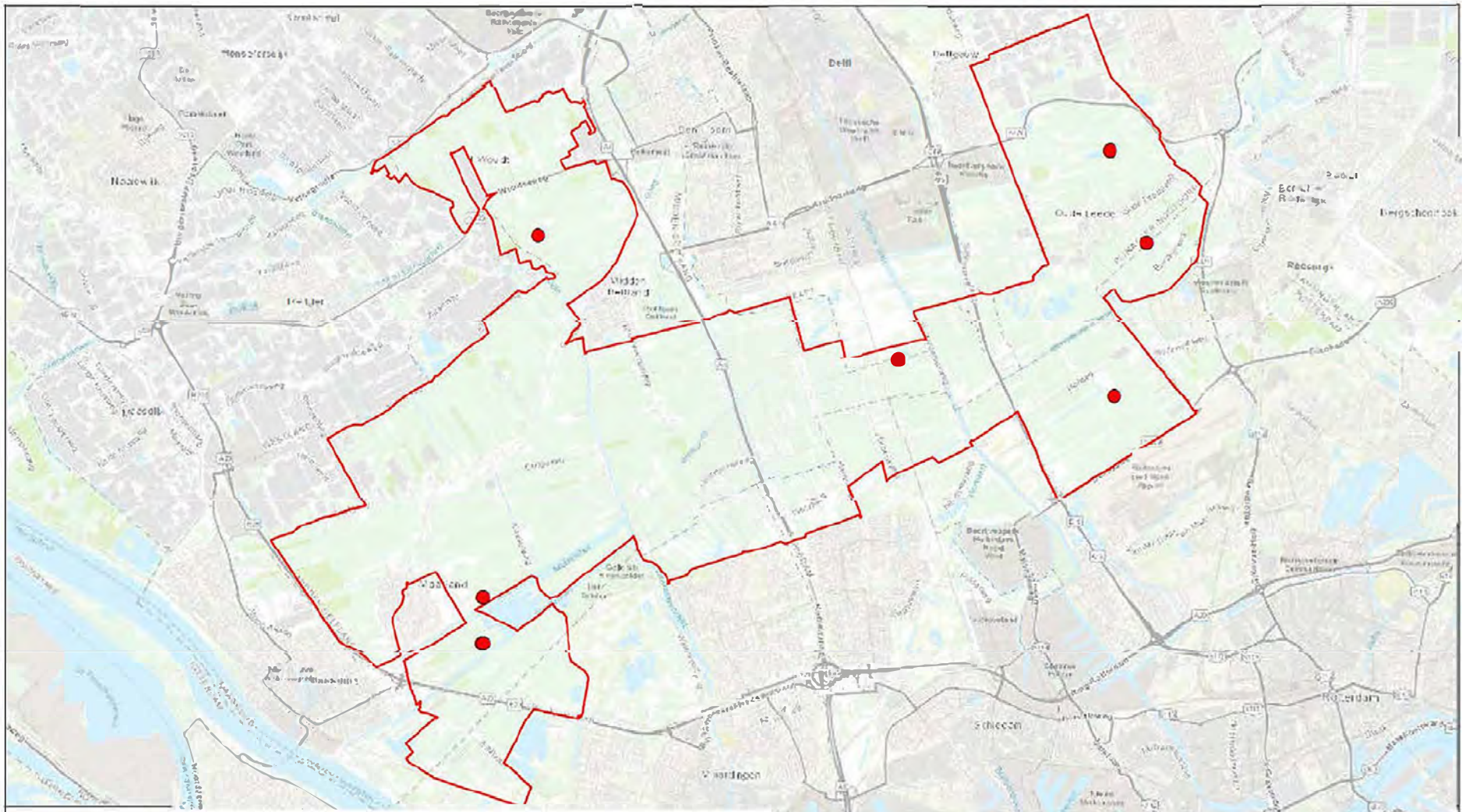
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek- en adviesbureau

0 5 km

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Zomertaling
 8 territoria

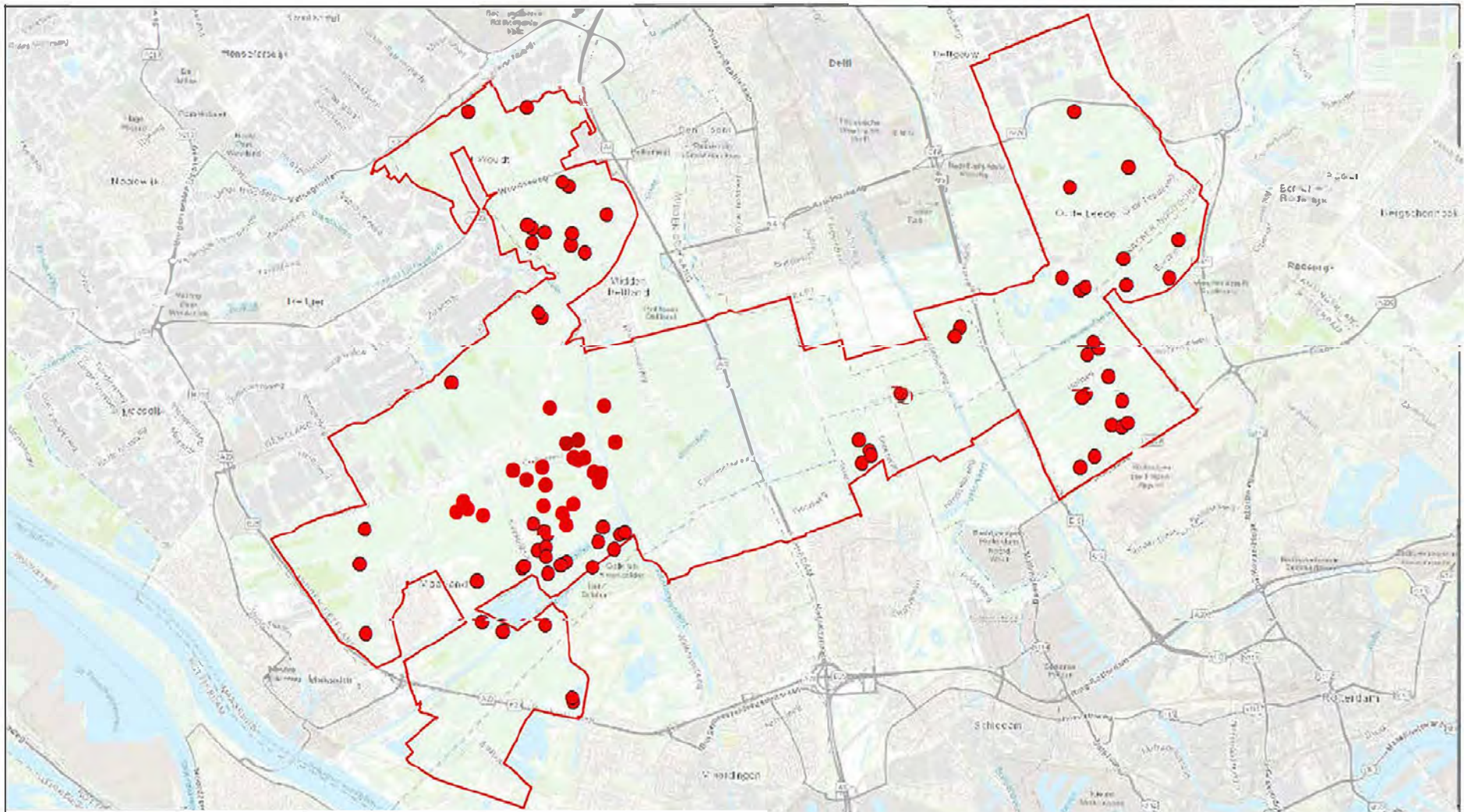
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek en adviesbureau

0 5 km

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Slobeend
 93 territoria

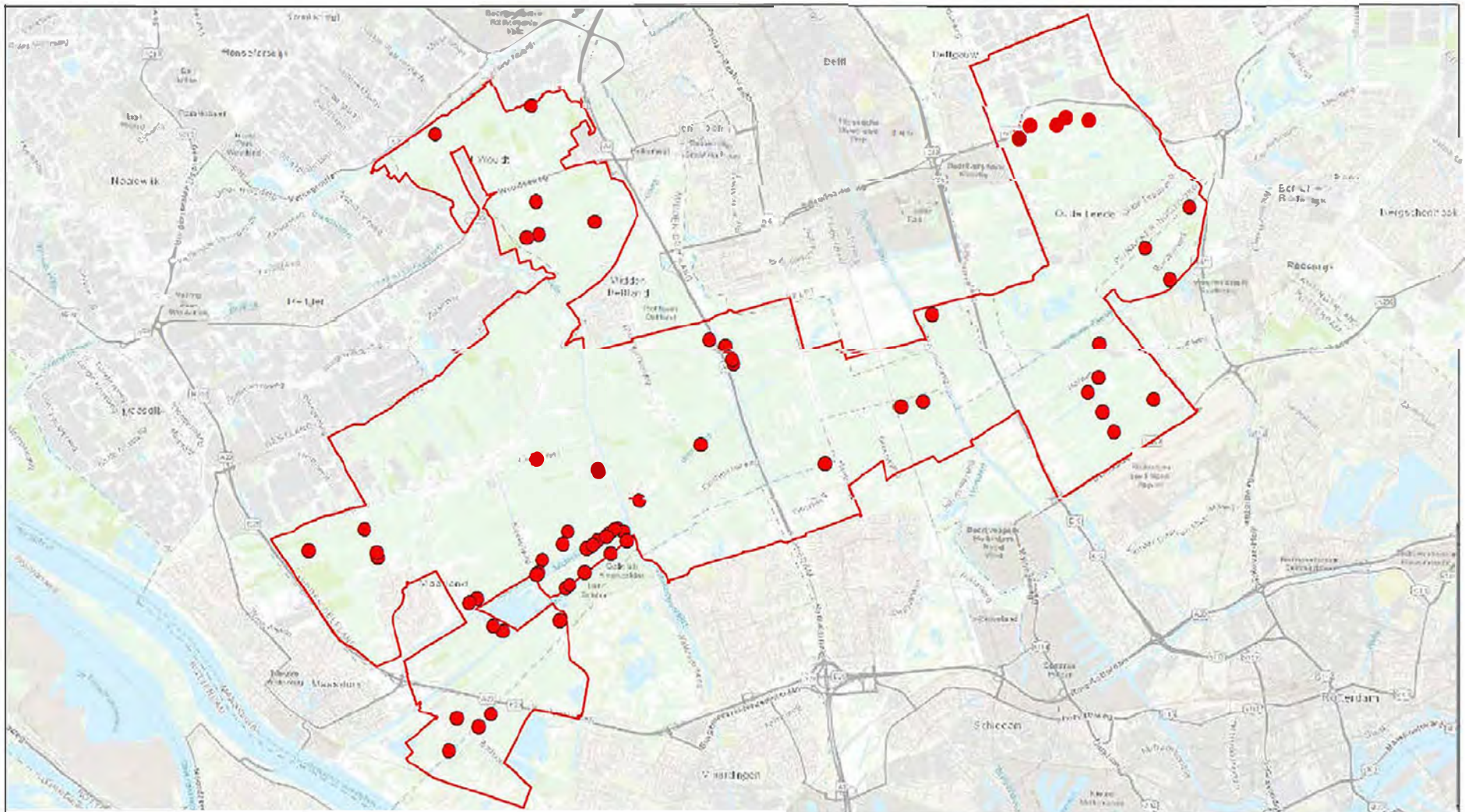
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek en adviesbureau

0 5

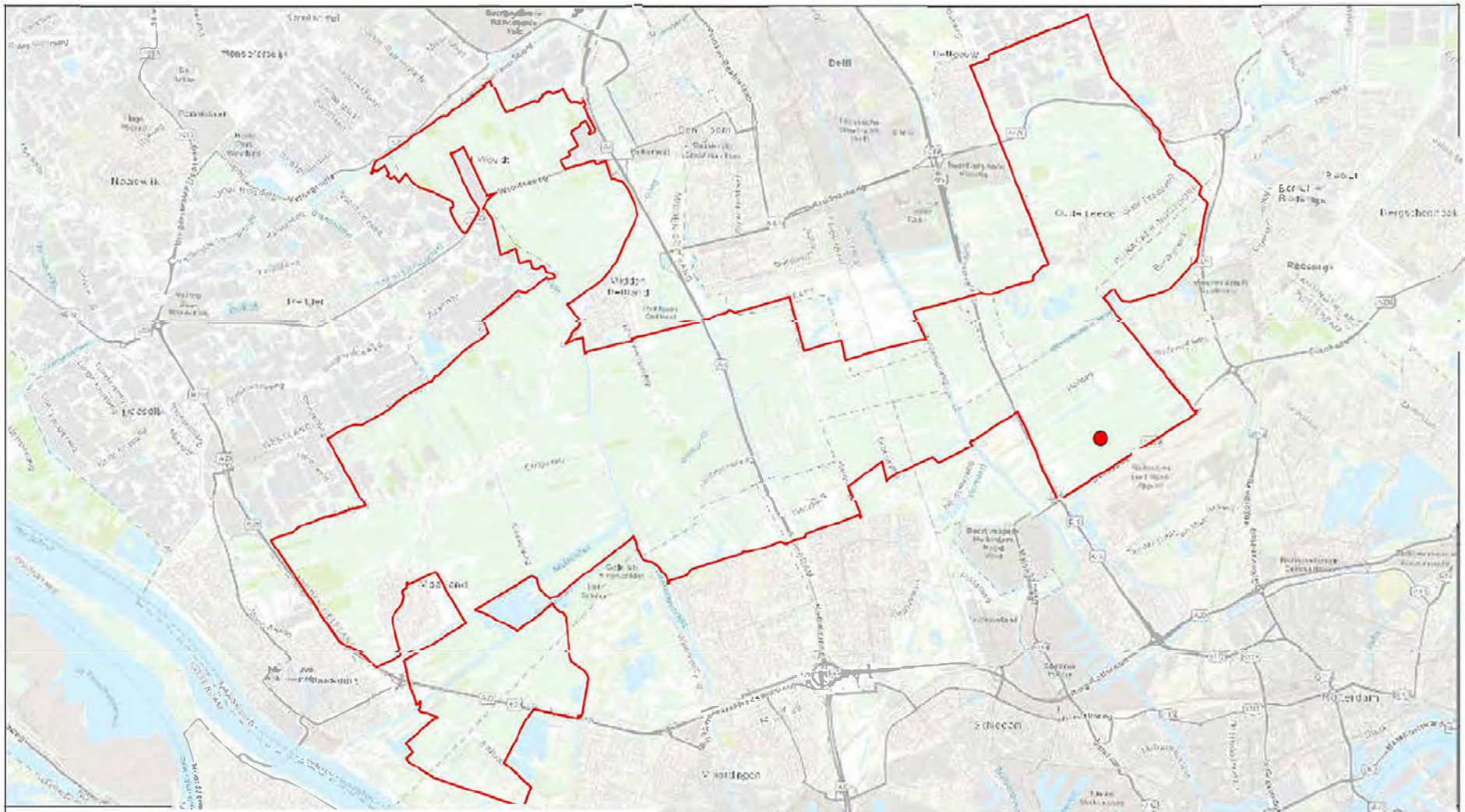
Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Kuifeend
 64 territoria

© Kadaster Nederland

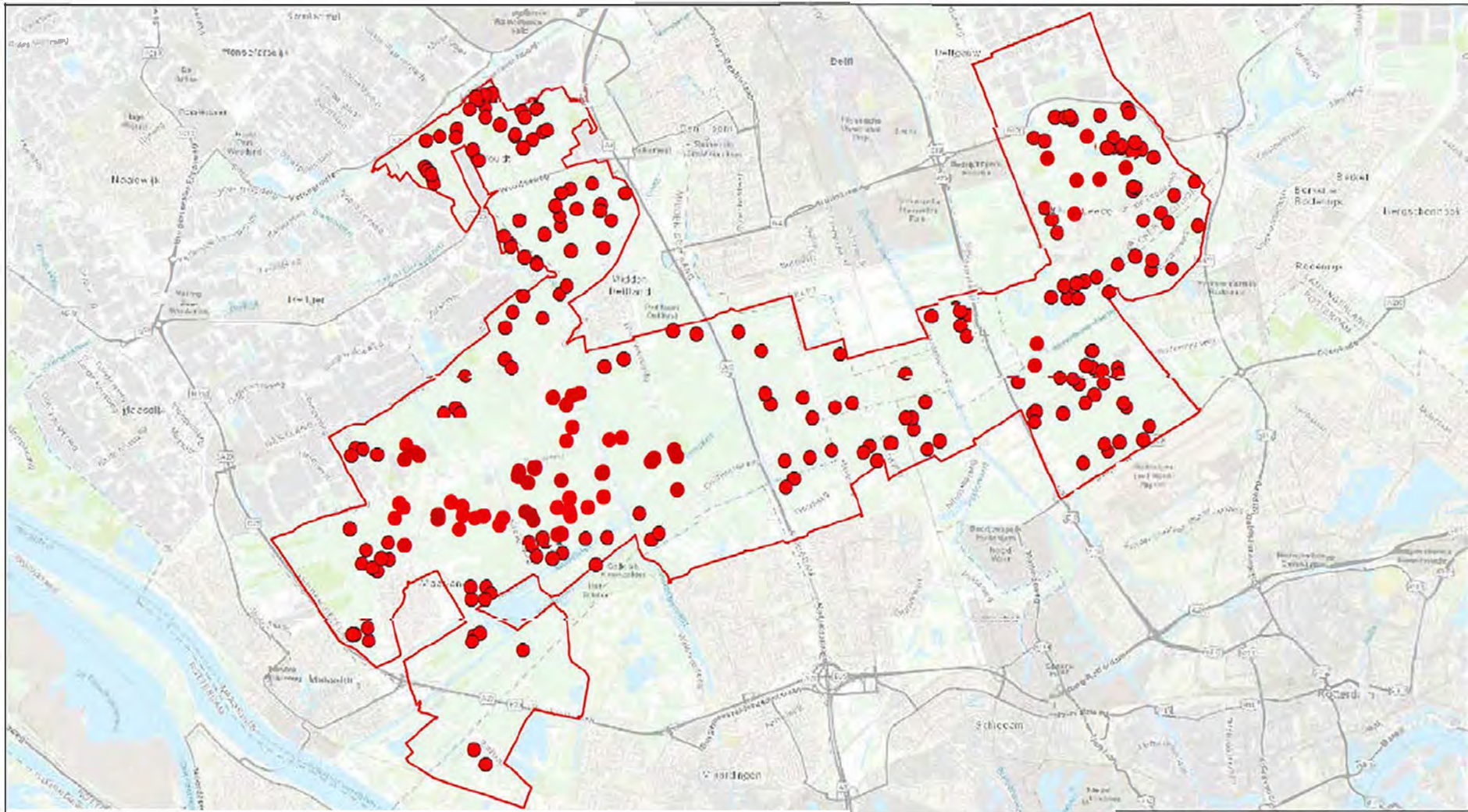
Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Kwartel
 1 territorium

© Kadaster Nederland

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

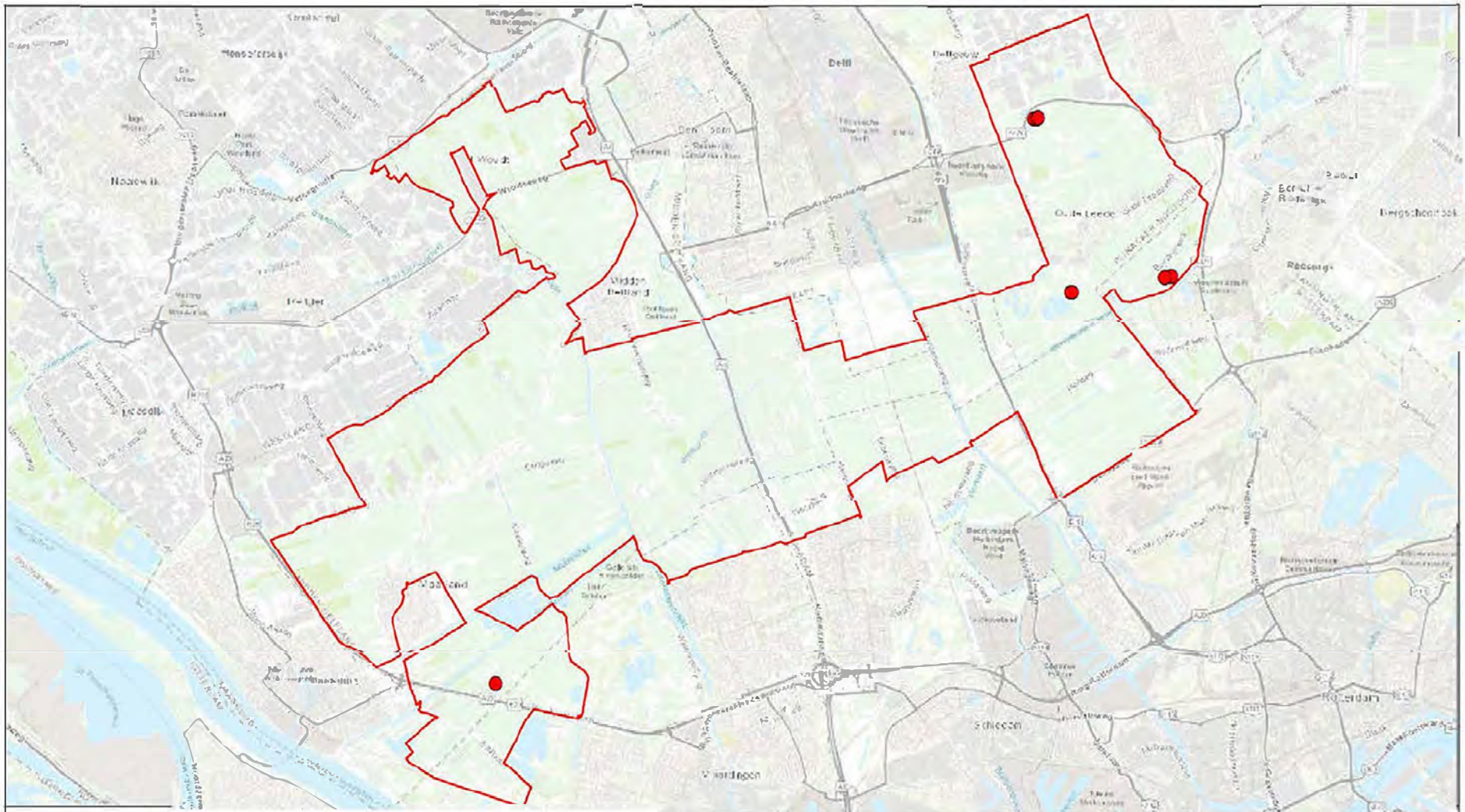
 Scholekster
 264 territoria

© Kadaster Nederland

0 5

Midden-Delfland

Verspreidingskaart 2020

 Kluut

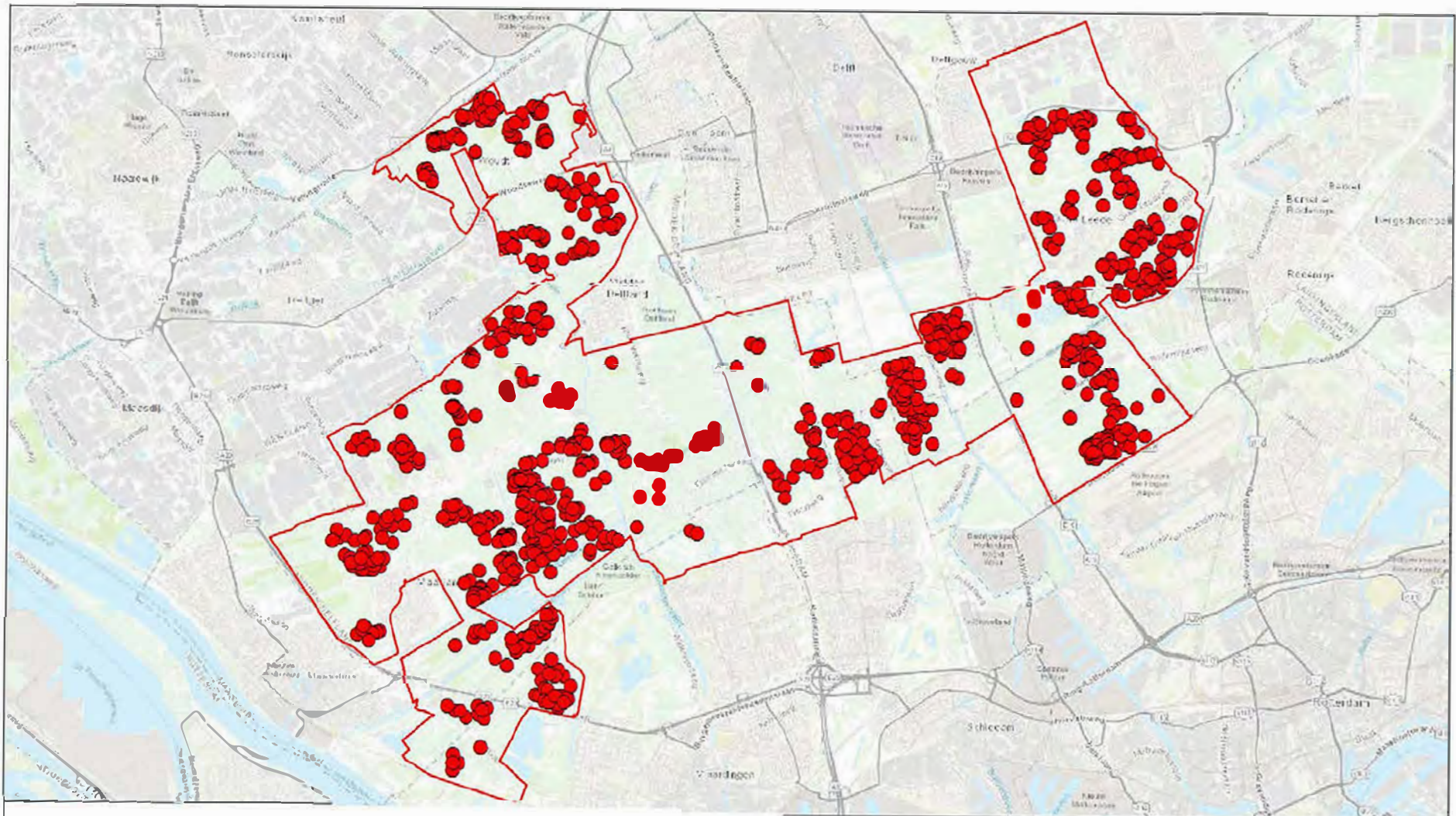
8 territoria

© Kadaster Nederland

0 5 km

Midden-Delfland

Verspreidingskaart 2020

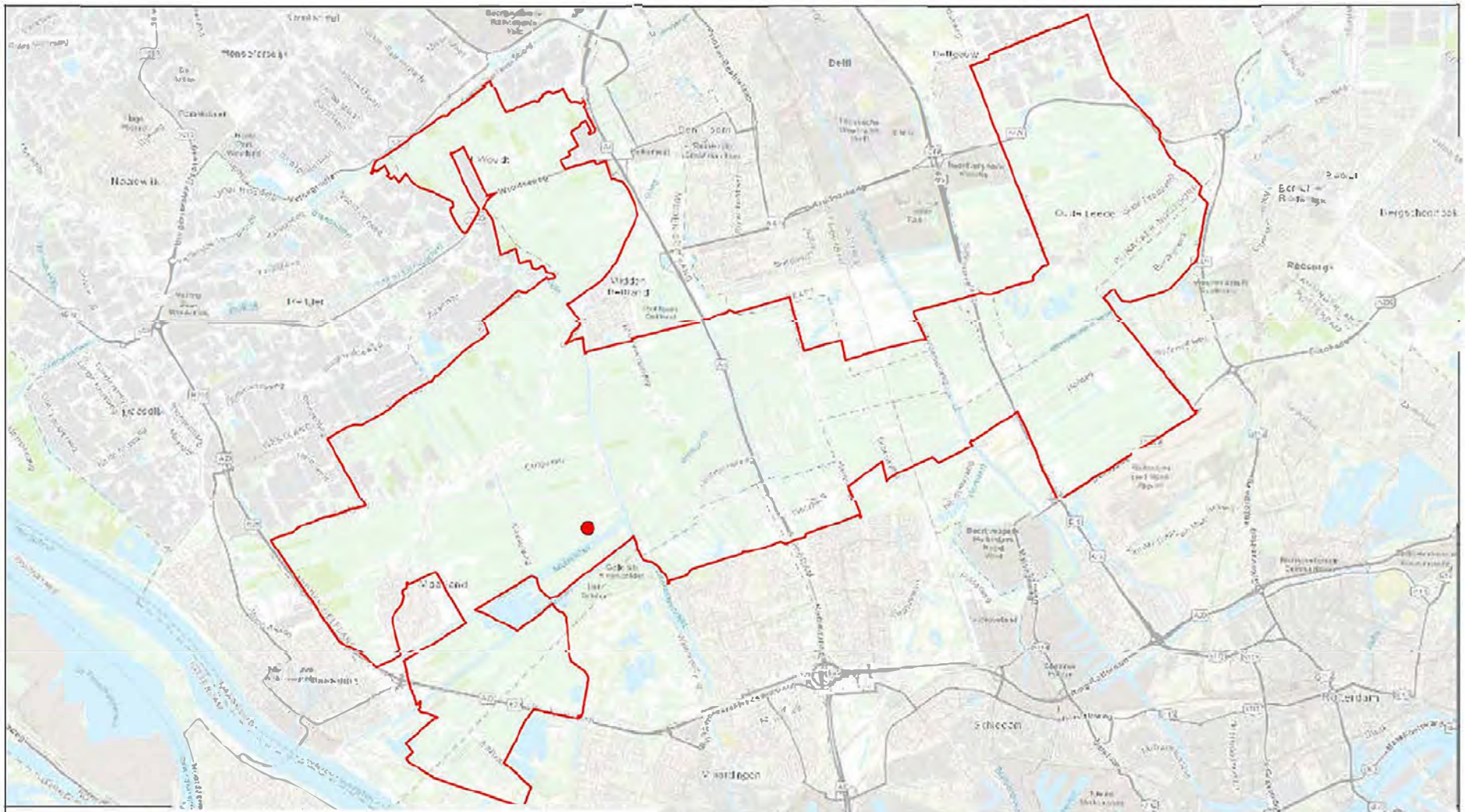
 Kievit

985 territoria

© Kadaster Nederland

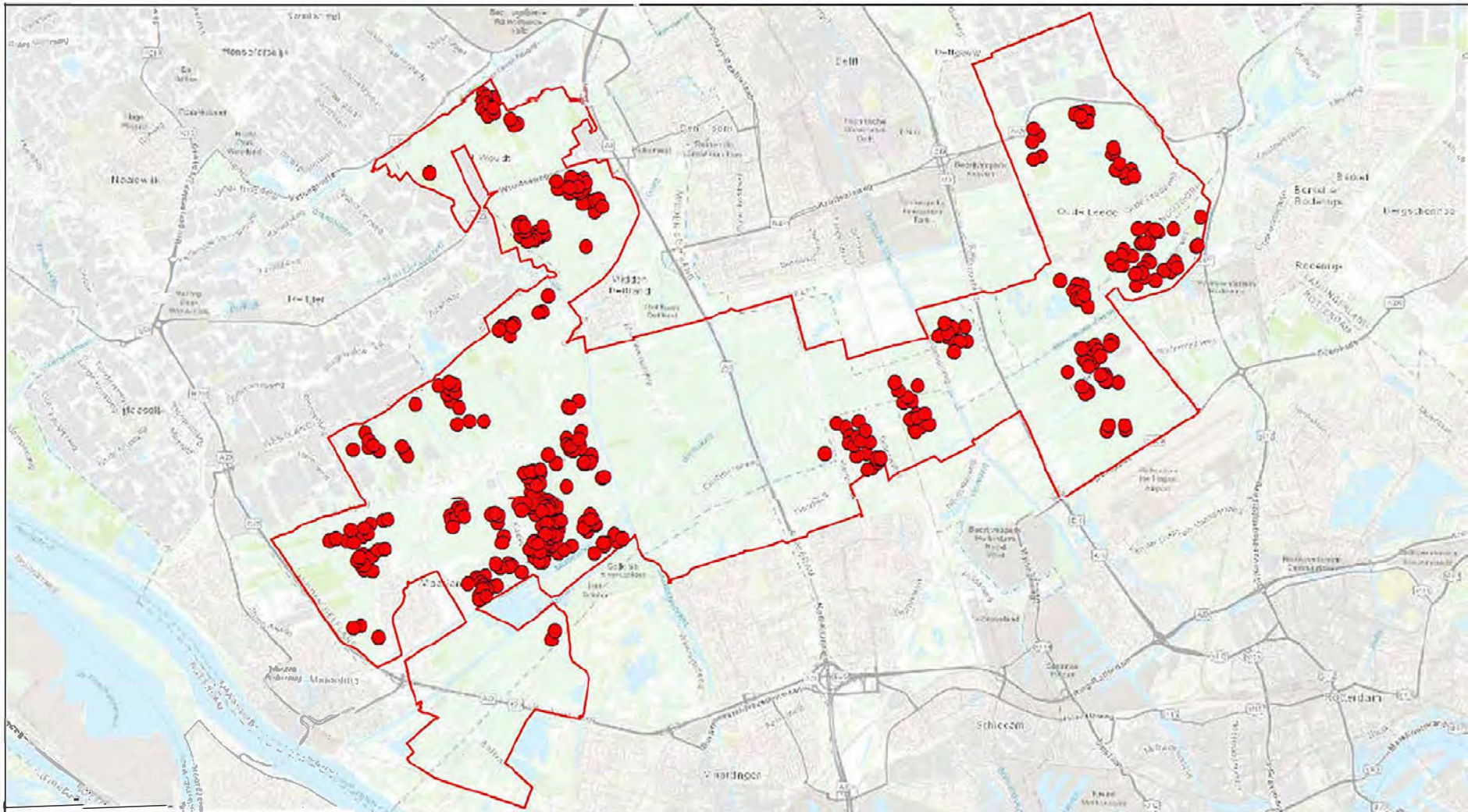
Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Watersnip
 1 territorium

© Kadaster Nederland

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Grutto
 414 territoria

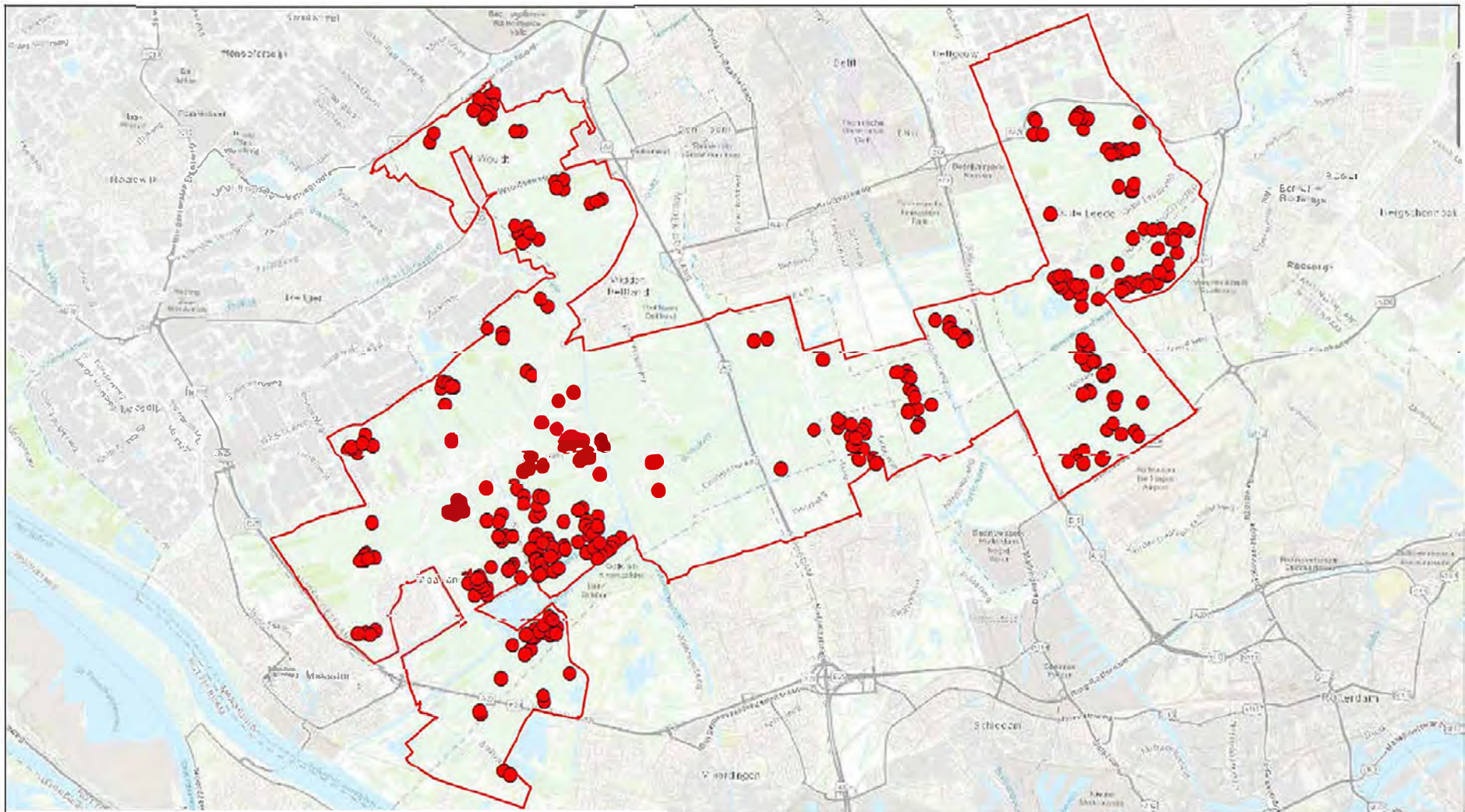
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek- en adviesbureau

0 5 km

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

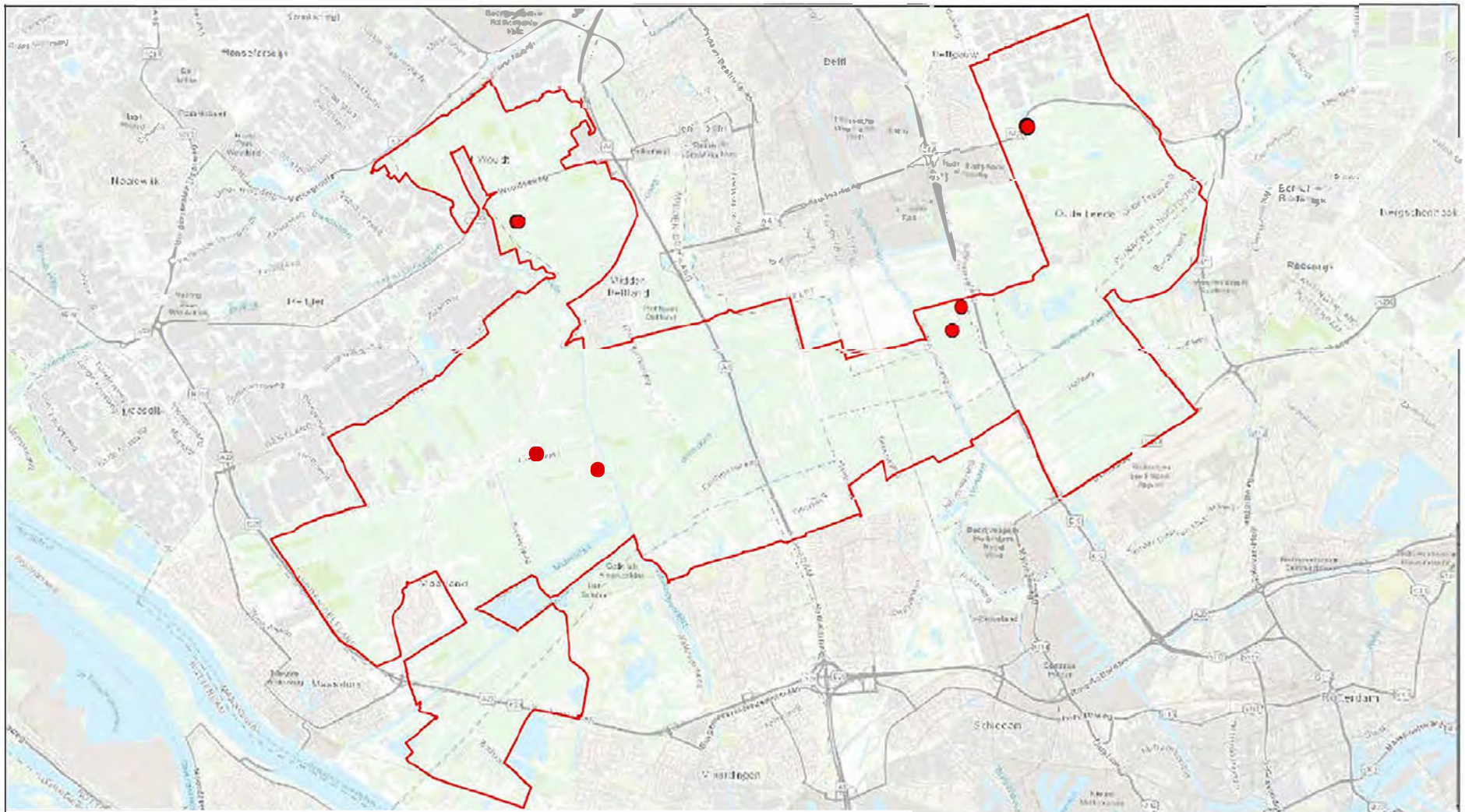
 Tureluur
 349 territoria

© Kadaster Nederland

0 5

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

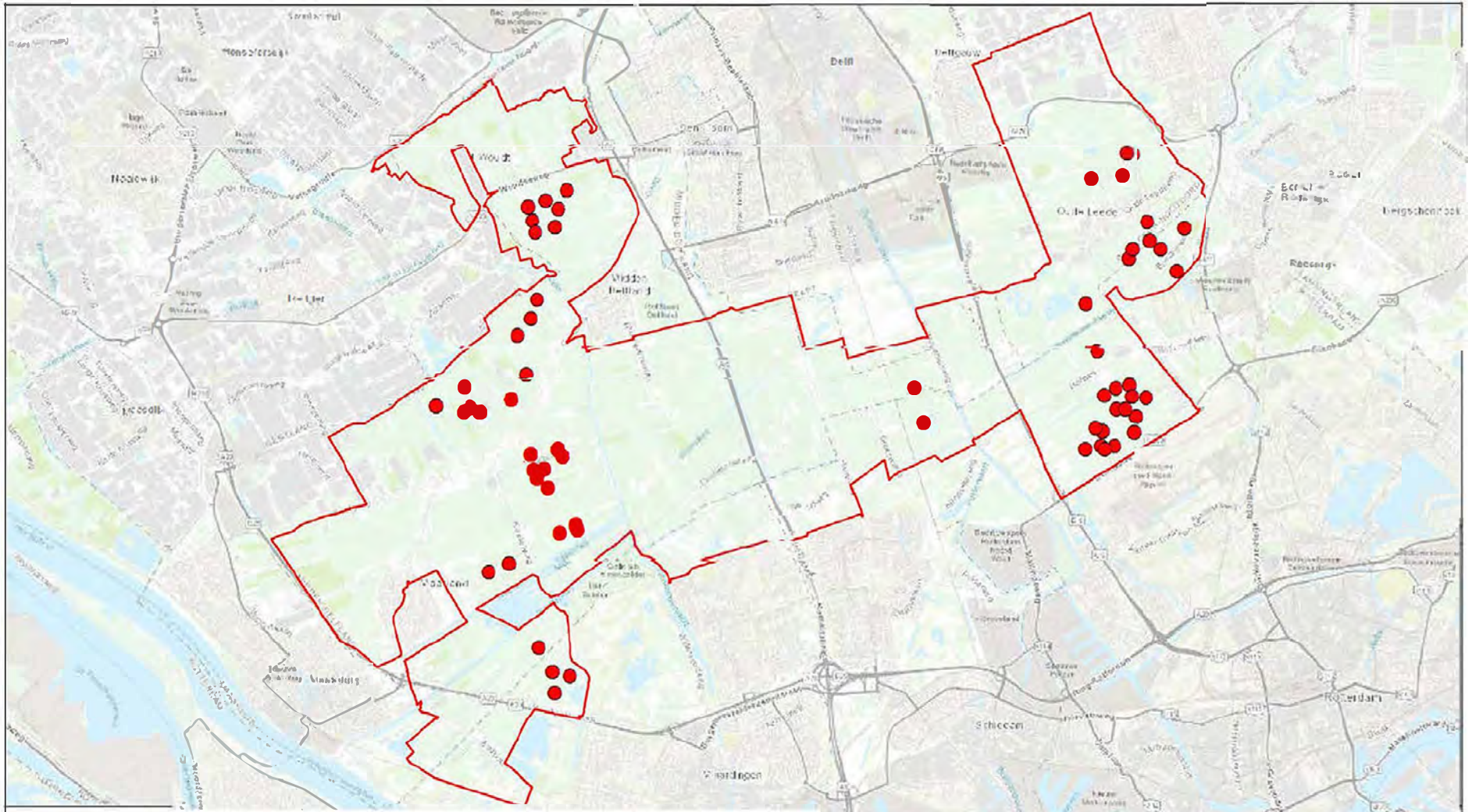
 Visdief
 33 territoria

© Kadaster Nederland

0 5

Midden-Delfland
 Verspreidingskaart 2020

 Veldleeuwerik
 62 territoria

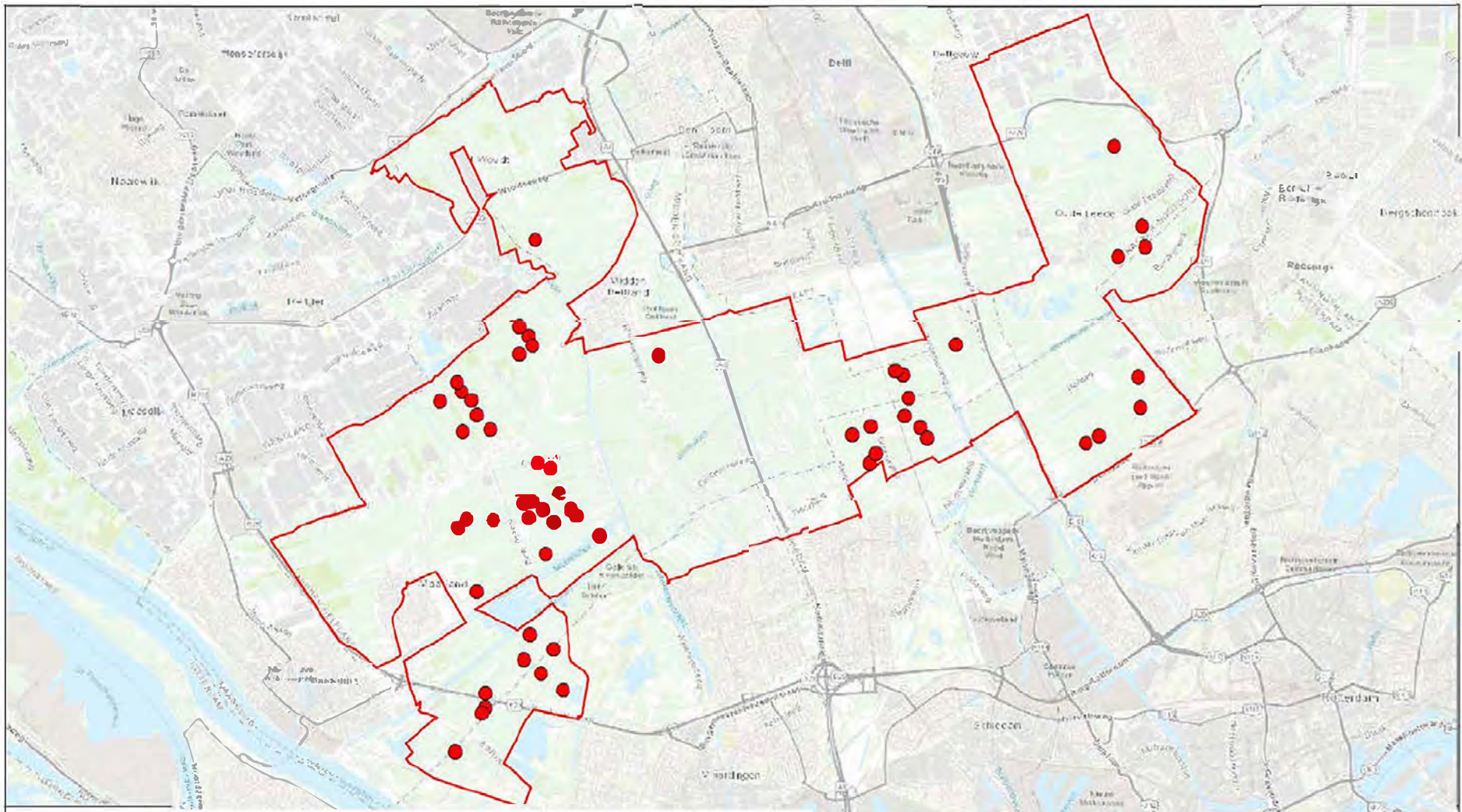
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

Midden-Delfland

Verspreidingskaart 2020

 Graspieper

57 territoria

© Kadaster Nederland

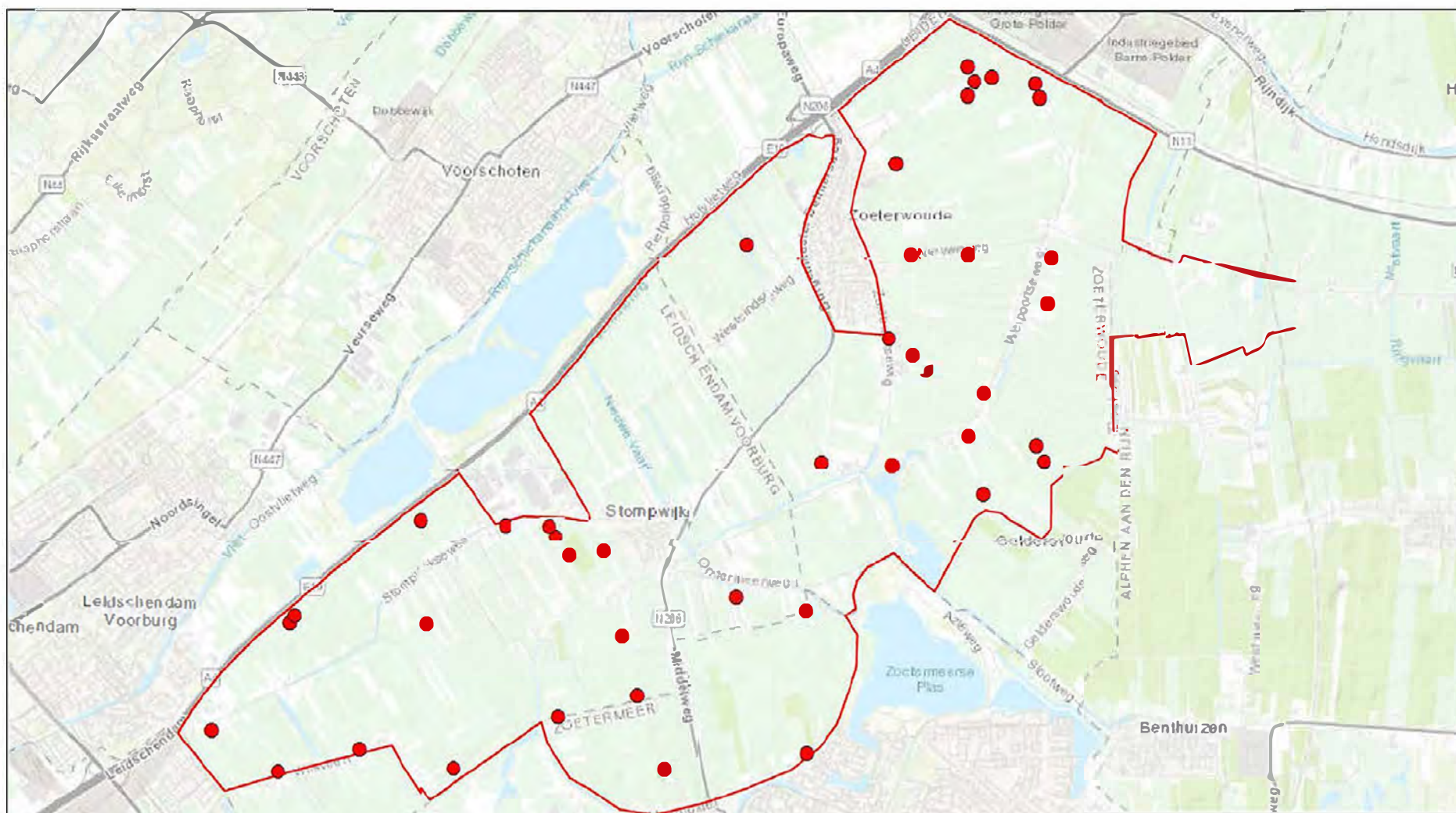

0 5 km

Bijlage 3 Verspreidingskaarten broedvogels Haaglanden

Knobbelzwaan	45
Bergeend	62
Krakeend	305
Wintertaling	3
Zomertaling	6
Slobeend	51
Kuifeend	98
Patrijs	7
Scholekster	240
Kluut	15
Kievit	406
Watersnip	1
Grutto	233
Wulp	0
Tureluur	121
Visdief	3
Graspieper	3
Gele kwikstaart	11

Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Knobbelzwaan

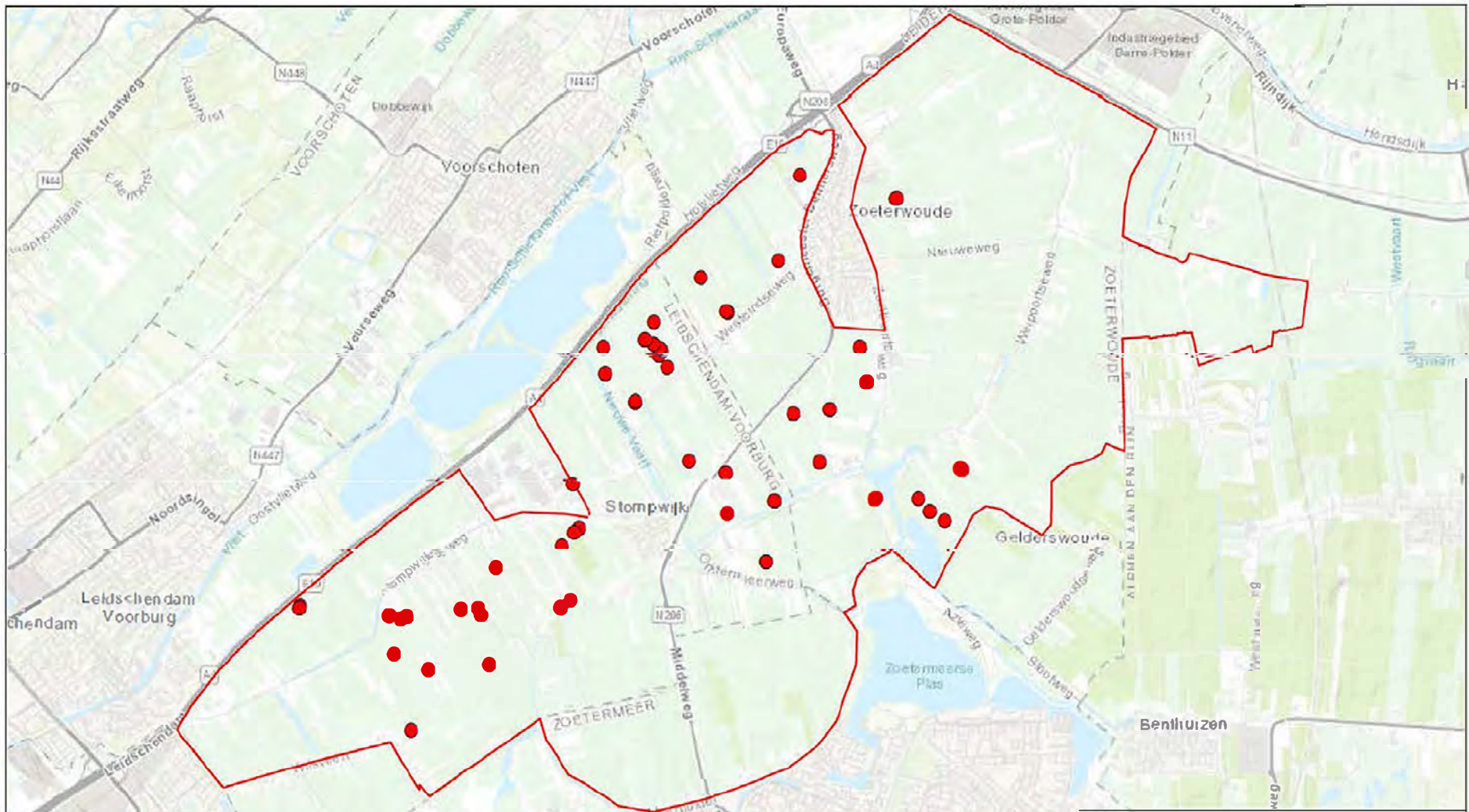
42 territoria

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 3,5 km

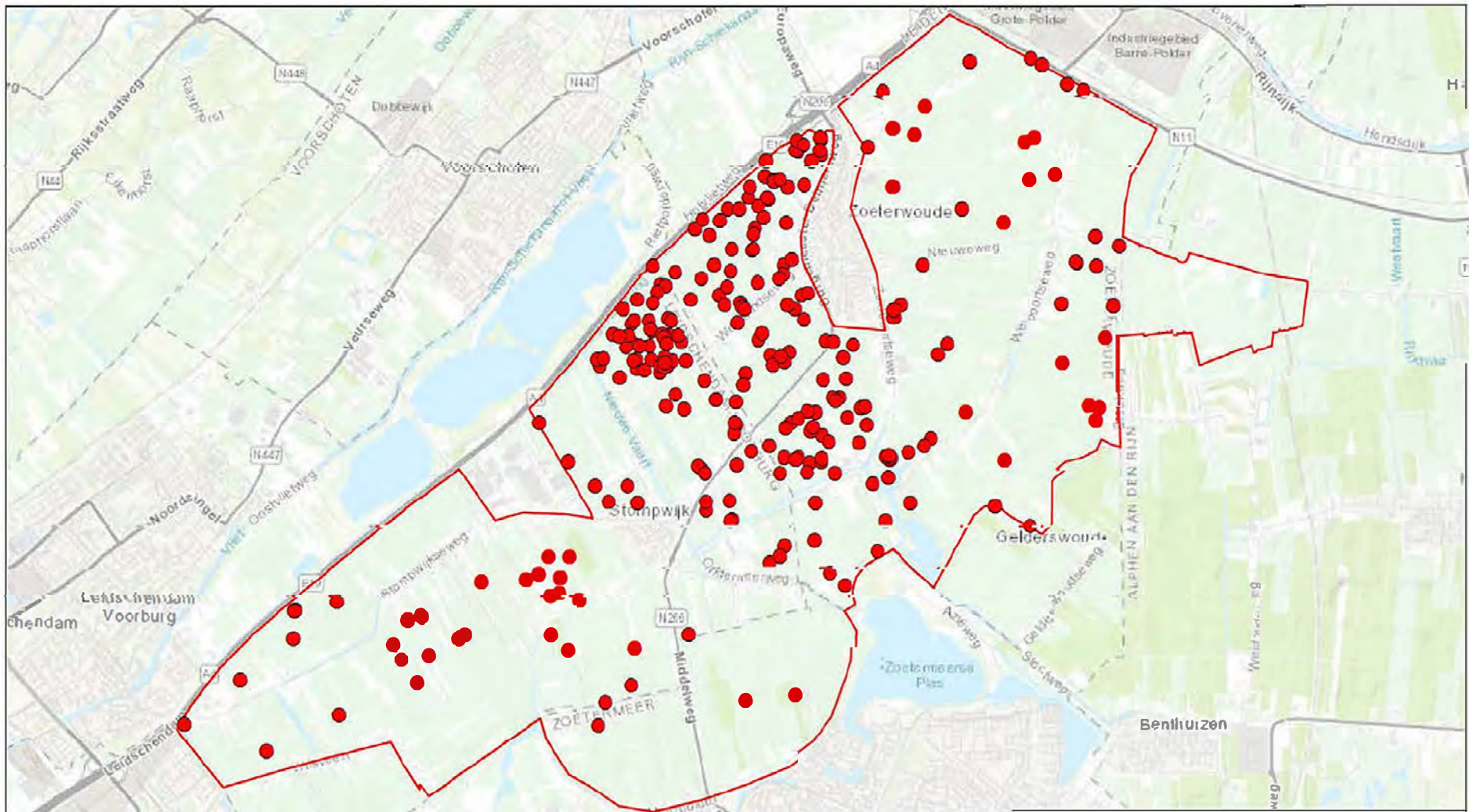
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Bergeend

57 territoria

Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

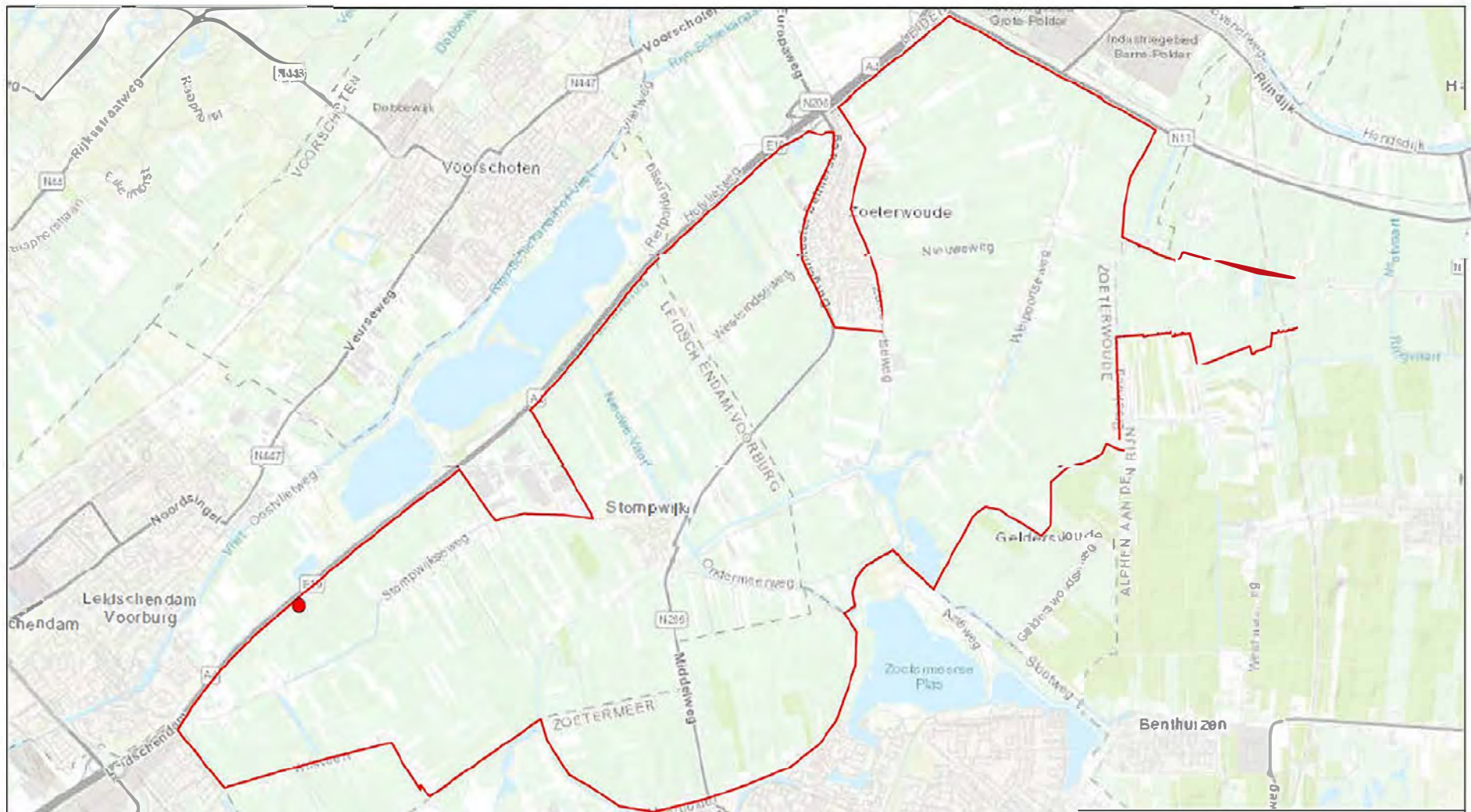
 Krakeend

263 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek- en adviesbureau

0 3,5 km

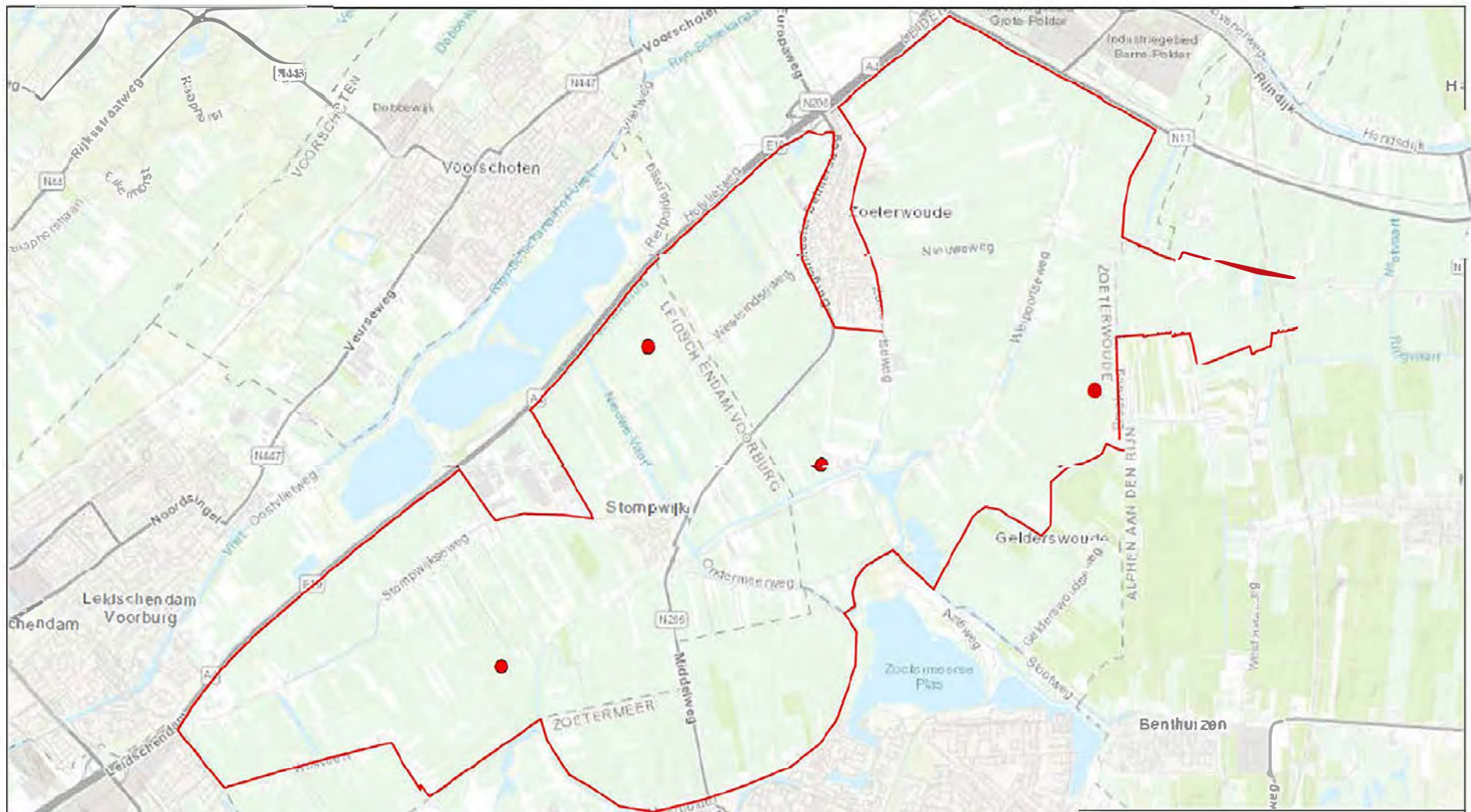
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Wintertaling

1 territorium

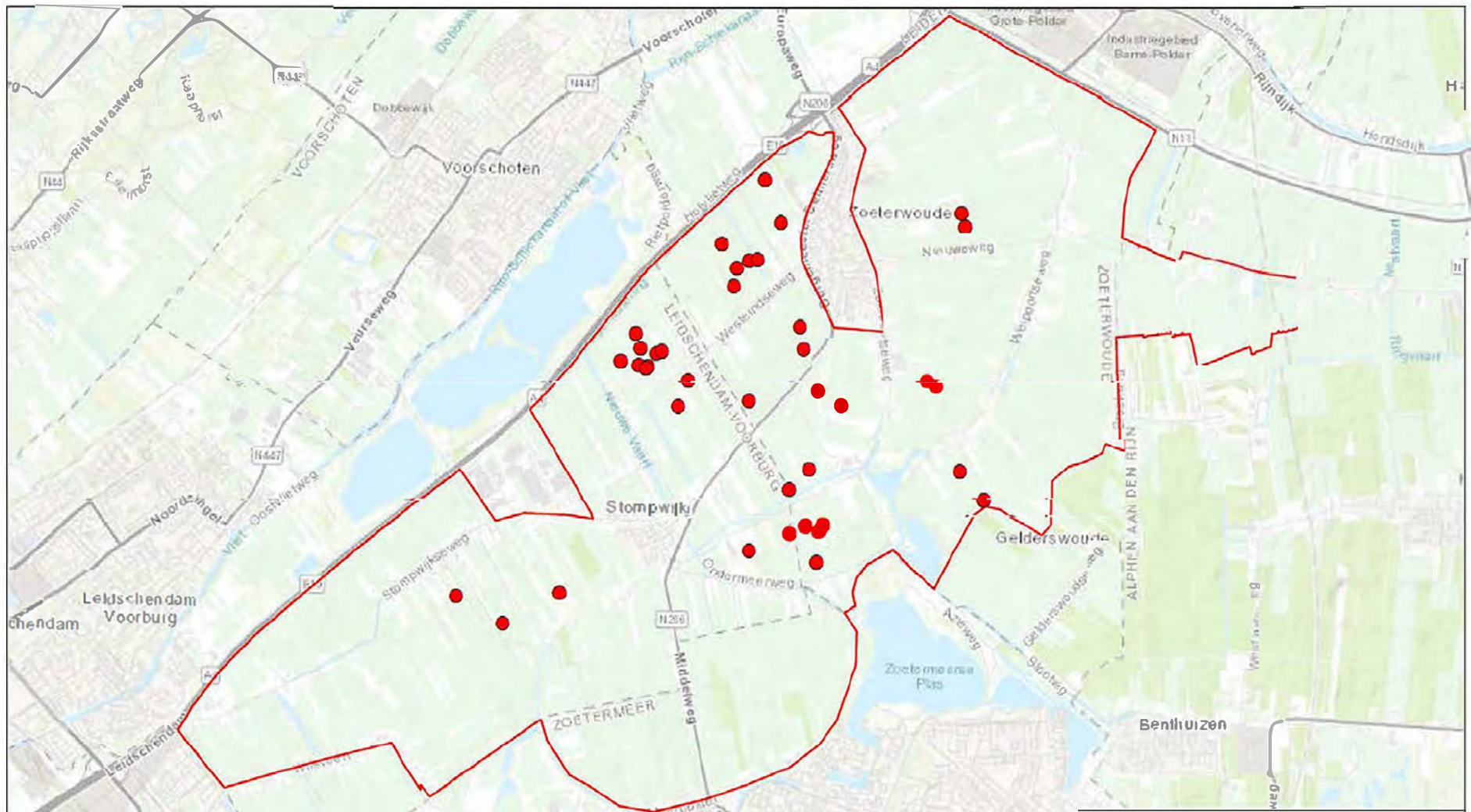
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Zomertaling

4 territoria

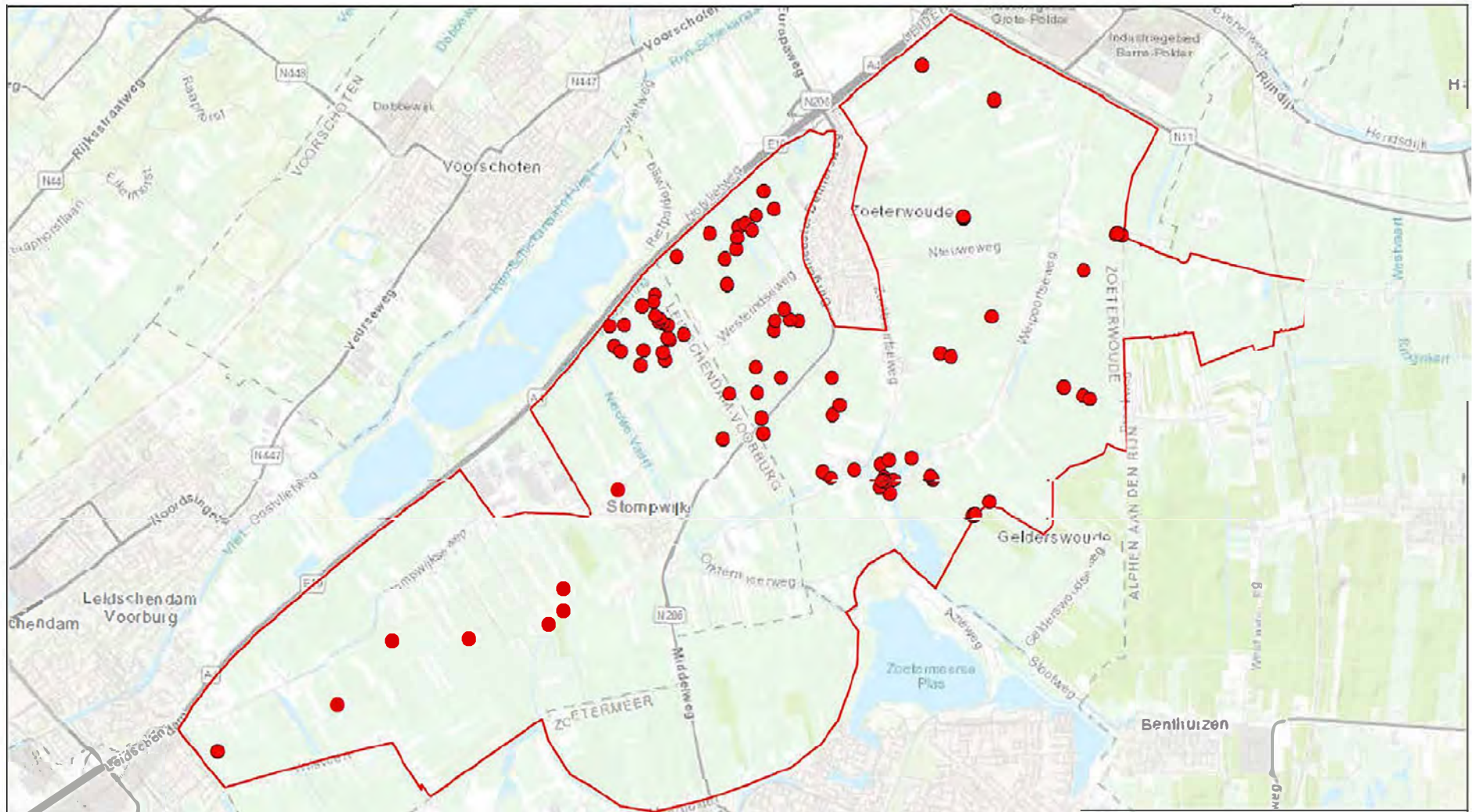
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Slobeend

40 territoria

Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Kuifeend

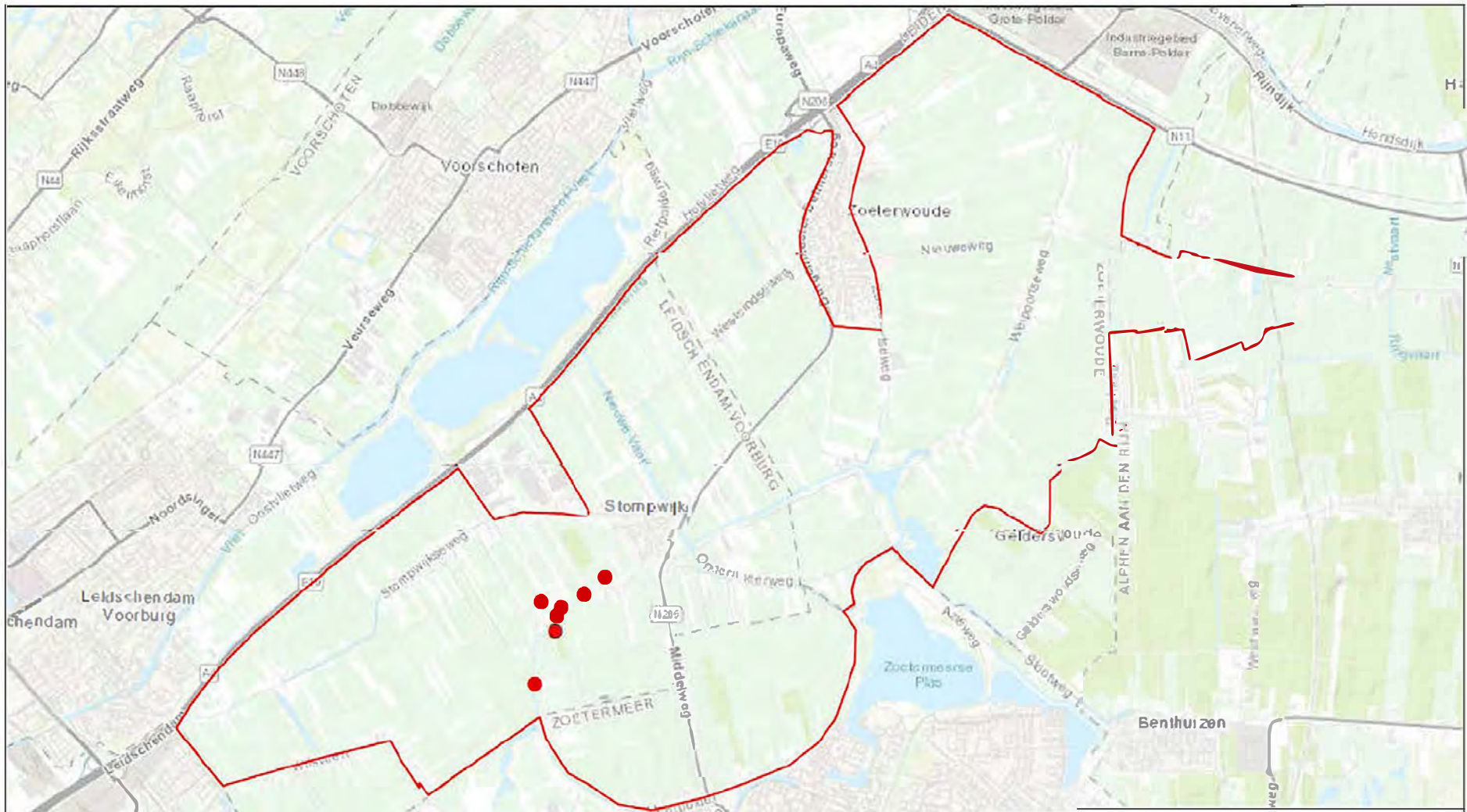
90 territoria

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek- en adviesbureau

0 3,5 km

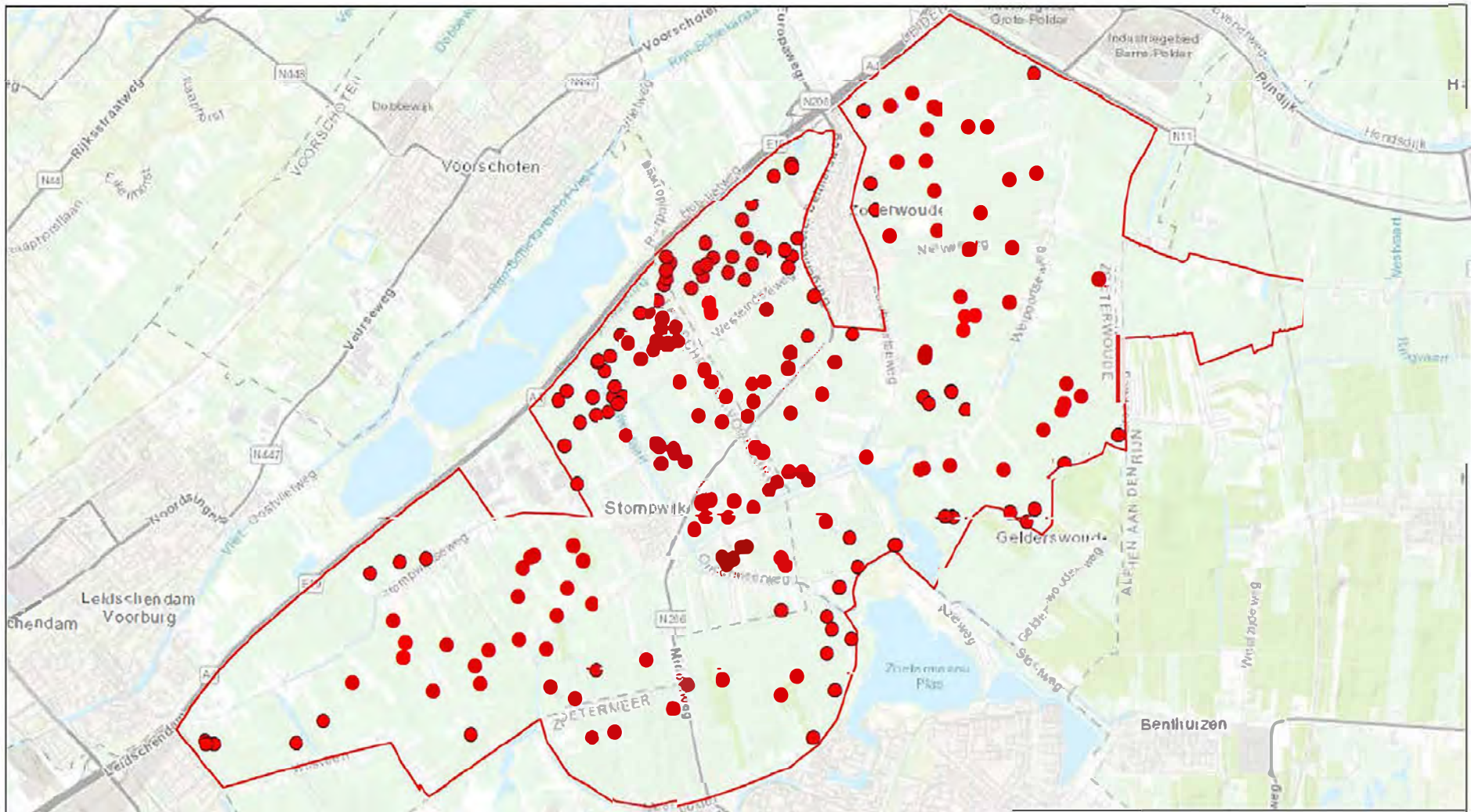
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Patrijs

7 territoria

Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Scholekster

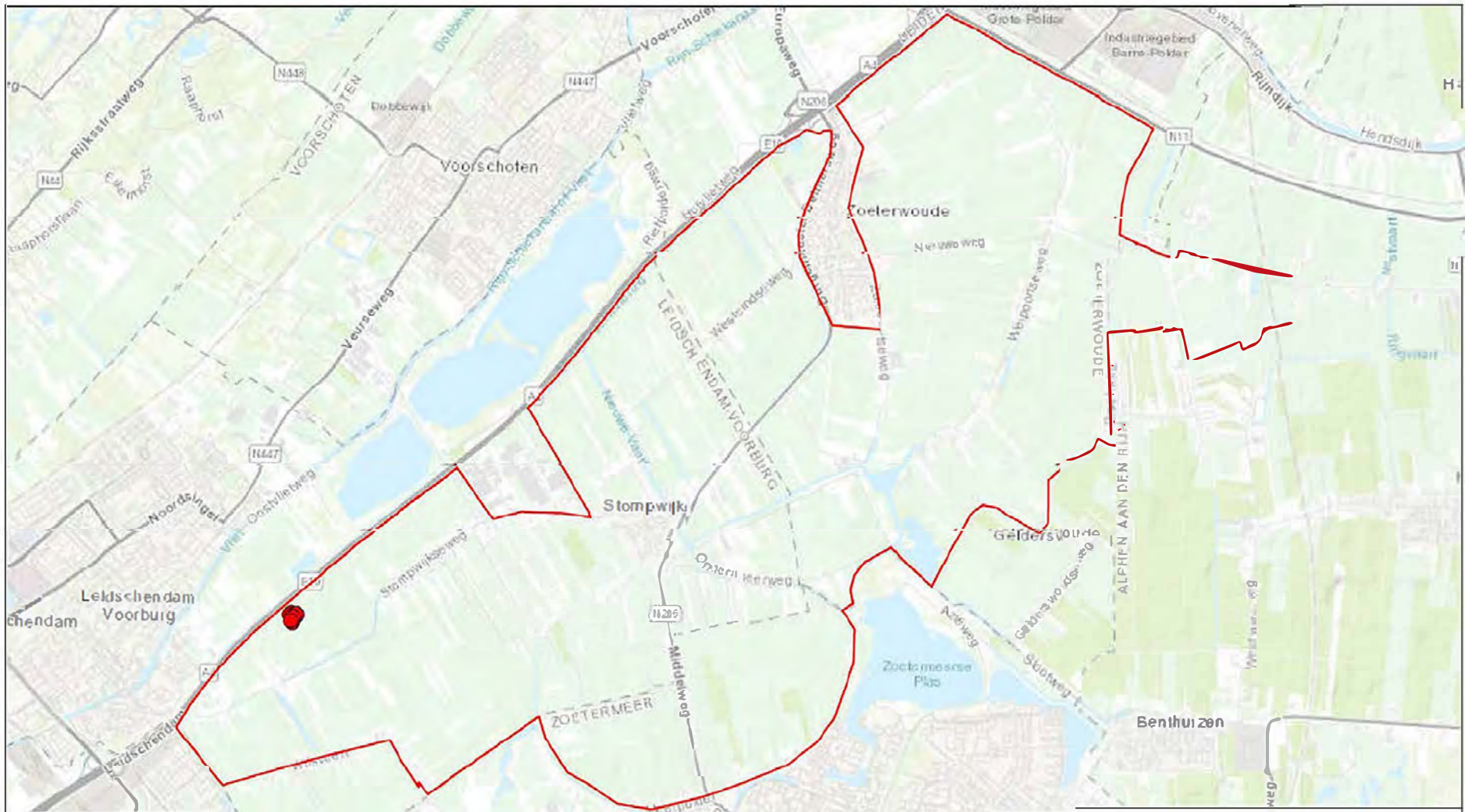
212 territoria

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 3,5 km

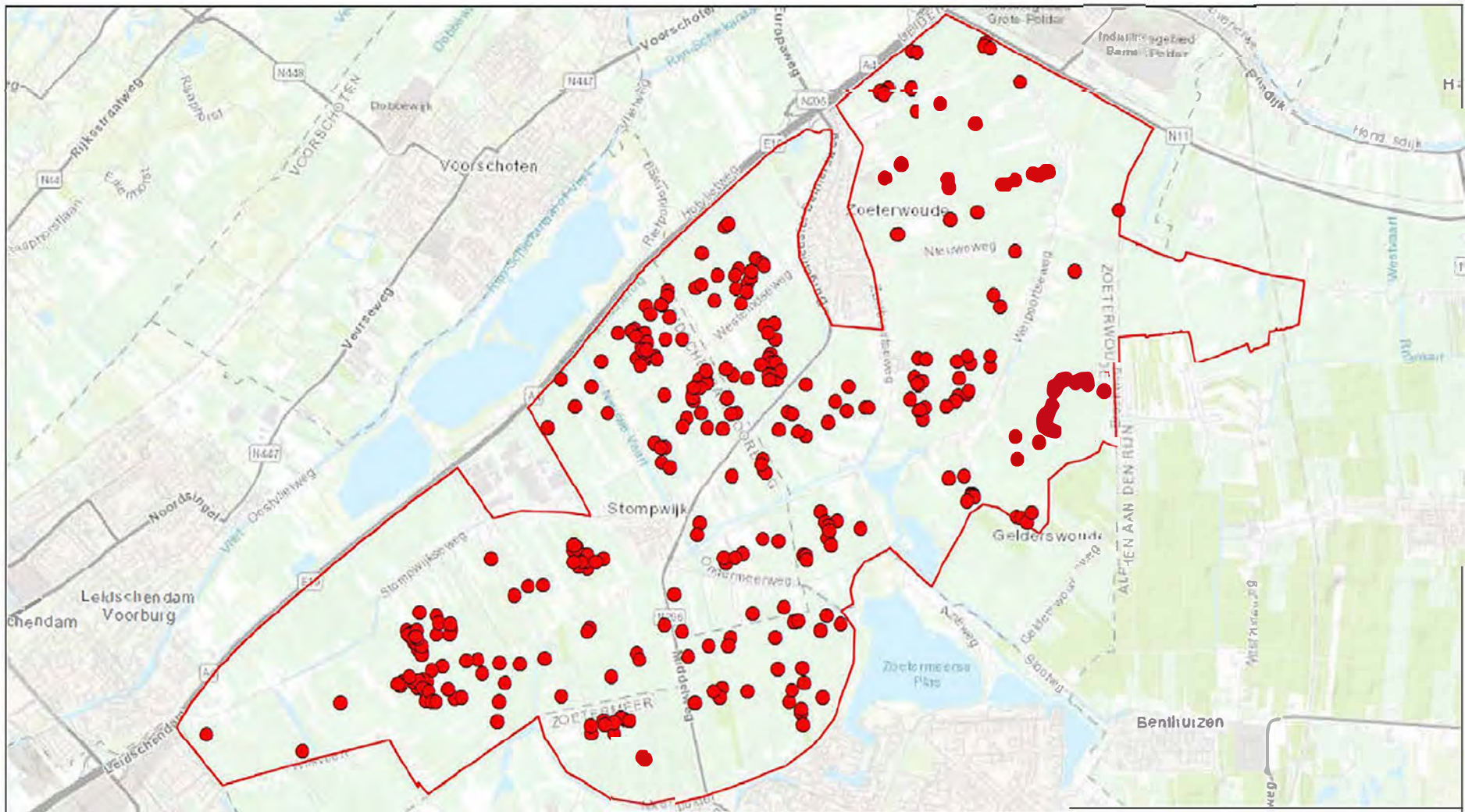
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Kluut

13 territoria

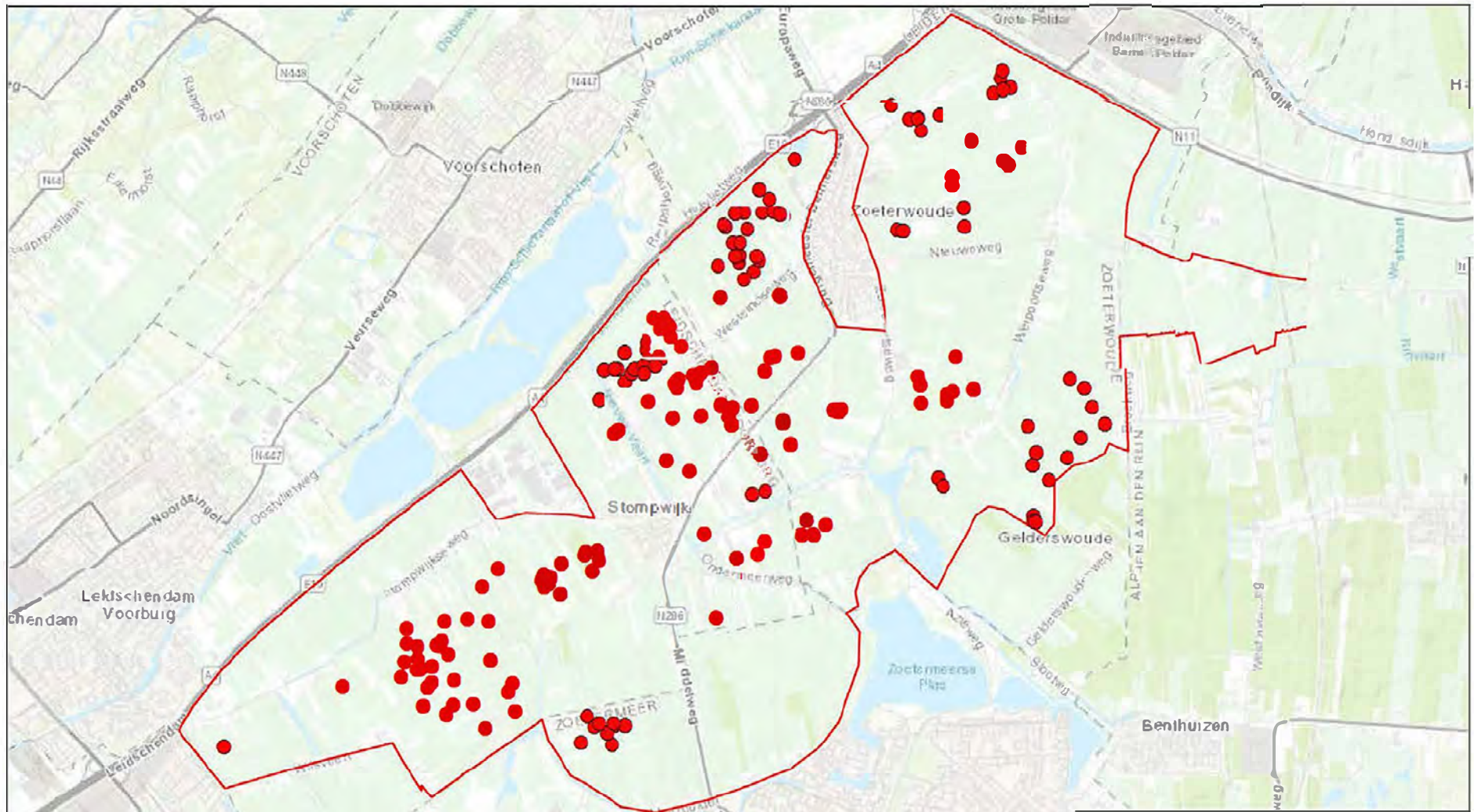
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Kievit

348 territoria

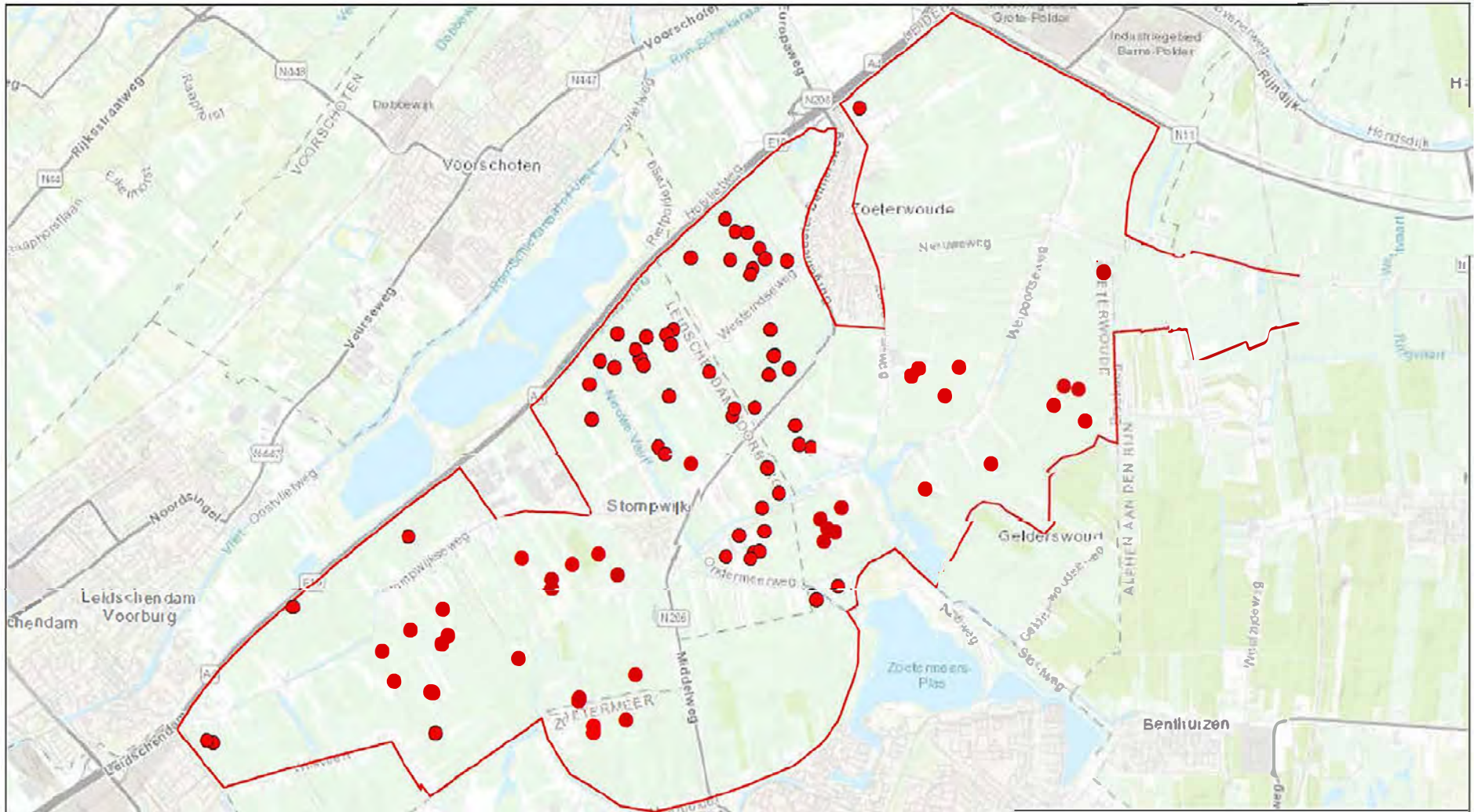
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Grutto

187 territoria

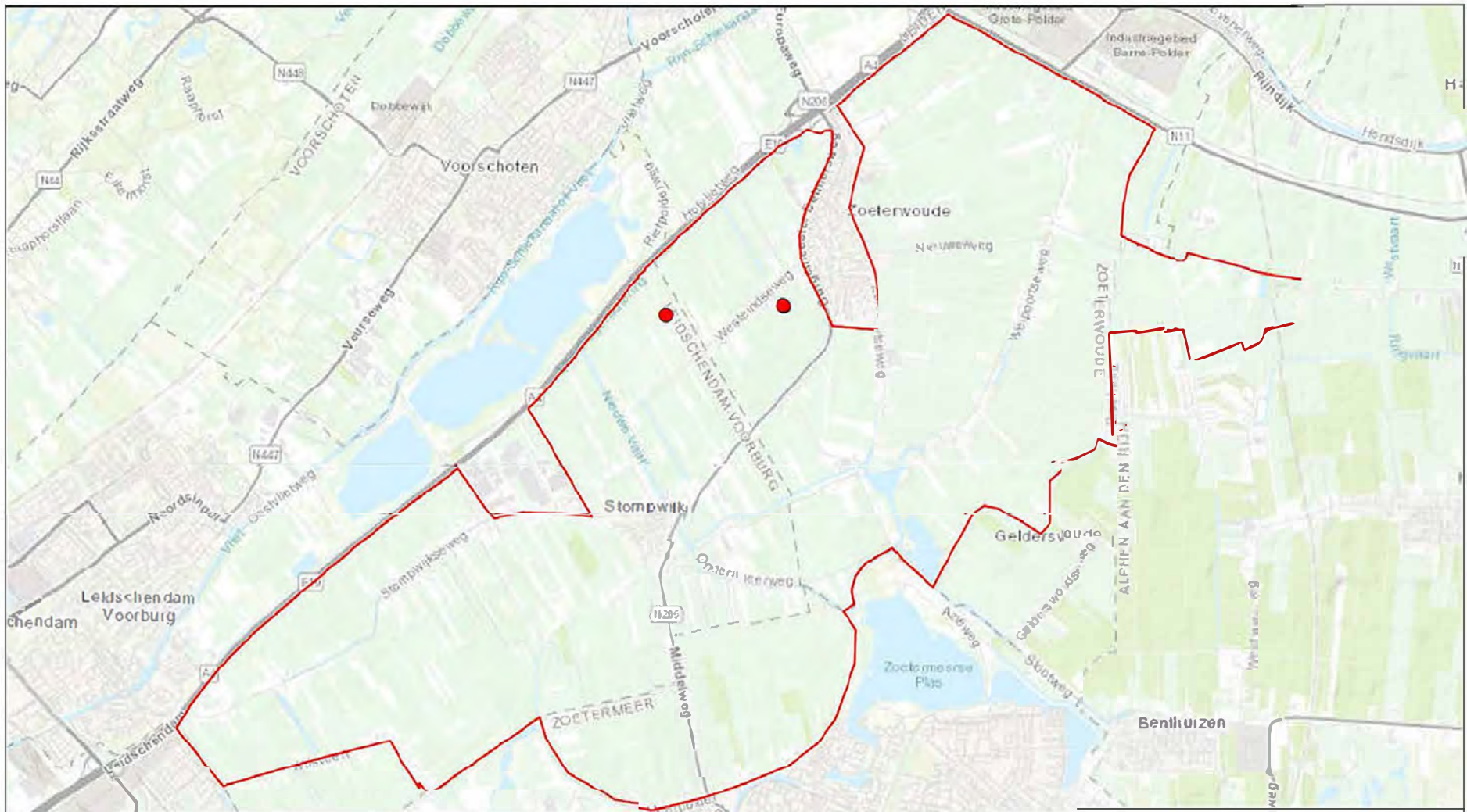
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Tureluur

94 territoria

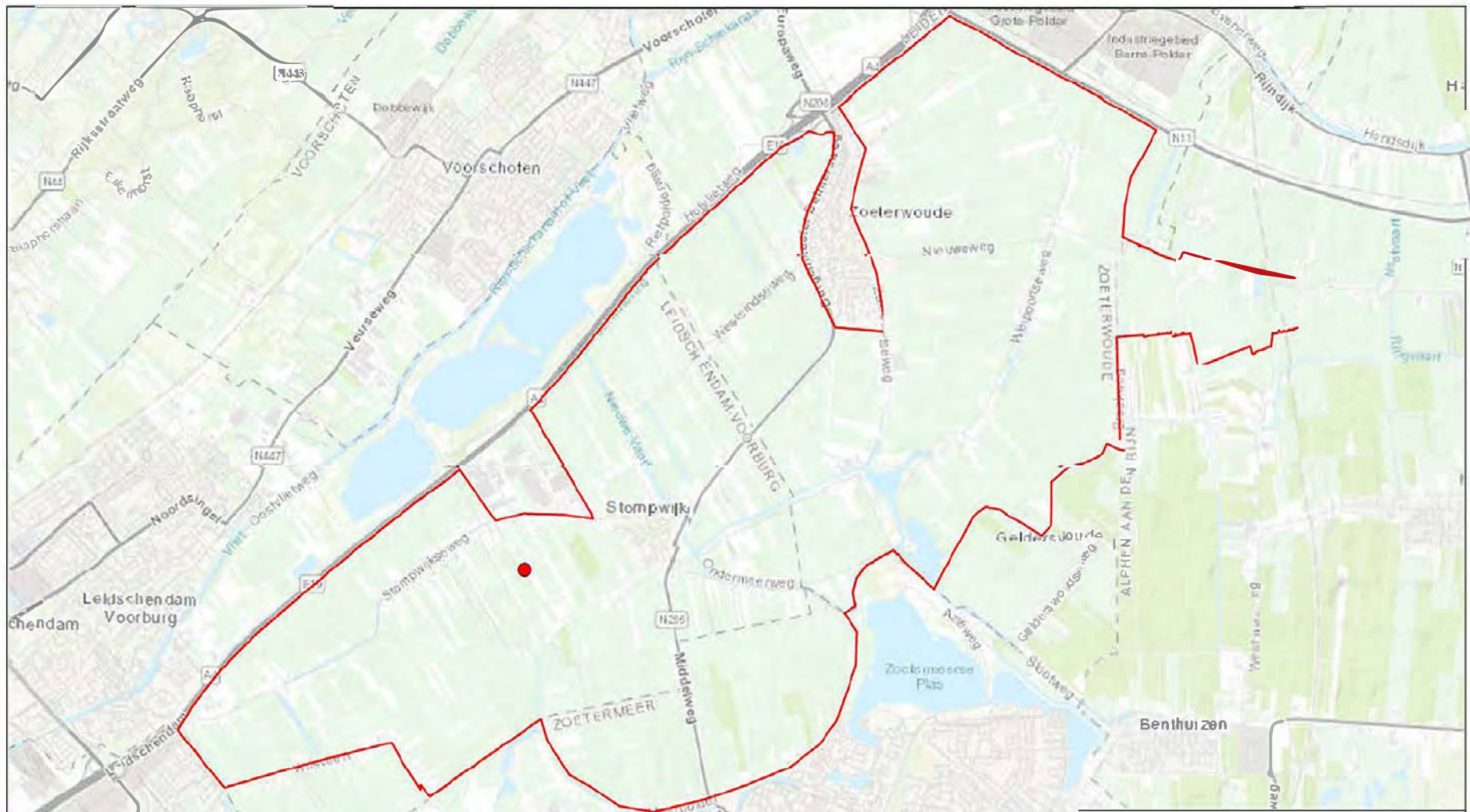
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Visdief

3 territoria

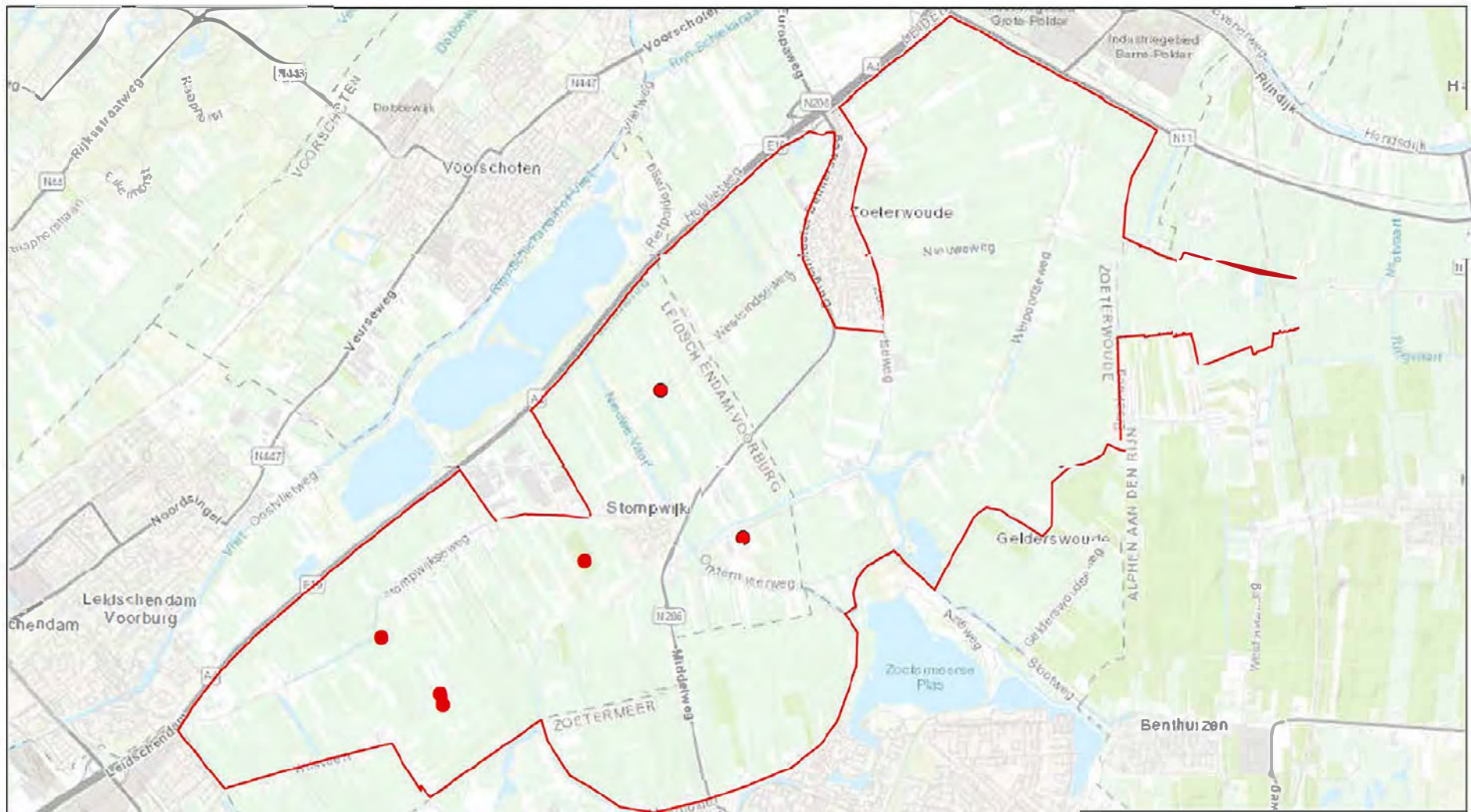
Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

 Graspieper

1 territorium

Haaglanden

Verspreidingskaart 2020

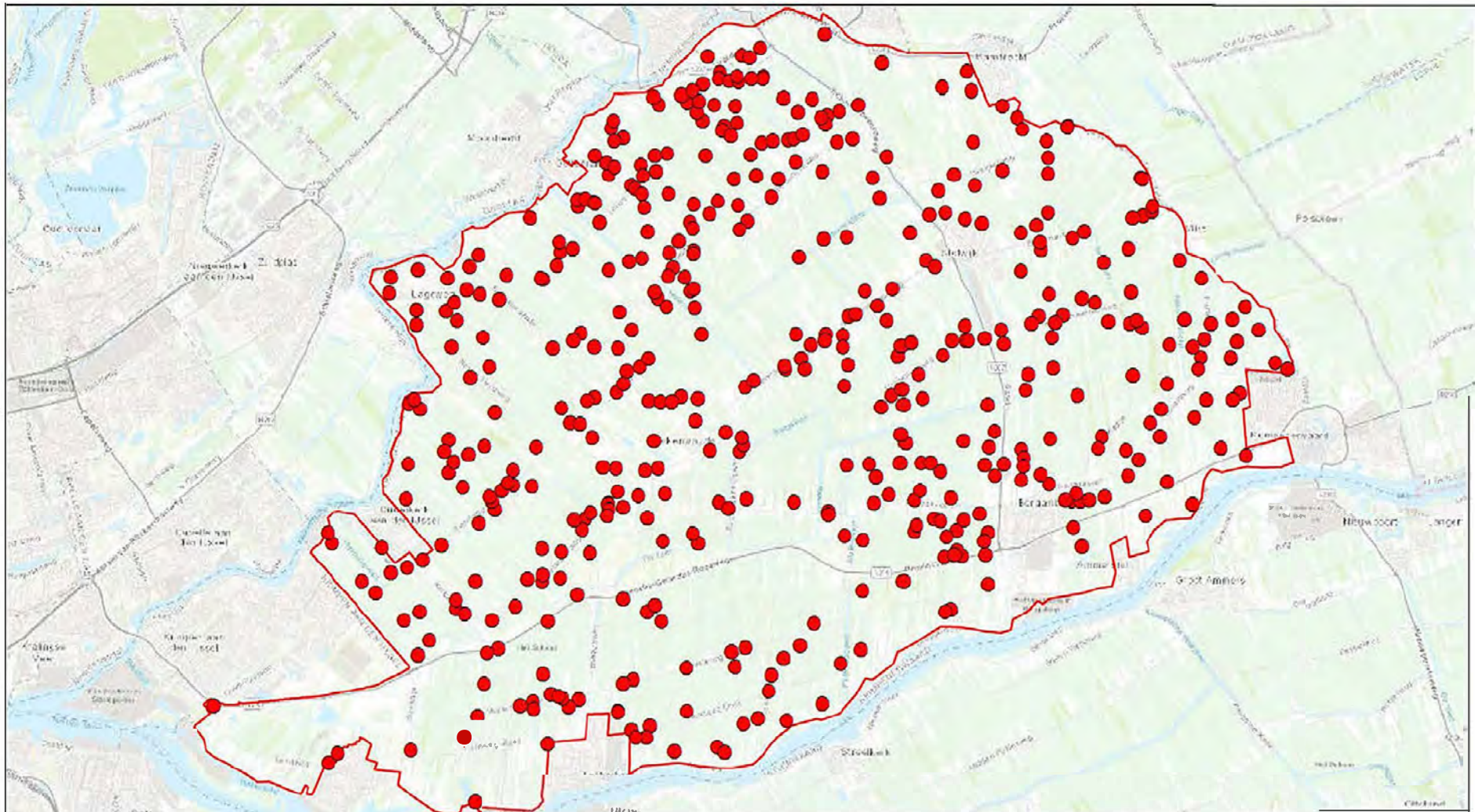
 Gele kwikstaart

6 territoria

Bijlage 4 Verspreidingskaarten broedvogels Krimpenerwaard

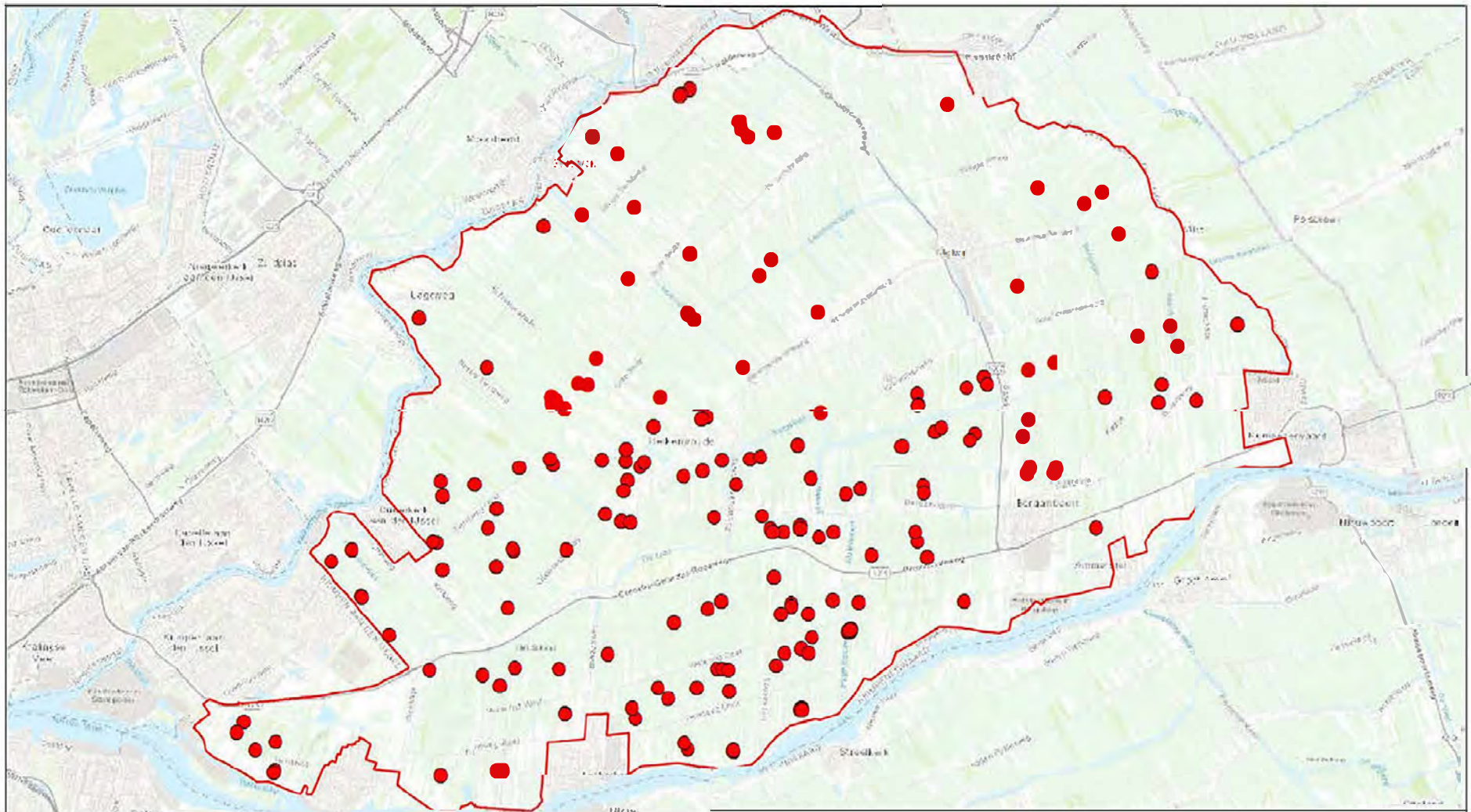
Knobbelzwaan	480
Bergeend	185
Krakeend	1235
Wintertaling	12
Zomertaling	14
Slobeend	292
Kuifeend	265
Scholekster	348
Kluut	11
Kievit	831
Grutto	470
Wulp	3
Tureluur	225
Visdief	9
Zwarte stern	127
Veldleeuwerik	42
Graspieper	18
Gele kwikstaart	3

Krimpenerwaard
Verspreidingskaart 2020

 Knobbelzwaan
480 territoria

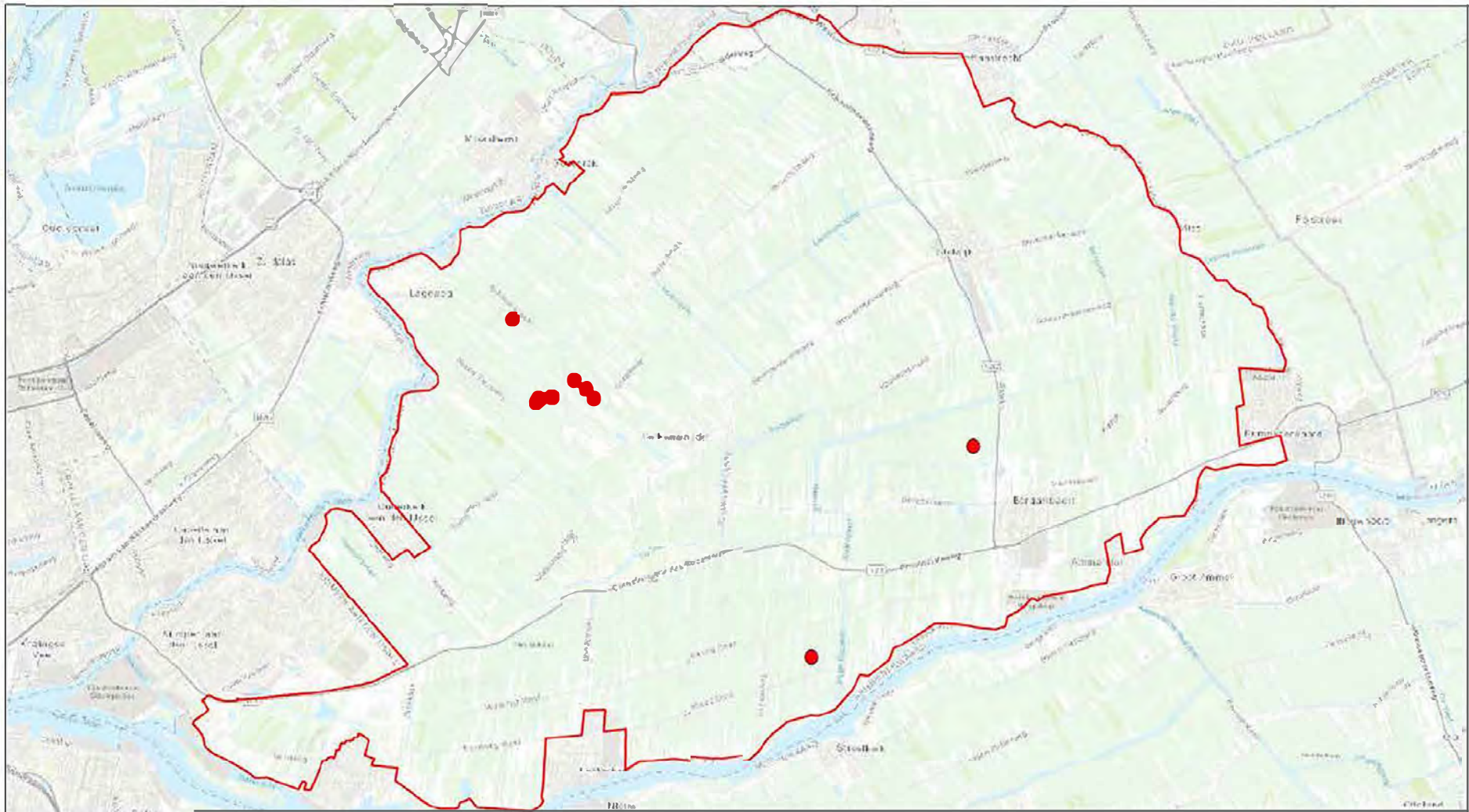
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Bergeend
 185 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek- en adviesbureau

0 5 km

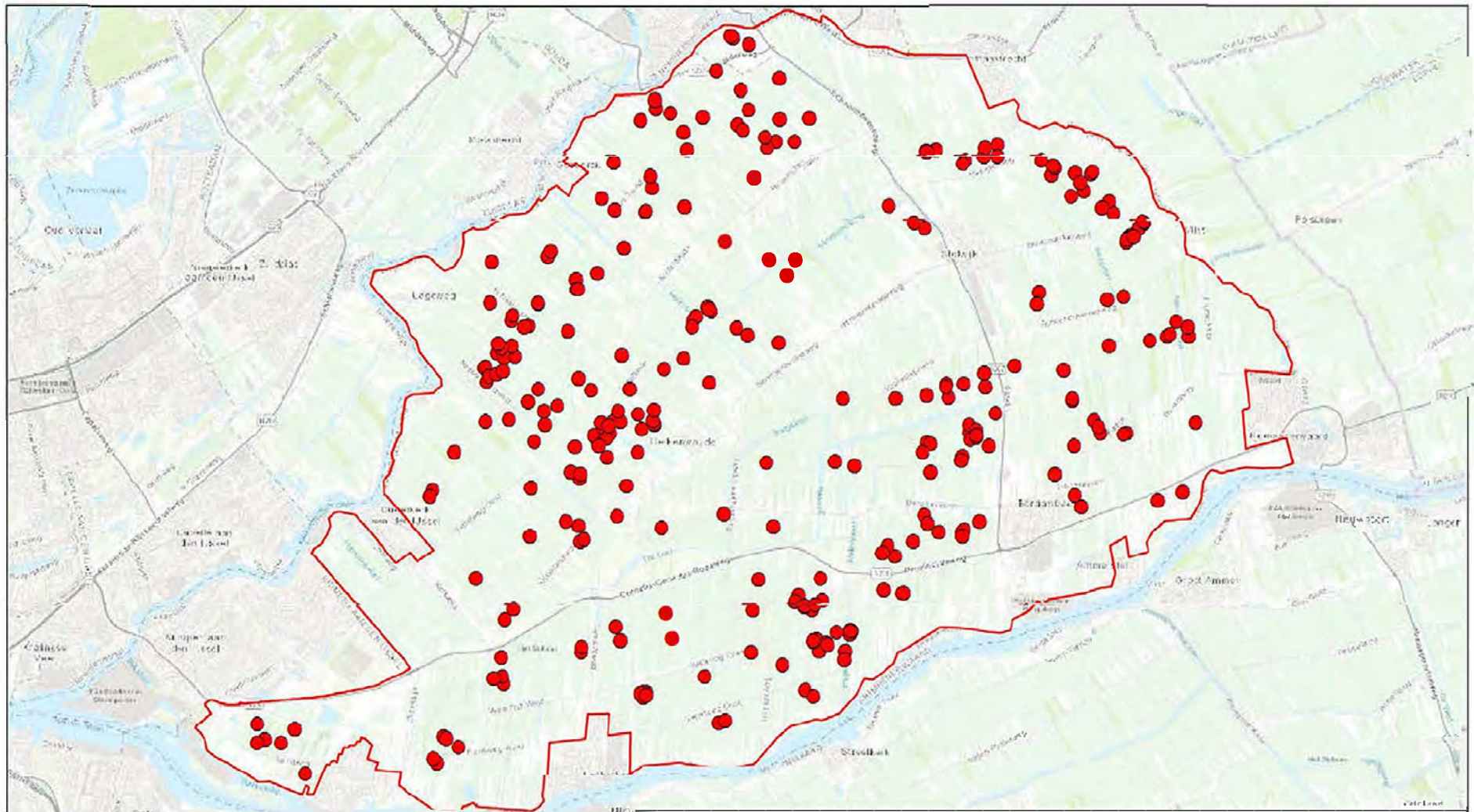

Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

● Wintertaling
 12 territoria

0 5 km

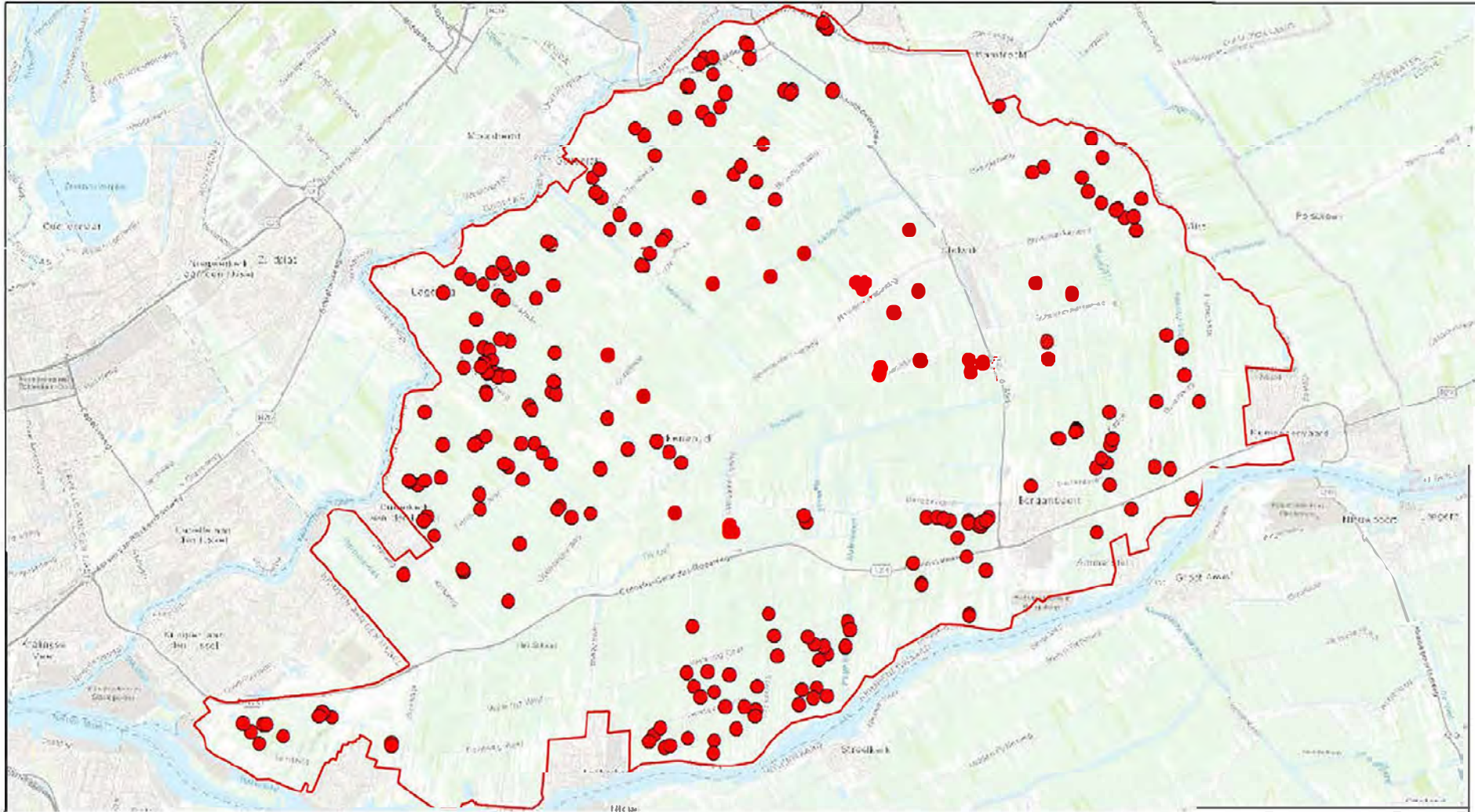
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Slobeend
 292 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

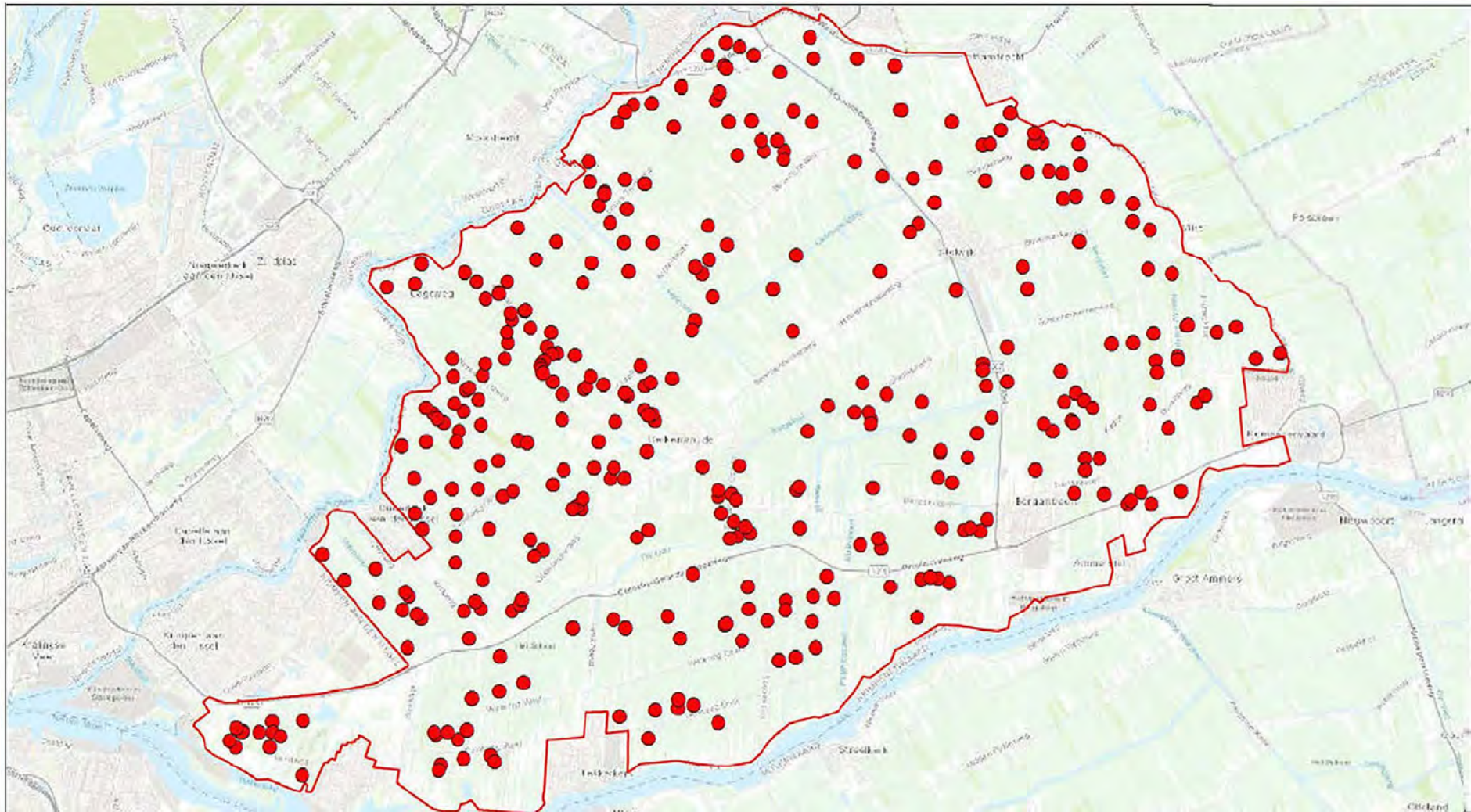
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Kuifeend
 265 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

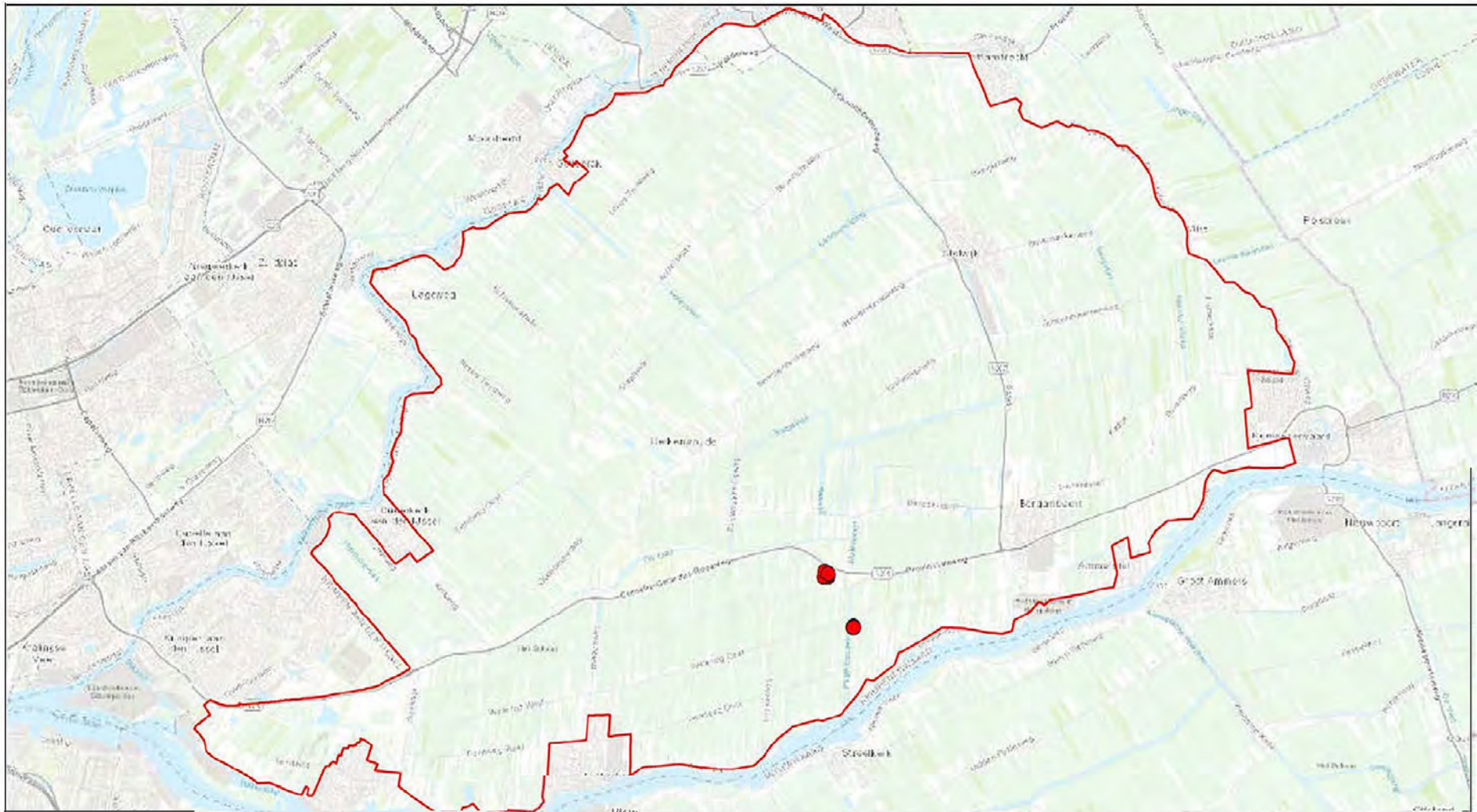
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Scholekster
 348 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

 N

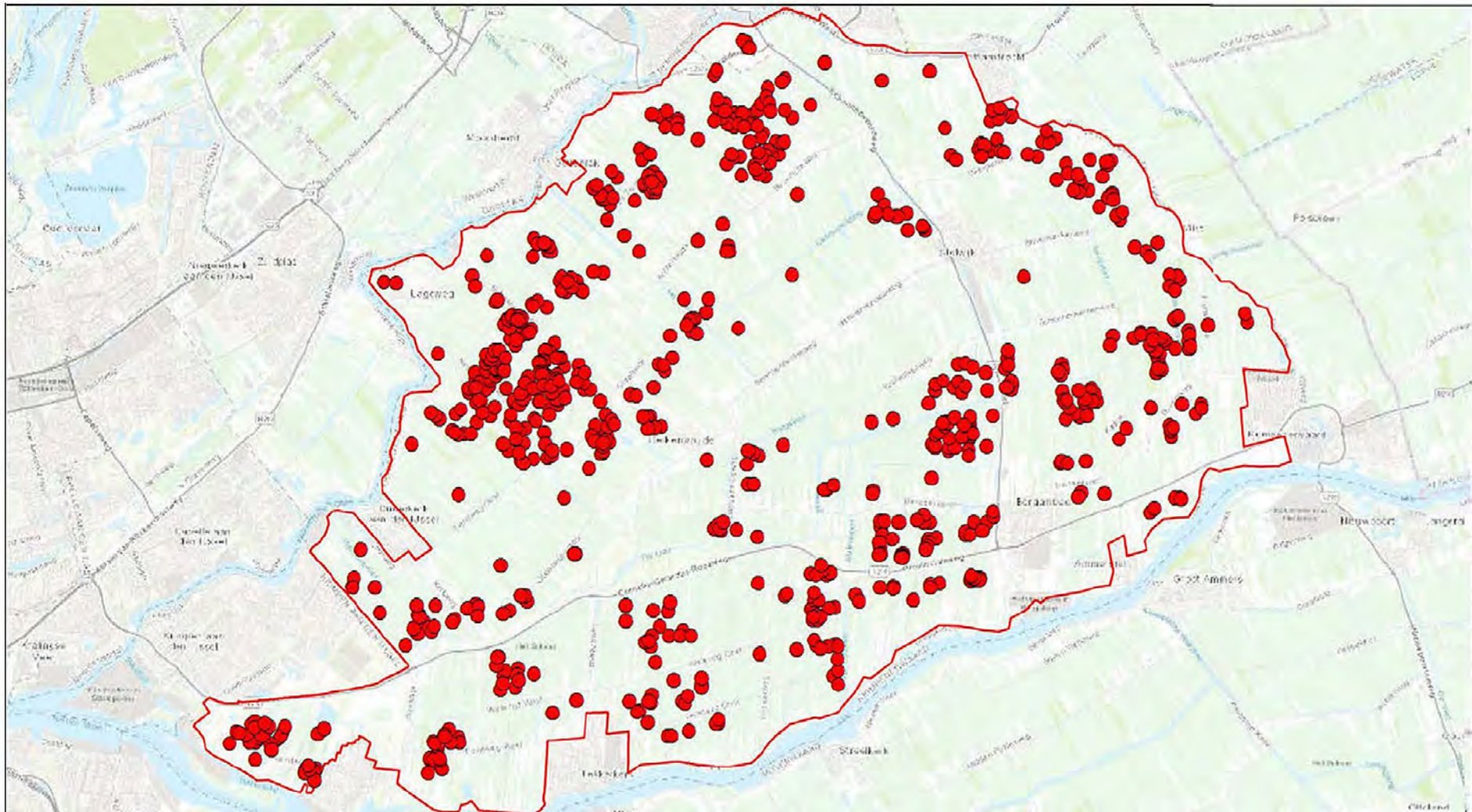
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

Kluit
 11 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

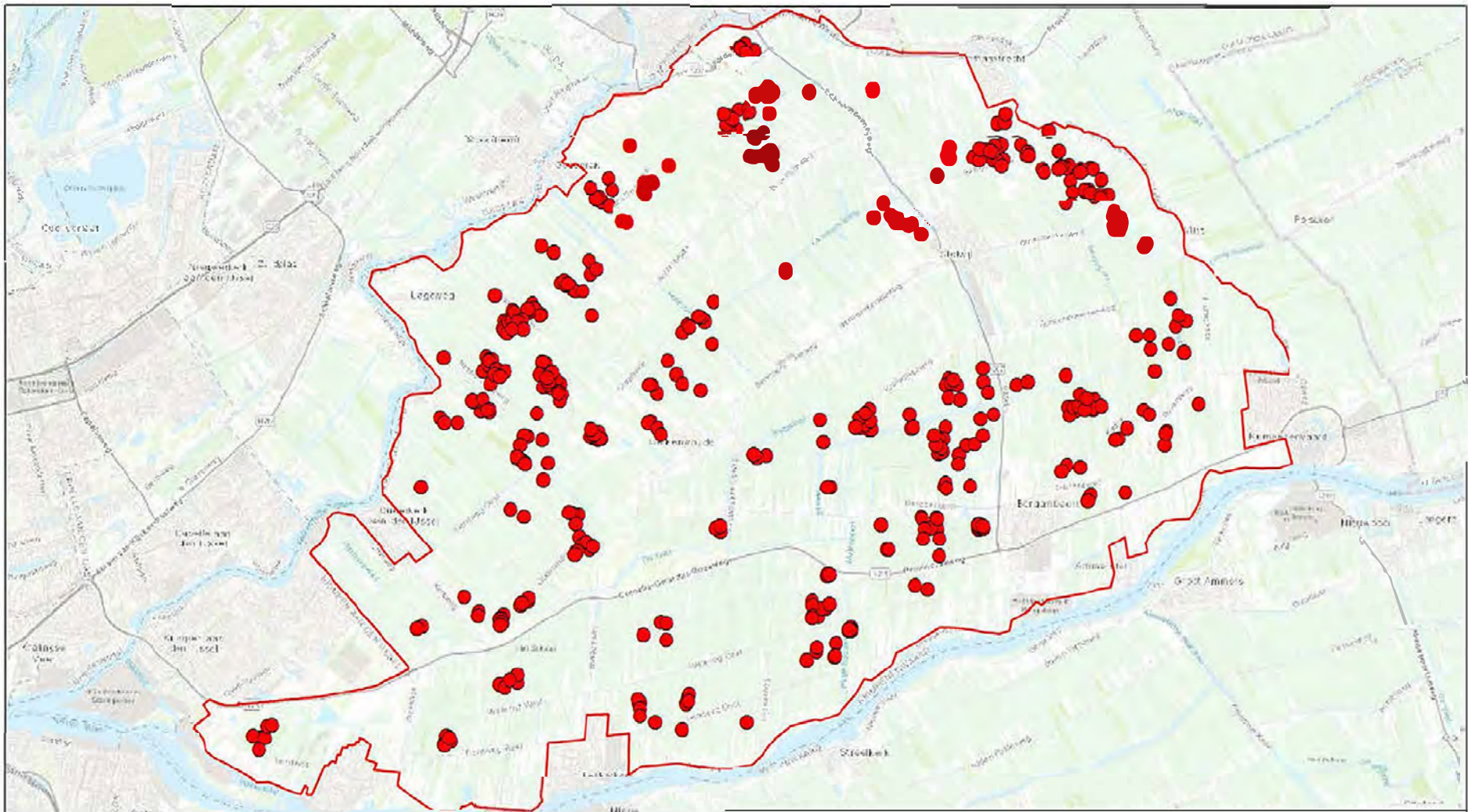

Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Kievit
 831 territoria

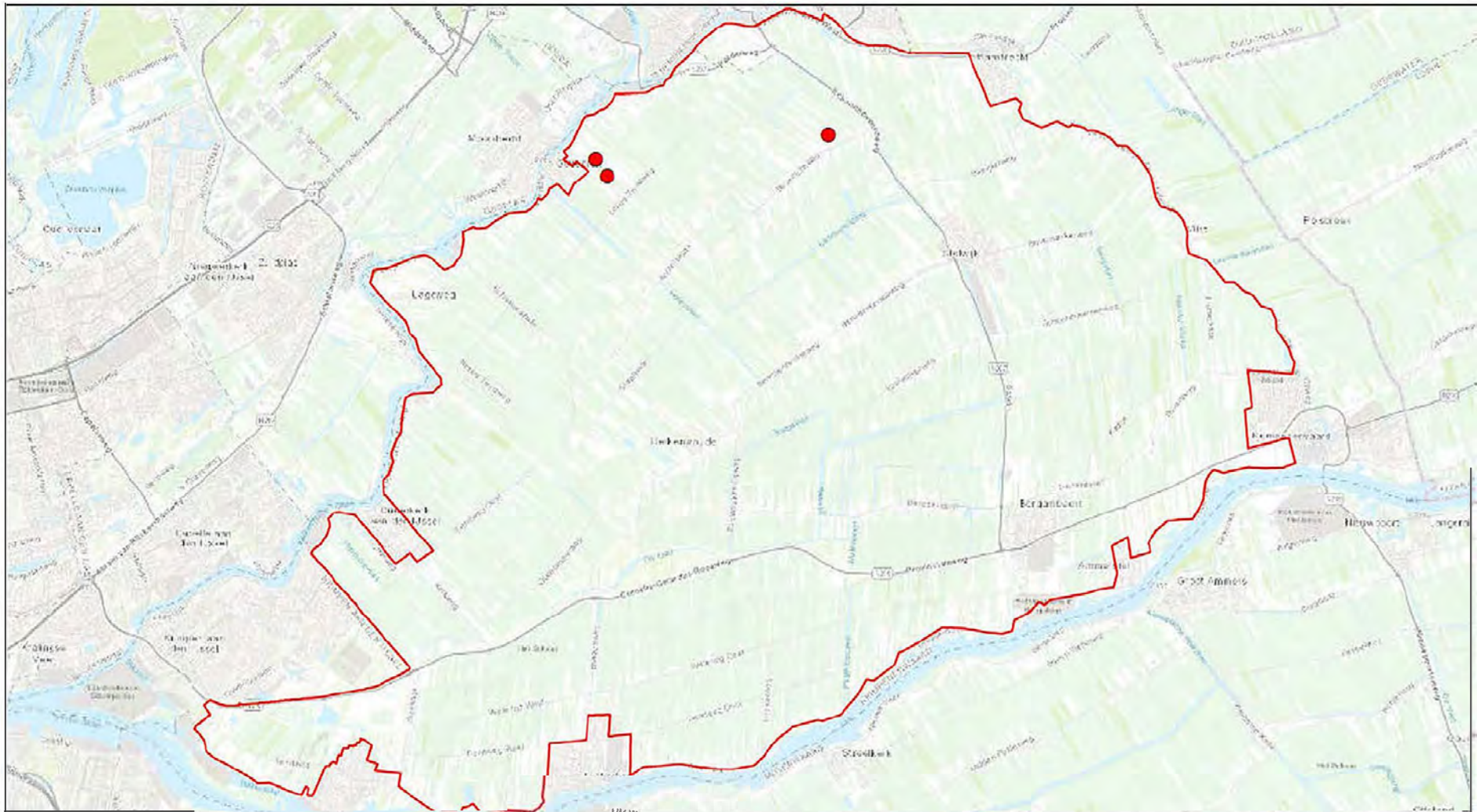
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Grutto
 470 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

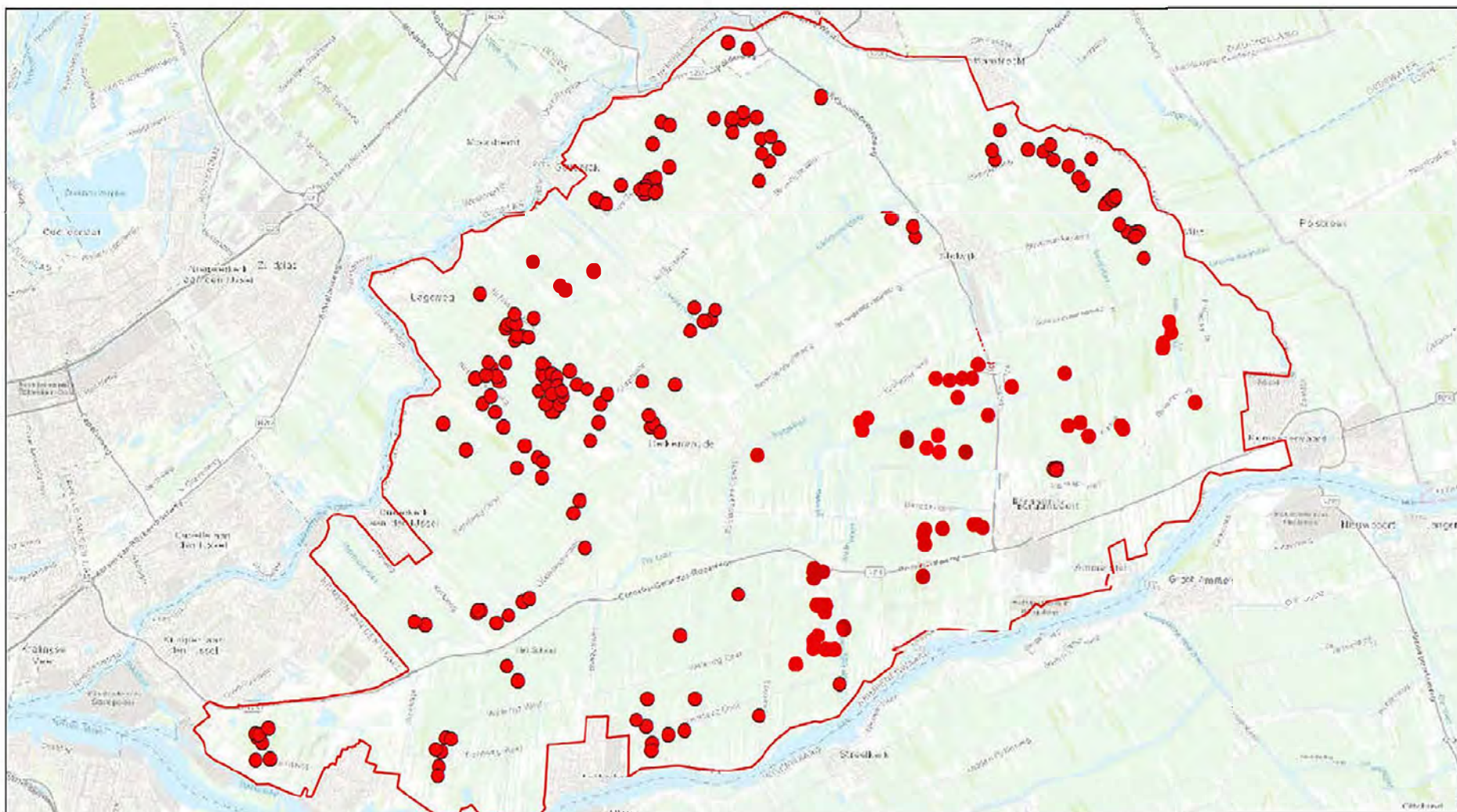
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

● Wulp
 3 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

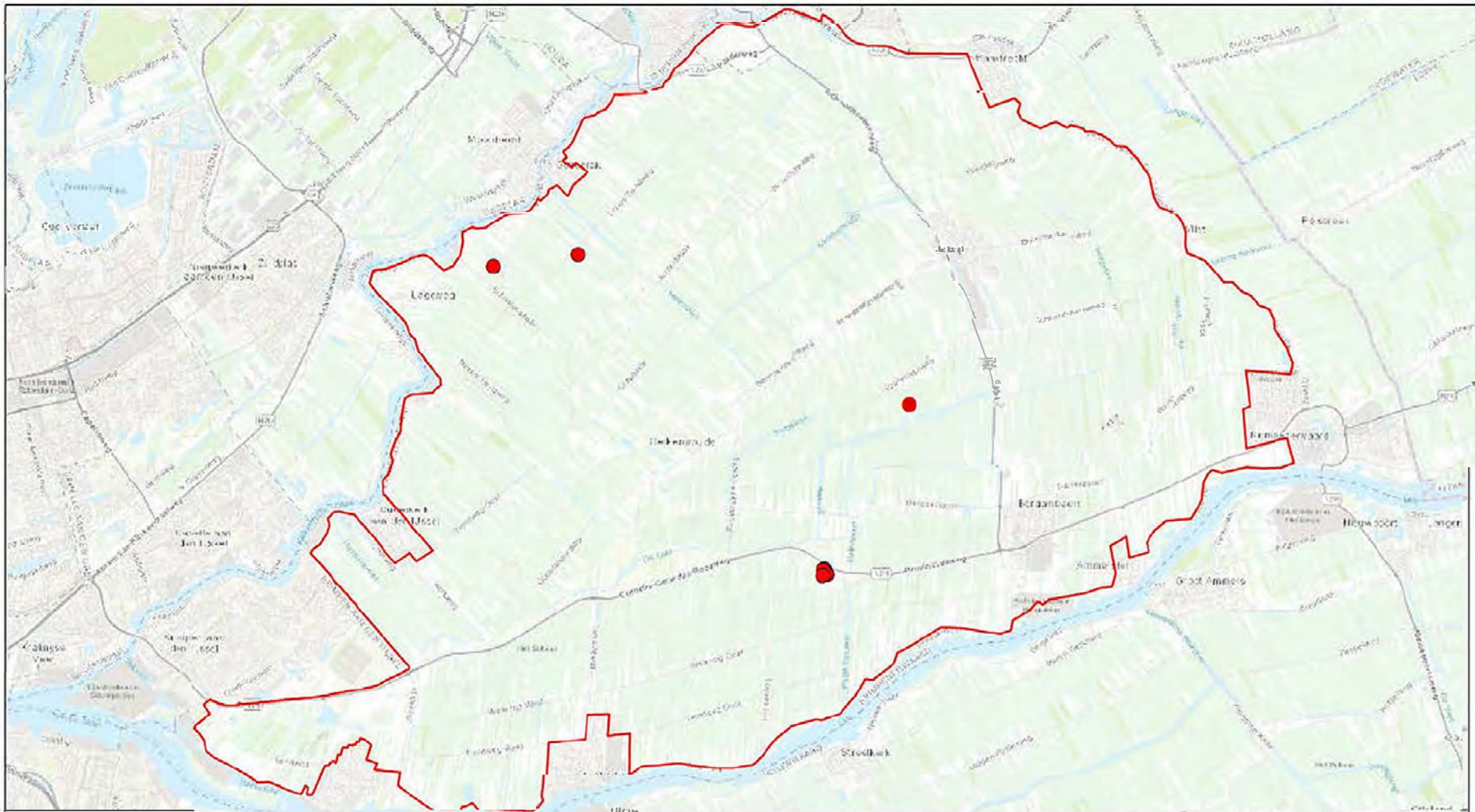

Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Tureluur
 225 territoria

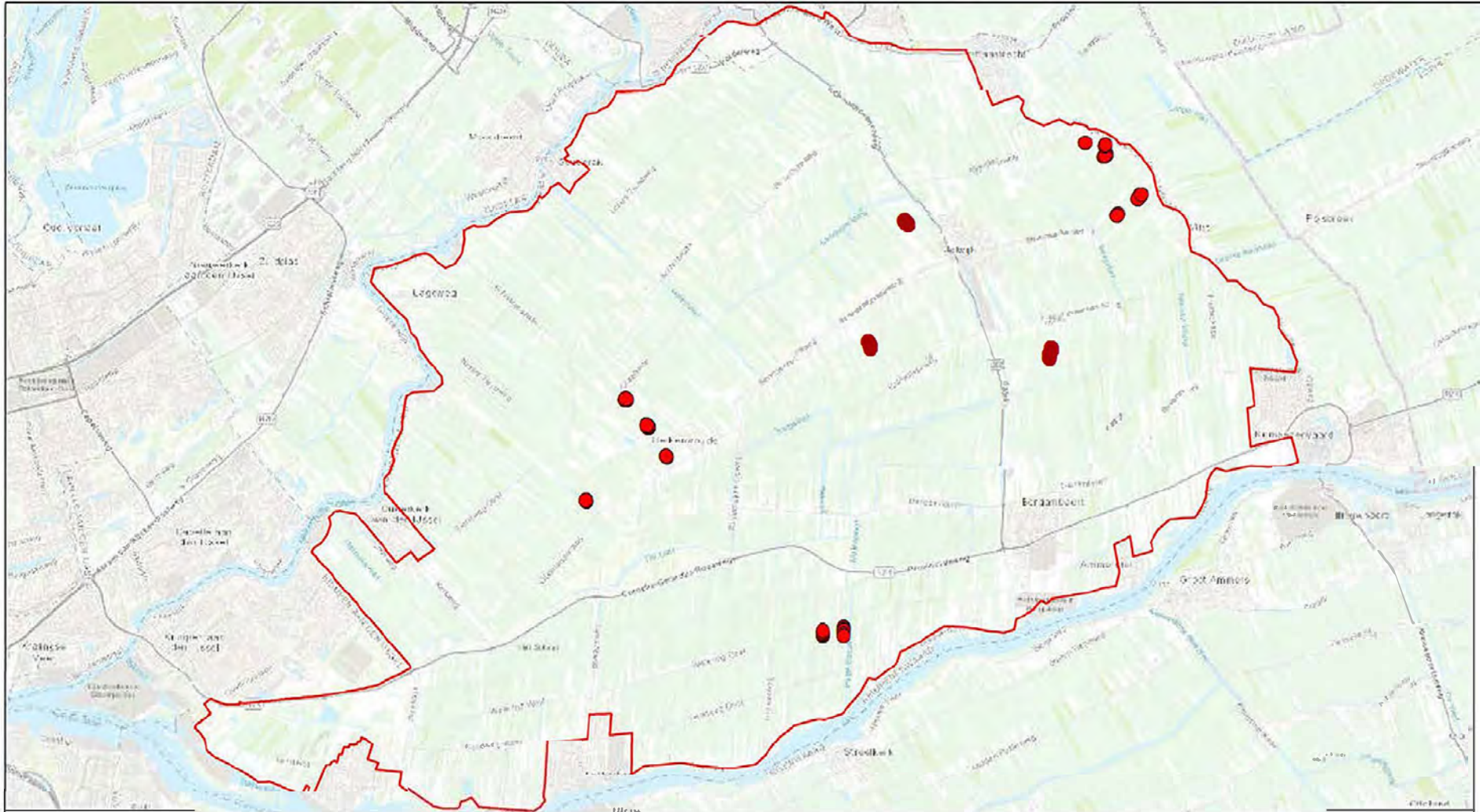
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Visdief
 9 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Krimpenerwaard

Verspreidingskaart 2020

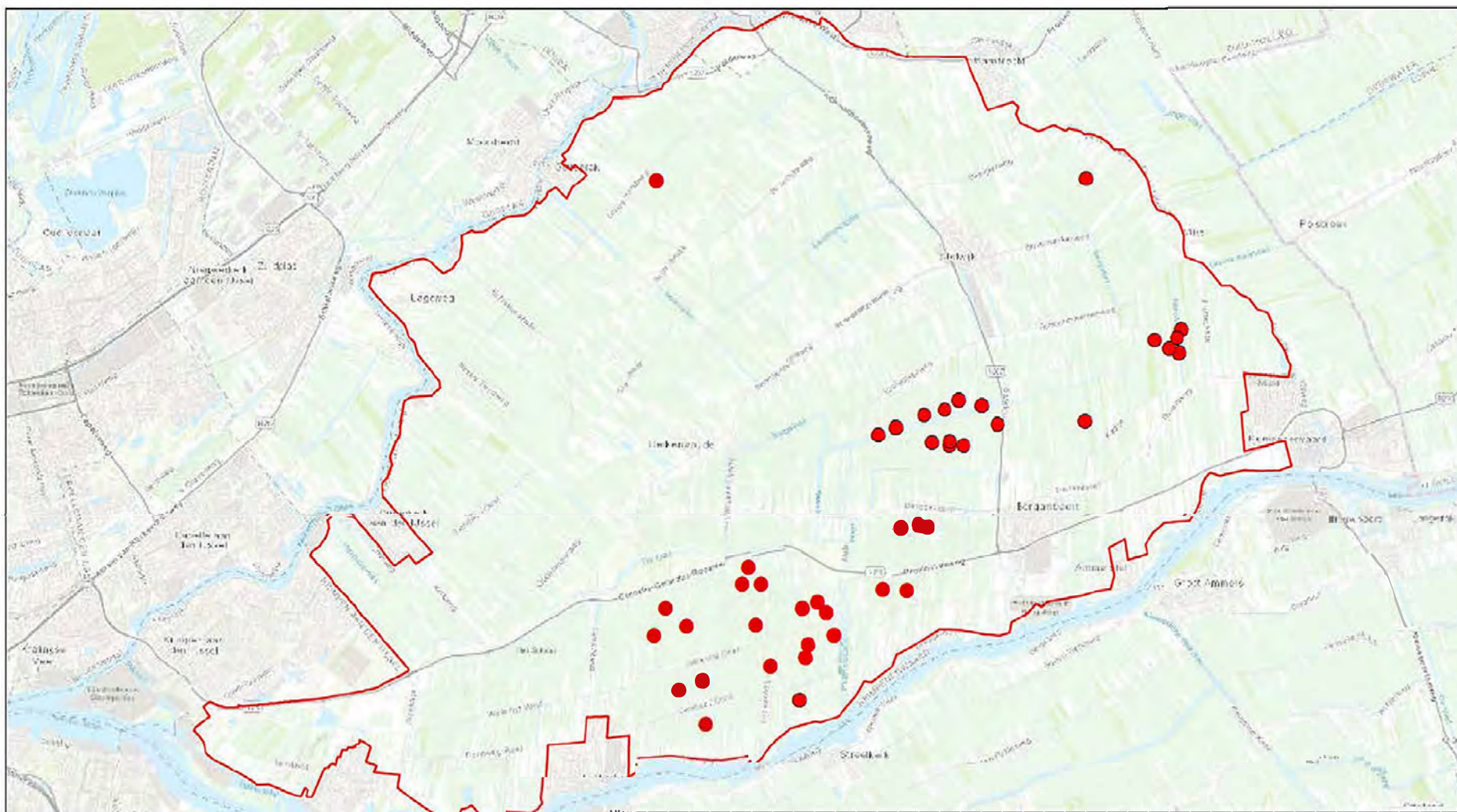
 Zwarte stern

127 territoria

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

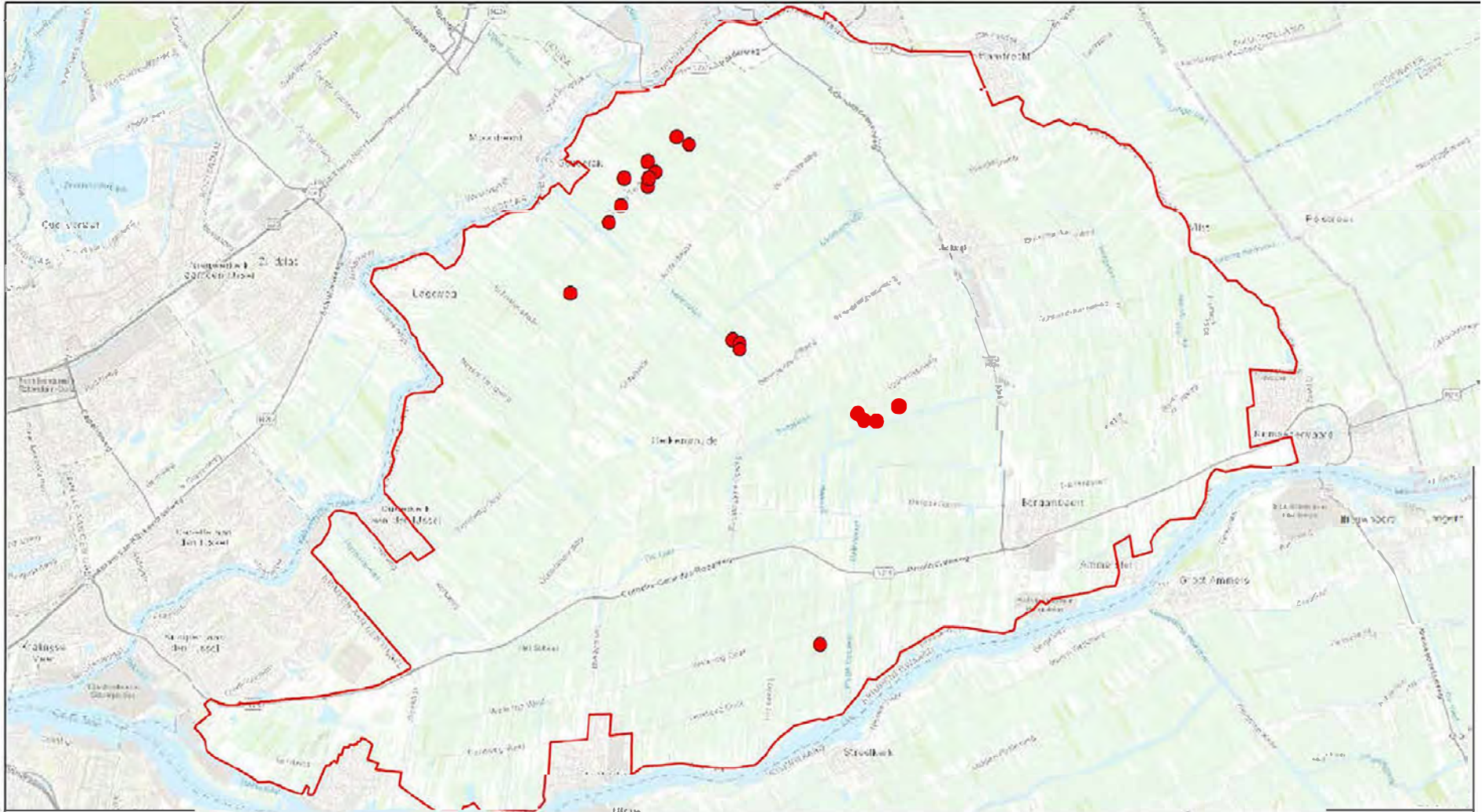

Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

 Veldleeuwerik
 42 territoria

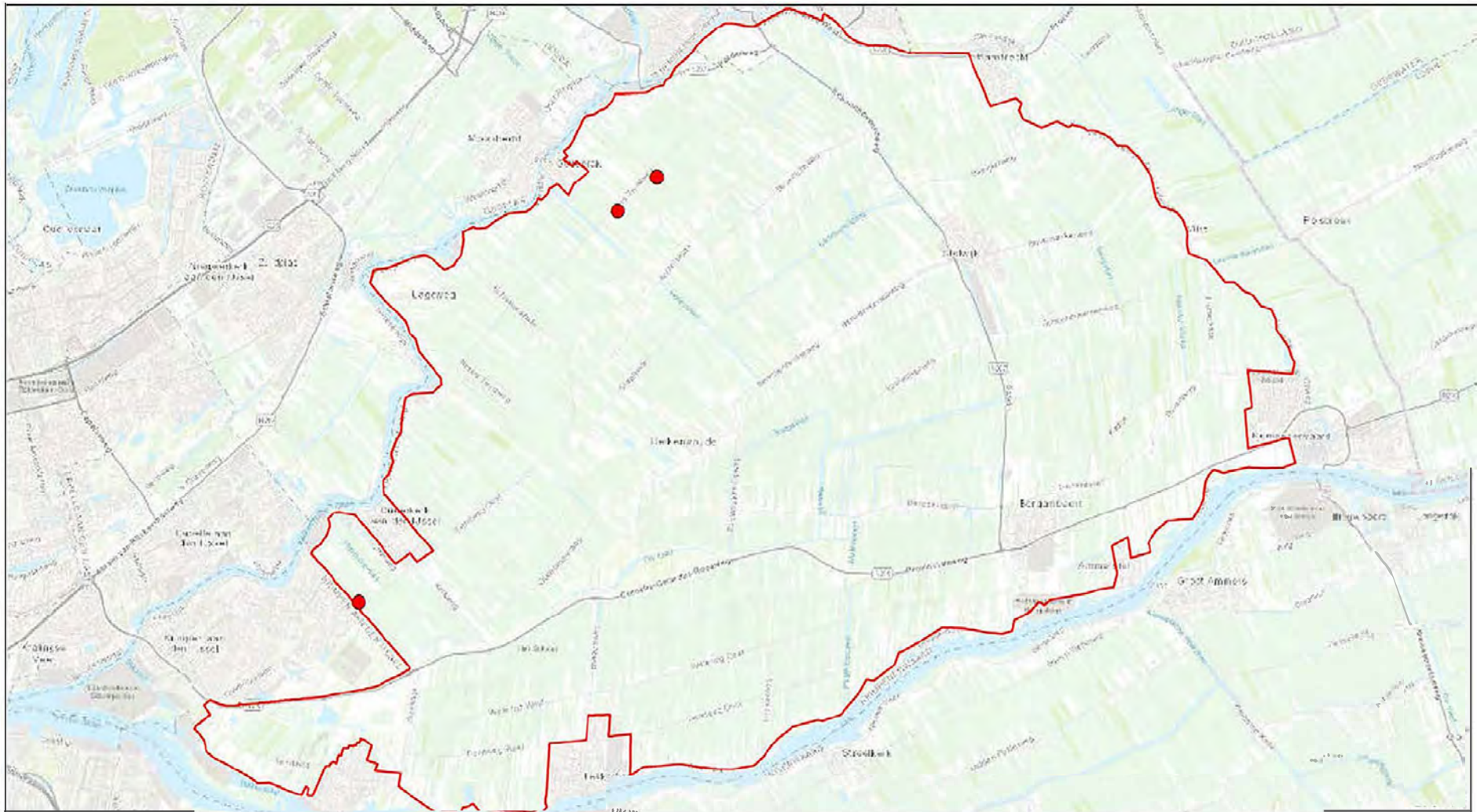
Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

● Graspieper
 18 territoria

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

Krimpenerwaard
 Verspreidingskaart 2020

Gele kwikstaart
 3 territoria

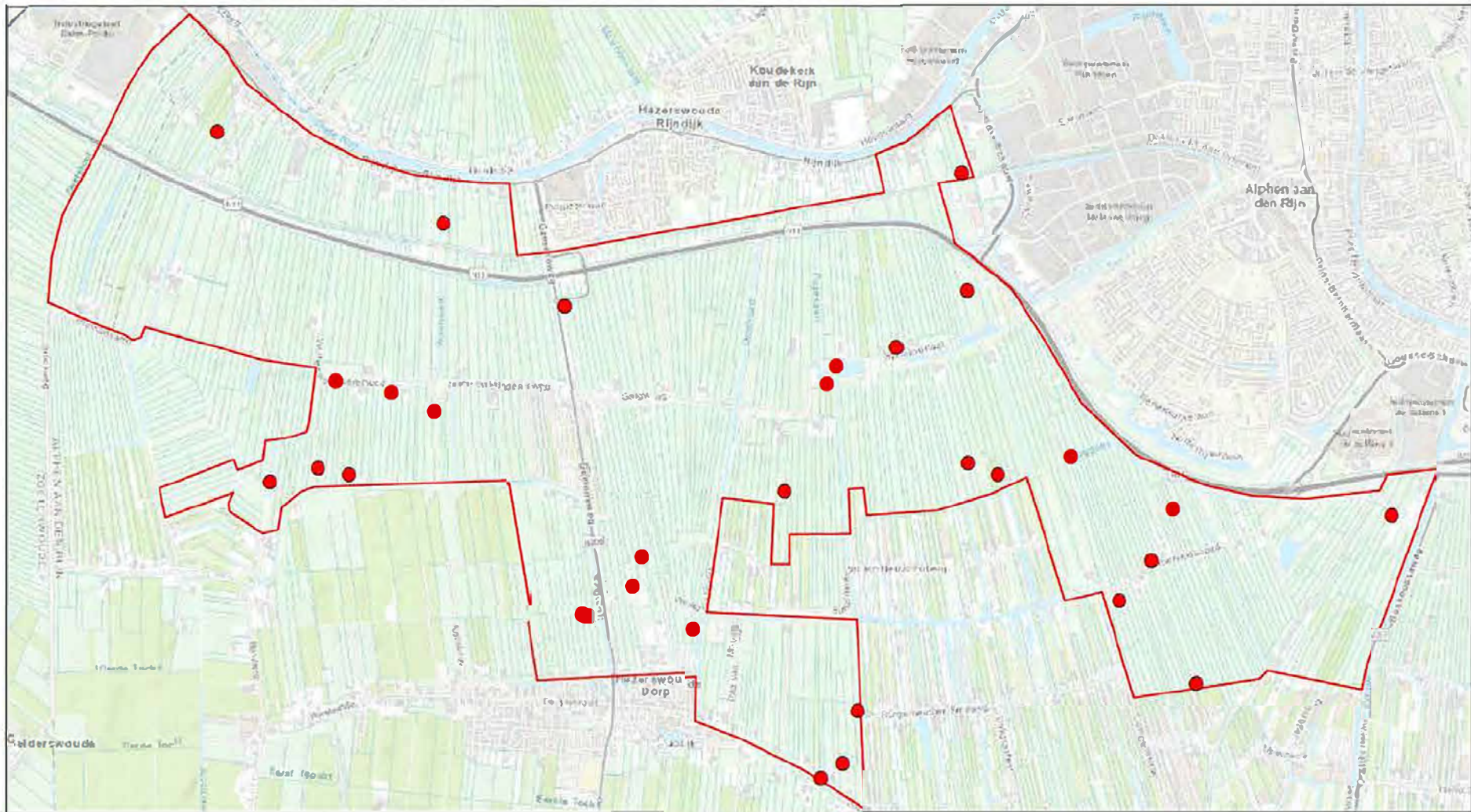

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 5 km

Bijlage 5 Verspreidingskaarten Rijnland-Zuid

Knobbelzwaan	31
Bergeend	19
Krakeend	96
Zomertaling	2
Slobeend	16
Kuifeend	46
Scholekster	59
Kievit	78
Grutto	42
Tureluur	23
Veldleeuwerik	2
Graspieper	3
Gele kwikstaart	9

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

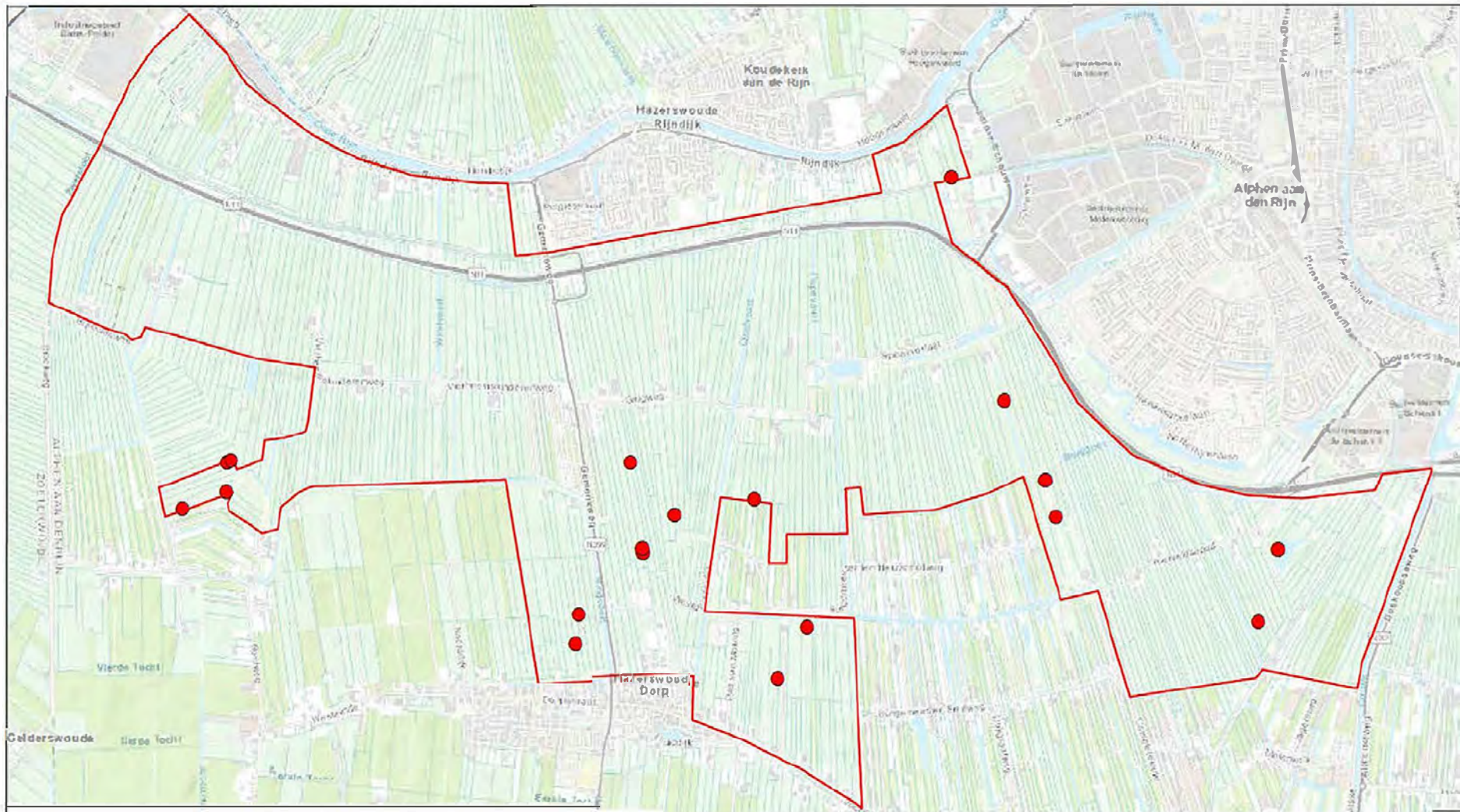
 Knobbelzwaan

31 territoria

© Kadaster Nederland

Rijnland-Zuid
 Verspreidingskaart 2020

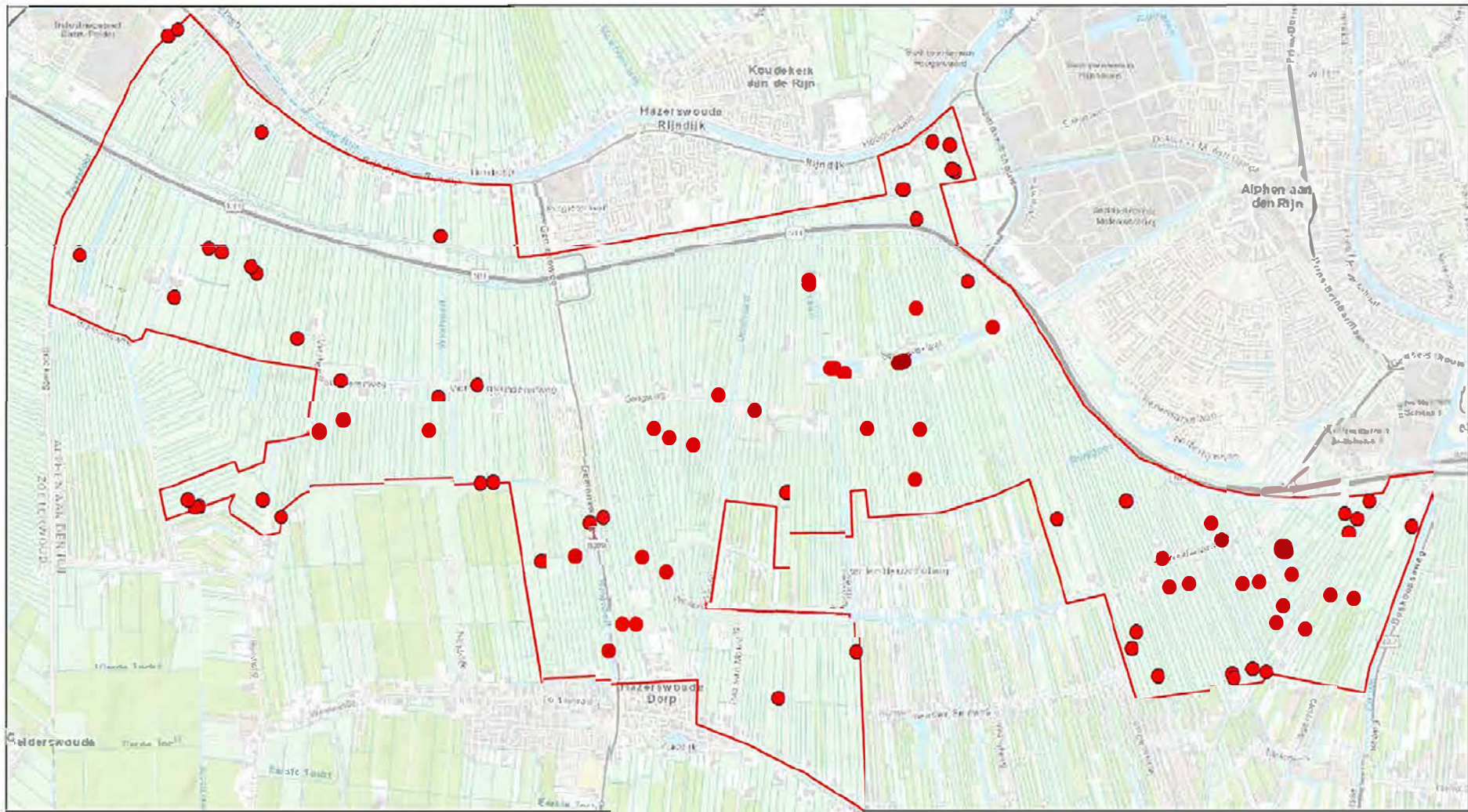
 Bergeend
 19 territoria

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

 Krakeend

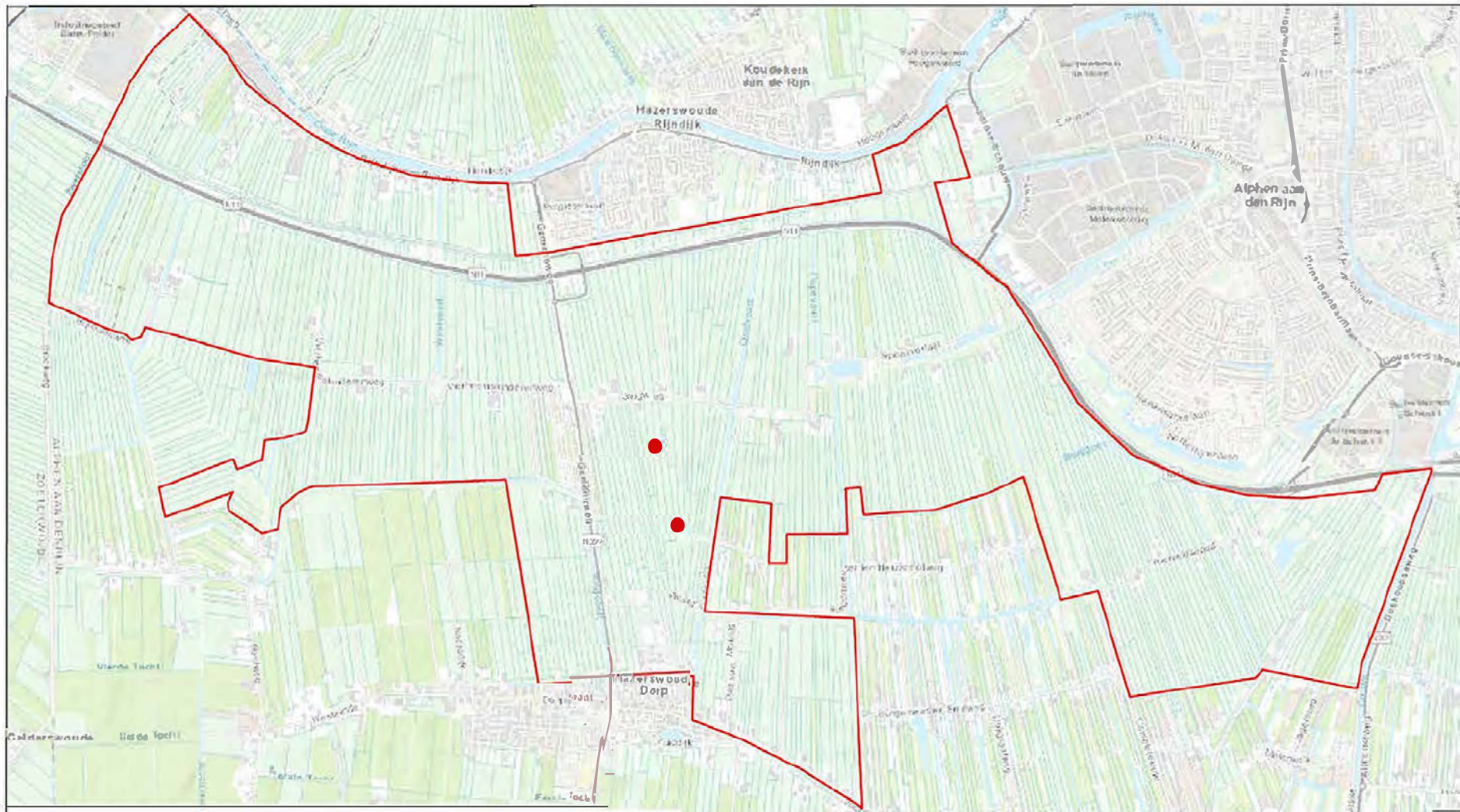
96 territoria

 Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek - en adviesbureau

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid

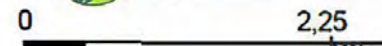
Verspreidingskaart 2020

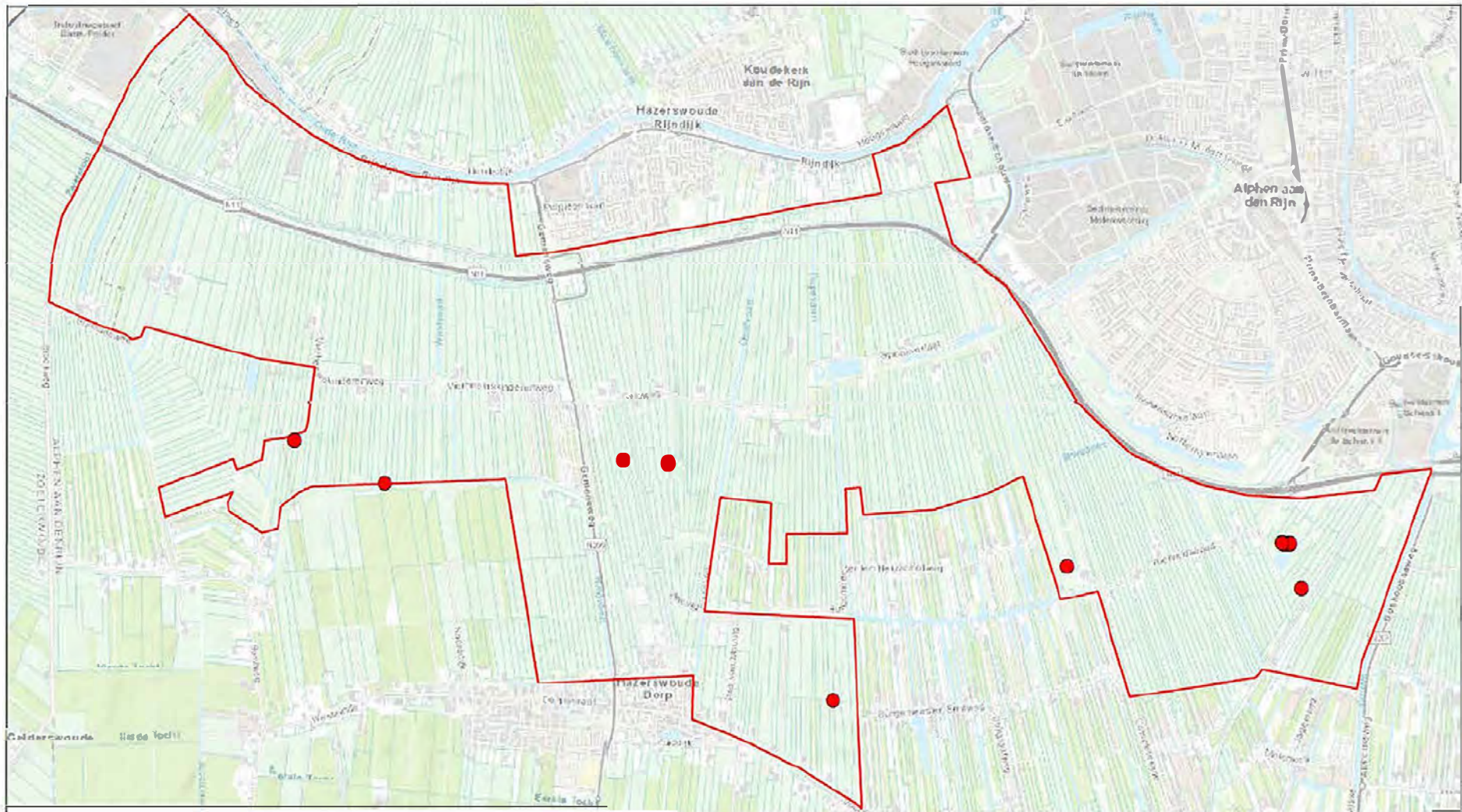
 Zomertaling

2 territoria

© Kadaster Nederland

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

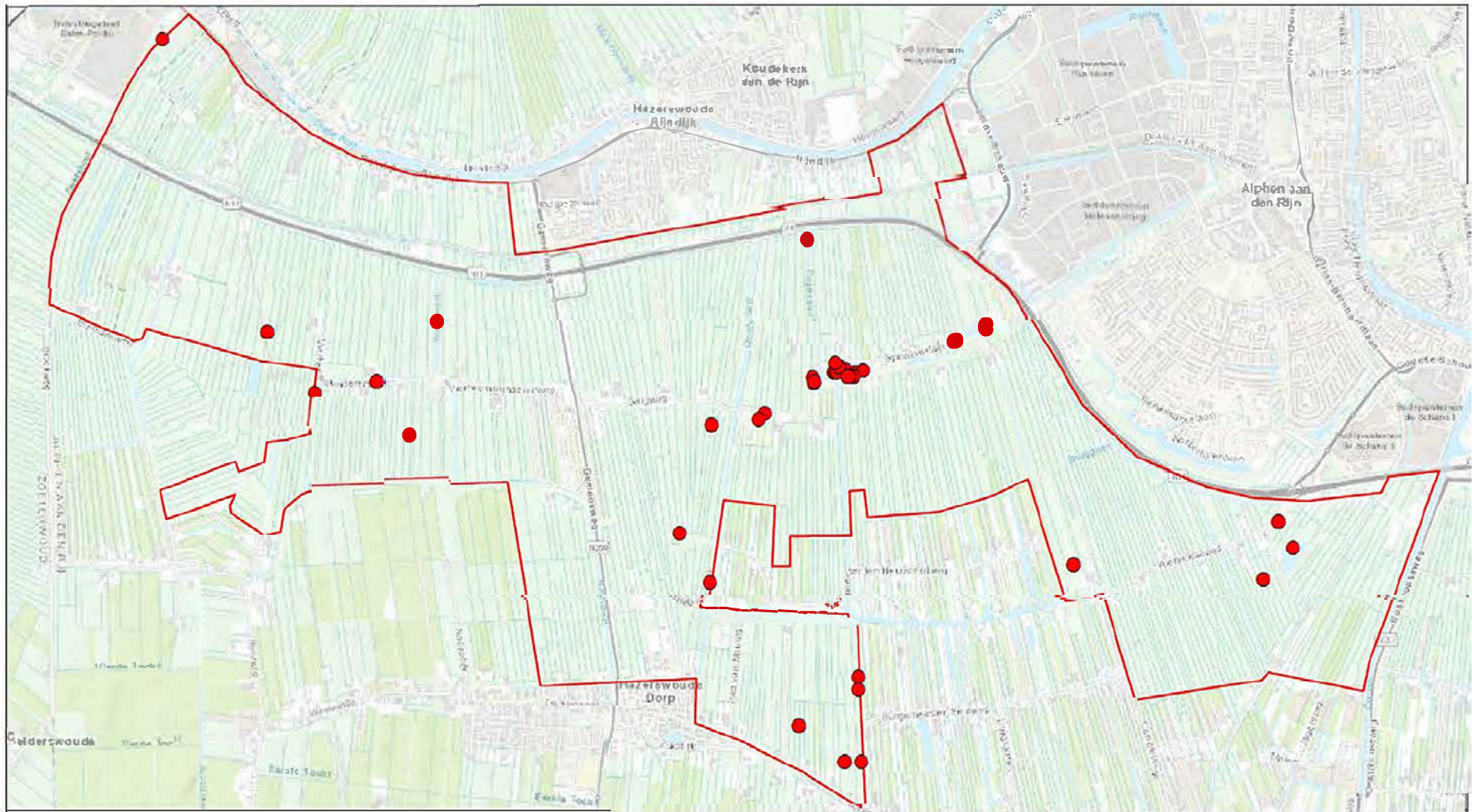
 Slobeend

16 territoria

© Kadaster Nederland

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

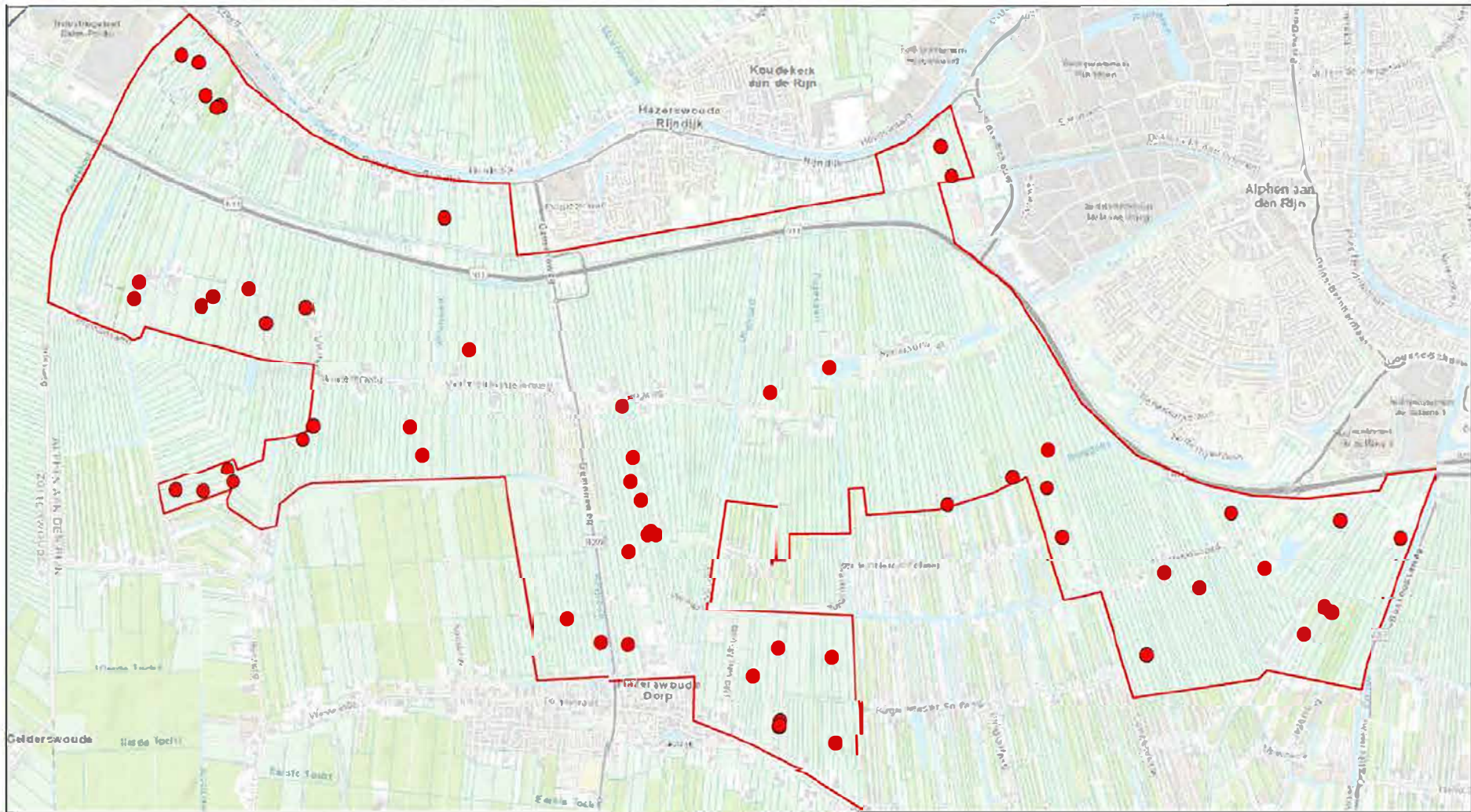
 Kuifeend

46 territoria

© Kadaster Nederland

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

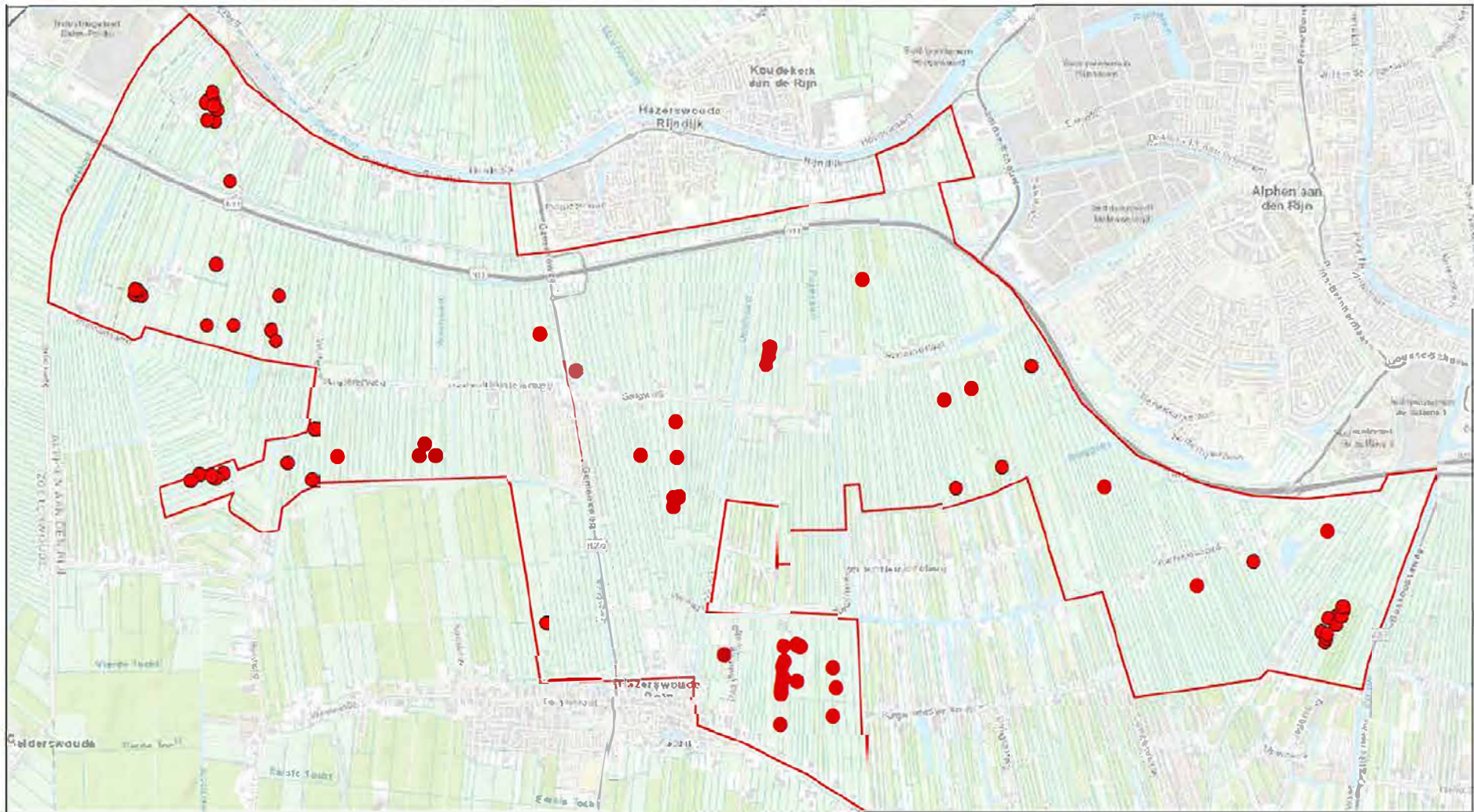
 Scholekster

59 territoria

© Kadaster Nederland

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

 Kievit

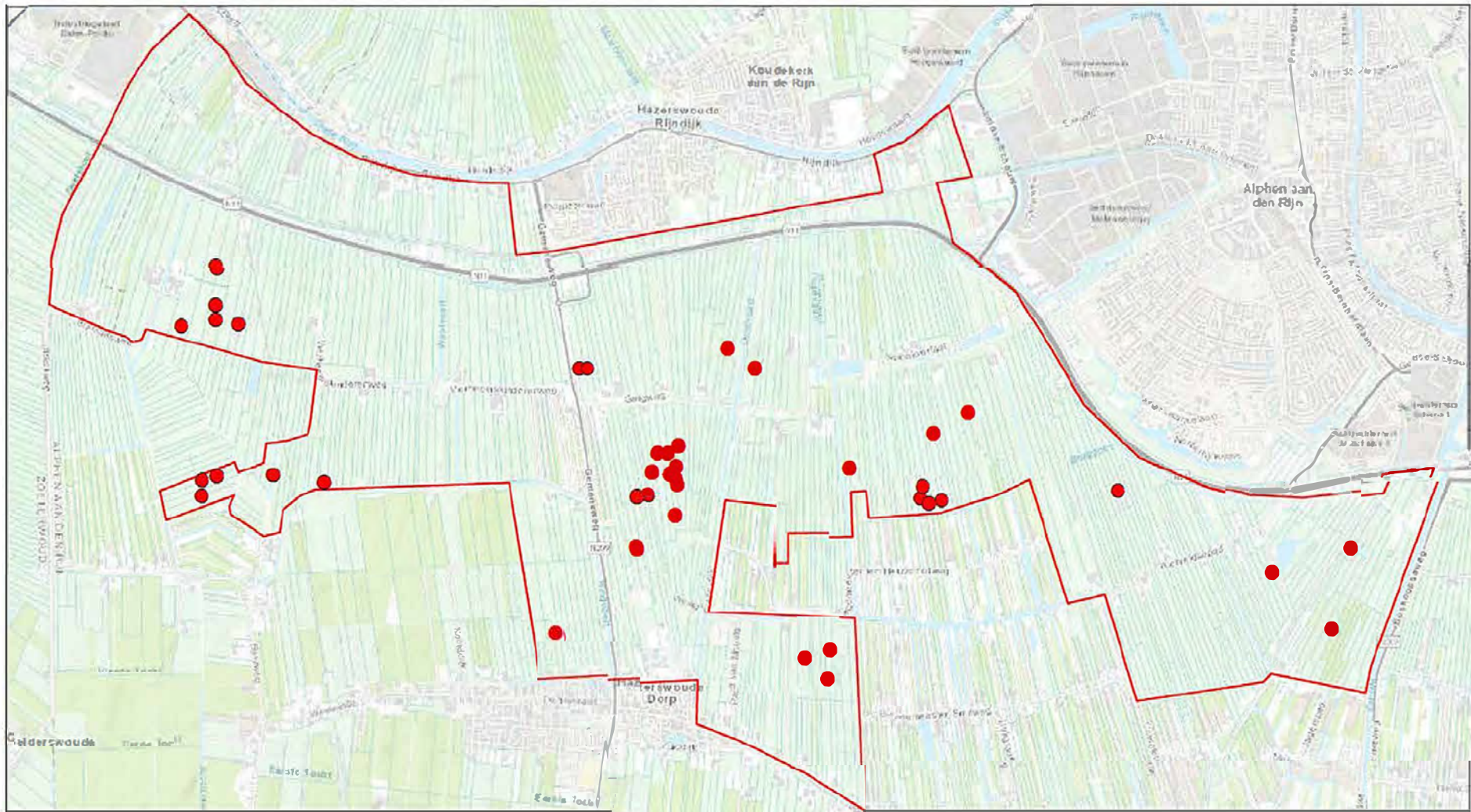
78 territoria

 Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek - en adviesbureau

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

 Grutto

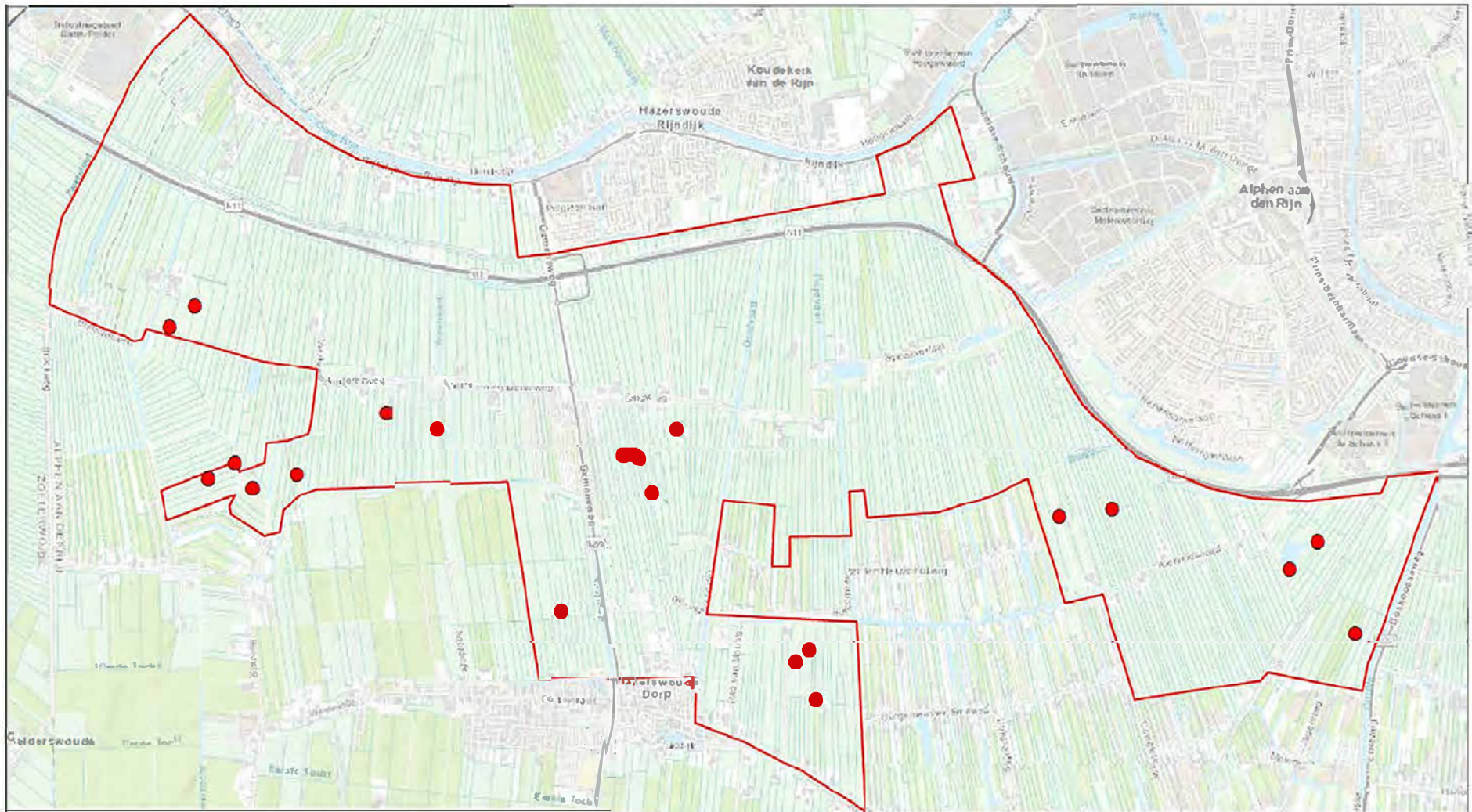
42 territoria

 Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek - en adviesbureau

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid
 Verspreidingskaart 2020

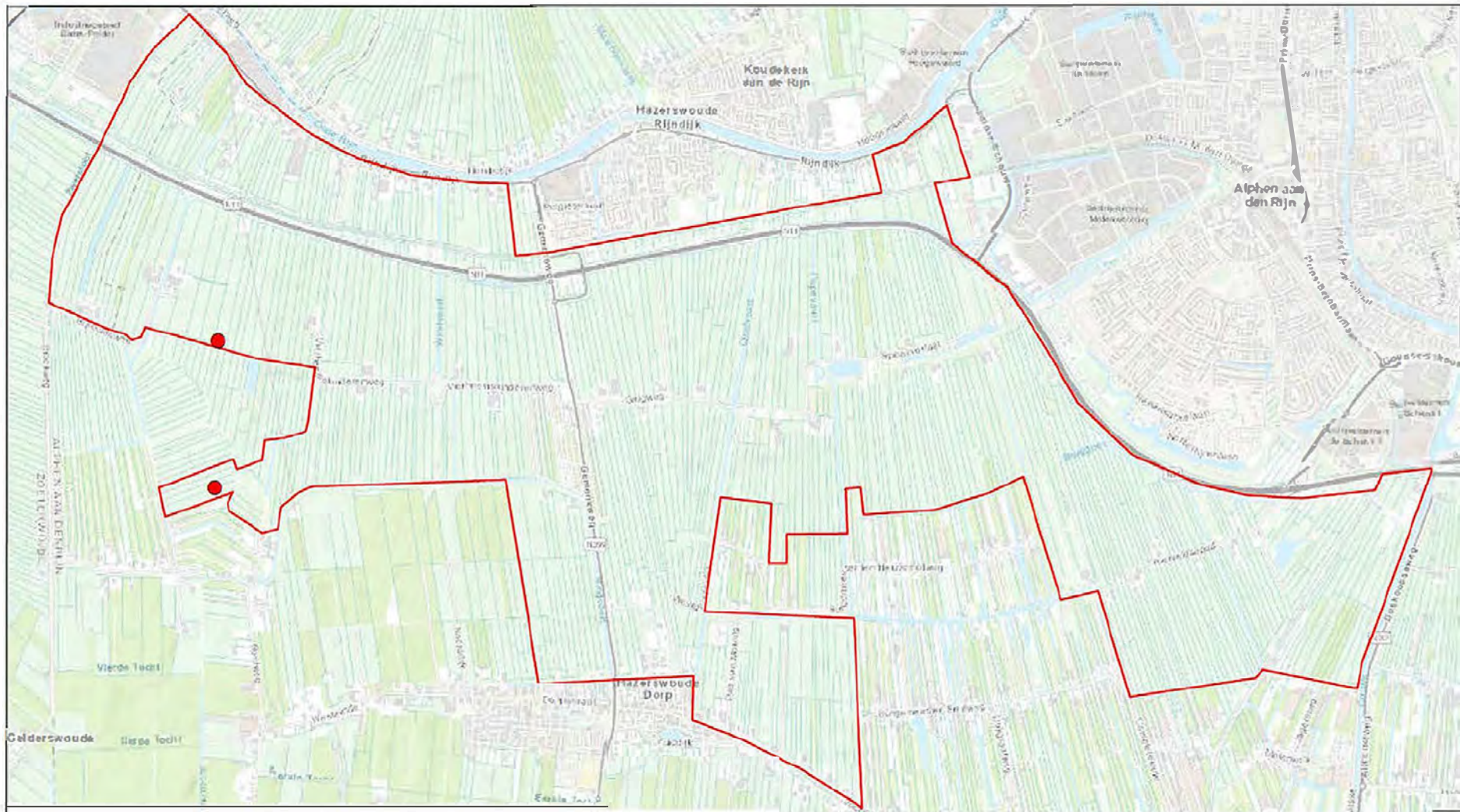
 Tureluur
 23 territoria

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

 Veldleeuwerik

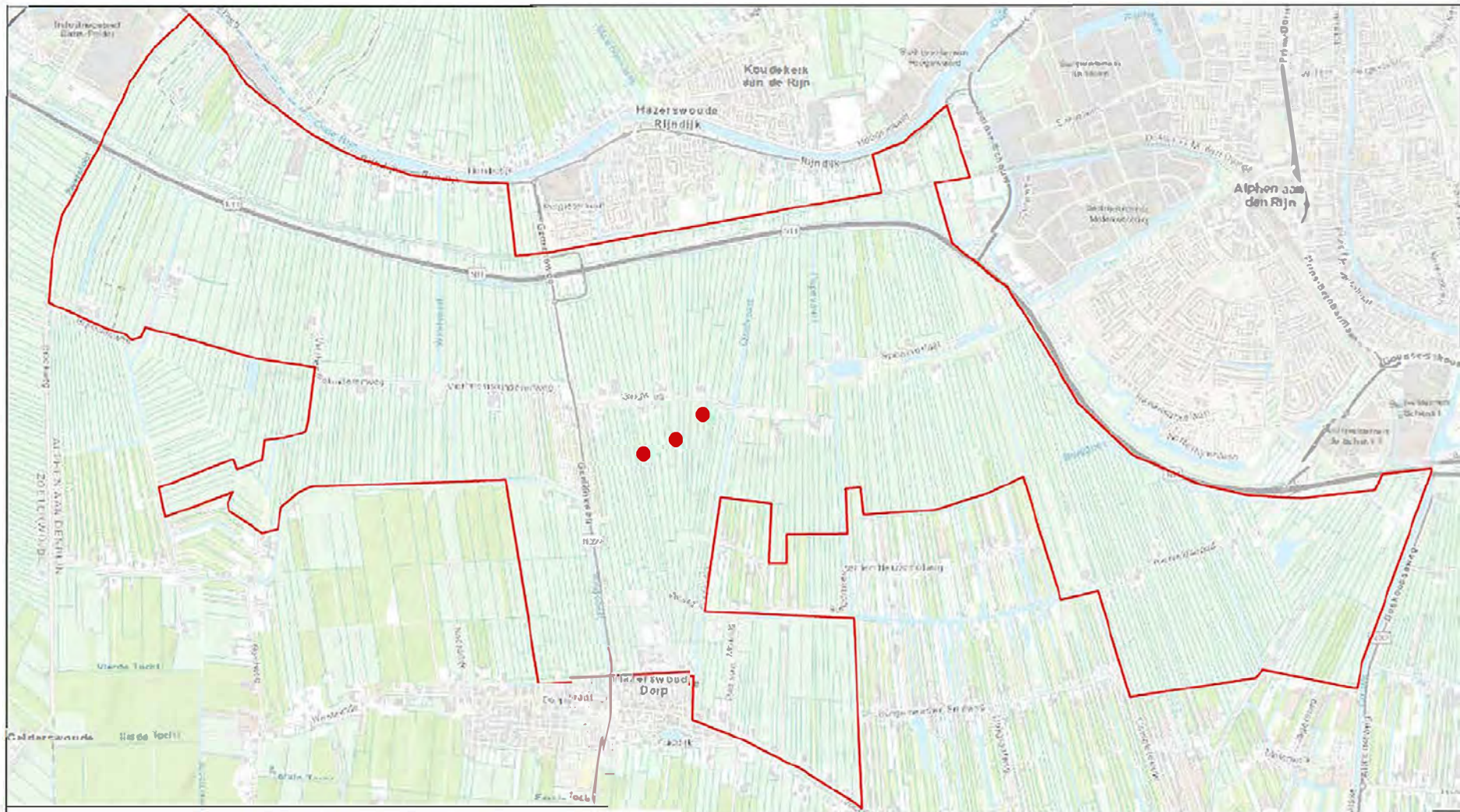
2 territoria

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid
 Verspreidingskaart 2020

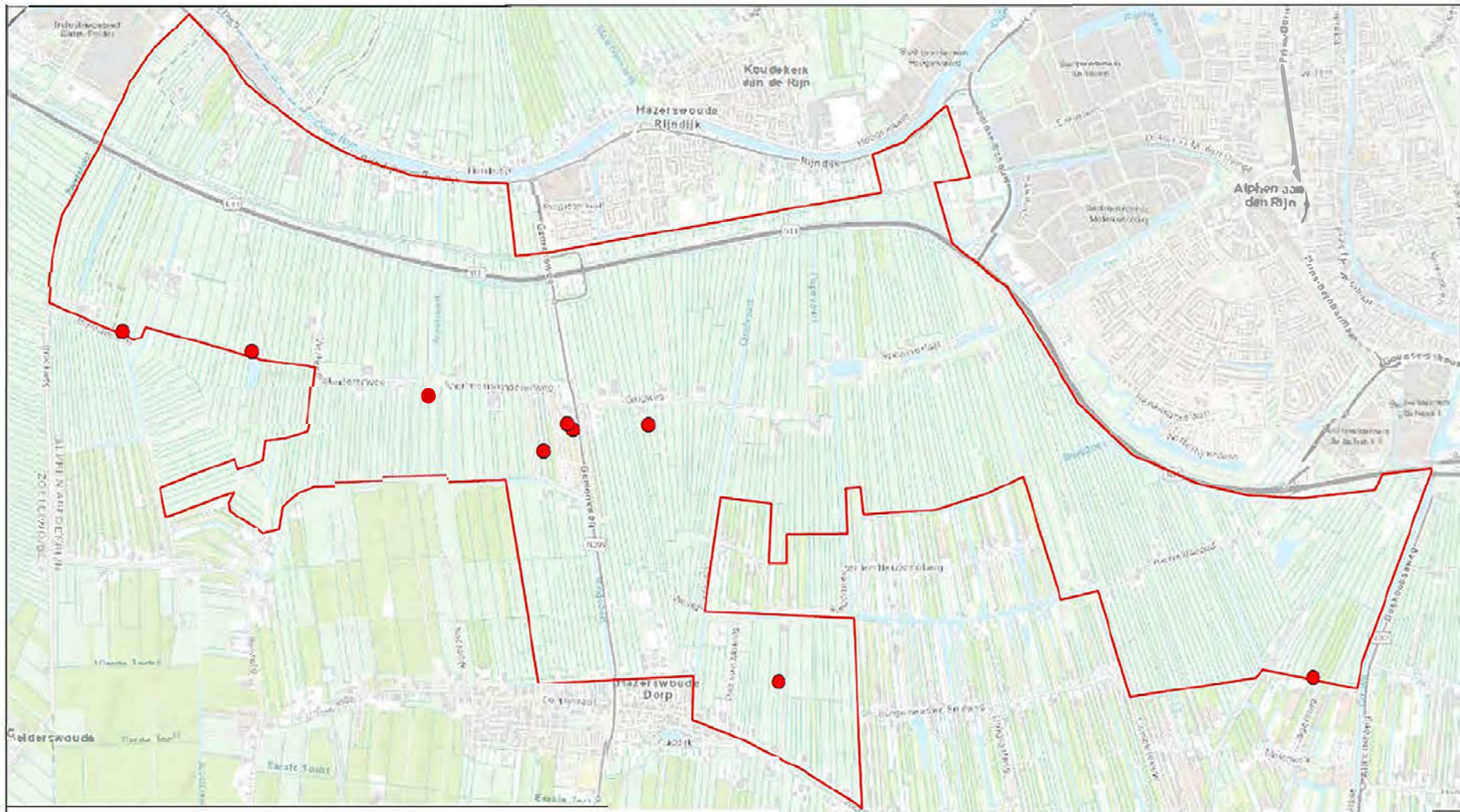
 Graspieper
 3 territoria

© Kadaster Nederland

0 2,25

Rijnland-Zuid

Verspreidingskaart 2020

 Gele kwikstaart

9 territoria

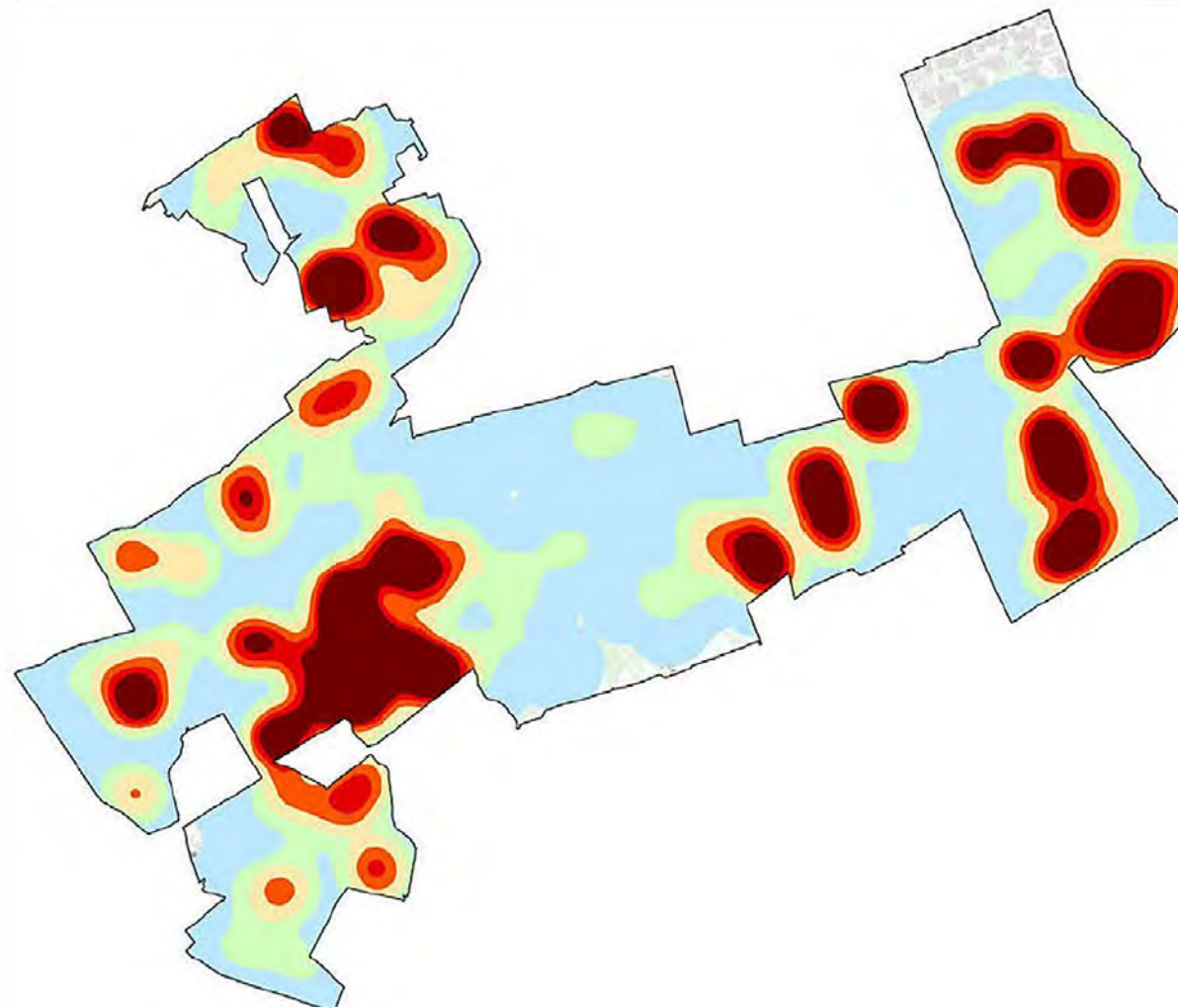

© Kadaster Nederland

Bijlage 6 Dichtheidskaarten alle soorten, steltlopers en Grutto

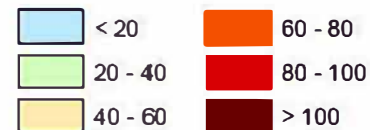

Midden Delfland

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
 Alle soorten
 Aantal territoria per 100 ha

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek en adviesbureau

© Kadaster Nederland

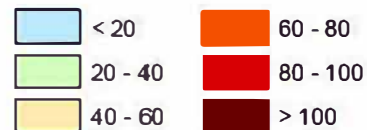

Midden Delfland

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur
Aantal territoria per 100 ha

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek en adviesbureau

© Kadaster Nederland

Midden Delfland

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
 Grutto
 Aantal territoria per 100 ha

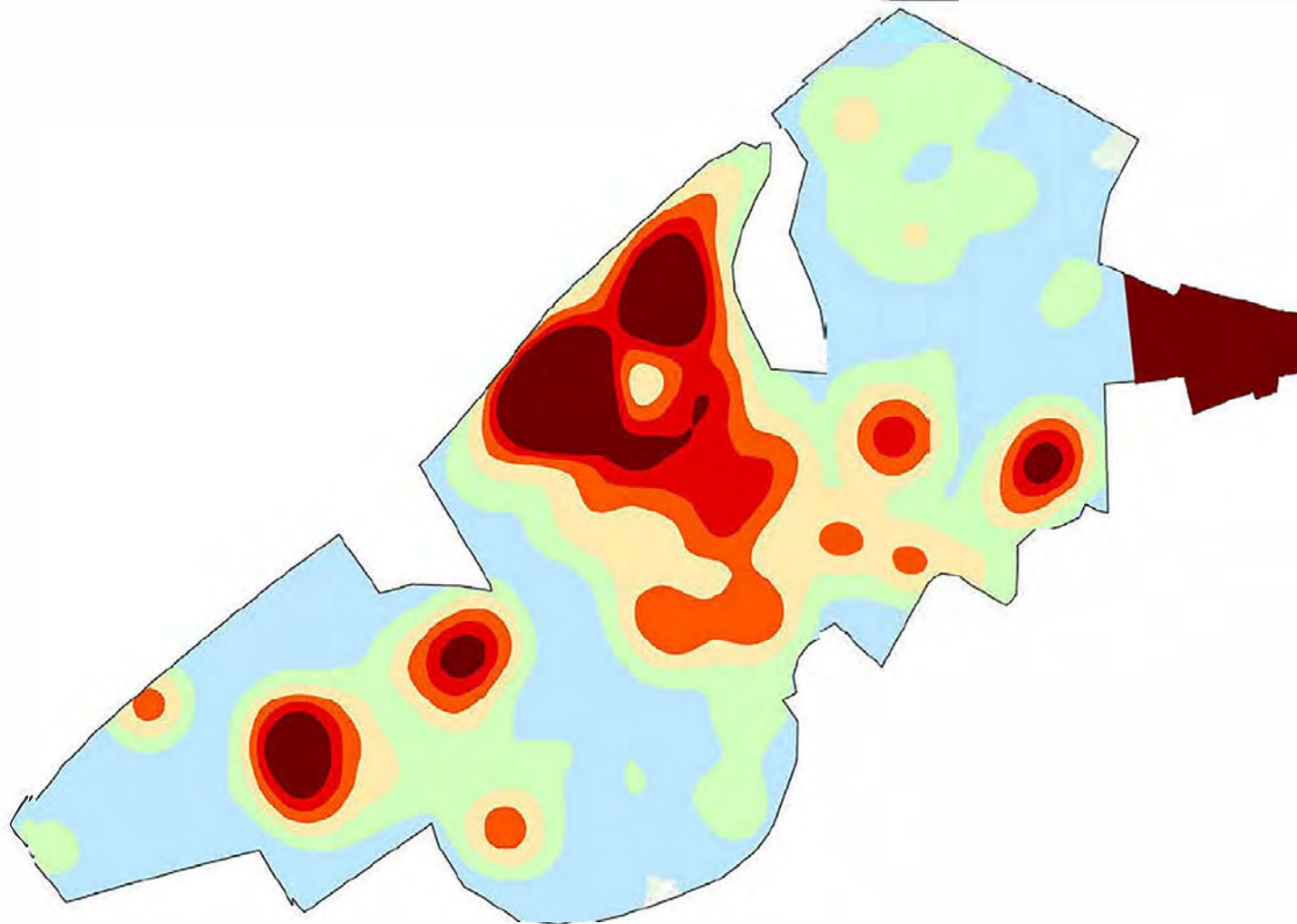
© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek en adviesbureau

0 3,75 km

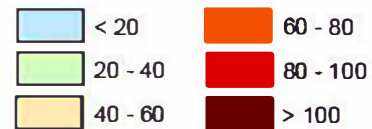

Haaglanden

Jaar : 2020

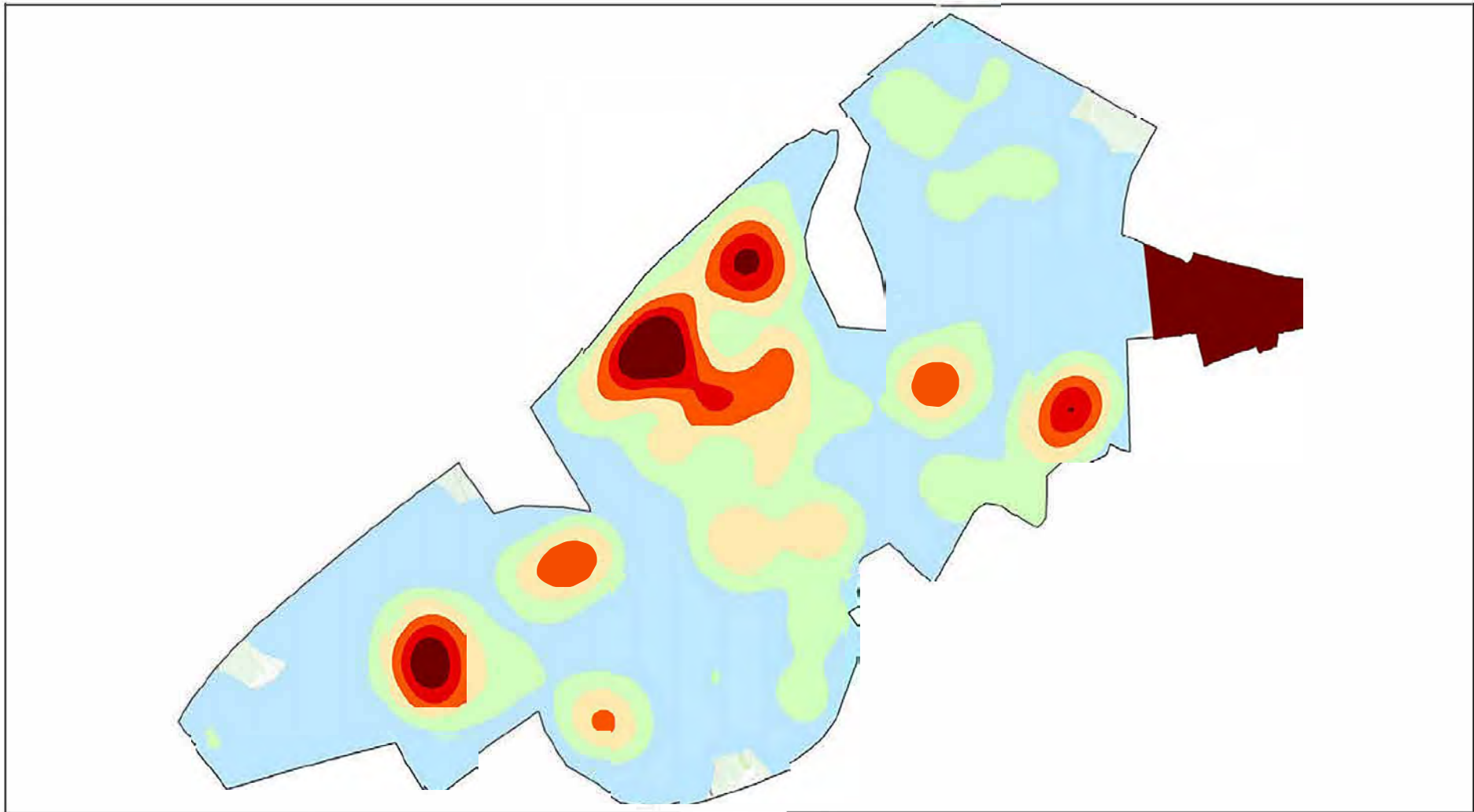
Dichtheid weidevogels
 Alle soorten
 Aantal territoria per 100 ha

Van der Goes en Groot
consulting | adviesbureau

© Kadaster Nederland

Haaglanden

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
 Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur
 Aantal territoria per 100 ha

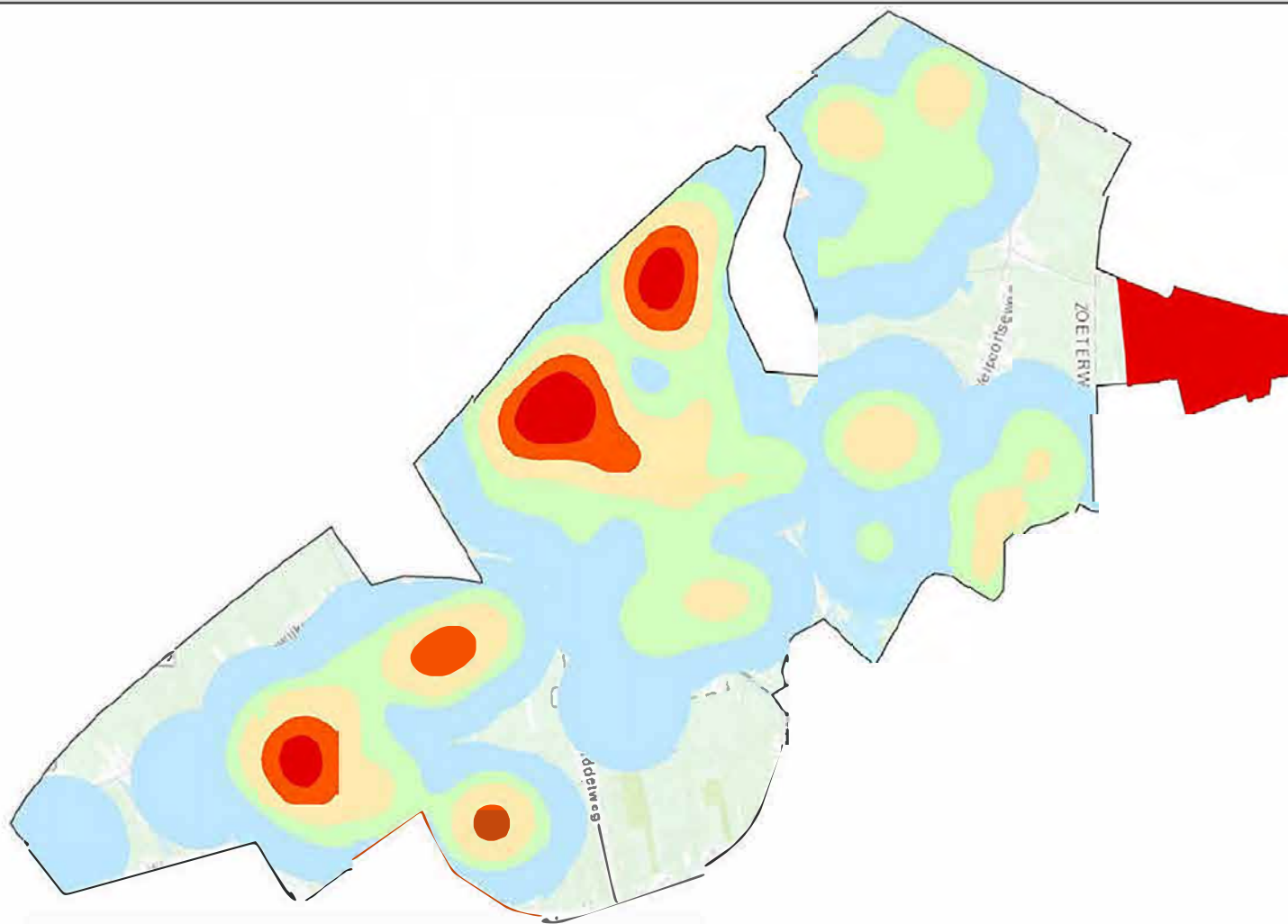

© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
 ecologisch onderzoek en adviesbureau

Haaglanden

Jaar : 2020

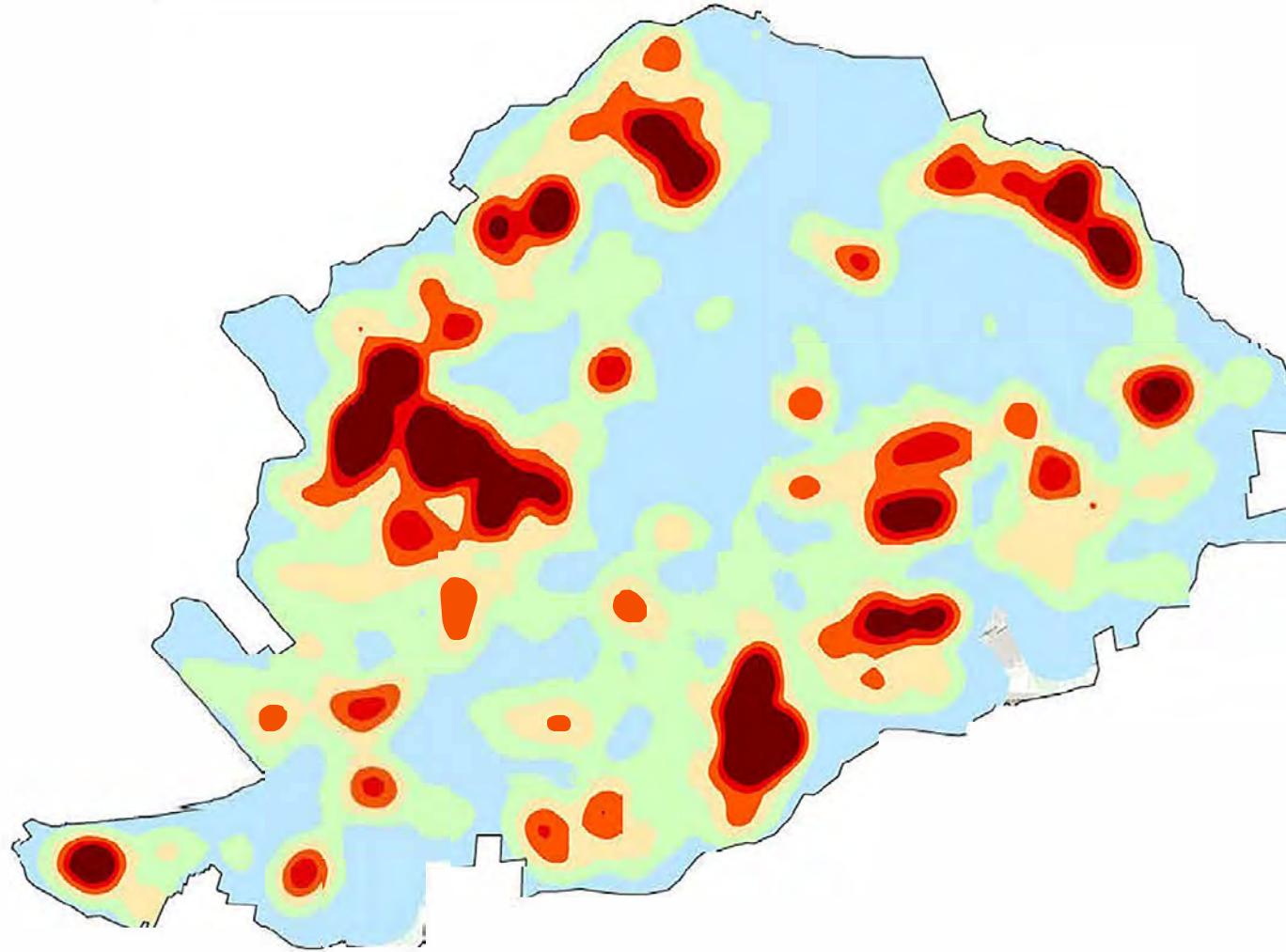
Dichtheid weidevogels
 Grutto
 Aantal territoria per 100 ha

Van der Goes en Groot
consulting in environmental and infrastructure

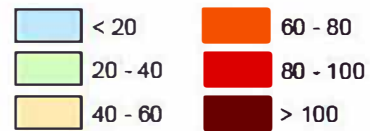
© Kadaster Nederland

Krimpenerwaard

Jaar : 2020

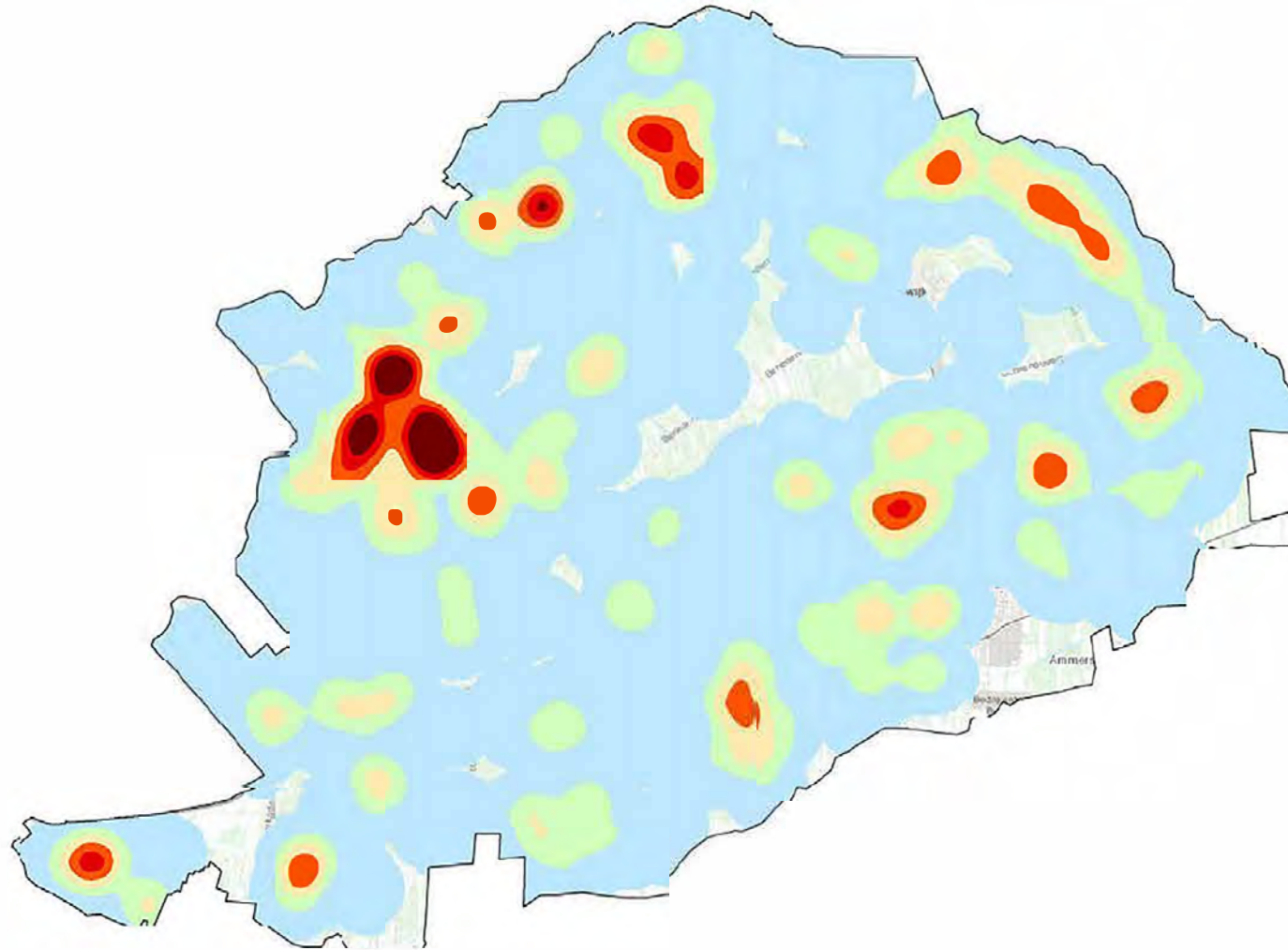
Dichtheid weidevogels
 Alle soorten
 Aantal territoria per 100 ha

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek en adviesbureau

© Kadaster Nederland

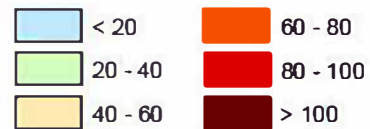

Krimpenerwaard

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
 Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur
 Aantal territoria per 100 ha

© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoek en adviesbureau

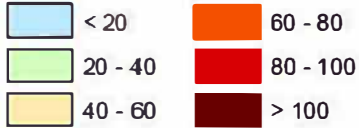

Rijnland-Zuid

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
 Alle soorten
 Aantal territoria per 100 ha

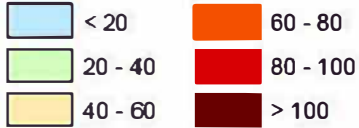

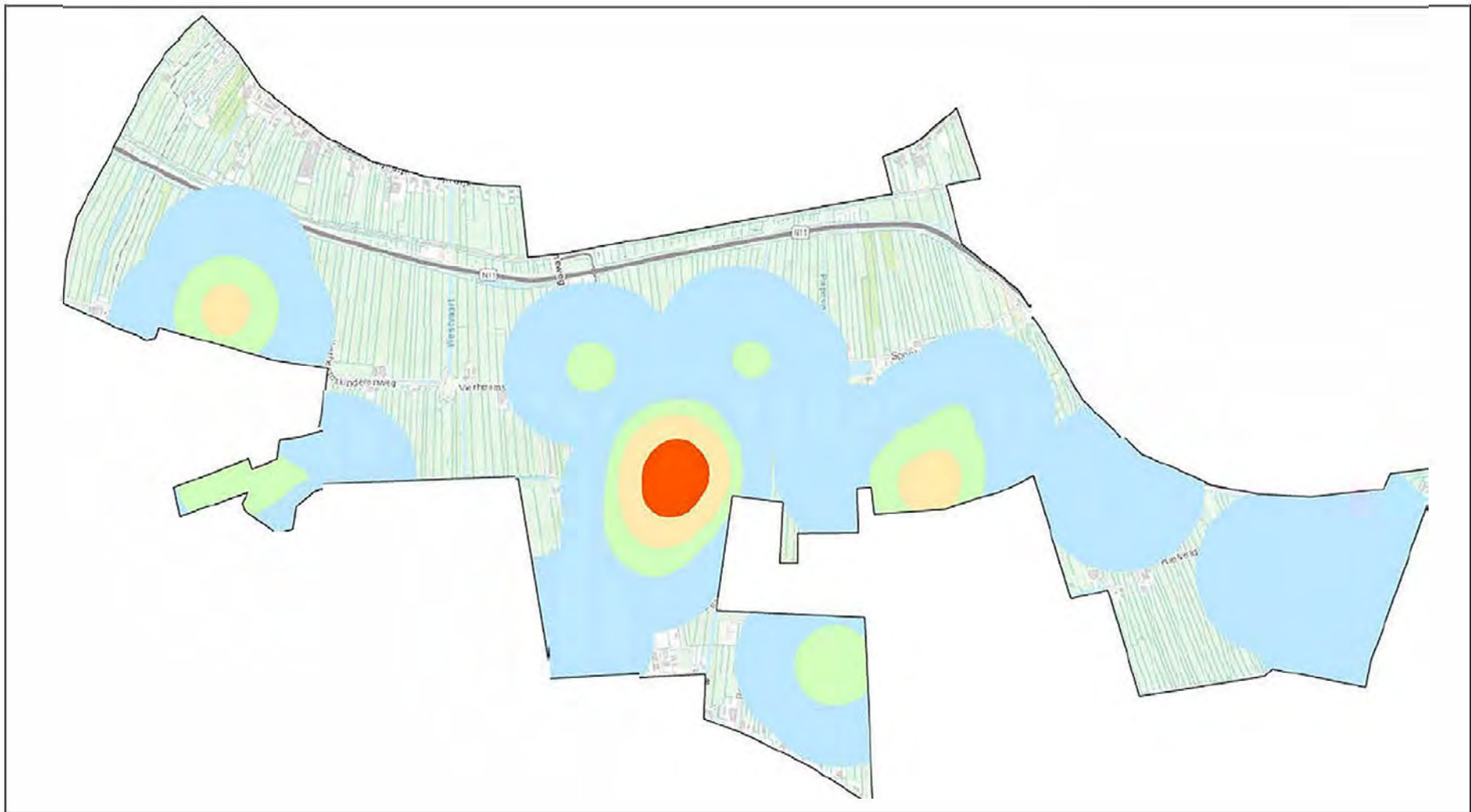

Rijnland-Zuid

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
 Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur
 Aantal territoria per 100 ha

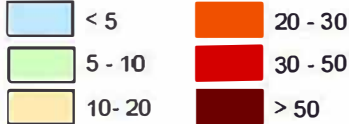

Rijnland-Zuid

Jaar : 2020

Dichtheid weidevogels
Grutto
Aantal territoria per 100 ha

© Kadaster Nederland

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Hazenkoog 35A
1822 BS Alkmaar

Bovendijk 35-G
2295 RV Kwintsheul

www.vandergoesengroot.nl documentpagina 178

Provincie Zuid - Holland

09 JAN. 2024

Datum ontvangst

Postbus 718, 6800 AS Arnhem, Nederland

Aangetakend
 Provincie Zuid-Holland
 T.a.v. Team WarmtelinQ
 Postbus 90802
 2509 LP DEN HAAG

CLASSIFICATIE	C1 - Publieke Informatie
DATUM	8 januari 2024
ONZE REFERENTIE	GFO-N-RE 24-0045
BETAALD DOOR	[REDACTED]
TELEFOON DIRECT	026 373 12 08
E-MAIL	ruimtelijkeplannen@tennet.eu
AANTAL PAGINEN	2

BETREFT Zienswijze ontwerp-PIP WarmtelinQ Rijswijk-Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiten cluster 1

Geachte heer, mevrouw,

Onlangs is bekend gemaakt dat bovengenoemd plan ter inzage ligt. Van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen maakt TenneT TSO B.V. (hierna: TenneT) bij deze graag gebruik.

Binnen de grenzen van het nu ter inzage liggende plan bevinden zich:

- de ondergrondse 150 kV hoogspanningsverbinding Voorburg-Wateringen
- de ondergrondse 150 kV hoogspanningsverbinding Voorburg-Ypenburg
- de bovengrondse 150 kV hoogspanningsverbinding Voorburg-Leiden

die in eigendom en beheer zijn van TenneT.

Algemeen over TenneT

TenneT is bij de Elektriciteitswet 1998 (de "E-wet") aangewezen als beheerder van het landelijke hoogspanningsnet van 110 kV en hoger. Het landelijke hoogspanningsnet is door het ministerie van EZK als vitale infrastructuur aangeduid. TenneT is hiemee verantwoordelijk voor een ongestoorde werking van het landelijke hoogspanningsnet.

De kerntaken van TenneT zijn het optimaal beheren, onderhouden en veiligstellen van bestaande en nieuwe ondergrondse en bovengrondse hoogspanningsverbindingen. De hoogspanningsverbindingen van TenneT zijn, zowel boven- als ondergronds, dan ook ruimtelijke relevant. Deze vitale infrastructuur moet daarom een gepaste bescherming krijgen en behouden in ruimtelijke plannen en besluiten. Het uitgangspunt hierbij is een ongestoorde ligging gedurende de gehele levensfase van de hoogspanningsverbinding.

De aanwezigheid van deze hoogspanningsverbinding kan beperkingen opleveren voor het gebruik van de gronden. Om de veiligheid van personen en goederen te waarborgen gelden er bijvoorbeeld aan te houden veiligheidsafstanden. Bovendien is het van belang dat hoogspanningsverbindingen te allen tijde bereikbaar zijn en blijven voor onderhoud, storingen en/of calamiteiten, ten behoeve van de leveringszekerheid en het zo efficiënt mogelijk gebruik kunnen maken van onze assets.

Om de gevaren zoveel mogelijk te beperken voor de medemens en om er mede op toe te kunnen zien dat er geen aantasting plaats kan vinden van het doelmatig en veilig functioneren van ondergrondse-/bovengrondse hoogspanningsverbindingen, streven wij ernaar om een juiste planologische borging te krijgen en behouden.

Het bovengenoemde plan geeft ons aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen en/of verzoeken.

Hoogspanningsverbindingen toevoegen aan het plan

In dit plan is geen rekening gehouden met de aanwezige hoogspanningsinfrastructuur van TenneT. Op onderstaande afbeelding is te zien dat verschillende hoogspanningsverbindingen van TenneT de leiding van dit plan kruist. De bijbehorende belemmerde stroken van de hoogspanningsverbindingen zijn hier nog niet aangegeven. De belemmerde strook breedte van een ondergrondse hoogspanningsverbinding is afhankelijk van het aantal kabels en de onderlinge afstand tussen de kabels. Als minimale breedte geldt 3,00 meter gerekend vanuit de buitenste hoogspanningskabels bij een open ontgraving en 5,00 meter vanuit een gestuurde boring. De belemmerde strook breedte van de bovengrondse hoogspanningsverbinding is 30,00 meter ter weerszijden van het hart van de verbinding. Wij verzoeken u de belemmerde strook breedte van deze hoogspanningsverbindingen op de verbeelding aan te geven en aan deze strook de bestemming "Leiding-Hoogspanningsverbinding" toe te kennen.

Voor uw informatie is een kaartje uit ons netbeheersysteem met de situering van onze hoogspanningsverbindingen bijgevoegd. Indien gewenst kunt u de gegevens in DWG/SHP/GBD bestanden opvragen via het e-mailadres ruimtelijkeplannen@tennet.eu.

Regels bestemmingsplan

Om de gevaren zoveel mogelijk te beperken voor de medemens en om er op toe te kunnen zien dat er geen aantasting plaats kan vinden van het doelmatig en veilig functioneren van ondergrondse/bovengrondse hoogspanningsverbindingen, streven wij ernaar om de juiste planologische borging te krijgen. Daarom verzoekt TenneT om de set regels over te nemen, zoals weergegeven in de toevoegde bijlagen (ondergrondse hoogspanningsverbindingen en bovengrondse hoogspanningsverbindingen).

Staalkaart TenneT

TenneT heeft, in samenwerking met Netbeheer Nederland, de Staalkaart "Elektriciteit en gas in het Omgevingsplan" inclusief bijbehorende voorbeeldregels opgesteld. De Staalkaart betreft een handreiking om gemeentelijke ambities in samenhang met ambities op het gebied van energievoorzieningen bij elkaar te brengen in het Omgevingsplan. Blijvend treft u de link aan waar u de Staalkaart kunt vinden: [https://www.netbeheer Nederland.nl/upload/Files/Staalkaart NBNL Elektriciteit en gas in Omgevingsplan januari 2022 241.pdf](https://www.netbeheer Nederland.nl/upload/Files/Staalkaart%20NBNL%20Elektriciteit%20en%20gas%20in%20Omgevingsplan%20januari%202022%20241.pdf)

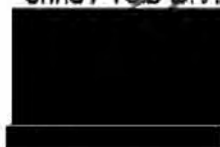
De Staalkaart is een 'levend' document en zal worden aangepast naar de kennis en ervaring die TenneT en gemeenten gaan opdoen met de Omgevingswet. TenneT nodigt uit om gebruik te maken van de Staalkaart bij het opstellen van een Omgevingsplan en vervolgens samen met u mee te denken in het op duurzame wijze opnemen van het hoogspanningsnet in Omgevingsplannen. U kunt hiervoor contact opnemen met de behandelaar van deze brief.

Heeft u nog vragen?

Heeft u vragen over de inhoud van deze brief, dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van deze brief. Eventuele correspondentie (met vermelding van onze referentie) kunt u eveneens richten aan deze persoon. TenneT ziet uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

TenneT TSO B.V.

Relatiebeheerder Ruimtelijke Plannen

Artikel **Leiding-Hoogspanning** (dubbelbestemming)

Bestemmingsomschrijving

De voor 'Leiding-Hoogspanning' bestemde gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor de aanleg, het beheer en instandhouding van een hoogspanningsleiding; met de daarbij behorende:

- a. Belemmerde strook;
- b. Voorzieningen

In geval van strijdigheid van bepalingen gaan de regels van dit artikel vóór de bepalingen die ingevolge andere artikelen op de desbetreffende gronden van toepassing zijn.

Bouwregels bouwwerken

Voor het bouwen gelden de volgende regels:

- a. op of in de in dit artikel bedoelde gronden mogen uitsluitend bouwwerken en/of gebouwen ten behoeve van de hoogspanningsverbinding worden gebouwd;
- b. Op of in de in dit artikel bedoelde gronden zijn geen gebouwen en bouwwerken toegestaan, met uitzondering van bestaande (vergunde) gebouwen en bouwwerken;
- c. indien bestaande gebouwen en/of bouwwerken worden vervangen, vernieuwd of veranderd is dit toegestaan indien de oppervlakte en hoogte niet worden vergroot en gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering.

Afwijken van de bouwregels

Met een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van het bepaalde in lid in die zin dat de in de basisbestemming(en) genoemde gebouwen of andere-bouwwerken worden gebouwd, mits:

- a. geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan het veilig, betrouwbaar en duurzaam functioneren van de betreffende hoogspanningsleiding;
- b. vooraf schriftelijk advies is verkregen van de betreffende netbeheerder.

Afwegingskader

De omgevingsvergunning kan slechts worden verleend, indien hierdoor geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan het veilig, betrouwbaar en duurzaam functioneren van de betreffende hoogspanningsverbinding.

Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

1. Het is verboden om zonder omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of werkzaamheden de volgende activiteiten uit te voeren, zulks ongeacht het bepaalde in de regels bij de andere op deze gronden van toepassing zijnde bestemmingen:
 - a. het aanbrengen en/of rooien van diepwortelende beplanting en bomen;
 - b. het wijzigen van het maaiveldniveau door ontgronding of ophoging of andere graafwerkzaamheden;
 - c. het indrijven van voorwerpen in de bodem;
 - d. het aanleggen en/of verwijderen van kabels en leidingen en de daarmee verband houdende constructies, installaties en apparatuur, anders dan ten dienste van de in lid omschreven bestemming;
 - e. het uitvoeren van groundbewerkingen, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, dieppløgen, egaliseren en aanleggen van drainage;

- f. het aanleggen, vergraven, vernieuwen of dempen van (reeds bestaande) watergangen, alsmede het verhogen of verlagen van het waterpeil;
- g. het opslaan van goederen, (brandbare)stoffen en/of materialen;
- h. het aanleggen van wegen, paden en parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere niet opneembare oppervlakteverhardingen;
- i. het aanbrengen en/of slopen van ondergrondse constructies, straatmeubilair, installaties, opstallen of apparatuur anders dan ten dienste van deze in lid omschreven bestemming;
- j. het aanleggen van zonnepanelen;

Uitzondering van de vergunningplicht

Het in lid 1. vervatte verbod is niet van toepassing op een werk, geen bouwwerk zijnde en/of werkzaamheden:

- a. die reeds in uitvoering zijn bij het van kracht worden van het plan;
- b. die verband houden met de aanleg, aanpassing of onderhoud van de betreffende hoogspanningsverbinding en de daarbij behorende voorzieningen;
- c. die vallen onder de Wet informatie-uitwisseling Boven- en Ondergrondse Netten

Voorwaarden vergunningverlening

Tot het verlenen van een omgevingsvergunning wordt eerst overgegaan, indien uit het verkregen positief schriftelijk advies van de netbeheerder is gebleken dat hierdoor de veiligheid en leveringszekerheid niet blijvend onevenredig worden geschaad.

Aan de hand daarvan kan het bevoegd gezag desgewenst voorwaarden verbinden aan de vergunning, ter bescherming van bedoelde verbinding.

Specifieke gebruikerregels

Tot een gebruik strijdig met deze bestemming als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid onder c, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht wordt in ieder geval gerekend:

- a. een gebruik dat geen rekening houdt met een ongestoorde werking van de ondergrondse hoogspanningsleiding en de risico's die ermee verbonden zijn;

Artikel Leiding-Hoogspanningsverbinding (dubbelbestemming)

1. Bestemmingsomschrijving

De voor 'Hoogspanningsverbinding' bestemde gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en) mede bestemd voor aanleg, het beheer en instandhouding van een hoogspanningsverbinding; met de daarbij behorende

- a. Masten en (veiligheids)voorzieningen

In geval van strijdigheid van bepalingen gaan de regels van dit artikel vóór de bepalingen die ingevolge andere artikelen op de desbetreffende gronden van toepassing zijn.

2. Bouwregels ~~bouwwerken~~

Voor het bouwen gelden de volgende regels:

- a. op of in de in dit artikel bedoelde gronden mogen uitsluitend bouwwerken ten behoeve van de hoogspanningsverbinding worden gebouwd;
- b. Op of in de in dit artikel bedoelde gronden zijn geen gebouwen en bouwwerken toegestaan, met uitzondering van bestaande (vergunde) gebouwen en bouwwerken;
- c. indien bestaande gebouwen en/of bouwwerken worden vervangen, vernieuwd of veranderd is dit toegestaan indien de oppervlakte en hoogte niet worden vergroot en gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering.

3. Afwijken van de bouwregels

Met een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van het bepaalde in lid in die zin dat de in de basisbestemming(en) genoemde gebouwen of andere-bouwwerken worden gebouwd, mits:

- a. geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan het veilig, betrouwbaar en duurzaam functioneren van de betreffende hoogspanningsleiding;
- b. vooraf positief schriftelijk advies is verkregen van de betreffende netbeheerder.

Afwegingskader

De omgevingsvergunning kan slechts worden verleend, indien hierdoor geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan het veilig, betrouwbaar en duurzaam functioneren van de betreffende hoogspanningsverbinding.

4. Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

4.1 Het is verboden om zonder, op of in de lid 1 bedoelde gronden, een omgevingsvergunning de volgende werken, geen bouwwerk zijnde, en werkzaamheden uit te voeren:

- a. het aanbrengen en/of rooien van opgaande beplanting en bomen;
- b. het wijzigen van maaiveld- of weghoogte niveau door ontgroning, ophoging of andere graafwerkzaamheden;
- c. het aanleggen, vergraven, vernieuwen of dempen van (reeds bestaande) watergangen, alsmede het verhogen of verlagen van het waterpeil;
- d. het opslaan van goederen, (brandbare)stoffen en/of materialen;
- e. het aanleggen en/of slopen van bovengrondse opstallen, constructies, straatmeubilair, installaties of apparatuur anders dan ten dienste van deze in lid omschreven bestemming;
- f. het aanleggen, verbreden, of verharderen van wegen, paden, banen of parkeergelegenheden;

- g. het aanleggen van zonneparken

4.2 Uitzondering van de vergunningplicht

Het verbod in lid 4.1 is niet van toepassing op werken, geen bouwwerken zijnde en/of werkzaamheden die:

- a. reeds in uitvoering zijn bij het van kracht worden van het plan;
- b. verband houden met de aanleg, aanpassing of onderhoud van de betreffende hoogspanningsverbinding en de daarbij horende voorzieningen;
- c. het onderhoud en beheer hetgeen krachtens de onderliggende bestemming is toegestaan.

Voorwaarden vergunningverlening

Tot het verlenen van een omgevingsvergunning wordt eerst overgegaan, indien uit het verkregen positief schriftelijk advies van de netbeheerder is gebleken dat hierdoor de veiligheid en levenszekerheid niet blijvend onevenredig kan worden geschaad.

Aan de hand daarvan kan het bevoegd gezag desgewenst voorwaarden verbinden aan de vergunning, ter bescherming van bedoelde verbinding.

Afwegingskader

De omgevingsvergunning kan slechts worden verleend indien:

- a. hierdoor geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan het veilig, betrouwbaar en duurzaam functioneren van de betreffende hoogspanningsleiding.
- b. vooraf schriftelijk advies is verkregen van de betreffende netbeheerder.

Specifieke gebruiksregels

Tot een gebruik strijdig met deze bestemming als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid onder c, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht wordt in ieder geval gerekend:

- a. een gebruik dat geen rekening houdt met een ongestoorde werking van de bovengrondse hoogspanningsleiding en de risico's die ermee verbonden zijn;

Den Haag

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Datum
1 februari 2024

Onderwerp
WarmtelinQ Rijswijk – Leiden: zienswijze Den Haag op het Ontwerp
PIP en de Ontwerp MER

Uw brief van
1-12-2023
Uw kenmerk
PZH-2023-842660195/ DOS-2019-
0003044
Ons kenmerk
DSB/10688719
Contactpersoon
[REDACTED]
Dienst
Stadsbeheer
Afdeling
Opdrachtgeving
Telefoonnummer
14 070

Geacht college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland,

Op 1 december 2023 heeft u een brief gestuurd met kenmerk PZH-2023-842660195-DOS-2019-0003044 waarin wordt vermeld dat Gedeputeerde Staten op 14 november 2023 het ontwerp-inpassingsplan “WarmtelinQ Rijswijk-Leiden en aanlandlocatie” en de MER vastgesteld en vrijgegeven heeft voor de terinzagelegging, samen met de ontwerpbesluiten op de aangevraagde vergunningen in cluster 1. Het Ontwerp Provinciaal inpassingsplan en de Ontwerp milieueffectrapportage inclusief alle bijbehorende onderliggende documenten in het kader van de ruimtelijke inpassing van de warmtetransportleiding WarmtelinQ Rijswijk – Leiden zijn van 8 december 2023 tot en met 18 januari 2024 ter inzage gelegd.

Met deze brief maakt Den Haag een zienswijze kenbaar. Op 18 januari 2024 heeft het college reeds een pro forma zienswijze bij u ingediend. Het college verzocht daarin om een verlenging van de periode voor het indienen van de gronden voor de zienswijze van uiterlijk 18 januari 2024 naar uiterlijk 1 februari 2024, zodat de gemeenteraad in de gelegenheid was in te stemmen met de zienswijze. Hartelijk dank voor uw medewerking hierin.

Onze zienswijze gaat over de volgende punten:

- Planning van de terinzagelegging tijdens het kerstreces
- Keuze voor het voorkeursalternatief voor het tracé
- Interferentie met gebiedsontwikkeling Spoorlaankavel, GAVI-kavel en Henri Faasdreef
- Geen belemmeringen voor lokale bronnen (inclusief lagere temperatuur bronnen) en coöperatieve initiatieven
- Groenbehoud/ecologie
- Voorkomen overlast als gevolg van werkzaamheden
- Duidelijke informatie en nadeelcompensatie voor ondernemers en bewoners
- Formulering van de planregels
- Structuur van de MER
- Redactionele adviezen

Planning van de terinzagelegging tijdens het kerstreces

De terinzageleggingstermijn van de stukken is gepland van 8 december 2023 t/m 18 januari 2024. Den Haag waardeert het niet dat de provincie deze zienswijzeperiode zodanig heeft gepland dat het kerstreces erbinnen valt. Dit omdat het bestuurlijk proces om te komen tot een zienswijze nu nog moeilijker wordt. Dit is niet acceptabel voor de gemeente maar ook niet voor bewoners en bedrijven in Den Haag, en voor het betrekken van de gemeenteraad van Den Haag bij het instemmen van de gemeentelijke zienswijze omdat dit onmogelijk vóór het einde van de terinzagelegging, en hierdoor een pro forma zienswijze nodig is. Den Haag zag liever dat op voorhand de terinzageleggingstermijn voor iedereen langer zou zijn dan 6 weken en rekening gehouden werd met een Kerstreces.

De keuze voor het voorkeursalternatief voor het tracé

Gelet op het collegebesluit (zie [RIS314694](#); 16 maart 2023) heeft het college binnen de voorliggende varianten de volgende voorkeur uitgesproken:

- Bundel zo veel mogelijk met de rijksweginfrastructuur A4 en A12 om overlast in verkeer en groen /ecologie in de wijken te verminderen (dus: variant 2b en 2c in Ypenburg en 2d en 2k in Leidschenveen).
- Ontzie de GAVI-kavel, zodat het ontwikkelpotentieel behouden blijft (dus: variant 2A in Ypenburg).
- Indien variant 2 in Leidschenveen technisch niet haalbaar blijkt kan er wat betreft het college worden teruggevallen op de Loire-subvariant of op variant 1 (Tiber en Oude Middenweg).

In het Ontwerp-PIP (H4; paragraaf 4.2.1.2) wordt het voorkeursalternatief onderbouwd met de volgende uitleg, citaat: *"De tracévariant 2 langs de A4 en de waterkering heeft de voorkeur van de gemeente Den Haag, gelet op groen(behoud), een beschermingszone vanwege de warmteleiding die (toekomstige) gebiedsontwikkelingen kan beperken en tijdelijke (verkeers)overlast die in deze variant minder is voor omwonenden en ondernemers. Bij tracévariant 2 kan de waterveiligheid echter onvoldoende worden geborgd omdat het tracé van de warmteleiding langs het ADO-stadion en de noordkant van het bedrijventerrein Forepark, vervolgens parallel, dat wil zeggen in de lengterichting, in de waterkering van het Hoogheemraadschap van Delfland (HHD) zou komen te liggen. Voor verschuiving van het tracé buiten deze zone is onvoldoende ruimte.*

Een dergelijke parallellegging is in strijd met de beleidsregel Medegebruik Waterkering van HHD (paragraaf 9.2, onderdelen 6 en 9) en met de NEN 3651 (paragraaf 7.3.3). De beleidsregel van HHD beoogt risico's voor waterkeringen, bijvoorbeeld door uitspoelingsgevaar bij een leidingbreuk te voorkomen. Afwijking van deze beleidsregel is alleen in uitzonderlijke omstandigheden mogelijk, namelijk als er grote maatschappelijke belangen spelen en er geen alternatieven zijn. Aangezien er in dit geval een tracé mogelijk is waarin de parallel-legging kan worden voorkomen (tracévariant 1), is een afwijking van dit beleid vanuit oogpunt van waterveiligheid voor HHD niet acceptabel. Bij dit oordeel speelt ook mee dat de in de NEN 3651, par. 7.3.3 genoemde afwijkingsmogelijkheid niet geldt voor dit type (vloeistof-)leidingen, vanwege de afmetingen en de druk.

Om de waterveiligheid bij parallellegging afdoende te kunnen borgen, zou een waterkering vervangende constructie kunnen worden gerealiseerd, bestaande uit het aanbrengen van zware en diepe damwanden van circa 15 meter diep over de lengte van de waterkering. Deze damwandconstructie levert echter een blijvende verslechtering van de waterkering op (ten opzichte van de huidige situatie), zowel voor het beheer als voor de toetsing. Ook zijn de maatschappelijke beheer- en onderhoudskosten van deze tracédelen onevenredig veel hoger." (einde citaat).

Den Haag begrijpt dat keuzes worden gemaakt t.a.v. bepaalde belangen zoals maatschappelijke kosten, niet afwijken van een beleidsregel 'Medegebruik waterkering' en technische uitdagingen. Opgemerkt kan echter worden dat de kansen op een breuk van zowel een leiding als van een waterkering zeer klein zijn. Uiteindelijk is de vraag hoe groot de risico's zijn en welke risico's acceptabel en beheersbaar zijn. De onderbouwing van de keuze van het voorkeursalternatief door het college van GS van PZH en WTS B.V. is helder en duidelijk en de belangenafweging is te volgen. Een tracévariant langs de A4 voor de wijken Ypenburg en Leidschenveen vindt het college van burgemeester en wethouders van gemeente Den Haag nog steeds wenselijk gelet op het belang van groen (behoud), een beschermingszone vanwege de warmteleiding die (toekomstige) gebiedsontwikkelingen kan beperken en tijdelijke (verkeers)overlast die in de A4 variant minder is voor omwonenden en ondernemers. Door een parallellegging aan de A4 wordt bovendien interferentie met gebiedsontwikkelingen op het GAVI-kavel en de Henri Faasdreef vermeden.

De komst van WarmtelinQ Rijswijk-Leiden leidt ertoe dat er in de gebruiksfase van de leiding, na het vaststellen van het PIP en aanleg van deze leiding, een belemmeringenstrook door het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg zal lopen die beperkingen en of voorwaarden oplegt voor o.a. medegebruik van deze belemmeringenstrook. Toekomstige door de gemeente gewenste ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld gebiedsontwikkeling, wegen of kabels & leidingen zullen hierdoor niet persé onmogelijk worden gemaakt maar waarschijnlijk wel bemoeilijkt worden indien er knelpunten ontstaan op bijvoorbeeld het vlak van externe veiligheid of toegankelijkheid van de leidingen. Het leidt in dat geval tot benodigde afstemming met WTS B.V, en er zullen wellicht aanpassingen in plannen nodig zijn die tot meerkosten of een langere realisatietijd zullen leiden. Indien zich in de toekomst dergelijke situaties zullen voordoen vragen wij om goede en effectieve afstemming en samenwerking.

Interferentie met gebiedsontwikkeling Spoorlaankavel, GAVI-kavel en Henri Faasdreef *Spoorlaankavel - Invloed op de komst van geothermie*

In het eerdere gemeentelijke advies op de concept NRD (RIS 312703) en de eerdere gemeentelijke vooroverlegreactie ([RIS316000](#)) op het Voorontwerp PIP heeft het college aangegeven dat de komst van WarmtelinQ Rijswijk – Leiden de ontwikkeling van lokale bronnen voor hernieuwbare warmte niet mag schaden, laat staan onmogelijk mag maken. In Ypenburg betreft het in ieder geval de komst van een geothermiebron. WarmtelinQ Rijswijk-Leiden moet de businesscase van lokale bronnen zoals geothermie ondersteunen en niet verslechteren. We zijn met alle betrokken partijen tot goede afspraken gekomen over de precieze, adequate ruimtelijke inpassing van de toekomstige geothermiebron en WarmtelinQ, de bijbehorende voorzieningen, het vereiste groen en de ruimte voor waterberging op de Spoorlaankavel. Den Haag vertrouwt erop dat deze afspraken uiteindelijk op adequate wijze zullen worden uitgevoerd.

GAVI-kavel

De GAVI-kavel is een belangrijk ontwikkelgebied voor de gemeente Den Haag. De ruimteclaim die WarmtelinQ Rijswijk – Leiden op deze kavel legt dient om die reden zo klein mogelijk te zijn. Een uiterst zorgvuldig inpassing is daarom geboden, wat betekent dat werkstroken minimaal moeten zijn maar ook de beschermingszone. Zie de paragraaf 'groenbehoud/ ecologie' voor de relatie tussen het herinrichtingplan groen voor WarmtelinQ en de huidige en toekomstige situatie van het groen op de GAVI-kavel.

Henri Faasdreef

In de eerdere gemeentelijke vooroverlegreactie ([RIS316000](#)) op het Voorontwerp PIP gaf het college aan dat de aanlegfase van WarmtelinQ Rijswijk-Leiden de ontwikkelingen van voorzieningen op het gebied van wonen en maatschappelijke ondersteuning door de gemeente op de kavel aan de Henri

Faasdreef niet in de weg mag staan of vertragen. De structurele aanwezigheid van de leidingen en de belemmerende strook als gevolg van de komst van WarmtelinQ in de gebruiksfase mag het ontwikkelpotentieel niet verkleinen of vertragen. In het najaar van 2023 heeft veel overleg over de uit te voeren aanlegwerkzaamheden plaatsgevonden vanwege een besluit over de gebiedsontwikkeling aldaar ([RIS316365](#); 29 september 2023; nieuwe woonwagenlocatie). Na enige aanpassing van de precieze ligging van de werkstroken is een modus gevonden waarbij de plannen van de gemeente niet in de weg worden gezeten. Den Haag vertrouwt erop dat deze afspraken uiteindelijk op adequate wijze zullen worden uitgevoerd.

Groenbehoud/ecologie

Graag brengen wij onder de aandacht dat onze stedelijke groene hoofdstructuren en ecologische verbindingzones worden geraakt door het leidingentracé in dit project (zie [ARCGIS viewer](#)). Den Haag is bezorgd over het grote aantal te kappen bomen dat in het plan-MER indicatief is aangeduid (blz. 166/167). Dit is onwenselijk. Optimalisaties, om bomen te sparen, dienen gevonden te worden in:

- De breedte van de voorziene werkstroken. Door de hoeveelheid ruimte voor de aanleg zoveel als mogelijk te verkleinen kan kap of verplaatsing van bomen worden vermeden.
- Detailontwerp en wijziging van aanlegtechnieken. Bij het in detail ontwerpen van het tracé dient goed gekeken te worden of met bepaalde ingrepen of wijzigingen bomen toch behouden kunnen blijven. Hiervoor doen we als gemeente al actief suggesties.
- Veranderde ligging.

Specifiek langs het GAVI-kavel, naast het Valutapad, heeft zich een gebied met natuur ontwikkeld met ecologische waarde. Dit behoort niet tot de ecologische zone maar door aanlegwerkzaamheden van de leiding wordt een deel van deze natuur geraakt. De ecologische waarde van dit gebied, dat als een moeras- of broekbos wordt beschouwd, is uniek. Het is een altijd nat en soms overstroomd bos dat wordt onderzocht om de specifieke planten- en diersoorten te identificeren. In de BoomEffectAnalyse uitgevoerd voor de aanvraag van een kapvergunning (kenmerk 202328522), ontbreekt een vegetatiekundige beoordeling van dit gebied. De analyse stelt voor om bomen op terpen te planten (zie pagina 62 van de BEA), wat de natuurlijke kenmerken van het gebied ingrijpend zou veranderen. Dit doet geen recht aan de ecologische kenmerken van het gebied en is daarom niet geschikt als compensatie.

De gemeente Den Haag heeft op 12 december 2023 het ontwerpbestemmingsplan 'Ypenburg A12 zone' vastgesteld. In dit bestemmingsplan is een groenzone bestemd (bekend in diverse plannen als de Ypenburg ecologische zone) daar waar een boring onder de A12 is gepland (van GAVI-kavel naar Tiber). Gelet op het collegebesluit (zie [RIS314694](#); 16 maart 2023) heeft het college mede daarom de voorkeur dat het leidingen tracé parallel gaat lopen aan de A4 om de impact op groen op het GAVI-kavel te minimaliseren. Een nota van uitgangspunten is momenteel in voorbereiding voor de gebiedsontwikkeling van de Gavi-kavel.

In paragraaf 3.2.1.2 (inpassingsplan) en de paragrafen daarvoor wordt uitgelicht hoe belangrijk 'groen' voor de provincie is. De conclusie van de omgevingsvisie Zuid-Holland (paragraaf 3.2.1.2) luidt, citaat:... Hierin is de gezamenlijke opgave om zowel binnen als buiten de stad te versterken en de samenhang tussen de verschillende groene ruimtes te vergroten". Wij willen de provincie graag uitnodigen voor een gesprek om met elkaar te bespreken hoe deze gezamenlijke opgave wordt ingevuld. Zoals opgemerkt vindt de gemeente het aantasten van ecologisch waardevol groen zeer ongewenst is.

Overlast als gevolg van werkzaamheden

Overlast voor omwonenden en ondernemers (blz. 273-294; paragraaf 11.4.2 omgevingshinder - projectMER)

De aanleg van WarmtelinQ Rijswijk – Leiden zal heel wat hinder en ongemak voor bewoners en bedrijven in Leidschenveen-Ypenburg teweegbrengen. Het gaat daarbij (wellicht) om geluid, trillingen, licht, bouwverkeer en uitzicht. Bij de aanleg van een groot infrastructureel werk als WarmtelinQ is dat niet geheel te vermijden. Wel vragen we om bewoners en ondernemers tijdig van tevoren en uitgebreid te informeren over wanneer werkzaamheden in hun omgeving zullen plaatsvinden, en wat zij daarbij kunnen verwachten. Bij de communicatieactiviteiten door WTS B.V. tijdens de aanleg van WarmtelinQ Vlaardingen – Den Haag hebben we hierbij tot nu toe goede ervaringen opgedaan. Ondernemers in het gebied zouden intensief gewezen moeten worden op de mogelijkheden voor nadeelcompensatie, en waar nodig begeleid worden bij het starten van hun aanvraag hiertoe.

Verkeershinder (blz. 287 - projectMER; paragraaf 11.4.2.4)

Den Haag acht het van belang dat de verkeershinder bij de aanleg van WarmtelinQ als gevolg van het openbreken of afsluiten van wegen en tramrails, maar ook als later de warmtetransportleiding moet worden beheerd of hersteld, tot een minimum wordt beperkt. Percelen en terreinen van bedrijven dienen bereikbaar te blijven. In de afgelopen maanden zijn de aanvankelijke plannen voor de aanleg mede na overleg met de gemeente op een aantal locaties verbeterd waardoor de bereikbaarheid is bevorderd. Speciale aandacht verdient nog wel de situatie voor de Oude Middenweg. In de projectMER wordt dit knelpunt niet specifiek beoordeeld. Wij vragen om secure, gedetailleerde planvoorbereiding aldaar zodat bedrijven zo goed mogelijk bereikbaar blijven, sluisverkeer door de (woon)buurt wordt voorkomen en omrijroutes zo min mogelijk nodig zijn.

Ontwerp-PIP en formulering van de planregels

De gemeente Den Haag heeft kennisgenomen van het Ontwerp provinciaal inpassingsplan WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie (Ontwerp PIP) en daartegen wordt onderstaande zienswijze ingebracht:

- De gemeente Den Haag heeft op 12 december 2023 het ontwerpbestemmingsplan 'Ypenburg A12 zone' vastgesteld en ter inzage gelegd van 22 december 2023 tot en met 1 februari 2024 ([zie RJS317344](#) en [planviewer](#)). In de toelichting, paragraaf 1.4, moet dit worden aangepast. De informatie in paragraaf 1.4 is namelijk verouderd.
- In artikel 8.2 (bouwregels) van het Ontwerp PIP is de planregel opgenomen, citaat: "*De warmtetransportleidingen worden binnen de beschermingszone gerealiseerd en liggen minimaal 4 meter uit de grens van de bestemming 'Leiding - Warmtetransportleiding'*". In de planregel had moeten worden opgenomen dat de ondergrondse warmtetransportleidingen binnen de hiervoor op de verbeelding aangegeven bestemming moeten worden gerealiseerd (in plaats van binnen de beschermingszone). De voorwaarde dat de warmtetransportleidingen minimaal 4 meter uit de grens van de bestemming 'Leiding-Warmtetransportleiding' moet liggen is verwarrend omdat je die regel zo zou kunnen uitleggen dat de leidingen buiten het tracé van deze dubbelbestemming zouden moeten liggen. Bovendien biedt een afstand van 4 meter uit de grens, uitgaande van een ligging binnen de bestemming, geen enkele flexibiliteit op plekken waar de bestemming Leiding-Warmtetransportleiding maar een breedte heeft van ca. 9 m. De leiding zal dan binnen de bestemming aan beide zijden 4 meter uit de bestemmingsgrens moeten liggen, waardoor de positionering van de leiding volledig geconditioneerd wordt (en er onvoldoende ruimte is om daar, als dat van toepassing mocht zijn, twee leidingen naast elkaar te leggen).

Gelet hierop wordt voorgesteld om deze planregel te herformuleren. Een optie is conform het onherroepelijke PIP Vlaardingen-Den Haag, te weten: "*De hartlijn van*

de warmtetransportleiding wordt gerealiseerd ter plaatse van de aanduiding hartlijn 'Leiding - Warmtetransportleiding' dan wel binnen een afstand van 1 meter uit deze aanduiding". Overigens dient bij het overnemen van deze optie de hartlijn van de warmtetransportleiding dan nog wel bij de vaststelling op de verbeelding te worden opgenomen. Ter aanvulling van de bouwregels wordt in overweging gegeven om hieraan nog toe te voegen dat er uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, ten behoeve van de in lid 1 genoemde bestemming mogen worden gebouwd.

- De breedte van de strook volgt uit de verbeelding zoals opgenomen in Ruimtelijke plannen. Daaruit blijkt dat de bestemming leiding soms een breedte heeft van ca. 9 meter en soms van ca. 15 meter. Een breedte van 15 meter is fors. Voor de GAVI-kavel en het TNO-terrein geldt deze ruime bestemmingslegging. Dat betekent dat voor bouwontwikkelingen ten behoeve van de onderliggende bestemmingen binnen de strook van de leiding altijd een afwijking (vrijstelling) nodig is. In het Ontwerp PIP is ten onrechte geen afwijkingsbevoegdheid om te kunnen bouwen overeenkomstig de onderliggende bestemmingen opgenomen.

Daarom wordt voorgesteld:

Voeg artikel 8.3 toe aan de planregels (de planregels springen in het Ontwerp PIP van 8.2 direct naar 8.4) en neem daarin op dat het bevoegd gezag bij omgevingsvergunning kan afwijken van de bouwregels als bedoeld onder 8.2 (onder a en b als dat van toepassing is) voor het bouwen overeenkomstig de andere daar voorkomende bestemmingen, indien het leidingbelang niet onevenredig wordt geschaad en vooraf schriftelijk advies is ingewonnen bij de betrokken leidingbeheerder(s).

Structuur van de O-MER

In de ontwerp MER wordt in het algemeen aangegeven dat in het geval van negatieve milieueffecten mitigerende maatregelen genomen zullen moeten worden. Graag zien we aangegeven om welke mitigerende maatregelen het in die gevallen gaat, en welke positieve effecten deze maatregelen naar verwachting zullen hebben (tot welke verandering in scores op milieueffecten het naar verwachting zal leiden).

De beoordelingen in de MER zijn vaak kwalitatief van aard: het gaat om scores, en daarbinnen vaak relatieve scores. Vaak zijn deze scores onderbouwd in één van de onderliggende documenten. In de gevallen waarin geen inhoud uit een onderliggend document aan de score ten grondslag ligt zien we graag nader beschreven hoe tot de betreffende scores is gekomen.

Een aantal van de adviezen van de commissie meer op de NRD zijn wel overgenomen, maar een aantal ook niet. Het belangrijkste advies dat niet is overgenomen gaat dat op basis van de milieueffecten de mogelijke alternatieven om de warmtelevering te verduurzamen te onderzoeken. Er is wel naar alternatieven gekeken en die zijn onderzocht, maar dit is gedaan op andere criteria, zoals haalbaarheid (financieel), duurzaam warmtegebruik, waarborgen van leveringszekerheid en toepasbaarheid in stedelijk gebied. Onduidelijk is het verder of dit in een eerder stadium wel gekeken naar de milieueffecten van de verschillende alternatieven. We zien graag een puntsgewijze reactie op adviezen van de commissie mer tegemoet met een verklaring waarom een aantal adviezen wel of niet zijn overgenomen.

Hoewel er wel een BoomEffectAnalyse (BEA) gemaakt is, is deze niet bij de stukken van de ontwerp PIP en ontwerp MER gevoegd. De BEA is echter relevante informatie om de effecten van de uitvoering voor de bomen duidelijk te maken, alsmede om de onderzoeken naar de haalbaarheid van alternatieven te kunnen beoordelen.

Redactionele adviezen

- De planMER heet Milieueffectrapportage fase 1 en de projectMER Milieueffectrapportage Fase 2. Dit wordt pas in MER fase 2 in de samenvatting uitgelegd en wij stellen daarom voor om het dit eerder in het document aan te geven.
- Grote delen van de planMER komen geheel terug in de project MER. Het eerste deel van de projectMER is bijna identiek aan het eerste deel van de planMER, met hier en daar kleine verschillen? Dit maakt de projectMER onnodig lijvig en ingewikkeld.
- Onder paragraaf 8.1 Ontwerp-PIP (de bestemmingsomschrijving) is het volgende citaat optie b? Citaat: *“Een en ander met de bijbehorende bouwwerken, geen gebouwen zijnde, en bijbehorende voorzieningen”*.

In onze zienswijze zijn we ingegaan op de zaken die voor Den Haag belangrijk zijn. We hechten veel waarde aan een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van het project waarbij zo goed mogelijk tegemoet wordt gekomen aan de belangen van onze bewoners en ondernemers en maakten daarom graag gebruik van deze mogelijkheid die u ons bood. We zijn benieuwd naar uw reactie.

Het college van burgemeester en wethouders, mede namens de publieksrechtelijke rechtspersoon gemeente Den Haag en de raad van de gemeente Den Haag.
de secretaris de burgemeester

Ilma Merx

Jan van Zanen

Provincie Zuid - Holland

16 JAN. 2024

Datum ontvangst

Leidschendam, 11 januari 2024.

Aan:
 PROVINCIE ZUID HOLLAND
 TEAM: Warmteling
 Postbus 90602
 2509 LP DEN HAAG

Betreft: Zienswijze ontwerp PIP warmteling Rijswijk – Leiden met kenmerk DOS-2019-0003044.

College van Gedeputeerde Staten,

Met ingang van 8 december 2023 t/m 18 januari 2024 is het ontwerp inpassingsplan PIP warmteling Rijswijk – Leiden met bijbehorende stukken vrijgegeven voor ter inzagelegging met de mogelijkheid tot het indienen van zienswijze.

Ondergetekende maakt gebruik van de mogelijkheid zienswijze in te dienen.

Ondergetekende is eigenaar en gebruiker van de percelen grond met opstallen: bestaande uit een stal, schuren, erf, ondergrond, paardenbak, weiland, toegangsbrug en bijbehorende aanhorigheden aan Stompwijkseweg [REDACTED] te Leidschendam. Kadastraal bekend gemeente Stompwijk sectie E nr. [REDACTED] ter grootte van 8.760 m². Thans volledig in gebruik en in beheer als zijnde privé en hobbymatig gebruik voor hobby vee alsmede erf en tuin aangezien eigenaar en belanghebbende direct woont aan de overzijde met uitzicht op zijn eigendommen en het beheer c.q. toezicht kunnen hebben.

Blijkens vigerend bestemmingsplan: Landelijk Gebied II vastgesteld door de gemeente Leidschendam Voorburg, vastgesteld op 4 februari 2014 thans geheel onherroepelijk, heeft het object de bestemming: enkelbestemming agrarisch met waarden – landschapswaarden, dubbelbestemming waarde archeologie hoge verwachting, dubbelbestemming waterstaat-waterkering, functieaanduiding specifieke vorm van agrarisch met waarden – agrarische bebouwing, gebiedsaanduiding overige zone-paardenbeleid randgebieden, specifieke vorm van agrarisch met waarden-paardenbak.

Daarnaast heeft de gemeente op 25 juni 2021 een ontwerp ter inzage gelegd en nooit verder in procedure gebracht en/of geactualiseerd, daarnaast is er jl. 23 november 2023 een ontwerp bestemmingsplan ter inzage gelegd door de gemeente met een behoud van de huidige planologische bestemming en gebruik.

Vervolgens wordt er binnen 14 dagen een nieuw ontwerp inpassingsplan gepresenteerd inzake een gehele andere uitvoering en gebruik dan het huidige met alle beperkingen en nadelige gevolgen van dien.

Belanghebbende en eigenaar is persoonlijk nooit geïnformeerd over de mogelijke planologische omzetting en de toekomstige beperkingen hiervan.

Per toeval moet ik vernemen dat er een mogelijkheid is om mijn belangen te waarborgen en hiervan dan expliciet gebruik van moet maken.

Het bevreemd mij de gang van zaken, klaarblijkelijk worden er dingen besloten en bedacht waarvan ik eigenaar ben en dat er uiteindelijk dan formeel nog een procedure gelopen moet worden inzake de gedachte uitvoering hiervan dan juridisch mogelijk te maken, zonder enige opgave aan mij persoonlijk te informeren hierover.

Er is wel vanuit Warmteling contact gezocht met de mogelijke gedachte van wat men wil bewerkstelligen en de mogelijke opties te bespreken. Doch altijd heb ik aangegeven dat ik deze belastende zaken niet over-, in-, op- en/of anderszins betrokken wil zijn bij mijn eigendommen.

Opgemerkt is dat het enkel gaat over wat Warmteling wil bereiken en nooit in samenspraak van hoe zouden we het kunnen aanpassen zodat ik minder of er geen onderdeel meer van bent.

Klaarblijkelijk is alles tot nu tot in de puntjes geregeld en uitgedacht en wordt ik moeizaam op mijn zienswijze en/of bezwaar- en/of beroepsmogelijkheden persoonlijk geïnformeerd.

Blijkens vorenbedoeld ontwerp inpassingsplan wil men de bestemming van mijn eigendommen wijzigen in een leiding warmtetransportleiding, ingevolge het artikel zijn er verbodsbepalingen en beperkende maatregelen. Aangezien het tracé dwars en in zijn geheel door mijn perceel gesitueerd zou worden ontstaat alsdan voor mij een perceel voor en na de leiding. Ingevolge de verbodsbepalingen mag en kan ik geen werkzaamheden meer uitvoeren die voorheen wel mogelijk waren. Ik word hier in mijn eigendomsrecht beperkt.

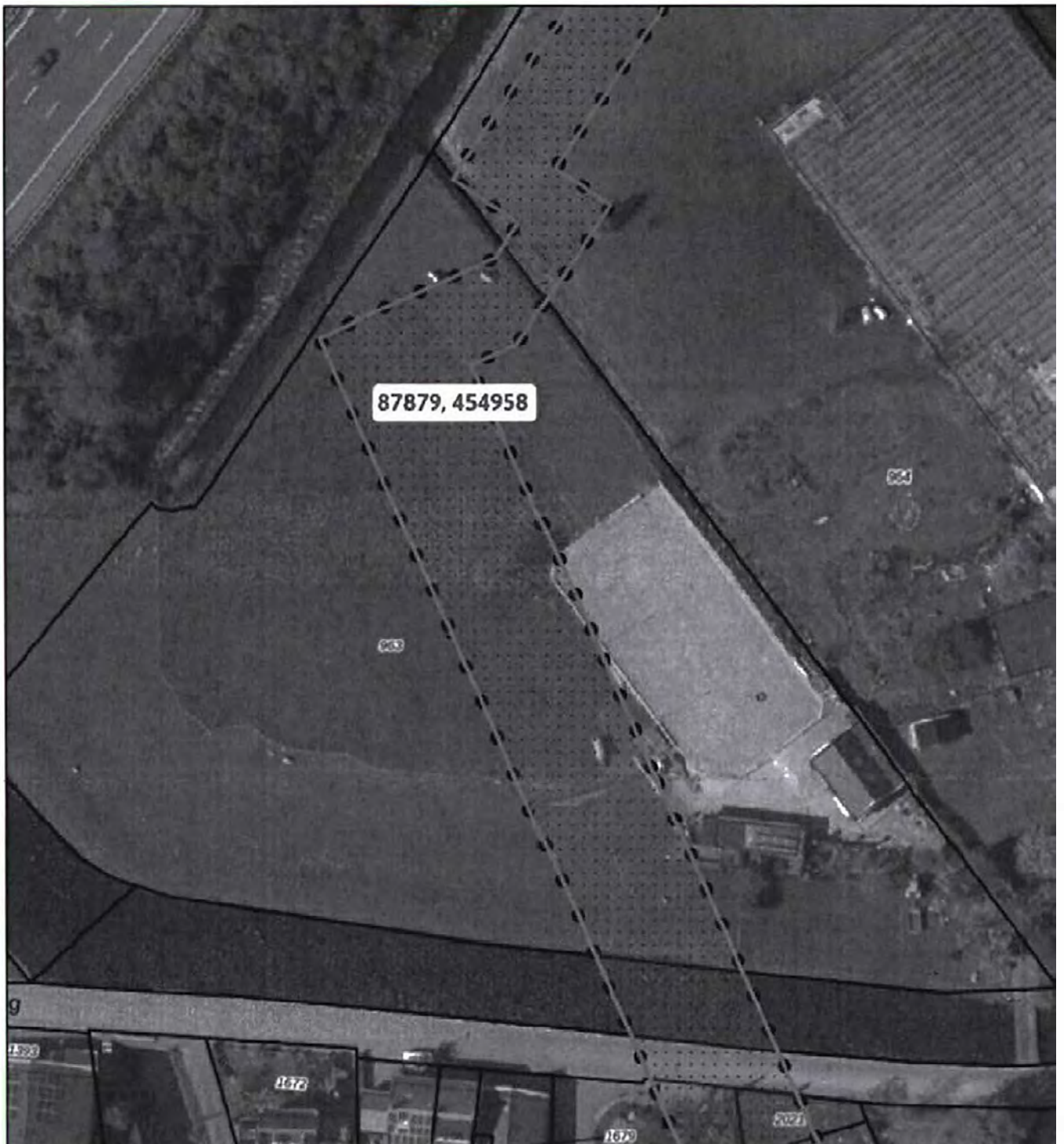
Het raakt mijn erfperceel, paardenbak, verhardingen, grasland en deels mijn bestaande bebouwingen. Bij eventuele herbouw, c.q. sloop en nieuwbouw zou dan ook geen mogelijkheid meer zijn en onder zeer beperkte extra eisen.

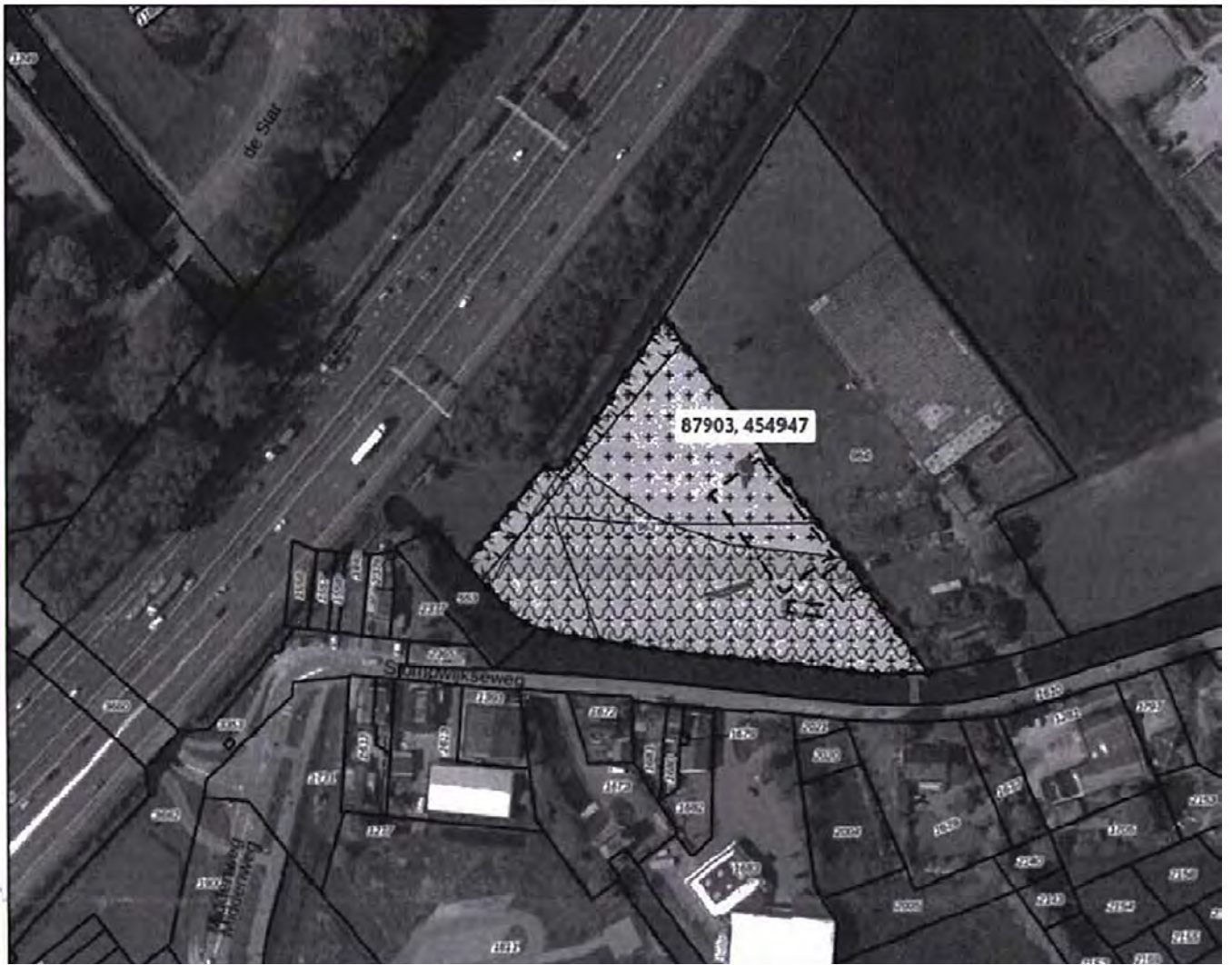
Enkel bestaande omgevingsvergunningen mogen klaarblijkelijk uitgevoerd worden en eventuele aanpassingen die wel mogelijk zijn maar thans nog niet aangevraagd en/of in behandeling zijn genomen kunnen door deze planologische omzetting klaarblijkelijk niet meer. Enkel mogelijk naar extra overleg met bevoegd gezag van Warmteling hetgeen voor mij weer meer kosten en overleg met zich mee brengt alsmede meer beperkingen en geen voordelen.

Het bedoelde tracé is groot ca. 2.180 m² dit is ca. 25% beperking op en van mijn eigendom.

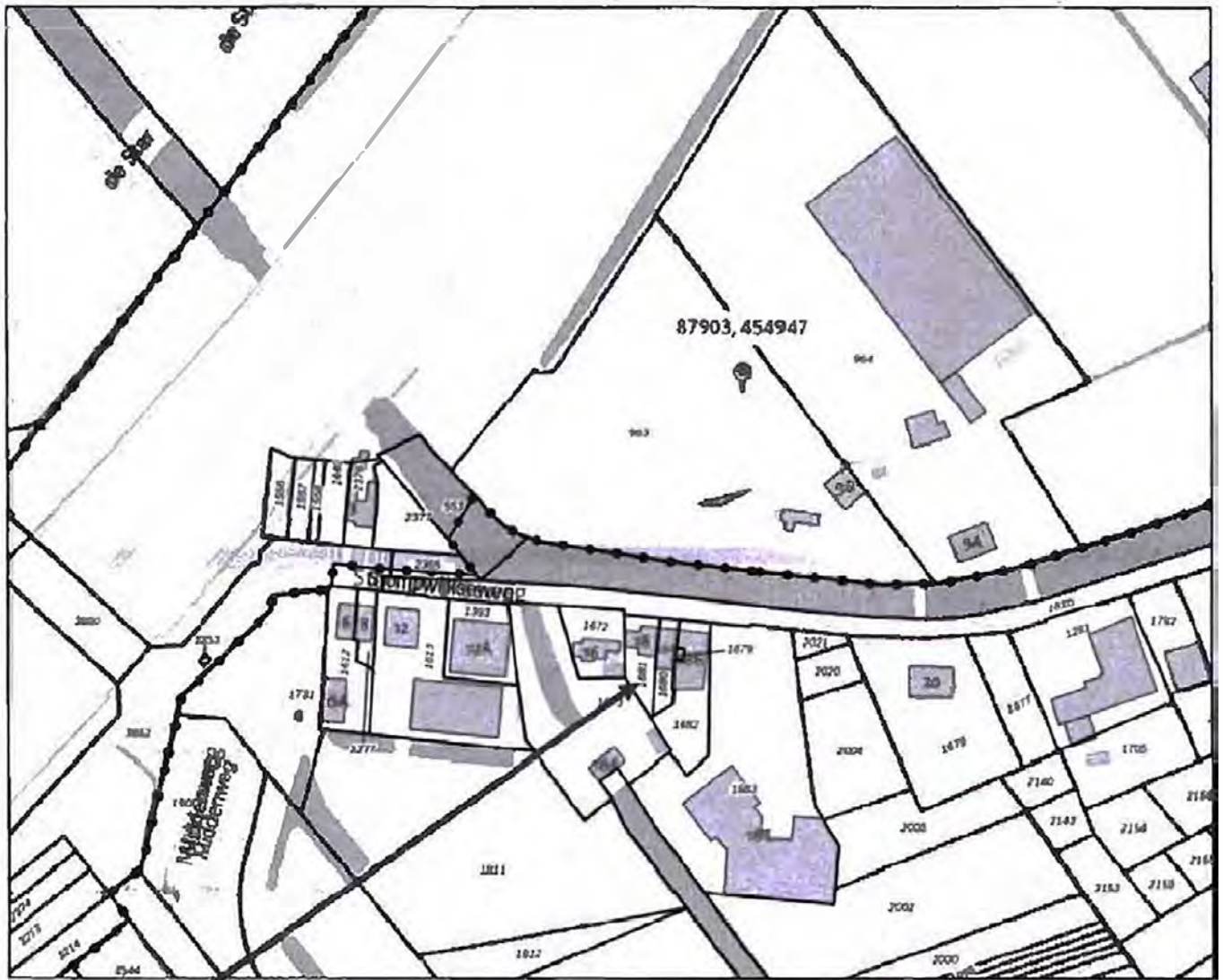
Het tracé kan ook zodanig aangepast worden dat het niet over het eigendom van mij gaat maar het tracé komt te liggen in openbaar terrein. Het is ook mogelijk om een ander oversteek te maken onder de Stompwijkseweg door zodat er geen tracé bij mij hoeft te zijn. Dit zou ook gezien het werktracé logischer zijn.

Een groot gedeelte van het tracé gaat onder de Oude Middenweg door, waarom is het dan ook niet mogelijk om dit onder de A4 en/of onder de Stompwijkseweg door te doen. Het is ook mogelijk om aan de andere zijde van de A4 het te situeren mede doordat daar veel meer eigendommen zijn van publieke organisaties en /of gemeenten. Dit is in zijn geheel niet goed nader onderzocht, het tracé moet uiteindelijk toch na die zijde en is door de eigendomsverhouding veel interessanter aangezien men niet en/of minder met particuliere en/of bedrijven te maken heeft. Er is een publiekorgaan eigenaar hetgeen ook een andere bestemming heeft waardoor er minder overlast en schade zal zijn gezien de natuur bestemming.

Voorstel 2 eenvoudige gedachte oplossingen (rood en oranje).

Ondergetekende verklaart kennis genomen te hebben van:

- * Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Deeltraject 2 Lot C, specifiek Tabel 1 "Registratie broedende weidevogels NDFF".
- * Voornemens van Warmteling om in 2025/2026 in bovengenoemd gebied ter inzage liggende werkzaamheden te verrichten.
- * Nieuws over blijvend ongebruikte capaciteit binnen tracé.

Ondergetekende stelt dat:

- * De opgegeven aantallen niet overeenkomen met de werkelijkheid!
- * De natuurtoets de correcte weidevogel situatie negeert.
- * Warmteling de consequenties van de werkzaamheden ontwijkt.
- * De voorgenomen werkzaamheden onherstelbare schade zullen doen aan de aanwezige weidevogels!
- * Twijfelachtige economische haalbaarheid niet opweegt tegen de natuurschade.

Ondergetekende verzoekt tot hertoetsing van dit dossier, ten minste op basis van lokale waarnemingen gedocumenteerd in samenwerking met "Groene Klaver".

Ondergetekende is belanghebbend op basis van:

Wij wonen op de Westeindseweg, tevens ben ik vrijwilliger/weidewachter voor Groene Klaver/weidevogelgroep Zoeterwoude van direct betrokken perceel.

Naam: [REDACTED]

Adres: [REDACTED] Zoeterwoude

e-mail adres: [REDACTED]

telefoon: [REDACTED]

Handtekening:

[REDACTED]

**Leidschendam-
Voorburg**

Provincie Zuid-Holland
College van Gedeputeerde Staten
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Postbus 1005
2260 BA Leidschendam
Telefoon 14 070
@Gemeente_LV
www.lv.nl/contact
www.lv.nl

Datum 16 januari 2024
Ons kenmerk 3642
Uw brief/kenmerk PZH-2023-842660195
DOS-2019-0003044
Telefoon 14 070
Bijlagen Nee
Onderwerp Zienswijze ontwerp-inpassingsplan en MER WarmtelinQ Rijswijk-Leiden

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Op 14 november 2023 heeft u het ontwerp-inpassingsplan WarmtelinQ Rijswijk-Leiden en bijbehorende MER vastgesteld en vrijgegeven voor de terinzagelegging. De termijn van terinzagelegging loopt van 8 december 2023 tot en met 18 januari 2024. Zowel ambtelijk als bestuurlijk heeft gemeente Leidschendam-Voorburg in het voorafgaande proces diverse aandachtspunten naar voren gebracht. Aanvullend daarop brengt het college de volgende punten bij u onder de aandacht.

Zorgvuldige inpassing warmteleiding

Zoals gemeld in onze reactie van 12 juli 2022 op de Concept-NRD, hecht het college grote waarde aan archeologische, cultuurhistorische en ecologische waarden en overige aspecten die op haar grondgebied mogelijk geraakt gaan worden door de aanleg van de warmteleiding in ons buitengebied. Wij hebben u geadviseerd hier met grote zorgvuldigheid mee om te gaan waarbij ook rekening gehouden wordt met toekomstige ontwikkelingen. Het college heeft u verder verzocht dit nauw af te stemmen met alle betrokkenen. Hierbij bevestigen wij deze aandachtspunten en stellen in het verlengde daarvan de volgende punten aan de orde.

Graag in uw antwoord datum en ons kenmerk vermelden.

Datum 16 januari 2024

Ons kenmerk 3642

Pagina 2/3

Weidevogelgebied

Zoals bekend, loopt het voorkeurstracé van de warmtetransportleiding door een belangrijk weidevogelgebied in ons buitengebied. Zeker tijdens de aanlegfase is het van groot belang dat u hier zorgvuldig mee omgaat. Niet alleen vanuit de gemeente, maar ook door andere partijen wordt nadrukkelijk verzocht de warmtetransportleiding zo aan te leggen dat versturende werking op dit weidevogelgebied wordt voorkomen. Wij vinden het positief dat u in uw proces veel aandacht schenkt aan dit onderwerp en met betrokken partijen hierover intensief in gesprek bent. Wij verzoeken u deze extra aandacht en de benodigde zorgvuldigheid voor dit onderwerp voor te zetten.

In de bijlage 'Oplegnotitie Natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C', staat dat de werkzaamheden deels in het broedseizoen zullen plaatsvinden en daarom geadviseerd wordt om de hele werkstrook voor de start van het broedseizoen ongeschikt te maken als broedgebied. Ook staat in de bijlage dat de aanrijroutes nog niet bekend zijn en daarom de effecten ervan nog niet getoetst konden worden. In de ambtelijke projectgroep is afgelopen najaar echter gemeld dat qua aanlegmethode en planning optimaal rekening gehouden wordt met de weidevogelgebieden en samen met uitvoerende partijen wordt ingezet op uitvoeren van werkzaamheden buiten het broedseizoen. Voor het weidevogelgebied in onze gemeente is daarbij gemeld dat dit mogelijk lijkt door rekening te houden met de specifieke aanlegmethode en efficiënte planning van benodigde werkzaamheden. Het college verzoekt dat optimaal ingezet wordt op deze oplossing en te borgen dat er buiten het broedseizoen wordt gewerkt, tenzij zeer zwaarwegende redenen dit onmogelijk maken. Gezien de belangen, verzoeken wij u de gemeente daarbij nauw te blijven betrekken.

Ecologische verbinding Kust – Groene Hart

Ons buitengebied vormt een belangrijke onderdeel van de regionale ecologische verbinding tussen de kust met het Nationaal Park Hollandse Duinen en het Groene Hart. Omdat de A4 een belangrijke barrièrewerking vormt in deze regionale ecologische verbinding, zijn er meerdere ecologische passages onder de A4 door. Zoals in de ambtelijke review gemeld, worden in de Toelichting (van het ter inzage liggende plan) diverse ecologische verbindingen nabij het tracé van de warmtetransportleiding meegenomen, maar komen (behalve het toekomstig geplande ecoduct/recoduct t.h.v. de Kniplaan) bovengenoemde bestaande ecologische passages niet aan de orde. Uw Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) bevestigt de toenemende urgentie voor diverse natuuropgaven in het buitengebied waaronder het belang van de groenblauwe dooradering en ecologische verbindingzones tussen natuurgebieden. Mede in dat licht verzoeken wij u te onderzoeken of de aanleg van de warmtetransportleiding negatieve gevolgen kan hebben op bovengenoemde ecologische passages onder de A4 nabij het voorkeurstracé.

In de Toelichting geeft u aan dat er tussen het ontwerp en de vaststelling van het inpassingsplan nog nader onderzoek uitgevoerd moet worden naar de huiszwaluw,

Datum 16 januari 2024

Ons kenmerk 3642

Pagina 3/3

ringslang en vleermuis. Aangezien juist in bovengenoemde ecologische passages onder de A4 ook vleermuizen een belangrijke rol spelen, ligt het combineren danwel gelijktijdige uitvoeren van deze onderzoeken met het door ons verzochte onderzoek voor de hand. Ook het raadplegen van onderzoeken naar deze ecologische passages door Rijkswaterstaat en regiopartijen in het kader van het project Verbreding A4 Burgerveen-N14 wordt geadviseerd. Het spreekt voor zich dat het college verzoekt om negatieve effecten van de aanleg van de warmtetransportleiding op de ecologische passages te voorkomen door hier qua aanlegmethode en aanlegplanning rekening mee te houden en/of aanvullende maatregelen voor te treffen.

Verder vraagt het college aandacht voor het volgende. Uit paragraaf 5.6 van de Toelichting blijkt dat op het gebied van soortenbescherming ontheffingen op grond van de Wnb nodig zijn, omdat negatieve effecten op een aantal soorten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. De hierboven genoemde nog uit te voeren onderzoeken hangen hier ook mee samen. Er is nog geen inzicht in de vraag of deze Wnb-ontheffingen ook kunnen worden verkregen. Dat betekent dat de conclusie in paragraaf 5.6.3 dat het plan voor wat betreft de soortbescherming uitvoerbaar is, mogelijk voorbarig is en pas kan worden getrokken na afronding van genoemde onderzoeken of wanneer voldoende aannemelijk wordt gemaakt dat benodigde Wnb-ontheffingen verleend kunnen worden.

Demping watergangen in relatie tot landschapsstructuur

In de Toelichting wordt gesproken over tijdelijke en permanente dempingen van watergangen. In de bijlagen inzake de waterparagraaf staat dat nog niet duidelijk is welke watergangen er tijdelijk en permanent gedempt worden. De uitwerking van eventuele permanente dempingen in ons buitengebied vinden wij ook belangrijk voor de overkoepelende landschapsstructuur. De waardevolle slootstructuren (onderdeel van de landschappelijke structuur) dienen zoveel mogelijk te worden gehandhaafd. Voor de watergangen waar permanente demping overwogen wordt, vinden wij het daarom belangrijk dat ook de impact daarvan op de landschapsstructuur en het landschappelijke beeld wordt meegewogen. Daarbij moet verkend worden hoe de landschappelijke kwaliteit behouden kan blijven. Wij verzoeken u ons bij deze afweging te betrekken wanneer dit speelt in of nabij ons buitengebied.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders van Leidschendam-Voorburg,

R.J. den Haan
secretaris

A.J.W. van Eekelen
loco-burgemeester

Bijgaand treft u de zienswijze aan zoals deze ook reeds is aangeboden door de bewoners van [REDACTED] te Zoeterwoude. Wij zijn er van overtuigd dat deze zienswijze voortreffelijk aangeeft waar ons bezwaar vandaan komt en daarmee ook onze eigen zienswijze die wij wel nader willen toelichten en eventueel uitbreiden.

INFORMEREN

Als eigenaar van de grond op [REDACTED] zijn wij laat geïnformeerd over de plannen welke al meerdere jaren op tafel liggen. Wij hebben een document ontvangen van Warmteling via de mail en dat was dan ook het eerste waardoor wij op de hoogte werden gesteld van dit project. Te laat als het aan ons ligt. Tevens was dit direct een contract waarbij wij onze toestemming en daarmee recht op het stuk grond gaven. Via onze advocaat zijn wij dan ook geadviseerd sowieso niet akkoord te gaan. Maar dit contract was eigenlijk al een aantal stappen te ver!

PLAN

De aanleg van het beoogde project is zeer invasief voor de natuur welke wij juist in stand willen en moeten houden. Het tracé dat oorspronkelijk over Leidschendam-Voorschoten zou lopen is goedkoper en wat ons betreft heeft dit dan ook de voorkeur. De warmtelevering is tevens niet bestemd voor ons maar voor Leiden/Katwijk/Oegstgeest.

Research heeft tevens enige opmerkelijke zaken aan het licht gebracht.

- 1 Sleutelstad Leiden is tegen de aanleg van dit traject. Dit is reeds in mei 2023 in de kranten gepubliceerd en wij vragen ons dan ook af of dit bezwaar zomaar terzijde wordt geschoven.
2. Warmtetransport (restwarmte) zoals Warmteling nu voor ogen heeft, wordt op korte termijn uitgefaseerd. Deze informatie hebben wij verkregen van mensen die zeer nauw bij deze materie betrokken zijn. Wellicht is Warmteling hier niet van op de hoogte of wordt dit ook terzijde geschoven. Voor navraag kunt u onder andere contact opnemen met HVC Alkmaar of AVR Afvalverwerking in Rotterdam.
3. Zoals eerder aangegeven zijn wij als bedrijf nauw betrokken bij het in stand houden van de natuur. Enerzijds omdat wij dit zelf willen, anderzijds omdat wij dit van Gemeente Zoeterwoude moeten. **Het komt dan ook heel vreemd over dat ons weiland opengraven mag worden, dat er buizen in de grond mogen worden gelegd en de lokale flora en fauna mag worden vernietigd.** Als bedrijf hebben wij er voor gekozen om de weilanden niet te maaien, inzaaien, voorzien van kunstmest, etc. (verificatie: Staatsbosbeheer Zoeterwoude) Het korthouden van het gras gebeurt door kudden schapen die het weiland afgrazen. De invasieve werkzaamheden die er zouden moeten gebeuren, keuren wij dan ook ten zeerste af.
4. De dijken langs de A4 zijn niet meer de verantwoordelijkheid van het Hoogheemraadschap maar van de landeigenaren. Hier stuiten wij dus opnieuw op een kwetsbaar onderdeel van dit plan. Er is geen enkele garantie of inzicht wat de graafwerkzaamheden eventueel voor gevolgen kunnen hebben voor de kwetsbare grond ervoor. Hier wordt misschien door Warmteling 'makkelijk' overheen gekeken maar wij als eigenaar zijn hier toch heel kritisch over. Wie is er verantwoordelijk voor eventuele schade aan de dijken zonder dat dit een juridisch getouwtrek gaat worden? Om nog maar niet te spreken over wat er met de dijken zou kunnen gebeuren als het echt mis zou gaan!

5. In maart 2024 gaan wij onze wegen vernieuwen. Dit kost ons als relatief klein bedrijf heel veel geld (EUR 100K+). Om dan een jaar later allerlei materiaal over ons terrein te laten transporteren is **absoluut uitgesloten** en zullen wij **geen toestemming** voor geven. Het is privéterrein dus wij mogen Warmtelinq toegang weigeren. Als eigenaar van het stuk grond dat wij moeten overschrijven zouden wij dus ook automatisch toestemming moeten geven om Warmtelinq op ons eigen terrein toe te laten zonder enig toezicht en wederom potentieel zwaar materiaal.

CAMPING LEIDEN/ZOETERWOUDE

Ten slotte hebben wij ook nog een zakelijk aspect. Het weiland wordt met name in het recreatie seizoen gebruikt door huurders die graag vertoeven in de natuur. Een wandeling door het weiland, lekker vissen langs de sloten of de Meerburg, langs de schapen lopen en ze voeren. Het is allemaal onderdeel van de recreatieve beleving van onze huurders. Dit zou dan ook serieus belemmerd worden wanneer de werkzaamheden aanvangen. Om nog maar te zwijgen over de rust die zal worden verstoord.

CONCLUSIE

Dit hele traject is te laat en te onzorgvuldig ingezet zonder toestemming van de landeigenaren die juist hun best doen om de groene strook langs de A4 te beschermen.

Zoals bijgaand rapport/zienswijze aantoont, is er bewust gewerkt met incorrecte aantallen en fouten om tot een gunstige conclusie te komen om dit traject uit te voeren. Alle berekeningen en bevindingen zouden opnieuw uitgevoerd en getoetst moeten worden.

Rest ons om dus een NEGATIEF advies te geven als landeigenaar. Niet alleen vanwege de vele foutieve berekeningen en bevindingen maar nog meer vanwege het in stand houden van ons prachtige weiland aan de A4.

Als uitkomst van onze zienswijze raden wij dan ook aan om het originele tracé via Leidschendam-Voorschoten te laten lopen en de mooie groene strook langs de A4 (beschermd stiltegebied, tevens broedgrond van vele soorten vogels en andere zoogdieren) in tact te houden.

Met vriendelijke groet,

G en M Vastgoed B.V.

[Redacted signature]

eigenaar

[Redacted signature]

eigenaar

Warmteling – Alternatieven onderzoek m.b.t. tracé Rijswijk – Leiden

Deze zienswijze wordt aangeboden door Westeinde ■ Stompwijk/Zoeterwoude, belanghebbend als zijnde de grondeigenaren van een perceel midden in deeltraject 2, lot C.

Waar de schrijvers van deze zienswijze het hergebruiken van restwarmte van harte toejuichen, constateren wij dat het gepresenteerde voorontwerp niet optimaal is.

In de huidige voorontwerpen wordt een voorkeursalternatief aangedragen wat loopt vanaf Rijswijk, en Leiden aan sluit via een tracé oostelijk van de A4. Onderbouwing van het voorkeursalternatief geeft aan dat dit de enige optie zou zijn. Er zijn echter in de aanloop meerdere varianten langs gekomen (zie 1.2.2). Deze varianten zijn uiteindelijk allemaal ongeschikt geacht, op basis van “capaciteit” en “nadelen”. Het blijft echter onlogisch hoe een langere route die 90% van potentieel aanwezige capaciteit afzet expliciet ontwijkt ooit enige vorm van voorkeur kan hebben. NRD 3.1-3.2 presenteert onderbouwende cijfers in het kader capaciteit. Deze cijfers blijken bij verificatie echter incorrect te zijn. Verificatie van de onderbouwing van de genoemde nadelen toont eveneens dat ook hier geen basis ligt om dit deeltracé tot voorkeursalternatief te benoemen.

Schrijvers van deze zienswijze constateren ontbreken van correcte data waarop een keuze voor het voorkeursalternatief tot stand zou moeten zijn gekomen. De knelpunten zijn als volgt:

- Participatie: landeigenaren zijn niet correct geïnformeerd (zie 3)
- Capaciteitsberekeningen berusten op inconsistente informatie (zie 4.1)
- Routekeuze bepalende toets elementen worden vermeden (zie 6)
- Impact op de natuurgebieden is incompleet getoetst (zie 5)

Deze zienswijze zal in de aangegeven referentie hoofdstukken de betreffende knelpunten verder uiteenzetten. De tegenstrijdigheden zijn van dien aard dat de keuze voor het gepresenteerde voorkeursalternatief eigenlijk niet te verdedigen is op basis van de aanwezige argumentatie. Er ontbreken te veel toetsingselementen voor correcte evaluatie onder MER Fase 1, 4.5 en 7.2. Indien er daadwerkelijk keuzes zijn gemaakt, lijken deze gebaseerd te zijn op informatie die niet in de rapporten beschreven is.

Het resultaat is een voorkeursalternatief wat in Deeltraject 2 een onvermijdelijk conflict tegen komt tussen de belangen om in 2030 “aardgasvrij” te kunnen zijn, en natuurbelangen met betrekking tot Weidevogels in 2027. Beide belangen verliezen in dit specifieke ontwerp: er worden zowel woningen onttrokken aan een aansluiting aan het warmtetransportnet, als verschillende broedkolonies weidevogels geëlimineerd. Argumentatie voor deze keuzes ontbreekt. Een technisch hoogstandje om tot lovenswaardige energiebesparing te voorkomen verdient beter dan een spotlight van “greenwashing”.

Het enige echte voorkeursalternatief had een tracé over Voorschoten moeten zijn, al dan niet met verdere optimalisaties ten behoeve de aanwezige stadswarmtenetten zodanig aan te sluiten dat groei daarvan wordt bevorderd.

Een besluit om het huidige tracé voorstel definitief te maken is een declaratie tot de intentie van verspilling van middelen, met een schadelijke invloed op het Nederlandse landschap.

Contents

1. Traject Rijswijk-Leiden	4
1.1. Deeltraject 1 – Rijswijk – Leidschenveen	5
1.2. Deeltraject 2	5
1.2.1. Stompwijk varianten	5
1.2.2. Buitengebied varianten	5
1.3. Deelgebied 3 – Zoeterwoude, Leiden, Voorschoten, Wassenaar	6
1.4. Deelgebied 4 – Valkenburgse Meer	6
2. Bestemmingsplannen gemeentes	7
3. Participatieplan – constatering van gebreken	7
3.1. Omgevingswet volgens Rijksoverheid	7
3.1.1. De belangrijkste punten van de Omgevingswet (source: rijksoverheid)	8
3.1.2. Overheden moeten omwonenden en bedrijven betrekken bij plannen (participatie)	8
3.2. Definities “Betrokkenen”	8
3.3. Wijze van voorleggen - doelgroepen	9
3.4. Wijze van voorleggen – zoals ondervonden door schrijvers zienswijze	9
3.5. Conclusies	10
4. Aansluitingen, nu en in de toekomst	11
4.1. Capaciteit	12
4.1.1. Aannames	12
4.1.2. Verificatie	12
4.1.3. Zoeterwoude - deelloverzicht	13
4.2. Afstanden	14
4.2.1. Voorschoten (Wassenaar)	14
4.2.2. Leiderdorp (Zoeterwoude)	15
4.2.3. Combinatie Voorschoten (Wassenaar) en Leiderdorp (Zoeterwoude):	16
4.2.4. Overige aansluitingen	16
4.3. Kosten van aansluitingen	17
4.4. Conclusies	17
5. Weidevogels	18
5.1. Inventarisatie in opdracht Warmteling	18

5.2. Inventarisatie in opdracht Provincie	20
5.2.1. Inventarisatie weidevogels in beeld	20
5.2.2. Inventarisatie weidevogels in cijfers	20
5.3. Werkzaamheden in 2017	21
5.3.1. Locatie van de 2017 werkzaamheden	21
5.3.2. Werkzaamheden voor Warmteling	22
5.3.3. Inventarisatie van invloed op broedsucces	22
5.4. Conclusies impact weidevogels	22
5.5. Overzicht steltlopers (aanvullend overzicht)	23
5.5.1. Grutto (rode lijst):	23
5.5.2. Tureluur (rode lijst):	23
5.5.3. Scholekster (niet op rode lijst, 2023 was "jaar van de scholekster"):	24
5.5.4. Kievit (niet op rode lijst):	24
6. Traceringsprincipe	24
References	26

1. Traject Rijswijk-Leiden

Met betrekking tot dit traject wordt eerst expliciet gekeken naar het startpunt. De jarenlange aanloop fase van het project geeft aan dat er in het verleden ook overwogen is om Leiden aan te sluiten via Zoetermeer (LOO), of via Den Haag (LDM). Beide trajecten lopen met een grote boog om het Groene Hart heen. Deze varianten bieden geen enkele reden waarom bewoners van de Grote Westeindsche Polder (Deeltracé 2) zich als “belanghebbend” hadden moeten beschouwen.

Na verkregen inzichten wordt eerst voorkeurs optie LOO omgezet tot LDM.

Voortschrijdend inzicht geeft daarna een aansluiting via Rijswijk in plaats van Den Haag. Als onderbouwing wordt een verschil in pijpdiameter aangedragen. Het tijdsverloop van de beslissingen en implementatie voor het Den Haag tracé is echter zodanig dat de ontwerpkeuze voor de pijpdiameter eigenlijk uitgesteld had moeten worden tot de ligging van het net definitiever vorm had gekregen. In het huidige stadium poogt het ontwerp te compenseren voor zijn verloren efficiëntie. Deze trend zet zich verder door in deeltracé 2.

Onderbouwing waarom van de route Zoetermeer is afgeweken zou inzicht geven in de redenen waarom andere gemeentes lijken te kiezen om deelname aan het Warmtelinq project uit- dan wel af te stellen.

Na een onduidelijk beargumenteerde verlegging van de route richting Leiden wordt de warmtetransportleiding van Rijswijk naar Leiden direct in een voorkeurvorm opgesplitst in deeltrajecten 1 t/m 4, als volgt.

1.1. Deeltraject 1 – Rijswijk – Leidschenveen

De start in deelgebied 1 is gedefinieerd als aangesloten op de warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag. Aansluitpunt ligt in Rijswijk, bovengrondse referentie knooppunt A4, afslag 11.

Deeltraject 1 eindigt in Leidschenveen, specifiek Stompwijk.

Keuze voor Rijswijk als startpunt wordt beargumenteerd op basis van de leidingdiameter richting Den Haag. Waar dit op zich een overtuigend technisch argument zou kunnen zijn, wordt getwijfeld aan de combinatie oorzaak-gevolg. Schrijvers van deze zienswijze constateren dat het tracé Rijswijk-Den Haag ten tijde van het schrijven van deze zienswijze slechts gedeeltelijk “in uitvoering” is. Gezien de samenhang van de leidingen en hun overlappende ontwerpstadia is het vreemd dat technische ontwerp keuzes slechts in één richting doorwerken in ontwerpstadia van andere tracés. Capaciteit analyse van gemeenten aan de westzijde van de A4 had een dergelijke afgedwongen keuze in een vroeg stadium kunnen vermijden. Onderbouwing voor de op de splitsing Rijswijk gekozen reductie in leiding diameter ontbreekt.

1.2. Deeltraject 2

Deeltraject 2 loopt vanaf Stompwijk tot de Rijnlandroute. Rondom Stompwijk zijn varianten onderzocht die een indicatie geven dat oversteken van de A4 technisch mogelijk is.

De “keuze” om binnen deelgebied 2 aan de oostkant van de A4 te blijven wordt gepresenteerd als een non-keuze, geforceerd door de aanwezigheid van de A4 en Rijnlandroute. Er zijn echter in een eerder stadium twee varianten onderzocht, namelijk een tracé over Voorschoten, en een tracé langs de oostzijde van de A4. Alleen in de laatste variant zijn bewoners van de Groote Westeindsche Polder belanghebbend als grondbezitters. Wanneer uiteindelijk wordt besloten tot die laatste optie is de consequentie dat deeltraject 2 (te) laat wordt betrokken in het voorbereidende proces (zie 3).

Onduidelijk is waarom van de Voorschoten variant wordt afgeweken.

1.2.1. Stompwijk varianten

Onderzochte variant tracés in dit deelgebied bevatten een lus om de oversteek naar de noordzijde van de A4 eerder te maken (zowel ingetekende route 1f als 2f naderen de A4 onder een hoek die oversteken mogelijk zou maken. Een dergelijk tracé is zowel technisch mogelijk, als wenselijk vanwege de kortere route. Aanvullende aansluitingen zijn zelfs gebaseerd op deze oversteek (zie 4.2.4)

Uiteindelijk is in dit traject een deelvariant gekozen op basis van een “kortere route” terwijl de gevolgen voor het gehele traject een aanmerkelijk langere route tot gevolg lijken te hebben (“Hema besparing”). Het is onduidelijk hoe de in de rapportage vermelde traceringsprincipes zijn toegepast (zie 6)

1.2.2. Buitengebied varianten

In MER Fase 1 wordt een analyse gemaakt voor besluitvorming over “Alternatief 1” door het Groene Hart of “Alternatief 2” via Voorschoten.

Notitie Reikwijdte toont de ligging op pagina 21. Bij de onderbouwing van de keuze voor het zuidelijke tracé wordt echter alleen ingegaan op de Stompwijk varianten.

Buitengebied "Alternatief 2" wordt bijzonder snel afgedaan als "een aantal nadelen", namelijk de te doorkruisen infrastructuur en de toekomstige aansluiting van Zoeterwoude en Leiderdorp.

Overzicht van aangegeven nadelen, en de locaties waar deze zienswijze verder behandeld:
Capaciteit/aansluitingen (zie 4)

Natuur (zie 5)

Traceringsprincipe (zie 6)

Na verificatie van de aannames en argumentatie in de verwezen hoofdstukken blijkt dat de alternatieven 1 en 2 niet correct getoetst kunnen worden onder de punten genoemd in MER Fase 1, 4.5 en 7.2: de gebruikte informatie is ofwel incorrect, dan wel incompleet. Keuze voor "Alternatief 1" als voorkeursalternatief is daarmee onhoudbaar.

1.3. Deelgebied 3 – Zoeterwoude, Leiden, Voorschoten, Wassenaar

Deelgebied 3 is een tracé waarvoor geen alternatieven meer bestaan, aangezien de A4 en Rijnlandroute alle keuzes al hebben afgedwongen (Zie ook MER-Fase-1, consultatie voor belanghebbenden langs de Rijnlandroute -> grotere aantallen verontruste burgers hebben geen effect meer op de ligging van het traject). De inleidende beschrijving geeft in het overzicht van de betrokken gemeentes echter al vrij duidelijk aan waar de geplande route het zicht op optimaal gebruik verloren heeft. Om Leiden aan te kunnen sluiten wordt er uiteindelijk een tracé gekozen dat in feite over de gemeente grenzen van een veelvoud aan gemeentes loopt in plaats van een efficiënte mogelijkheid te bieden om de betrokken stedelijke kernen met aanwezige stadsverwarming ook daadwerkelijk aan te sluiten. Ook hier is het onduidelijk welk traceringsprincipe gevolgd zou kunnen zijn (zie 6).

Zie in deze ook MER-fase-1, tabel 2-1: Wat is het nut van het zetten van een doelstelling voor toepasbaarheid stedelijk gebied, wanneer het stedelijk gebied ontweken wordt in het ontwerp?

1.4. Deelgebied 4 – Valkenburgse Meer

Deelgebied 4 trekt het tracé door naar de aanlandlocatie, van waar in de toekomst Katwijk en Oegstgeest kunnen/zullen worden aangesloten. Ook dit deel van het tracé blijft onveranderd ongeacht een keuze tussen alternatieven 1 en 2 in Deelgebied 2, aangezien ook Deelgebied 3 op hetzelfde punt uit komt.

Het eerste kaartje in dit hoofdstuk toont tevens het "bestaand distributienet" van Leiden.

Besluitvorming lijkt uit te gaan van Leiden als punt in plaats van een net met meerdere mogelijke aansluitingspunten en voorziene uitbreidingen daarvan aan noordelijke zijde ¹.

Deze beperkende aanname werkt door in de analyse van de mogelijk in de toekomst aan te sluiten andere gemeenten (zie 4).

¹ <https://duurzameenergiemerenwijk.nl/wijkaanpak/>

Commented [MK1]: Er staat mij een bijlage bij waarin een punten evaluatie wordt gemaakt. Totaaltelling zou voor alternatief 'noord' moeten kiezen, indien één enkel punt verschuift in gewicht.

2. Bestemmingsplannen gemeentes

Zowel Leidschendam-Voorburg (Stompwijk) als Zoeterwoude hebben in het gebied van het tracé een bestemmingsplan met betrekking tot "Landelijk gebied". Een dergelijke bestemming lijkt wellicht interessant wanneer er gekeken wordt naar mogelijkheden om andere lopende projecten niet nadelig te beïnvloeden. Een dergelijke visie kijkt daarmee echter bewust de andere kant op wanneer het gaat om het doel van de aanleg van de warmtetransportleiding, namelijk het daadwerkelijk gebruiken van de getransporteerde warmte. Zelfs de lopende projecten zijn potentiële afnemers.

Een overweging om stedelijk gebied te willen mijden strookt in deze niet met de intenties van de warmtetransportleiding om woningen in stedelijk gebied een alternatieve warmtebron te willen bieden.

Landelijk gebied heeft weinig tot geen potentiële afnemers, en weinig tot geen mogelijkheden om daarin de nabije toekomst te kunnen voorzien. Eén enkele locatie met glastuinbouw als warmteafzet is geen doorslaggevend argument. De route van "Alternatief 2" kent langs de N447 ook een aantal lokale industriële en/of recreatieve grootverbruikers van warmte, welke met een alternatieven onderzoek op "Alternatief 2" op gelijksoortige manieren ingepast zouden kunnen worden.

Conclusie: het trekken van een tracé door landelijk gebied van twee zeer kleine dorpskernen is een omweg die slechts de illusie tot een afzetmarkt biedt.

3. Participatieplan – constatering van gebreken

NRD 1.5 erkent dat de Omgevingswet een speerpunt heeft in het principe van participatie van belanghebbenden. Omgevingswet stelt echter expliciet: "*Ook moet de initiatiefnemer de plannen hebben voorgelegd aan de direct betrokkenen*". Het verschil tussen belanghebbenden en betrokkenen is subtiel, doch belangrijk.

In deze context noteren schrijvers van deze zienswijze dat de omgevingswet recent is/wordt ingevoerd, en vanaf 2024 geëvalueerd zal worden. Onderstaande uiteenzetting zal duidelijk maken waar de bewoordingen en daarmee samenhangende verplichtingen aanzienlijke verduidelijking nodig hebben.

3.1. Omgevingswet volgens Rijksoverheid

Warmtelinq stelt in NRD 1.5 (Notitie Reikwijdte en Detailniveau, 2022) dat het met het opzetten van het participatieplan de speerpunten van de Omgevingswet volgt. Onderstaande paragrafen 3.1.1 en 3.1.2 zijn een rechtstreekse kopie van teksten op de Omgevingswet website van de Rijksoverheid (Rijksoverheid).

Warmtelinq blijkt in de praktijk de bestaande terminologie op een wijze te interpreteren die afwijkt van die van de schrijvers van deze zienswijze. Het gaat hier specifiek om een verwachting van actief betrekken van contractueel betrokkenen bij ontwikkeling van plannen, dwz binnen een tijdstermijn dat deze plannen nog daadwerkelijk over alternatieven beschikken.

Het feit dat de omgevingswet zich nog in een evaluatie stadium bevindt is geen excuus om een grijs gebied te forceren waarin de oude wetgeving tijdelijk volledig buiten beschouwing kan worden gelaten tot er een gecorrigeerde versie ter beschikking komt.

3.1.1. De belangrijkste punten van de Omgevingswet (source: rijksoverheid)

De nieuwe wet zorgt voor een samenhangende aanpak van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. Hieronder staan de 4 belangrijkste punten van de Omgevingswet.

- 1 Omgevingswet; de wet zorgt voor:
 - minder regels
 - meer samenhang
 - meer overzicht voor de samenwerkende partijen (zoals gemeenten, provincies, waterschappen, bevoegd gezagen).
- 1 digitaal Omgevingsloket; daarin staan op 1 plek:
 - alle regels van gemeenten, provincies en waterschappen
 - alle plannen
 - alle regels voor een locatie of gebied.
- 1 omgevingsvergunning; dat betekent dat:
 - er 1 vergunning nodig voor een plan. Dit geldt ook als er meer overheden betrokken zijn bij dit plan.
 - er sneller een beslissing komt op een plan. Binnen 8 weken na aanvraag volgt een toekenning of afwijzing (in plaats van 26 weken).
- Meer ruimte voor eigen initiatief en regie; zodat:
 - er meer mogelijkheden zijn om als burger of bedrijf een plan uit te voeren. Het plan moet dan wel passen bij het omgevingsplan van de gemeente. ***Ook moet de initiatiefnemer de plannen hebben voorgelegd aan de direct betrokkenen.***

3.1.2. Overheden moeten omwonenden en bedrijven betrekken bij plannen (participatie)

Overheden moeten bij plannen voor de omgeving omwonenden, bedrijven en organisaties betrekken. Bijvoorbeeld bij een omgevingsvisie of een waterschapsverordening. In de Omgevingswet staan regels voor overheden over deze participatie. Zo moet in de definitieve plannen staan wie de overheid bij de plannen heeft betrokken en welke uitkomsten er zijn. En hoe zij het participatiebeleid heeft ingevuld. De overheid weegt alle bijdragen en neemt uiteindelijk de beslissing over een plan. Ook initiatiefnemers, zoals omwonenden en ondernemers, moeten bij het aanvragen van een omgevingsvergunning aangeven wat zij aan participatie hebben gedaan. En wat daar de resultaten van zijn.

Lees meer over wat overheden rond participatie moeten regelen op de website van [Informatiepunt Leefomgeving \(Iplo\)](#). Of bekijk hieronder de animatie 'Participatie in de Omgevingswet'.

Commented [MK2]: Even kijken wat ik met dit regeltje wil doen. Het lijkt een nietveelzeggend addendum 'want to know more', maar de terminologie geeft expliciet aan dat de plichten bij de overheden liggen. PZH heeft de verantwoordelijkheid uitbesteed aan Warmtelinq, die ze vervolgens niet correct toe past -> het geeft PZH potentieel een mogelijkheid tot ingrijpen.

3.2. Definities "Betrokkenen"

Schrijvers van deze zienswijze onderscheiden potentieel vier typen betrokkenen, op basis van de mate waarin deze door een project worden geraakt: positief/negatief, en direct/indirect.

Voorbeelden:

Positief/Direct: Rechtspersonen met indicatie tot aansluitingen (kostenbesparing)
Positief/Indirect: Overheden (belangenbehartiging voor bovenstaande inwoners)
Negatief/Indirect: Rechtspersonen die potentieel schade zien of menen te ervaren (verminderde beschikbaarheid van openbare ruimte cq bezittingen van derden)
Negatief/Direct: Rechtspersonen die daadwerkelijk schade aan eigendommen ondervinden

3.3. Wijze van voorleggen - doelgroepen

Notitie Reikwijdte geeft aan dat er in Januari 2022 een participatieplan is opgesteld. Het plan richt zich volgens 1.5 op:

“publiek, professionals en besturen”, en

“inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden”

Deze lijst nodigt een groot aantal potentieel geïnteresseerden uit om betrokken te worden bij de plannen. De terminologie van de lijst lijkt echter vooral bedoeld om voornemens breed kenbaar te maken, ter bevordering van acceptatie: de termen “publiek” en “inwoners” suggereren dat de beoogde rechtspersonen vooral in de categorie “indirect” zullen vallen, waarbij de beperkte groep inwoners die uiteindelijk in de categorie “Positief” zal gaan vallen hooguit overtuigd dient te worden dat een negatief effect slechts tijdelijk wordt ondervonden.

Inwoners met eigendommen waarvan de plannen op directe wijze gebruik wensen te maken worden niet expliciet genoemd. Het project Warmtelinq lijkt hierin uit te gaan van een veronderstelling dat de omgevingswet niet meer voorziet in het actief voorleggen van een voornemen aan de meest duidelijk en eenvoudig identificeerbare groep direct betrokken rechtspersonen (data beschikbaar via Kadaster).

Schrijvers van deze zienswijze constateren dat overheden als Provincie en Waterschap tot op heden nog steeds persoonlijke geadresseerde poststukken versturen om plannen als onderhoud en ruilverkaveling te overleggen wanneer deze betrekking hebben op percelen van betrokken rechtspersonen.

3.4. Wijze van voorleggen – zoals ondervonden door schrijvers zienswijze

Het resultaat is dat de schrijvers van deze zienswijze zich in September 2023 geconfronteerd zien met een definitief plan NRD. Het participatieplan bevindt zich blijkbaar reeds in de allerlaatste fase. Communicatie vindt plaats door middel van de contracten voor de toestemming om het tracé aan te leggen op hun privé eigendom (raadplegen van het kadaster werkt blijkbaar toch).

De contracten doen eenzijdige aannames met betrekking tot schade, en bevatten een indicatie van beperkte geldigheid voor dat aanbod.

Een op Facebook langskomende informatie meeting in Stompwijk voegt ons uiteindelijk toe aan de nieuwsbrief. Ter plekke vinden wij vertegenwoordigers die ons verzekeren dat hun betreffende afdeling niet op deze wijze communiceert. Excuses voor ontbrekende communicatie is echter niet hetzelfde als eindverantwoordelijkheid nemen, en corrigerende consequenties accepteren.

Ná het aanschrijven volgt uiteindelijk in November persoonlijk contact, inclusief uitwisselen van contact informatie. In het gesprek wordt ingegaan op de technische middelen die gebruikt zullen worden op ons perceel, en indirect verwezen naar de recente uitspraak van de Raad van State met betrekking tot het tracé richting Den Haag.

Schrijvers van deze zienswijze menen dat de Omgevingswet met “participatie” iets anders bedoelde dan direct betrokkenen dwingen tot confirmeren.

In de aanloop van de terinzagelegging constateren de schrijvers van deze zienswijze dat de voorlegging op de ingangsdatum 8/12/23 incompleet was. De voorlegging is op 20/12/23 aangevuld met de Notitie NNN (Anteagroup, 2023), welke voor ons perceel essentiële informatie bevat. Een dergelijk verlate beschikbaarheid beperkt de tijdstermijn voor het indienen van zienswijzen, en schend daarmee potentieel de betrokkenen in hun participatie rechten. De huidige wetgeving lijkt geen mogelijkheden te hebben om deze nadelen tijdig te kunnen corrigeren.

Schrijvers van deze zienswijze constateren tevens dat de informatie met betrekking tot de aanvulling van de terinzagelegging ons werd toegestuurd via een vriendelijk forwarden buurtgenoot. Uitwisselen van contactinformatie houdt blijkbaar nog steeds niet in dat wij als direct betrokkenen op de hoogte worden gehouden van wijzigingen. Ook verzoeken tot het delen van informatie met betrekking tot in Deelgebied 2 gecirculeerde informatie middelen, geadresseerd of ongeadresseerd, heeft tot op heden geen reactie mogen ontvangen.

3.5. Conclusies

In de inmiddels jaren aanlooptijd zijn er blijkbaar vele informatieve presentaties geweest, en is er een veelvoud ongeadresseerd drukwerk verspreid. In PIP termen: Er zijn blijkbaar al veel stappen ondernomen voor de proces stap “Kennisgeving Voornemen” om de publieke welwillendheid voor het project te verhogen (succes beperkt, gezien de reacties van o.a. Voorschoten). Pogingen ondernomen om betrokken eigenaren direct te betrekken bij de proces stap “Kennisgeving Participatie” zijn minder transparant: het gekozen “meest geschikte medium” heeft een groep direct betrokkenen, namelijk grond eigenaren, buitengesloten van essentiële delen van het proces. Het resultaat is het verzamelen van inzichten van mensen die niet noodzakelijk direct betrokken zijn bij de consequenties van het project. Warmteling heeft verzaakt de verschillende noodzaken tot inzicht correct te duiden.

In de doorgevoerde raadpleging heeft vrijwel heel de provincie een mogelijkheid gehad om het tracé verder te verdringen volgens het “not in my back yard” principe. Dit lijkt een discussie over algemeen belang, maar komt uiteindelijk neer op het volgen van meningen van betrokkenen die geen gebruik wensen te maken van een project wat opgezet is om wél in hun welzijn te kunnen voorzien. Gezien de noodzaak van het project zal het dus nu moeten worden doorgevoerd door belangen te schenden van betrokkenen die wegens dezelfde geografische ligging nooit van de voordelen van het project gebruik zullen kunnen maken.

Schrijvers van deze zienswijze menen dat participatie in deze iets anders betekent.

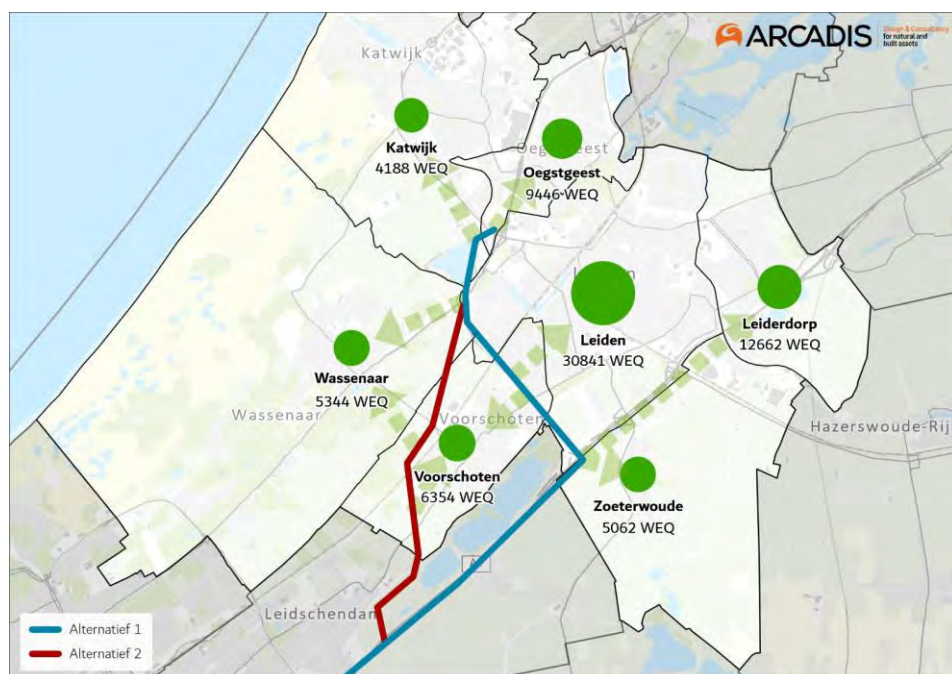
De Omgevingswet geeft aan dat overheden een taak hebben bij het regelen van deze participatie. Bij het uitbesteden van de aanleg van de voorliggende warmtetransportleiding is het participatiepunt blijkbaar niet sluitend geregeld.

4. Aansluitingen, nu en in de toekomst

Bij de bepaling van het basis alternatief geeft MER Fase 1 aan dat er twee alternatieven zijn onderzocht, zoals aangegeven in bijbehorend kaartje.

Alternatief 2 (via Voorschoten) heeft een hoge interne efficiëntie, wegens lineair traceren (zie 6). Het valt op dat de route naar Voorschoten in Alternatief 1 (via de Rijnland route) een lange omweg maakt om op een terugweg alsnog bij Voorschoten uit te komen. Het aantal extra te maken kilometers aan warmtetransportleiding is zodanig dat er, zelfs bij gebundeld traceren, een duidelijk aantoonbaar voordeel zou moeten zijn.

Het is de schrijvers van deze zienswijze nog niet duidelijk wel voordeel dat zou kunnen zijn, aangezien de aangegeven argumentatie op basis van capaciteit en "nadelen" betwistbare aannames bevat.

Figuur 1 (source: NRD Figuur 3.1 uitgelicht kader)

Om vergelijk met de MER argumentatie relatief eenvoudig te houden zal ook deze zienswijze de invloeden van Wassenaar, Katwijk en Oegstgeest numeriek buiten beschouwing laten.

Op basis van de af te leggen afstanden door het aan te leggen net blijkt echter dat een dergelijke vereenvoudiging tekort doet aan de mogelijkheden ten behoeve van aansluiten van Leiderdorp.

4.1. Capaciteit

“Alternatief 1” zou zijn gekozen op basis van “onder meer de potentiële afzet”. Schrijvers van deze zienswijze vragen zich af hoe deze overweging tot stand is gekomen. De grotere warmte verbruikers worden door Alternatief 1 expliciet ontweken.

4.1.1. Aannames

MER Fase 1, 3.2 doet in een uitgelicht kader aannames van de capaciteit afname van onderstaande gemeentes (zie Figuur 1 (source: NRD Figuur 3.1 uitgelicht kader)).

Onderstaande tabel zet de informatie uit het kaartje in korter overzicht:

Gemeente	Aangenomen afzet (kweq)
Leiden	30.1
Voorschoten	6.4
Wassenaar	5.3
Katwijk	4.2
Oegstgeest	9.4
Leiderdorp	12.7
Zoeterwoude	5.1

Opvallend is dat de totale aangenomen afzet ongeveer 73kweq bedraagt: ruim 20kweq meer dan de in de MER opgegeven 50kweq capaciteit van de warmtetransportleiding. Een deel van dit verschil lijkt al te zijn verwerkt in de verwachtingswaarden van Leiden (40% i.p.v. 60%, MER Fase 1, 3.1).

In de onderbouwing voor de afname van capaciteit worden de afzet van Voorschoten ten opzichte van Leiderdorp met Zoeterwoude als doorslaggevend argument gepresenteerd.

De herkomst van de aangenomen waarden is echter onbekend, en aantoonbaar inconsistent.

4.1.2. Verificatie

Onderstaande tabel zet de aangenomen afzet tegenover de in de Klimaatmonitor aanwezige data over aardgas warmtevraag (2021) van de betreffende gemeentes. De vergelijkende percentages van opgegeven afzet bieden echter geen consistent beeld. De aangenomen afzet mogelijkheden van gemeentes grenzend aan “Alternatief 2” lijkt op basis van andere afwegingen tot stand te zijn gekomen. Dit geeft een sterk vertekend beeld van de mate waarin de afname van Leiderdorp (al dan niet in combinatie met Zoeterwoude) als doorslaggevend afnemer zou moeten worden beschouwd ten opzichte van Voorschoten.

Gemeente	Aangenomen afzet (kweq)	Klimaatmonitor data	
		Aardgas	Percentage
Leiden	30.1	62	50%
Voorschoten	6.4	17	30%
Wassenaar	5.3	25.3	20%
Katwijk	4.2	35.5	10%
Oegstgeest	9.4	15.5	60%
Leiderdorp	12.7	15.5	80%
Zoeterwoude	5.1	5.2	100%

De klimaat monitor bevat ook specifieke waarden voor de mate waarin de genoemde gemeentes gebruik maken van Stadswarmte. Deze cijfers geven een duidelijke samenhang met de waarden waarop aanwezige rapportage aangeeft dat Leiden verwacht 40% van de capaciteit van de aan te leggen warmtetransportleiding te kunnen gebruiken: 20kweq ten opzichte van 50 kweq. De tabel geeft echter tevens aan dat de overige 60% op dit moment nog niet aantoonbaar haalbaar is (4.2 kweq maakt 8.4%: dit komt niet eens in de buurt).

Opvallend in deze is een zichtbare mate van "zelfoverschatting". Waar Leiderdorp de meest voorzichtige inschatting maakt van mogelijke uitbreidingen wekt Zoeterwoude de indruk dat er geen enkel probleem is. De groepering van de twee gemeentes ten einde een voorkeur over Voorschoten af te dwingen lijkt geforceerd.

Gemeente	Aangenomen afzet (kweq)	Klimaatmonitor data	
		Aardgas	Stadswarmte
Leiden	30.1	62	19
Voorschoten	6.4	17	0.3
Wassenaar	5.3	25.3	0.1
Katwijk	4.2	35.5	0.1
Oegstgeest	9.4	15.5	1.9
Leiderdorp	12.7	15.5	1.7
Zoeterwoude	5.1	5.2	-

4.1.3. Zoeterwoude - deelopzicht

Binnen het Leiden overzicht is Zoeterwoude de enige gemeente zonder aantoonbaar Stadswarmte net gebruik. Onderliggende reden hiervoor is dat Zoeterwoude slechts voor een klein deel bestaat uit stedelijke gebied. De gemeente bevat twee kleinere kernen, Zoeterwoude-Dorp en Zoeterwoude-Rijndijk, en meerdere buitengebieden. De dorpskernen liggen geografisch 2km uit elkaar, gescheiden door de N11. De buitengebieden hebben een zodanige layout dat ingraven van nieuwe middelen of niet mogelijk is, of vele malen later mogelijk wordt dan binnen de dorpskernen (vergelijk glasvezel ²). Met betrekking tot duurzame energie is het buitengebied vooral afhankelijk van warmtepompen en zonnecellen. Dit is in ieder geval bij de eindgebruikers bekend ³. Het gevolg is dat Zoeterwoude al heel goed slaagt in conversie naar duurzame energie, zonder de toegevoegde middelen van Warmteling.

De mate waarin de afname capaciteit van Zoeterwoude binnen Warmteling rapportage gepresenteerd wordt is dus vrij onrealistisch: er wordt capaciteit aangenomen die in werkelijkheid niet beschikbaar (meer) is.

Zoeterwoude op deze wijze gedwongen meenemen in de traject keuze lijkt tot gevolg te hebben dat ontsluiting van Voorschoten en Wassenaar via een aanzienlijk langere warmteleiding gemaakt zal moeten worden, zonder dat daar in de totale capaciteit een noodzaak uit blijkt.

De mogelijk toekomstige aansluiting van Leiderdorp zou dus gemaakt moeten worden op de contributies van Leiderdorp alleen. Het extra oversteken van de A4 zoals vermeldt in MER Fase 1, 4.5 is niet zo noodzakelijk als gepresenteerd in Warmteling documentatie NRD 3.2.2.

² <https://www.zoeterwoude.nl/actueel/ontwikkelingsprojecten/glasvezel>

³ <https://www.ad.nl/binnenland/in-zoeterwoude-besparen-inwoners-meeste-gas-zo-zit-het-in-jouw-gemeente~a2c7de18/>

4.2. Afstanden

Bovenstaande capaciteitskaart uit MER Fase 1 toont potentieel mogelijke aansluitingen van omliggende gemeentes vanuit het oogpunt "mogelijke ontsluiting". Er wordt af en toe verwezen naar een voorkeur voor een kortere route (zie 6), doch een verschil in route lengte wordt nergens in de rapportage gekwantificeerd. Het is vooral de omweg om Voorschoten opnieuw te bereiken die een grote mate van inefficiëntie lijkt te accepteren.

Aangezien het in het voorliggende ontwerp in feite nog alleen gaat om toekomstige aansluiting van Leiden, is de optimalisatie van ontsluiting van omliggende gemeentes eigenlijk secundair. De mogelijk toekomstige aansluitingen hebben echter in de toekomst invloed op het aantal te maken kilometers.

In onderstaand overzicht wordt een poging gedaan om een overzicht te geven van afstanden waarop verschillende gemeentes kunnen verwachten te worden aangesloten op het warmtetransportnet richting Leiden. Deze afstanden zijn relevant, aangezien Warmtelingscapaciteit transporteert. Leidingen hebben warmteverlies. Dit verlies mag dan "klein" zijn, maar mag niet zomaar verwaarloosd worden.

Schrijvers van deze zienswijze vragen zich af of de gekozen traceringprincipes correct zijn toegepast (zie 6).

Afstanden zijn gebaseerd op de aannamen dat route van Alternatief 2 min-of-meer een samenvoeging is van Deeltracés 2 en 3.

4.2.1. Voorschoten (Wassenaar)

Het ingetekende alternatief voor "Alternatief 2" kiest nu om Leiden te benaderen via een traject wat deeltracé 3 snel nadert. Een deugdelijke zoektocht naar alternatieve routes zou echter ook Wassenaar mee kunnen nemen zonder een groot aantal extra kilometers aan de route toe te voegen.

Leiden, in isolatie (nul referentie):

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11

Voorschoten:

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Voorschoten	4.5	13
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	8 (+0)	13 (+2)

Wassenaar:

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	9	11
Wassenaar	7	13
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	9 (+1)	13 (+2)

Voorschoten en Wassenaar:

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	9	11
Voorschoten	4.5	13
Wassenaar	7	13
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	9 (+1)	15 (+4)

Deel-conclusie: De Voorschoten route sluit een extra aardgas potentieel van ca 40kweq (11.7 volgens aanname) aan in een route van ongeveer 9km (optimalisatie van ca 1km), waar de Rijnland route 15km nodig zou hebben.

4.2.2. Leiderdorp (Zoeterwoude)

Argumentatie beweert dat Leiderdorp alleen via Zoeterwoude ontsloten kan worden. Leiderdorp ligt echter al aan westelijke zijde van de A4, dus zou ook als “deelwijk” van Leiden aangesloten kunnen worden op het aanwezige net (zie 1.4). De in NRD 3.2.2 aangegeven “noodzaak” tot het opnieuw oversteken van de A4 is in dat geval alleen noodzakelijk indien de toegevoegde waarde van de capaciteit van Zoeterwoude hier aanleiding toe zou geven (zie 4.1.3).

Leiderdorp (aansluiting op net mogelijk over Noord)

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Leiderdorp	13	12.5
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	9.5 (+1.5)	16.5 (+5.5)

Zoeterwoude-Rijndijk

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Zoeterwoude-Rijndijk	??	10
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	??	14 (+3)

(zie conclusies 4.1.3)

Leiderdorp en Zoeterwoude-Rijndijk

	Alternatief 2 (km)	Alternatief 1 (km)
Leiden	8	11
Leiderdorp	13	12.5
Zoeterwoude-Rijndijk	15.5	10
Totale Netlengte (toevoeging aan nul ref)	12 (+4)	16.5 (+5.5)

Deel-conclusie: De Rijnland route sluit een extra aardgas potentieel van ca 20kweq (17.5 volgens aanname) aan in een route van 16.5 km, waar de Voorschoten route dit in 12km zou kunnen doen door Leiderdorp aan te sluiten als “deelwijk” van Leiden.

De toegevoegde waarde van een aansluiting naar Zoeterwoude lijkt nihil.

4.2.3. Combinatie Voorschoten (Wassenaar) en Leiderdorp (Zoeterwoude):

Indien de mogelijke potentiële aansluiting van zowel Voorschoten als Leiderdorp in de toekomst (optimaal) wordt ingepland komen de volgende totaal lengtes tot stand:

Alternatief 1:

Capaciteit gebruik vergroot met 60 kweq (29.5 aanname) door middel van aanleg van 16.6 km warmtetransportleiding.

Alternatief 2:

Capaciteit gebruik vergroot met 60kweq (29.5 aanname) door middel van een net aanleg van 13 km warmtetransportleiding.

Zonder Zoeterwoude wordt dit 55kweq (24weq aanname) door middel van nog geen 11 km -> minder dan de voorgestelde route van Alternatief 1 zonder toekomstige aansluitingen.

De vraag of de aansluiting van Zoeterwoude noodzakelijk is, is dus bijzonder relevant. Het aantal te maken kilometers neemt toe met 50%-100%, voor een nog niet kwantificeerbare capaciteit bijdrage van minder dan 10%. De capaciteit van de warmtetransportleiding kan aan de Voorschoten zijde van de A4 aanmerkelijk beter besteed worden, aangezien daar wel groei mogelijkheden zijn voor zowel de stadswarmtenetten als de gemeentes zelf.

4.2.4. Overige aansluitingen

MER Fase 1 3.1 vermeld ook plannen voor extra T-stukken om toekomstige warmtedistributienetten op aan te sluiten, waaronder mogelijk bij:

- Den Haag Ypenburg
- Stompwijk/ Leidschendam-Voorburg
- Zoeterwoude/Leiderdorp (zie 4.2.2)
- Leiden Zuid/West Voorschoten (zie 4.2.1)
- Aanlandlocatie Leiden-West (2x) (Oegstgeest en Katwijk)

Al deze locaties hebben belang bij een aansluiting zo dicht mogelijk bij de oorsprong van de warmte.

In deze context valt vooral de aansluiting Leidschendam-Voorburg op (voor compleetheid: Klimaatmonitor toont 52 kweq aardgaswarmte in plaats van 1kweq in MER Fase 1 Figuur 2-3).

Schrijvers van deze zienswijze nemen aan dat de verschillende bullet points een indicatie zijn dat de aansluiting efficiënt (lineair) zou willen traceren in plaats van een extra uitbreiding van de Voorschoten aansluiting (schoolboek-waardige voorbeelden van uit de hand gelopen consequenties van gebundeld traceren zonder efficiëntie controle a.u.b. vermijden?).

Leidschendam-Voorburg kan slecht aangesloten worden door het voorliggende tracé de A4 te laten oversteken op ongeveer dezelfde locatie als het Leidschenveen splitspunt tussen alternatieven 1 en 2 -> er is in zo'n geval geen aanwijsbaar nadeel meer voor het oversteken van de A4 op die locatie. Een route op basis van Alternatief 2 via Voorschoten verdient verder onderzoek in het optimaliseren van een bruikbaar tracé.

Blijkbaar liggen er aan de Voorschoten kant van de A4 meerdere mogelijkheden die het nu gekozen voorkeursalternatief eigenlijk overbodig maken.

4.3. Kosten van aansluitingen

Schrijvers van deze zienswijze pretenderen niet om enige vorm van kennis te hebben met betrekking tot de kosten van het gemeentelijk aansluiten van een woning die voorheen op aardgas verwarmd werd. Er is echter wel een efficiëntie in clustering met betrekking tot stedelijke gebieden en aanwezige netten.

Voor leggen van het warmtelinq tracé is EU subsidie beschikbaar. Naar blijkt zullen de aan te sluiten gemeentes echter zelf nog een aanzienlijke kostenpost hebben in het aansluiten van gebruikers. Het zijn deze kosten waar de grotere gemeentes tegenop zien.

In deze context wordt gewezen op de recente bevindingen van de gemeente Den Haag ⁴. Indien de capaciteit afzet binnen gemeentes bepaald wordt door beschikbare eigen financiële middelen zal de afzet beperkt blijven (zie 4.1.1). Geografische ligging van de warmtetransportleiding gaat hier geen enkele invloed op hebben.

4.4. Conclusies

Verificatie van aanwezige cijfers ondersteunen een keuze voor een tracé via Voorschoten. De keuze voor een route via de Rijnland route op basis van potentiële afzet van capaciteit is niet houdbaar. De keuze wordt (te) sterk beïnvloed door gemeentelijke financiële middelen. Het resultaat is een versnipperde route die potentiële gebruikers ontwijkt in plaats van benaderd. De route van "Alternatief 2" verdient een alternatieven onderzoek om de aanwezige stadswarmtenetten een kans te geven om op termijn door te kunnen groeien in capaciteit.

⁴ <https://www.omroepwest.nl/nieuws/4784262/duizenden-huizen-voorlopig-niet-duurzaam-verwarmd-aanleg-warmtenetten-vertraagd>

5. Weidevogels

In het vogelreservaat waar Warmteling deeltracé 2 door heen wil gaan, is onderzoek gedaan naar het broedsucces van de aanwezige weidevogels. Het gebied waar deeltracé 2 doorheen gepland wordt is echter meer dan dat: het gebied is ingericht als foerageer gebied, teneinde de voedselvoorziening tijdens en rondom het broedseizoen zeker te stellen. Het gebied ontvangt hier subsidies voor van zowel provincie als EU, welke de bezettingsgraden van het gebied regelmatig laten monitoren.

Vooronderzoek in opdracht van Warmteling (Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023) stelt dat er binnen het ingeplande gebied geen weidevogel broedgevallen zouden zijn, omdat er in de afgelopen vijf jaar in de gehele Grote Westeindsche Polder vrijwel geen (weide)vogels broeden (zie 5.1).

Rapportage in opdracht van de provincie (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021) geven een ander beeld (zie 5.2). Deze provinciale rapportage (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021) toont tevens een samenhang tussen werkzaamheden en aanwezige aantallen.

Indien het plan zo wordt doorgevoerd als ingetekend, zullen er na deze werkzaamheden geen steltlopers meer in de Grote Westeindsche Polder voorkomen. Het plannen van dergelijke werkzaamheden lijkt daarmee strijdig met het beleid voor de Grutto in 2027 (Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2019-2027, 2019).

De aanname dat er in deeltracé 2, Lot C geen broedvogels aanwezig zijn werkt door in de beoordeling van effecten van de werkzaamheden: er wordt nu alleen gekeken naar invloeden op de bodem kwaliteit (zie (Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023)). De bodemkwaliteit heeft tevens invloed op de foerageermogelijkheden van dezelfde weidevogels in de toekomst. Ook deze effecten zijn niet getoetst.

De incompleetheid van de gewogen informatie geeft aan dat de keuze voor voorkeur van het huidige tracé over "Alternatief 2" niet houdbaar is.

5.1. Inventarisatie in opdracht Warmteling

Pagina 11 van de oplegnotitie (Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023) zoals door Warmteling voorgelegd vermeld onderstaande tabel met een geregistreerd aantal broedgevallen in een gebied wat volgens de oplegnotitie overeenkomt met de Grote Westeindsche Polder. Gesteld wordt dat de onderstaande tabel een overzicht geeft van geregistreeerde waarnemingen van broedende (weide)vogels in de afgelopen 5 jaar. Datasource wordt aangegeven als de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Onderbouwing voor de keuze van de betreffende database ontbreekt.

Tabel 1 Registratie broedende weidevogels NDFF

Aantal broedgevallen / nest-inducerend gedrag			
Soort	Aantal	Soort	Aantal
Boornvalk	1	Putter	1
Bosrietzanger	1	Rietzanger	1
Braamsluiper	1	Roodborst	1
Groenling	2	Scholekster	1
Heggenmus	8	Spotvogel	8
Holenduif	1	Spreeuw	1
Huisemus	1	Tijftjaf	1
Huiszwaluw	1	Tuinfluitter	1
Kievit	1	Turkse tortel	1
Kleine karekiet	3	Vink	3
Kleine mantelmeeuw	1	Winterkoning	5
Knobbelzwaan	1	Witte kwikstaart	1
Koolmees	2	Zanglijster	2
Merel	2	Zwartkop	1
Nachtegaal	1		
Eindtotaal		55	

De correctheid van de geregistreerde waarnemingen wordt door de schrijvers van deze zienswijze in twijfel getrokken, aangezien een aantal vaste bewoners/bezoekers van de directe omgeving van ons perceel afwezig zijn in de tabel -> een gebiedsoverzicht wat in 5 jaar minder data registreert dan onze tuin in één enkel jaar oogt incompleet. De geregistreerde waarnemingen lijken beperkt tot incidentele waarnemingen vanaf openbaar gebied. De daadwerkelijke nestplaatsen bevinden zich in gebied wat niet toegankelijk is tijdens het broedseizoen (om duidelijk verklaarbare redenen). Vanaf de openbare weg is de afstand tot nesten zodanig groot dat ze alleen zichtbaar zijn wanneer er onverwachte activiteit⁵ is.

Pogingen tot het reproduceren van de data leveren de volgende inzichten:

- NDFF is een database voor betalende abonnees. Dit beperkt de mogelijkheden om data te achterhalen.
- Protocolen overzicht met betrekking tot vogels leert dat monitoring van weidevogels zich richt op Utrecht. Broedvogels in het algemeen is beperkt tot Noord-Brabant en Limburg.
- Invoer van data is niet structureel, maar steunt ook op invoeren door incidentele gebruikers.
- Atlascode 2 is niet de enige codering die nesten zou kunnen bevatten (voorbeeld: kuikens)
- NDFF registreert ook waarnemingen van andere databases (voorbeeld: waarneming.nl).

Schrijvers van deze zienswijze zijn incidentele gebruikers van waarneming.nl, en constateren het volgende:

- Broedindicaties (atlascode 2) is een "geavanceerde" optie. De meeste incidentele waarnemingen gebruiken deze databases slechts voor soort identificatie, en hebben derhalve geen reden aanvullende activiteiten te coderen.
- Waarneming.nl heeft expliciet beleid om verstoring van nesten te voorkomen. Incidentele nest waarnemingen door non-professionals binnen een gesloten broedgebied zijn daarmee vrijwel uitgesloten.

⁵ <https://waarneming.nl/observation/214607004/>

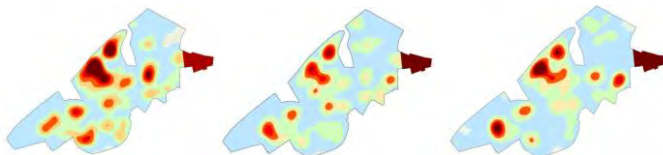
De keuze voor NDFF als indicator voor het aantal broedwaarnemingen is twijfelachtig. De tabel toont een verzameling tuinvogels, en een enorme afwezigheid van grote hoeveelheden overgrazende ganzen, recente kuikentellingen van wilde eenden, en de traditionele steltlopers waarvoor het gebied is ingericht. Dat grote gapende gat zou in een vroeg stadium opgemerkt moeten zijn.

Hoofdvraag is echter waarom Warmtelinq bewust heeft gekozen om voor dit onderzoek niet uit te gaan van rapportage die reeds bij de provincie Zuid-Holland aanwezig is.

5.2. Inventarisatie in opdracht Provincie

5.2.1. Inventarisatie weidevogels in beeld

Dichtheidsoverzichten (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021) toont een grafisch overzicht van de in de oplegnotitie (Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmtelinq Rijswijk-Leiden, 2023) genoemde weidevogels. De kaartjes tonen gebied "Haaglanden", waar de Grootte Westeindsche Polder deel van uit maken (noorderlijk van het midden). Het NNN gebied en aanliggende ANLB gronden vormen op hun beurt weer een deelgebied hiervan (noorderlijk deel, bovengrens begrensd door A4). Het rapport bestempelt de Grootte Westeindsche Polder als een van de weinige gebieden met een hoge dichtheid aan steltlopers. De grotere donkere vlekken met hogere dichtheid liggen noordelijk van de Westeindsche weg: samenvallen met grondgebieden die nu ingepland zijn als Deeltracé 2, Lot C.

Dichtheid steltlopers (Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur) in Haaglanden in 2015, 2018 en 2020 (vlnr). (Source: Van der Goes en Groot)

Op basis van de bijbehorende cijfers gaat het bij het cluster in het NNN gebied om de Kievit. Het cluster in het ANLB gebied correspondeert met de Grutto, op basis van de in 5.1 genoemde incidentele nestwaarneming (5). Broedlocaties van Tureluur en Scholekster zijn blijkbaar minder zichtbaar in dichtheid.

5.2.2. Inventarisatie weidevogels in cijfers

Onderstaande tabel is een extractie van Tabel 8 uit (Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer, 2021). De uitgelichte data richt zich op "Haaglanden", zonder de onderzoeksgebieden die niet betrokken zijn in deeltracé 2. Het aantal te onderzoeken weidevogels is beperkt tot de vermelde Steltlopers. Weidevogels met een ranking op de Rode Lijst zijn aangegeven in rood.

Tabel 2 "Tabel 8. *Vergelijking van het aantal territoria van deze inventarisatie (2020) met 2018 en 2015*"

Gebied Naam\Jaar	Haaglanden		
	2015	2018	2020
Scholekster	288	256	240
Kievit	593	366	406
Grutto	275	231	233
Tureluur	152	137	121
Subaantal territoria	1308	990	1000

Het cijferoverzicht vertoont een sterke daling in het jaar 2018. Hiervoor lijkt echter een verklaring te zijn.

5.3. Werkzaamheden in 2017

In 2017 zijn werkzaamheden verricht aan de gasleiding die deeltracé 2 wenst te volgen. Ook deze Werkzaamheden hadden een overlap met het broedseizoen. De maatregelen die in de oplegnotitie NNN worden voorgesteld zijn consistent met de toen gebruikte middelen. De voorgestelde Warmtelinq werkzaamheden verschillen van de 2017 werkzaamheden slechts in schaal (eventueel positie van aanvoerrote).

5.3.1. Locatie van de 2017 werkzaamheden

Locatie van de werkzaamheden in 2017 valt min of meer samen met deeltracé 2 tussen de laatste expansie lus en de oversteek richting Rijnlandroute.

De werkzaamheden maakten gebruik van dezelfde mitigerende maatregelen voorgesteld in de oplegnotitie (Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmtelinq Rijswijk-Leiden, 2023). Deze werden opgesteld vanaf Maart (vergelijk 5.5 voor samenhang met broedseizoen betrokken steltlopers).

Locatie van werkzaamheden in 2017 (source: Gasunie)

Met referentie naar 5.2.1: de locatie valt middenin de aanwezige hoge dichtheid gebieden, specifiek de locatie waar in 2018 nog contact was tussen de aanwezige gebieden met hoge dichtheden steltlopers.

5.3.2. Werkzaamheden voor Warmteling

De tijdindicaties voor de werkzaamheden voor Warmteling staan vermeld als “2025/2026”, met een indicatie dat er in 2025 al een start gemaakt kan worden tijdens het broedseizoen. De ligging van deeltracé 2 is zodanig dat het de aanwezige hoge dichtheid gebieden vrijwel zal overlappen. De aanrijroutes zijn op het moment van schrijven van de oplegnotitie nog niet bekend. Keuzes binnen de aanvoerroutes geven echter alleen een verschuiving in de balans tijdgebruik/benodigd oppervlak. Gezien de voorziene overlap met het broedseizoen gaat een dergelijke keuze geen aanmerkelijk positievere invloed hebben op de verwachte mate van verstoringen.

Op ons perceel betrekken de Warmteling werkzaamheden tot en aanleggen van een expansie lus. In vrije vertaling: afgraven van ongeveer een halve hectare grond tot het niveau van de leidingen. Op onze locatie ligt echter een drasplas (essentieel foerageer gebied). Deze drasplas wordt dus a) ontoegankelijk tijdens werkzaamheden, b) door de werkzaamheden (blijvend) aangetast in bodem consistentie (zie (Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmteling Rijswijk-Leiden, 2023)).

Inschatten of en wanneer onze drasplas zijn functie weer kan vervullen is moeilijk. Zo lang de functie niet hersteld is, heeft de afwezigheid negatief effect op het broedsucces van weidevogels die wellicht na de werkzaamheden hopen terug te keren.

Deeltraject 2 verloopt technisch zoals in MER Fase 2 vermeld staat (ingraven/inploegen, met regelmatige expansie lussen). Alle verschillende technische middelen benodigen echter bouwroutes, welke van grotere impact zijn dan de ingraaf middelen. Geen van de verschillende middelen biedt een mogelijkheid om de totale tijdsduur van het gebruik van de betrokken gronden zodanig te verkorten dat er een daadwerkelijke reductie in verstoring kan worden geconstateerd.

5.3.3. Inventarisatie van invloed op broedsucces

De Warmteling werkzaamheden beslaan een groter grondgebied en langere tijd dan de werkzaamheden in 2017. De impact op het broedsucces van de steltlopers wordt daarmee vele malen groter dan het onderhoud uitgevoerd in 2017.

De genoemde werkzaamheden hebben een zichtbaar effect op die getelde aantallen in het opvolgende meetseizoen, zowel grafisch (5.2.1) als numeriek (5.2.2).

De hoogste impact (40%) is voor de vogel die tijdens de werkzaamheden al aan het broeden was: de Kievit (zie 5.5.4).

De kievit is daarna ook de enige weidevogel die herstel lijkt te tonen, op basis van een mogelijk tweede legsel (zie 5.5.4). De overige steltlopers tonen een reductie van 10%-15%, waarin nog zal moeten blijken of de reductie blijven is of een dalende trend doorzet.

5.4. Conclusies impact weidevogels

Er broeden weidevogels binnen deeltracé 2, Lot C. In hoeverre deze broedgevallen ook daadwerkelijk vallen binnen de gestelde 200m zone is slechts van beperkt belang: Toegevoegde verstoring door aanliggende werkzaamheden toont al een significant negatief effect op het broedsucces. De combinatie van voorgestelde mitigerende maatregelen en werkzaamheden zullen

de aanwezige broedgebieden vrijwel volledig elimineren. Deze informatie is niet meegenomen in het toetsingsproces dat tot grondslag ligt aan de keuze tussen Alternatieven 1 en 2.

5.5. Overzicht steltlopers (aanvullend overzicht)

Binnen de Grote Westeindsche Polder zijn voorzieningen aanwezig om het de weidevogels makkelijker te maken te foerageren rondom het broedseizoen. De weidevogels welke in deze context structureel voorkomen in de monitoring rapporten zijn de volgende Steltlopers: Grutto, Tureluur, Scholekster en Kievit. Het volgende overzicht is opgesteld om beter vergelijk te kunnen maken waar de werkzaamheden de betreffende vogels in hun broedsucces zullen gaan raken. (Source: Vogelbescherming)

5.5.1. Grutto (rode lijst):

Tijdens het broedseizoen laat de grutto spectaculaire baltsvluchten zien. Al vanaf **eind maart** kunnen de eerste grutto's een legsel hebben. **De eileg loopt door tot eind mei**, met de piek in de tweede helft van april. **Eén broedsel per jaar met meestal 3-4 eieren**. Broedduur 22-24 dagen. Grutto's hebben een onopvallend grasnest, dat wordt gemaakt in de lange vegetatie van grasland, bij voorkeur in de nabijheid van ruigere delen in het veld. Geen echte koloniebroeder, maar broedt graag in directe nabijheid van soortgenoten in verband met het opmerken en verjagen van vijanden. De jongen lopen meteen uit het nest (nestvlieders) en zijn na zo'n 24-27 dagen vliegvlug. De familie blijft dan nog zo'n 5-14 dagen bij elkaar.

Veel grutto's trekken vanaf **juli tot in augustus** in een breed front hoog in de lucht over lange afstanden en vliegen vaak langs de kust. Vanuit Nederland trekken grutto's over Frankrijk, via Spanje en Portugal zuidwaarts. Ze vliegen vaak in één ruk de Sahara over naar Senegal en Guinee-Bissau. Een ander deel van de grutto's trekt via Italië (Toscane) naar Afrika. Vanaf **februari** arriveren ze weer in Nederland. De jongen blijven een jaar lang in het winterkwartier, voordat ze gaan trekken.

5.5.2. Tureluur (rode lijst):

Territoriaal en monogaam, maar paren kunnen dicht bij elkaar broeden, in half-kolonies. Nest op grond, meestal goed verborgen tegen een pol gras; vouwt gras over het nest. **Legtijd april-juni** (in het noorden). **Eén broedsel, meestal vier eieren**. Broedduur: 23-24 dagen, beide geslachten broeden. Jongen zijn nestvlieders en worden door beide ouders gehoed, maar vaak alleen door het mannetje; vaak ook splitst de familie zich. Jongen vliegvlug na 23-25 dagen.

Grotendeels trekvogel, maar deel IJslandse en West-Europese tureluurs nagenoeg standvogel. Noord-Scandinavische en Russische populaties trekken verst naar het zuiden (West-Afrika); IJslandse populatie overwintert vooral in West-Europa (Waddenzee). Trek over breed front en via de kust naar ZZW, wellicht ook over de Sahara naar West-Afrika. Voorjaarstrek van **maart - april** tot diep in mei (noordelijke broedvogels, als Nederlandse al volop broeden). Najaarstrek van **juli tot in september**. Trekt vooral 's nachts, in voorjaar ook overdag.

5.5.3. Scholekster (niet op rode lijst, 2023 was “jaar van de scholekster”):

Territoriaal. Opvallende baltsvlucht met langzame vleugelslagen. Nest is niet meer dan een kuiltje in de grond, spaarzaam bekleed met wat schelpjes, steentjes of stro. Broedt ook op grinddaken en op paaltjes. **Broedt van half april tot eind juni. Eén broedsel per jaar, 3-4 eieren.** Broedduur 24-27 dagen, jongen zijn nestvlinders, vliegvlug na 32-35 dagen. Jongen worden lang gevoerd door ouders.

Scholeksters overwinteren in het Wadden- en Deltagebied, of trekken weg naar Zuidwest-Europa (jonge vogels). Scandinavische vogels nog verder, naar Afrika. Onder de overwinteraars in Nederland vallen veel slachtoffers bij lang aanhoudende strenge vorst. Dan kan ook massale vorsttrek optreden. In **februari-maart** worden de broedplaatsen in het binnenland weer bezet.

5.5.4. Kievit (niet op rode lijst):

Territoriaal, vaak semi-koloniaal. Man heeft soms meerdere vrouwtjes. Nest een kuiltje in de grond, bekleed met strootjes. Eileg van **begin maart tot in juni**, piek eind maart tot begin mei. **Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4 eieren.** Vooral het vrouwtje broedt. Broedduur 26-29 dagen. Jongen (nestvlinders) zijn met 35-40 dagen vliegvlug. Verdedigen nest met verve tegen belagers, waardoor andere soorten graag onder de beschermende paraplu broeden.

Noordelijke delen van omvangrijk broedgebied worden geheel verlaten. Korte- en middellange-afstandstrekker, pendelt heen en weer met vorstgrens. In zachte winters overwinteren grote aantallen in ons land. Bij vorst trekken veel kieviten naar Engeland en Frankrijk. Noordelijkste broedvogels trekken tot in Noord-Afrika. Trekt al in mei weg van broedgebieden, dit zijn de vogels die geen succesvol nest hebben gehad. Meeste trek in **oktober-november**, in het voorjaar in **februari en vooral maart**.

6. Traceringsprincipe

Deze zienswijze kan helaas geen rekening houden met aanwezige structuren op hetzelfde niveau als Arcadis. Het valt echter op dat de verschillende rapporten verschillende principes hanteren op te evalueren onderdelen. De principes van tracement, specifiek gebundeld, worden op inconsistente wijze toegepast.

Tracement is veelal een bovengrondse bezigheid, om versnippering van het landschap tegen te gaan. Termen als “intern”, en “extern” worden gebruikt voor waar de efficiëntie te vinden is. Lineair tracement is de meest efficiënte vorm. Gebundeld tracement, zoals aangegeven in zowel NRD 3.1.1 als MER Fase 1, 4.1, zou echter niet moeten leiden tot grote omwegen. Het bundeling principe is veelal bedoeld om te voorkomen dat nieuw aan te leggen projecten hun eigen funderingen moeten leggen: door te bundelen met aanwezige infrastructuur kunnen funderingen gedeeld worden of behoeven slechts uitgebreid te worden op locaties waar de tracement niet meer houdbaar is.

De voor het voorkeursalternatief door Warmteling gehanteerde vorm van tracement lijkt niet overeen te komen met de principes aangegeven in NRD 3.1.1 en/of MER Fase 1, 4.1.

Voorbeelden:

Tracering langs de A4 doet dit op een zodanige afstand aan de andere kant van de Meerburger Watering dat de fundering niet gedeeld kan worden.

Volgen van de aanwezige gasleiding levert volgens de Notitie NNN een noodzaak tot bemaalen om uiteindelijk een laag te kunnen bereiken die stabiel geacht wordt om als fundering te dienen.

In geen van beide gevallen biedt de aanwezige infrastructuur een constructie voordeel voor de warmtetransportleiding.

Aan de Voorschoten kant van de A4 liggen echter meerdere constructies die wél gebruikt kunnen worden voor gebundeld traceren: wegen, en stadsgrenzen.

Aanwezige wegen bieden zowel bruikbare fundering, als aanzienlijke verkortingen van aanvoerroutes. Opzoeken van de stadsgrenzen optimaliseert tevens de afstand tot eindgebruikers.

Conclusie:

De gemaakte keuzes lijken precies het tegenovergestelde te bereiken dan de principes proberen na te streven. Het landschap van de Groote Westeindsche Polder dreigt te worden versnipperd door veranderingen in bodem structuur. Effecten op de omgeving zijn in deze incorrect of incompleet gewogen in de Deelgebied 2 betreffende argumentatie van MER Fase 1, 4.5 en 7.2.

References

- Anteagroup. (2023). *Oplegnotitie natuur NNN en weidevogelgebieden Lot C Warmtelinq Rijswijk-Leiden*. Opgehaald van https://www.zuid-holland.nl/publish/pages/32788/oplegnotitie_natuurtoets_nnn_en_weidevogelgebieden_lot_c_warmtelinq_rijswijk-leiden_rev00_geanon.pdf
- Arcadis. (2022). *Notitie Reikweidte en Detailniveau*. Retrieved from https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01/b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_2.pdf
- Arcadis. (2023). *Milieu-effectrapport Fase 2*. Retrieved from https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01/b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_4.pdf
- Ardadis. (2023). *Milieu-effectrapport Fase 1*. Retrieved from https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01/b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_3.pdf
- Provincie Zuid-Holland et al. (2019). *Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2019-2027*. Retrieved from <https://www.zuid-holland.nl/publish/pages/29990/actieplanboerenlandvogels.pdf>
- Rijksoverheid. (n.d.). *Klimaatmonitor*. Retrieved from <https://klimaatmonitor.databank.nl/content/energieverbruik>
- Rijksoverheid. (n.d.). *Omgevingswet*. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/vernieuwing-omgevingsrecht>
- Van der Goes en Groot. (2021). *Weidevogels in Zuid-Holland in 2020, Monitoring agrarisch natuur- en landschapsbeheer*.

Voorschoten, 17 januari 2024

Betreft: Zienswijze met betrekking tot ontwerp provinciaal inpassingsplan voor de aanleg van de Warmtelinq verbinding Rijswijk-Leiden

kenmerk DOS-2019-0003044

Geachte heer/ mevrouw,

Naar aanleiding van de publicaties rondom de beoogde aanleg van het netwerk van Warmtelinq ontvangt u hierbij mijn zienswijze. 2 jaar geleden kwam ik erachter dat voor het project Warmtelinq het tracé langs mijn bedrijf, Moerkerk's Plantenparadijs, loopt. Echter had ik nog geen enkel gesprek gehad over het project. Ik heb zelf contact op moeten nemen om over de toekomstige plannen te spreken, nu baart het mij veel zorgen voor de toekomst van het bedrijf tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.

Er is mondeling aangegeven dat een werkstrook wordt gebruikt voor het aanleggen van het tracé. Deze strook die niet gebruikt kan worden tijdens de uitvoering wordt door mijn bedrijf het hele jaar rond gebruikt voor verkoop van heesters en kerstbomen. Dit stuk kan ik tijdens de uitvoering niet benutten wat derving zal betekenen. Het betreft de werkstrook waar ik duidelijke afspraken over wil en een passende oplossing.

Ik verzoek u, op de grond van het bovenstaande, voorschriften aan de vergunning te verbinden met betrekking tot de uitvoeringswijze en werkzaamheden op mijn perceel zodat ik geen verlies heb op mijn omzet.

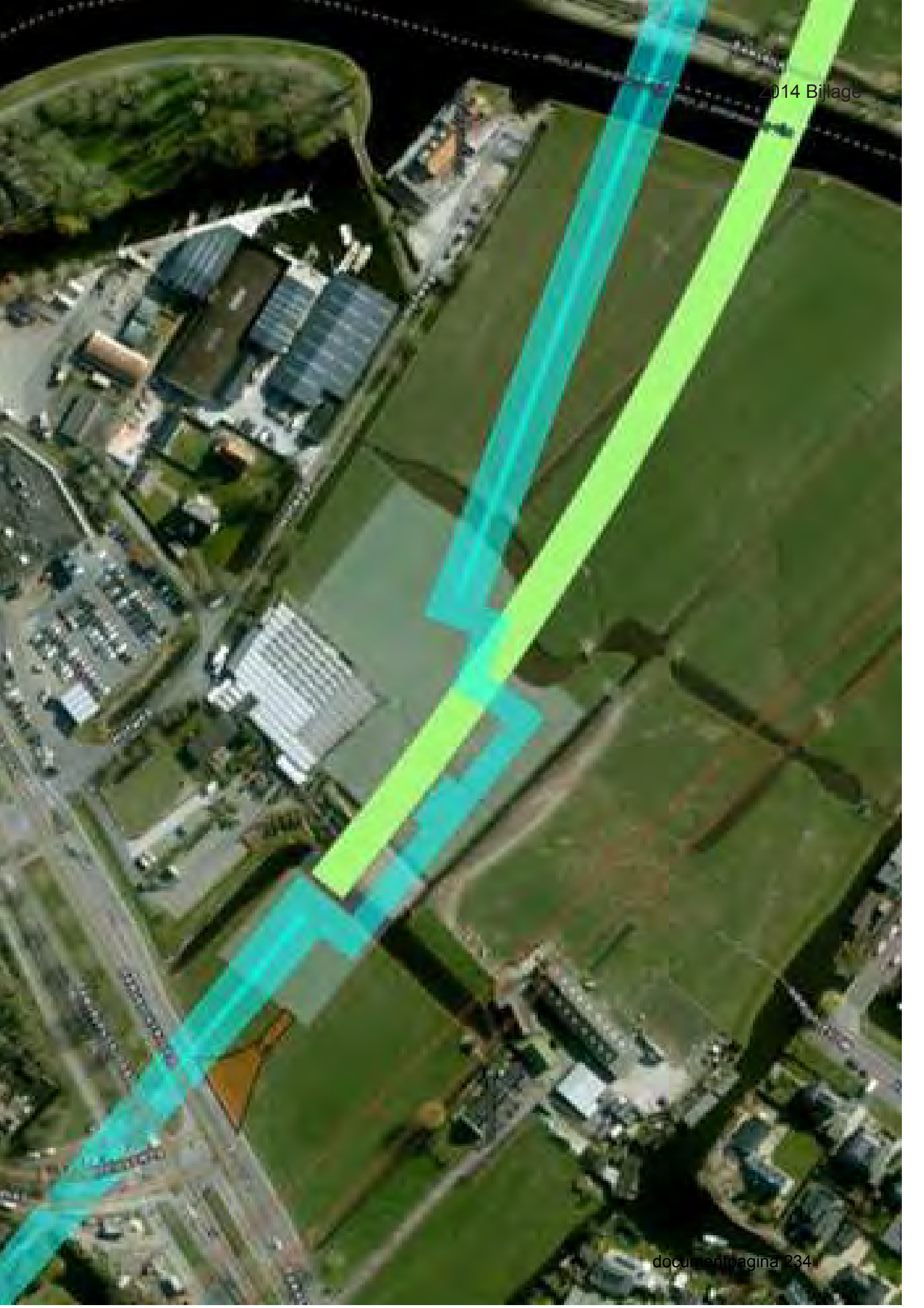
Graag verneem ik wat het verdere verloop is van de procedure.

Met vriendelijke groet,

██████████

██████████

██████████ Voorschoten

AANGETEKENDE

Provincie Zuid-Holland
Team Warmtelinq
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Advocaten

Archimedeslaan 61
Postbus 85005
3508 AA Utrecht
T +31 30 2595521
M +31 62 0440283
E moniquerus@vbk.nl
www.vbk.nl

Utrecht, 17 januari 2024

Onze referentie: 309612/52571588.1
Uw referentie: DOS-2019-0003044
Betreft: **Zienswijze tegen ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Warmtelinq Rijswijk - Leiden en
aanlandlocatie en ontwerp besluiten cluster 1**

Geachte College van Provinciale Staten,

Het ontwerp provinciaal inpassingsplan "Warmtelinq Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie" (hierna: ontwerp PIP) en de ontwerpomgevingsvergunning "Vattenfall Warmte N.V., op de locatie tussen de A44 en N206 op de grens van de gemeente Leiden en Oegstgeest" (hierna: de ontwerpomgevingsvergunning) zijn met toepassing van de coördinatie-regeling zoals bedoeld in artikel 3.33 van de Wet Ruimtelijke Ordening (hierna: Wro) voorbereid. Op grond van de coördinatie-regeling wordt de uitgebreide voorbereidingsprocedure als beschreven in paragraaf 3.3 van de Wabo doorlopen.

Het ontwerp PIP en de ontwerpvergunningen, waaronder de ontwerpomgevingsvergunning liggen van vrijdag 8 december 2023 tot en met donderdag 18 januari 2024 ter inzage.

Namens onze cliënten, Galapagos B.V. en Galapagos Real Estate Netherlands B.V. (hierna gezamenlijk aangeduid als: Galapagos, behalve wanneer expliciet naar één der cliënten wordt verwezen), maken wij hierbij tijdig gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen tegen het ontwerp PIP en de ontwerpomgevingsvergunning.

Galapagos Real Estate Netherlands B.V. is erfpachter van het perceel dat kadastraal bekend is als perceel gemeente Oegstgeest, sectie E, nummer 3369, gelegen aan de Willem Einthovenstraat 13 in Oegstgeest. Eigenaar van het perceel is de Universiteit Leiden. Op dit perceel is door Galapagos Real Estate Netherlands B.V. een kantoorpand met laboratoria gebouwd. Het kantoorpand met laboratoria wordt gedeeltelijk verhuurd aan Galapagos B.V. en gedeeltelijk aan derden. Daarnaast heeft Galapagos Real Estate Netherlands B.V. ook een optie om een recht van erfpacht te verkrijgen op het perceel dat voorheen kadastraal bekend was als Oegstgeest, sectie E nummer 3324, thans onderdeel van het perceel dat kadastraal bekend is als Oegstgeest, sectie E nummer 3463. Dit perceel ligt direct ten zuiden/zuidwesten van het huidige perceel van Galapagos.

De bovengenoemde percelen zijn grotendeels gelegen binnen de grenzen van het ontwerp PIP en grenzen aan de zogenaamde 'aanlandlocatie', waar een Warmteoverdrachtstation en een Piek en Back Up unit (WOS/P&BU) planologisch mogelijk worden gemaakt en in ontwerp worden vergund.

Op het perceel aan de Willem Einthovenstraat 13 heeft Galapagos in 2022 haar Nederlandse (hoofd)vestiging geopend. Galapagos B.V. is een biotechnisch bedrijf. Zij ontwikkelt nieuwe geneesmiddelen. In het ontwerp en de realisatie van dit gebouw zijn (dan ook) miljoenen geïnvesteerd door Galapagos. Dit gebouw bevat, naast een kantoorfunctie voor de medewerkers van Galapagos, ook laboratoria waarin met uiterst sensitieve apparatuur wordt gewerkt aan de ontwikkeling van medicijnen. Daarnaast bevat het gebouw onder meer gecontroleerde opslagfaciliteiten voor medicijnen, een gym voor medewerkers en een bedrijfsrestaurant. In het gedeelte van het pand dat wordt verhuurd aan derden, bevinden zich eveneens laboratoria.

Voor het perceel waarop Galapagos een optie tot erfpacht heeft, bestaat voor Galapagos, in het kader van uitbreiding van haar activiteiten de mogelijkheid een tweede gebouw met laboratoria te realiseren.

Galapagos kan zich niet verenigen met de inhoud van het ontwerp PIP, voor zover in het ontwerp PIP dubbelbestemmingen op haar percelen worden gelegd die haar ontwikkelmogelijkheden aanzienlijk beperken, zonder dat daar aanleiding toe lijkt te bestaan. Daarnaast kan Galapagos zich niet verenigen met het feit dat in de voorschriften van de ontwerpomgevingsvergunning geen aandacht is geschonken aan de belangen van Galapagos. Galapagos is van mening dat in de voorschriften van de omgevingsvergunning gewaarborgd moet worden dat de trillingen die door het aanleggen en het in bedrijf hebben van de WOS/P&BU zullen worden veroorzaakt, haar bedrijfsvoering niet zullen beïnvloeden.

Hierna zal eerst nader worden toegelicht waarom Galapagos zich niet kan verenigen met het ontwerp PIP. Daarna wordt gemotiveerd waarom Galapagos zich niet kan verenigen met de ontwerp-omgevingsvergunning.

1 PLANOLOGISCHE SITUATIE

1.1 Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Omdat dit ontwerp PIP vóór voornoemde datum ter inzage is gelegd, blijft het oude recht (het recht dat gold tot 1 januari 2024) op het ontwerp PIP van toepassing tot het inpassingsplan van kracht is.

Een bestemmingsplan dat van kracht is ten tijde van de inwerkingtreding van de Omgevingswet, geldt vanaf 1 januari 2024 datum als onderdeel van het tijdelijke deel van het omgevingsplan. Dit geldt ten aanzien van het voor het relevante deel van het plangebied geldende bestemmingsplan "Nieuw-Rhijingeest Zuid (bedrijven) geconsolideerd".

In het kader van deze zienswijze zijn daarom zowel het bestemmingsplan "Nieuw-Rhijingeest Zuid (bedrijven) geconsolideerd" als het ontwerp PIP relevant.

1.2 Huidig bestemmingsplan

Op grond van het bestemmingsplan "Nieuw-Rhijnegeest Zuid (bedrijven) geconsolideerd" bevat het perceel waarop het gebouw van Galapagos is gevestigd de enkelbestemming Bedrijf - 3.

[90979.7, 464892.9](#)

Enkelbestemming
Bedrijf - 3

Bouwvlak

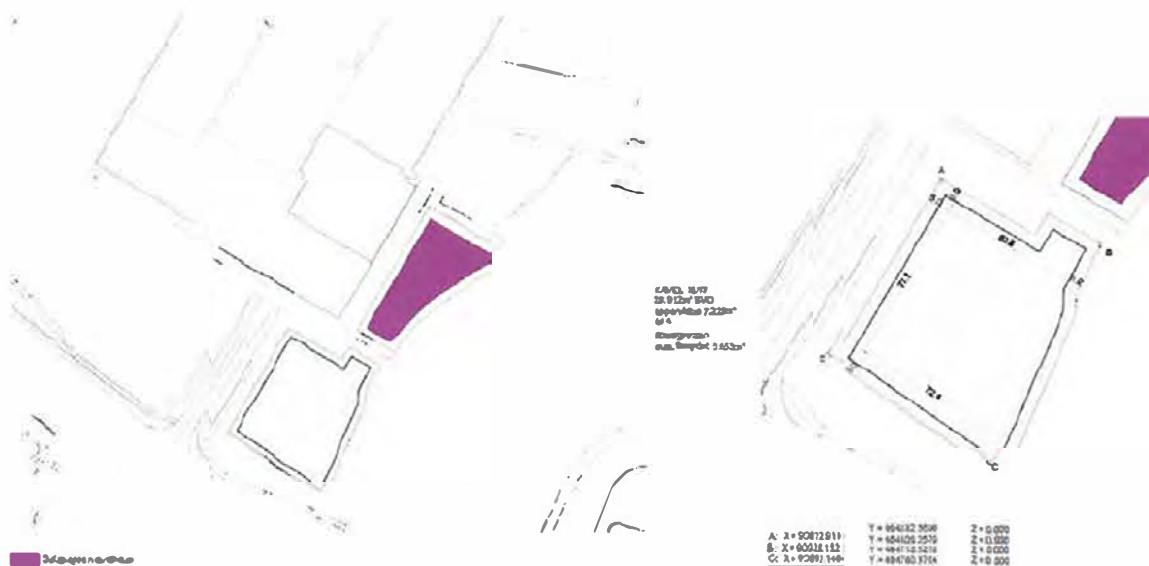

Functieaanduiding
bedrijf tot en met categorie 3.2

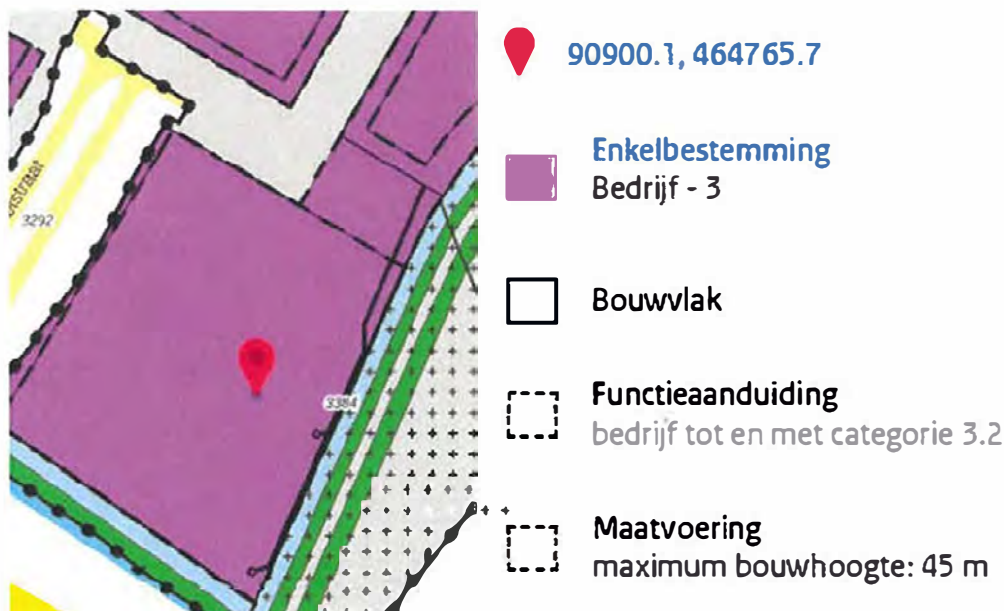

Maatvoering
maximum bouwhoogte: 45 m

Het perceel waarop Galapagos een optie heeft is hieronder weergegeven.

Op dit perceel rust dezelfde aanduiding als op het perceel kadastraal aangeduid als 3369.

De enkelbestemming Bedrijf – 3 wordt in het bestemmingsplan als volgt gedefinieerd:

4.1 Bestemmingsomschrijving

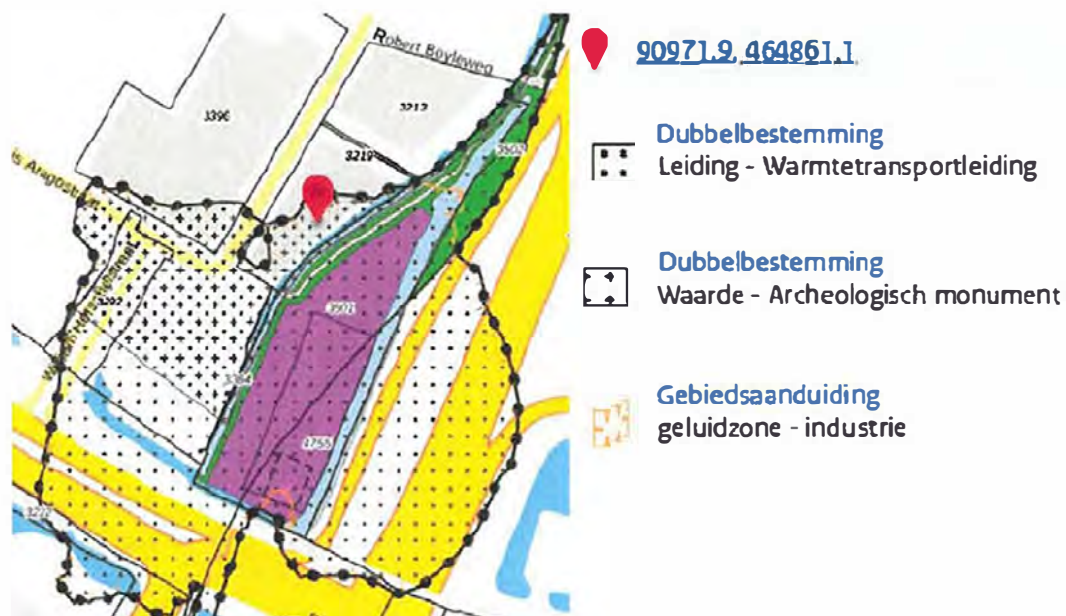
De voor 'Bedrijf - 3' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. Life Science & Health bedrijven zoals opgenomen in de Staat van Bedrijven 3 (bijlage 3);
- b. wetenschappelijke instellingen en onderwijs zoals opgenomen in de Staat van Bedrijven 3 (bijlage 3);
- c. aan het Life Science & Health kenniscluster gerelateerde overige bedrijven, (onderwijs-)instellingen en/of kantoren zoals opgenomen in de Staat van Bedrijven 3 (bijlage 3);
- d. ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijf - research en IT', een bedrijf dat, behalve op productie van Life Science & Health gerelateerde producten, mede gericht is op ontwikkeling van kantoorartikelen en op ITserviceverlening;
- e. een detailhandelsvestiging met een maximum oppervlakte van 200 m² bvo ten dienste van de aanwezige bedrijven;
- f. (eventueel gebouwde) parkeervoorzieningen;
- g. voorzieningen voor laden en lossen;
- h. al dan niet ondergrondse voorzieningen voor het inzamelen van afval;
- i. tuinen, in- en uitritten en ontsluitingswegen, voorzieningen voor langzaam verkeer en verblijf, verhardingen; nutsvoorzieningen, groenvoorzieningen, water en waterhuishoudkundige voorzieningen.

Kort gezegd betekent dit dat de percelen gebruikt kunnen worden voor het realiseren van bedrijfsgebouwen voor Life Science & Health functies. Er gelden voor de percelen verder geen dubbelbestemmingen of andere aanduidingen. Dit betekent dat er, buiten eventuele hogere regelgeving, geen onderzoeksverplichtingen bestaan voor het aanleggen van eventuele werken of het oprichten van eventuele bouwwerken.

1.3 Ontwerp PIP

Het ontwerp PIP heeft een enigszins grillige grens, waardoor ongeveer de helft van het huidige gebouw van Galapagos binnen de plangrenzen van het ontwerp PIP valt. Het perceel waarop Galapagos een optie heeft, valt geheel binnen de grenzen van het ontwerp PIP.

Op de gedeelten van deze percelen die binnen het plangebied liggen, worden in het ontwerp PIP de dubbelbestemming "Leiding – Warmtetransportleiding" en de gebiedsaanduiding "geluidzone – industrie" gelegd.

Over een groot deel van die percelen wordt ook de dubbelstemming "Waarde – Archeologisch monument" gelegd. Het betreft het op de volgende afbeelding aangegeven gebied.

De dubbelbestemming "Leiding – Warmtetransportleiding" bevat in artikel 8 van het ontwerp PIP vergunningplichten voor verschillende activiteiten:

8.4.1 Verbod

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Leiding – Warmtetransportleiding' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegd gezag de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of de volgende werkzaamheden uit te voeren:

- het aanleggen, verbreden of verharderen van wegen, paden, banen en parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- het aanbrengen en rooien van diepwortelende beplantingen en bomen;
- het aanleggen van andere kabels en leidingen dan in de bestemmingsomschrijving is aangegeven, en het aanbrengen van daarmee verband houdende constructies, installaties en apparatuur;
- het indrijven van voorwerpen in de bodem, daaronder mede begrepen lichtmasten, wegwijzers en ander straatmeubilair;
- het uitvoeren van grondbewerkingen, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, dieploegen, egaliseren, ontginnen, ophogen en aanleggen van drainage;
- het aanleggen, vergraven, vervuilen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren;
- het permanent opslaan van goederen.

8.4.2 Uitzondering op het verbod

Het verbod van lid 8.4.1 is niet van toepassing op werken en/of werkzaamheden, die:

- noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een bouwplan waarvoor een omgevingsvergunning is verleend;
- het normaal onderhoud en beheer ten aanzien van de leiding en belemmeringsstrook of ten aanzien van de functies van de andere voorkomende bestemming(en) betreffen;
- graafwerkzaamheden als bedoeld in de Wet Informatie-uitwisseling bovengrondse en ondergrondse netten en netwerken betreffen;
- reeds mogen worden uitgevoerd krachtens een verleende omgevingsvergunning;
- reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van de inwerkingtreding van het inpassingsplan.

8.4.3 Toelaatbaarheid

De werken en werkzaamheden, zoals in lid 8.4.1 bedoeld, zijn slechts toelaatbaar, indien het leidingbelang daardoor niet onevenredig wordt geschaad. Alvorens te beslissen op een aanvraag voor een omgevingsvergunning zoals bedoeld in lid 8.4.1, wint het bevoegd gezag schriftelijk advies in bij de betrokken leidingbeheerder(s). Het vermelde advies betreft de belangen in verband met de veilige ligging van de leiding en het voorkomen van schade aan de leiding.

Kortgezegd betreft dit een beperking van de gebruiksmogelijkheden van de percelen.

De dubbelbestemming "Waarde – Archeologisch monument" bevat in artikel 10.1 de aanduiding dat deze bestemming primair is ten opzichte van andere bestemmingen:

10.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde – Archeologisch monument' aangewezen gronden zijn, behalve voor de daar voorkomende bestemmingen, mede bestemd voor doeleinden ter bescherming en veiligstelling van bekende archeologische waarden. Deze bestemming is primair ten opzichte van de overige aan deze gronden toegekende bestemmingen.

Verder gelden op grond van art. 10.2 bouwregels en geldt op grond van art. 10.3 een verplichting tot een omgevingsvergunning voor bepaalde werken. Deze omgevingsvergunning kan alleen worden verleend als aan de in 10.3.3 gestelde voorwaarden wordt voldaan.

10.3.3 Voorwaarden voor een omgevingsvergunning

Een omgevingsvergunning wordt verleend indien:

- a. de aanvrager van de omgevingsvergunning een rapport heeft overgelegd van archeologisch onderzoek, zoals gesteld in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie, waar de archeologische waarde van de betrokken locatie naar het oordeel van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waarbinnen de betreffende locatie is gelegen in voldoende mate is vastgesteld;
- b. het bevoegd gezag advies heeft gevraagd aan de provinciaal archeoloog indien het gaat om provinciale waarden die in het Inpassingsplan worden beschermd;
- c. de betrokken archeologische waarden, gelet op het rapport zoals onder a bedoeld, door de werken niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voorschriften te verbinden, gericht op:
 1. het treffen van maatregelen waardoor archeologische waarden in de bodem behouden kunnen worden;
 2. het doen van archeologische opgravingen;
 3. begeleiding van de werken door een archeologisch deskundige.

1.4 Omgevingsvergunning

De ontwerpomgevingsvergunning bevat de toestemming voor de onderdelen bouwen, milieu en natuur voor het Warmteoverdrachtstation en de Piek en Back-up faciliteiten (hierna: WOS + PB&U) van Vattenfall. Deze ontwerpomgevingsvergunning bevat onder andere de voorschriften die verbonden zijn aan de bouw van de faciliteiten. Onderdeel hiervan is het in 2.1.8. van de voorschriften opgenomen voorschrift over het bouwveiligheidsplan. Hierin moet blijken dit voorschrift worden opgenomen:

- d. **De uitgangspunten voor een monitoringsplan ter voorkoming van schade aan naburige belendingen, waaronder:**
 - Een prognose-rapport over de trillings-invloed op de belendingen ten gevolge van sloop-, hei- of andere werkzaamheden waaronder ook begrepen de invloed van het manoeuvreren van materieel. Indien één of meerdere van de eisen wat betreft trillingen en geluidshinder worden overschreden moet de ODWH onmiddellijk op de hoogte te worden gesteld en zal in overleg bepaald worden of de veroorzakende werkzaamheden moeten worden gestaakt en of er aanpassingen in de uitvoering gedaan moeten worden. In geval van gestaakte werkzaamheden mogen deze werkzaamheden pas weer worden hervat indien de ODWH de maatregelen die worden voorgesteld heeft goedgekeurd;

Verder bevat de omgevingsvergunning geen voorschriften ter voorkoming van schade op naburige percelen.

2 IN HET ONTWERPBESTEMMINGSPLAN WORDEN OP DE PERCELEN VAN GALAPAGOS TEN ONRECHTE DUBBELBESTEMMINGEN GEVESTIGD

2.1 Warmtetransportleiding

Over het volledige plangebied van het ontwerp PIP is de dubbelbestemming "Leiding – warmtetransportleiding" gelegd, inclusief de daarbij behorende bouwbeperkingen. Het grootste deel van

het ontwerp PIP betreft gronden waar het tracé van de warmteleiding zal komen te liggen of locaties waar andere bouwwerken ten behoeve van de warmteleiding zullen worden gerealiseerd, zoals het WOS + P&BU.

De gronden van Galapagos, zowel de gronden in erfpacht als de gronden waarop een optie tot het verkrijgen van een erfpachtrecht ligt, zijn echter ook aangeduid met deze dubbelbestemming. Galapagos is van mening dat dit onterecht en wellicht zelfs ongemerkt is gebeurd. De grenzen van het plangebied bij de percelen van Galapagos zijn grillig en vormgegeven door de vast te stellen geluidszone. Deze gronden hebben echter, anders dan dat deze binnen de 50 dB(A) contour vallen, niet te maken met de warmtetransportleiding. Met het opleggen van deze bestemming en de daarbij behorende bouwrestricties is dan ook geen enkel belang gediend, terwijl de belangen van Galapagos geschaad worden. Ook blijkt niet van enige afweging van belangen waaruit zou blijken dat en waarom het nodig zou zijn ook op de percelen die (ver) afliggen van de voorziene warmtetransportleiding deze bestemming te leggen. Van een belangenafweging die uit het oogpunt van de goede ruimtelijke ordening noodzakelijk is, blijkt niet.

Galapagos verzoekt dan ook om deze dubbelbestemming in het vast te stellen inpassingsplan te beperken tot die gronden waar daadwerkelijk infrastructuur (al dan niet ten dienste) van de warmtetransportleiding is voorzien.

2.2 Archeologie

Met de dubbelbestemming "Waarde – Archeologisch monument" worden zeer strikte bouwbeperkingen op de percelen van Galapagos gelegd. Vooral voor het perceel waar Galapagos een optie op heeft en waarop nog gebouwd dient te worden, vormt dit een groot obstakel. Dit wordt mede veroorzaakt door de strikte voorwaarden waaronder, als gevolg van de dubbelbestemming, een omgevingsvergunning kan worden verleend.

De aanduiding als gebied op grond waarvan archeologische waarden beschermd moeten worden, volgt voor het plangebied uit art. 7.69 en 7.70 van de Omgevingsverordening Zuid-Holland. In deze verordening wordt dit gebied aangeduid als "gebied met bekende archeologische waarden" en moeten op grond van art. 7.70 de volgende restricties worden opgenomen:

Artikel 7.70 (bescherming bekende archeologische waarden)

1. Een omgevingsplan voor een gebied met een hoge of zeer hoge bekende archeologische waarde bevat regels die de bekende archeologische waarden beschermen.
2. De regels, bedoeld in het eerste lid, voorzien in ieder geval in een verbod op werken of werkzaamheden waarbij de bodem tot meer dan 30 cm onder het maaiveld wordt geroerd, tenzij:
 - a. door archeologisch onderzoek is aangetoond dat de archeologische waarden niet worden aangetast, of
 - b. het werken of werkzaamheden betreffen die naar hun aard de archeologische waarden niet aantasten.
3. In afwijking van het tweede lid kan het bevoegd gezag bij uitzondering besluiten tot behoud van de archeologische waarden 'ex situ', als andere belangen prevaleren.

De in het ontwerp PIP opgenomen beperkingen gaan echter verder. Zo bestaat er geen mogelijkheid om 'ex situ' de archeologische waarden te behouden. Voor zover dit bedoeld is met de voorwaarde voor vergunningverlening uit art. 10.3.3 onder c sub 2, van de planregels, namelijk "het doen van archeologische opgravingen", volgt dit niet duidelijk uit voorschriften of toelichting. Galapagos verzoekt om die reden de voorschriften in het inpassingsplan meer in lijn te brengen met de omgevingsverordening, inclusief de afwijkingsmogelijkheden met betrekking tot het 'ex situ' veiligstellen van waarden. Dit te meer nu de in dit gebied te verwachten archeologische waarden, in het verleden zijn hier enkele voorwerpen en aanduidingen van boerderijen uit de vroege middeleeuwen gevonden, juist geschikt zijn om ex-situ te bewaren.

3 MOGELIJKHEID TWEDE WOS ONVOLDOENDE ONDERZocht

In enkele van de onderzoeken die ten grondslag liggen aan het ontwerp PIP, als ook in de toelichting bij het ontwerp PIP, wordt naast het geplande WOS gesproken over een tweede, toekomstig WOS. Mogelijk bestaat er in de toekomst aanleiding om deze bij het huidige WOS te realiseren. Het ontwerp PIP heeft ook de mogelijkheid om te voorzien in een toekomstig WOS ten noorden van het geprojecteerde WOS, dichterbij de laboratoria van Galapagos. Een extra WOS zou uiteraard leiden tot meer geluid- en trillinghinder bij de laboratoria van Galapagos. Dit is echter onvoldoende onderzocht. Galapagos verzoekt dan ook om in het inpassingsplan duidelijkheid te scheppen over de mogelijkheid tot een tweede WOS. Dit moet voldoende onderzocht en onderbouwd worden of niet mogelijk gemaakt worden.

4 IN HET ONTWERP PIP EN DE OMGEVINGSVERGUNNING WORDT ONVOLDOENDE REKENING GEHOUDEN MET TRILLINGSGEVOELIGHEID GALAPAGOS

4.1 Trillingsgevoeligheid pand

Galapagos heeft een belangrijke maatschappelijke functie. De laboratoria van Galapagos zijn essentieel in het produceren van technologie die benodigd is bij het bestrijden van kanker middels celtherapie. Hiertoe heeft Galapagos meerdere zeer hoogwaardige en trillingsgevoelige apparatuur staan. Deze apparatuur wordt gebruikt voor onderzoek naar innovatieve celtherapie om kanker te bestrijden. Naast het onderzoek dat wordt uitgevoerd, zal Galapagos binnenkort in dit pand ook middelen produceren voor directe toepassing op mensen. Hiervoor wordt apparatuur gebruikt, zogenaamde cocoons. Op dit moment worden deze cocoons gebruikt voor het analyseren van weefsel voor off-site toepassingen. De apparatuur die hiervoor wordt gebruikt werkt middels cycli van 7 dagen, waarin elke verstoring leidt tot het falen van het onderzoek. Galapagos heeft meerdere van deze apparaten in werking, wat betekent dat er sprake is van een continue bedrijfsvoering. Het pand van Galapagos is aangepast op deze bedrijfsvoering, waarbij de zijde van het pand waarin de laboratoria liggen – de noordzijde – dusdanig is aangepast dat de apparatuur kan functioneren zonder (trillings)hinder van de nabijgelegen snelweg A44. Aangezien deze snelweg ter plaatse op palen is gerealiseerd, is de overlast qua trillingen (bovendien) beperkt. Voor de trillingen die resteren zijn bouwkundige aanpassingen aan het pand doorgevoerd ter voorkoming van trillingshinder. Er is bij deze bouwkundige aanpassingen echter geen rekening gehouden met de komst van het WOS/P&BU.

4.2 Aanlegfase

Galapagos vreest vooral in de aanlegfase, in het bijzonder tijdens eventuele heiwerkzaamheden en bij het langsrijden van zwaar verkeer, voor trillingen. Galapagos vreest dat haar bedrijfsvoering hierdoor in gevaar komt. Het is essentieel, niet alleen voor Galapagos maar ook voor de ziekenhuizen die gebruik maken van de diensten van Galapagos, dat dergelijke verstoringen niet plaatsvinden.

De in de voorschriften van de omgevingsvergunning opgenomen voorwaarde dat in het bouwveiligheidsplan moet worden stilgestaan bij de trillingen is naar mening van Galapagos dan ook onvoldoende. De werkzaamheden die in de laboratoria van Galapagos worden verricht, zijn zeer gevoelig voor trillingen. Dit, in combinatie met de continue bedrijfsvoering van Galapagos, brengt met zich mee dat er extra voorschriften opgenomen dienen te worden om trillingen te voorkomen.

Dit betreft onder andere het voorschrift dat trillingsvrij geheid moet worden. Ook wil Galapagos betrokken worden bij toekomstige verkeersbesluiten, waarin de verkeersstromen naar de bouwplaats worden geregeld. Daarnaast wenst Galapagos dat er middels trillingsmeters constant wordt gemonitord op trillingen. Bij eventuele overschrijding van in overleg vast te stellen normen, dienen de trillingen veroorzakende werkzaamheden onmiddellijk stilgelegd te worden.

Recentelijk is vanuit Vattenfall een handreiking gedaan om in gesprek te komen over de uitvoeringskwesties bij de werkzaamheden. Deze handreiking wordt door Galapagos zeer gewaardeerd en Galapagos gaat met goed vertrouwen deze gesprekken tegemoet. Helaas leert de praktijk dat aannemers vaak meer flexibel omgaan met door de initiatiefnemer gedane toezeggingen. Galapagos meent dat haar belangen tijdens de aanlegfase het beste kunnen worden gewaarborgd middels de hierboven voorgestelde vergunningvoorschriften.

Ten overvloede merkt Galapagos op dat in het onderzoek dat is uitgevoerd ten behoeve van de vergunningaanvraag weinig aandacht wordt besteed aan hinder door trillingen op nabijgelegen panden. Er wordt slechts gesteld:

“In de omgeving van de inrichting bevinden zich verschillende biotechnologische en chemische laboratoria met mogelijk zeer gevoelige apparatuur. In de periode dat deze laboratoria hier zijn gevestigd zijn er al vele nieuwe gebouwen in de directe omgeving gebouwd. Dankzij goede afspraken heeft dit tot op heden nooit geleid tot hinderklachten.”¹

Dit is onjuist. Wellicht zijn de betrokken partijen niet op de hoogte van verstoringen in het verleden door heiwerkzaamheden, dat betekent echter niet dat deze verstoringen niet hebben plaatsgevonden. Hopelijk kunnen goede afspraken en vergunningvoorschriften ditmaal hinder voorkomen of zoveel mogelijk beperken.

¹ Arcadis, 8 september 2023, *Toelichting oprichtingsvergunning: Future Heat Leiden*, p. 22.

4.3 Gebruiksfase

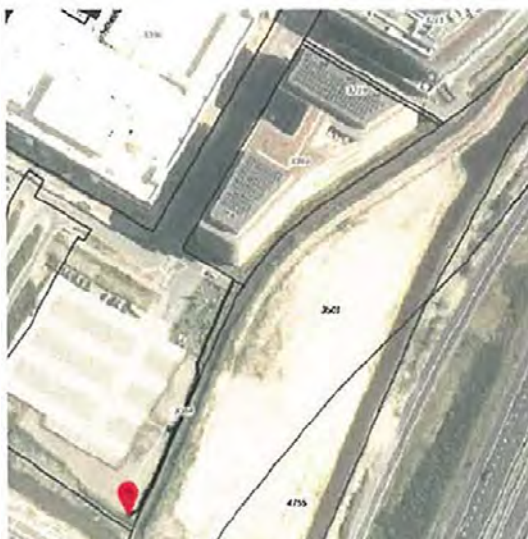
In de ontwerpomgevingsvergunning wordt slechts zeer summier aandacht besteed aan trillingen uit de WOS+P&BU. Hierover wordt in paragraaf 2.6 van de overwegingen (p. 22) slechts vermeldt dat deze er vermoedelijk niet zullen zijn:

"In de aanvraag is aangegeven dat er binnen de inrichting geen installaties of activiteiten aanwezig zijn die mogelijke trillingen kunnen veroorzaken. Daarnaast is de inrichting onbemand en geautomatiseerd, waarbij verkeersbewegingen beperkt zijn. Wij verwachten daarom geen trillinghinder van de inrichting en hebben hiervoor geen voorschriften opgenomen."

Dit acht Galapagos onwaarschijnlijk, nu de installatie een zeer omvangrijke gasgestookte verwarmingsinstallatie met een thermisch vermogen van 99 MWth (3x33MWth) betreft, naast een warmtebuffer met een thermisch vermogen van 20 MWth en de WOS. Ook is geen onderzoek verricht naar mogelijke trillingen. Dat trillingen op andere locaties (kennelijk) tot weinig gevolgen leiden of hebben geleid, betekent niet zonder meer dat dit ook zou gelden voor Galapagos. Galapagos verzoekt u dan ook nader te onderbouwen dat en waarom zij geen trillinghinder kan verwachten, dan wel op grond waarvan u meent dat trillingen vanwege heiwerkzaamheden, dan wel verkeersbewegingen met vrachtwagens, geen gevolgen hebben voor Galapagos.

4.4 WKO instortingsgevaar

Tenslotte wijst Galapagos erop dat zij voor de regulering van de temperatuur in de kantoorruimten, de laboratoria en de gecontroleerde omgeving waar de labmaterialen worden opgeslagen, afhankelijk is van de Warmte en Koudeopslag (hierna: WKO) die bij het pand is aangelegd. Hierbij liggen de koudebronnen ten noordoosten van het pand en de warmtebronnen 75 en 115 meter ten zuiden van het gebouw. De meest zuidelijke is aangegeven met de rode pijl op onderstaande satellietfoto.

Vooral de warmtebronnen liggen zeer dicht tegen het toekomstige WOS + P&BU aan. Galapagos vreest dat deze warmtebronnen door eventuele trillingen zouden kunnen instorten of anderszins beschadigen. Galapagos is zeer afhankelijk van dit WKO-systeem. De materialen en apparatuur (bijvoorbeeld de cocoons) waarmee Galapagos werkt, moeten op een exacte temperatuur worden gehouden, waarbij een te hoge of te lage temperatuur onmiddellijk falen van het onderzoek kan betekenen. Het is voor Galapagos dus geen kwestie van een extra sjaal aantrekken bij beschadiging van de warmtebronnen, maar juist van essentieel belang voor de bedrijfsvoering dat de WKO kan blijven functioneren. In de verrichte onderzoeken is niet stilgestaan bij mogelijke beschadiging van de WKO tijdens de aanlegfase. Galapagos wenst dat nader onderzocht en meegewogen wordt wat de risico's zijn dat deze omstandigheid zich voordoet.

5 CONCLUSIE

Galapagos verzoekt, gelet op het voorgaande, het ontwerp PIP en de ontwerpomgevingsvergunning niet, althans niet in deze vorm, vast te stellen en bij de vaststelling van het inpassingsplan en de omgevingsvergunning uitdrukkelijk de belangen van Galapagos te betrekken. Dit betekent in ieder geval dat voornoemde vergunningvoorschriften opgenomen dienen te worden en voornoemde onderzoeken dienen te worden uitgevoerd.

Hoogachtend

PA31AEZ23G POSTBUS 41920 1009 DC AMSTERDAM

Kenmerk: FHL_RBELD01

UPLOADEN VIA FORMULIER

College van Gedeputeerde Staten
van de Provincie Zuid-Holland
T.a.v. Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Stadswarmte

Vattenfall Warmte N.V.
vattenfall.nl/warmte

Contact

0900 - 19 81
Postbus 41920
1009 DC Amsterdam

Datum

16 januari 2024

Betreft:

- zienswijze ontwerp-PIP Provincie Zuid-Holland
- zienswijze ontwerpbesluit omgevingsvergunning PBU Vattenfall

Geachte college,

Met ingang van vrijdag 8 december 2023 tot en met donderdag 18 januari 2024 hebt u voor het project WarmtelinQ Rijswijk-Leiden ter inzage gelegd:

- het ontwerp provinciaal inpassingsplan (PIP) 'WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie', inclusief milieueffectrapporten;
- het ontwerpbesluit omgevingsvergunning voor de piek en backupinstallatie op de aanlandlocatie;
- het ontwerpbesluit watervergunning waterstaatswerken Rijnland.

Bij dezen maakt **Vattenfall Warmte N.V.** (hierna: Vattenfall) van de gelegenheid gebruik om een zienswijze in te dienen op het ontwerp PIP en het ontwerpbesluit omgevingsvergunning voor de piek- en backupinstallatie (PBU). De zienswijze kan als volgt worden weergegeven:

Zienswijze op provinciaal inpassingsplan

Zienswijze 1

In artikel 1.20 van het ontwerp PIP wordt 'piek- en backupvoorziening' als volgt gedefinieerd:

Een voorziening die warmte opwekt en levert aan een lokaal warmtenetwerk in het geval dat de primaire bron van dit warmtenetwerk onvoldoende warmte kan leveren als gevolg van een piek in de warmtevraag en bij storingen en/of noodzakelijk onderhoud.

Deze limitatieve opsomming van gevallen waarin de voorziening in werking mag worden gezet, maakt de inzetbaarheid van de PBU te beperkend. Er zijn andere situaties dan beschreven in de definitie denkbaar waarin de PBU in werking moet zijn om aan de warmtevraag te kunnen voldoen, wanneer de primaire bron daarvoor niet (volledig of tijdig) beschikbaar is.

Zo heeft Vattenfall recent ervaring gehad met het uitvallen van een primaire bron ten gevolge van een brand. Toen bleek hoe het uitvallen van één bron kan leiden tot een herverdeling van warmte over een heel warmtesysteem waarbij bronnen anders werden ingezet om aan de vraag te kunnen

voldoen. Voor het onderhavige project zou dit concreet kunnen betekenen dat de primaire bron (deels) nog in stand is, maar de warmte moet worden gebruikt voor een ander deel van het warmtesysteem (van Vattenfall of derden), zodat de PBU in werking moet zijn ter aanvulling op die primaire bron. Een dergelijke situatie valt dan strikt genomen niet onder de huidige definitiebeschrijving, terwijl de PBU dan bij uitstek geschikt is om te voorzien in de warmtevraag. En zo zouden er meerdere situaties denkbaar zijn waarin de primaire bron geen of te weinig warmte levert of kan leveren vanwege situaties anders dan in de definitiebepaling beschreven. Juist omdat die situaties niet vooraf zijn te voorspellen, pleiten wij voor een ruimere definitiebepaling, waarbij het uitgangspunt dat de PBU een backup voorziening is voor als de primaire bron niet levert, behouden blijft.

Vorkomen moet worden dat de definitie te beperkend is voor het in werking zetten van de PBU. Daarbij is van belang dat Vattenfall vanuit de Warmtewet een leveringsverplichting heeft voor haar stadswarmtekanten. Om te voorkomen dat Vattenfall vanwege een te enge definitie van PBU niet aan haar wettelijke verplichtingen kan voldoen, verzoeken wij u om de definitie van piek- en backupvoorziening in artikel 1.20 te verruimen door het limitatieve karakter te wijzigen. Een wijziging zou als volgt kunnen luiden:

Een voorziening die warmte opwekt en levert aan een lokaal warmtenetwerk in het geval dat de primaire bron van dit warmtenetwerk geen of onvoldoende warmte levert of kan leveren als gevolg van bijvoorbeeld een piek in de warmtevraag, storingen en/of noodzakelijk onderhoud.

Mocht u een andere definitie voorstaan, dan staat Vattenfall daar uiteraard voor open, mits de verzochte verruiming wordt geborgd.

Zienswijze op ontwerp omgevingsvergunning PBU Leiden met kenmerk D2023-112435

Zienswijze 1

In voorschrift 2.1.1 van de ontwerp omgevingsvergunning wordt niet duidelijk gesteld op welke voorschriften dit voorschrift en de bijbehorende termijn van drie weken van toepassing is. Wij verzoeken u dit te verduidelijken.

Zienswijze 2

In voorschrift 1.1.4 van de ontwerp omgevingsvergunning is gesteld dat tijdens het in bedrijf zijn van de installatie voldoende kundig personeel aanwezig moet zijn om in te grijpen bij storingen en onregelmatigheden. De installatie is onbemand, dit betekent dat ter plaatse over het algemeen geen personeel aanwezig is. De installatie is echter op afstand te besturen en aangesloten op de 24-uurs storingsdienst van Vattenfall. Dit betekent dat van afstand direct kan worden ingegrepen en dat zo nodig zo snel mogelijk een ter zake kundig persoon ter plaatse zal zijn. Wij verzoeken u het voorschrift hierop aan te passen.

Zienswijze 3

In voorschrift 1.4.1. van de ontwerp omgevingsvergunning wordt gesteld dat schoonmaak- en onderhoudsmiddelen conform PGS 15 moeten worden opgeslagen. Wij verzoeken het voorschrift aan te passen en op te nemen dat gevaarlijke stoffen in emballage conform PGS 15 moeten worden opgeslagen. Niet gevaarlijke schoonmaakmiddelen hoeven niet conform PGS 15 te worden opgeslagen.

Zienswijze 4

In voorschrift 3.1.3 van de ontwerp omgevingsvergunning staat het volgende: *'De stookinstallaties staan niet meer dan 257 vollasturen aan'*. De term 'vollastuur' is een praktische omschrijving ten behoeve van de omrekening van de stikstofuitstoot naar een handhaafbare eenheid. Dit houdt in dat één vollastuur bijvoorbeeld ook kan bestaan uit twee uur draaien op 50% last. Om dit ook in het voorschrift duidelijk te maken stellen wij om het woord 'equivalente' toe te voegen. Het voorschrift komt dan te luiden *'De stookinstallaties staan niet meer dan 257 equivalente vollasturen aan'*.

Verzoek

Vattenfall verzoekt uw college om deze zienswijze over te nemen en

- conform de zienswijze het ontwerp inpassingsplan aan te passen en aan Provinciale Staten voor te leggen. Vattenfall verzoekt Provinciale Staten om het inpassingsplan vast te stellen met inachtneming van de zienswijze;
- conform de zienswijze de ontwerp omgevingsvergunning aan te passen en de omgevingsvergunning definitief te maken met inachtneming van deze zienswijze.

Hoogachtend,

Advocaat/legal counsel

Zienswijze PIP en MER WarmtelinQ

De Bomenbond Rijnland heeft kennis genomen van de documenten die nu ter inzage liggen voor het Provinciaal Inpassingsplan WarmtelinQ. Het gaat nu om de inpassing van de warmteleiding, niet meer om de aanleg zelf en het tracé.

Graag maken wij gebruik van de gelegenheid om een zienswijze in te leveren.

Wij gaan ervan uit dat het voornemen de leiding aan te leggen via gestuurde boring inderdaad kan worden uitgevoerd. Dit zal de schade die zal worden toegebracht aan de natuur iets verminderen.

Wij realiseren ons ook dat door deze warmteleiding niet-schone restwarmte zal vervoeren en dat hiervoor ook net aangelegde natuurzones weer moeten wijken. De aanleg van de Rijnlandroute ten westen van Leiden is gegaan ten koste van enorm veel bomen, struiken en andere natuur – natuur die een belangrijke verbindingsfunctie vervulde tussen duinen en stad en in de ring om de stad. De grootschalige kap voor de Rijnlandroute was in 2017-2018, eerste compensatie volgde pas in 2021. Ten tijde van de vergunningverlening hebben provincie en gemeente steeds geschermd met (op papier) fraaie compensatieplannen en hebben we allerlei beloftes gekregen over het eindbeeld tien jaar na aanplant van de nieuwe bomen en struiken. Nu zien we dat de compensatie totaal niet is uitgevallen zoals verwacht, en dat het inboeten van dode en slechte bomen traag verloopt. Daarbovenop worden we nu geconfronteerd met de kap van moeizaam aangelegde compensatienatuur. Dit betekent dat het beloofde eindbeeld nog langer zal uitblijven. De groene verbindingen tussen Leiden en de weilanden en duinen zal nog langer incompleet zijn. De schade aan de natuur wordt daardoor alleen maar groter. Schermen met het feit dat de compensatieaanplant niet goed is aangeslagen en dat die fout nu kan worden rechtgezet is een gotspe.

Wij verwachten daarom van de provincie dat bij de aanleg van WarmtelinQ een serieuze en goede inspanning zal worden geleverd voor de natuur. Dat is ook logisch omdat de leiding juist wordt aangelegd in het kader van de energietransitie en de klimaatcrisis. De natuur speelt natuurlijk ook een belangrijke rol voor klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Dit betekent dat wij erop aandringen dat alleen bomen worden gekapt als dat echt heel hard nodig is. De natuuronderzoeken die zijn uitgevoerd, laten zien hoe belangrijk de bomen zijn voor flora en fauna ter plekke.

Wij hopen dan ook dat er een derde gestuurde boring kan plaatsvinden langs de Ommedijkseweg. Dan kunnen sommige bomen alsnog blijven staan.

Als er toch gekapt moet worden, dan gaan wij er vanuit dat bij herplant zoveel mogelijk gekozen wordt voor bomen van eerste grootte, zeker op locaties waar nu ook bomen van eerste grootte zijn geplant. Daarnaast is een gevarieerd bomenbestand met loof- en naaldbomen essentieel. Het is buitengewoon onbevredigend dat er een kapaanvraag ligt zonder dat de beoogde compensatieplannen erbij worden gegeven.

Bij de aanlandlocatie zal een rij bomen moeten worden gekapt. Het gaat hier om bomen die net een jaar in de grond staan en een aantal daarvan is al dood. Dit is een slordige wijze van omgaan met bomen. Wij verwachten van u zorgvuldigheid bij de uitvoering van de aanleg en de nazorg, maar ook oog voor wat al gebeurd is en nu gebeurt in het kader van andere projecten. Een boom kan maar één andere boom compenseren en niet meerdere.

Wij zien ook de werklocaties bij de Ommedijkseweg bij het Valkenburgse Meer en in de oksel van de A44. Ook daarvoor geldt wat ons betreft wat we eerder hebben gezegd: zo min mogelijk kap, herplant met vergelijkbare boomgrootte en versterkend voor de biodiversiteit.

1. Voor de aanlandlocatie in Oegstgeest zijn wel gedetailleerde plannen beschikbaar. Over die plannen hebben we de volgende vragen: Waarom is er niet gekozen voor het versterken van de aanwezige natuurwaarden? Het gebied van de aanlandlocatie wordt jaarlijks door twee tot drie kievitparen gebruikt om te broeden en hun jongen groot te brengen. Het feit dat een ouderpaar en jongen van de zeldzame Kleine Plevier zijn aangetroffen bij een locatiebezoek geeft ook aan dat de locatie zich bij uitstek leent voor plas-dras natuur. Dit soort gebiedjes rond Leiden zijn uiterst zeldzaam, maar ze vervullen een niet te onderschatten rol voor de

weidevogels. Het ingediende compensatieplan wil juist weer gebiedsvreemde zaadmengsels toevoegen en heggetjes en fruitbomen, ook om aan te sluiten bij de beplanting rond Galapagos. Op de plek waar nu het gebouw van Galapagos staat, werd gebroed door minstens vier kievitparen per jaar, met zeer succesvolle broedsels en veel vliegvlugge jongen. De nieuwe aanplant bij Galapagos heeft de kieviten verdreven naar een nog kleiner stukje land. Hoe mooi zou het daarom zijn als er nu wel rekening wordt gehouden met de weidevogels?

2. Wat zijn de gevolgen voor de natuur, en dan met name voor vleermuizen en trekvogels, van de verlichting in felle kleuren in grote kleurvakken in de gevels van de gebouwen op de aanlandlocatie? Hoe ver straalt dat licht uit? Welke maatregelen kunnen worden genomen wanneer blijkt dat de verlichting te fel is dan wel te ver uitstraalt?

Voor alle bomen zijn Boom Effect Analyses gemaakt. Dat is een goede zaak. Nog niet alle gemeenten hebben een specifiek plan voor herplant gepubliceerd. Juist deze herplant is belangrijk voor herstel van de schade die aan de natuur zal worden toegebracht. Wij kunnen hier pas op reageren als dat wel is gebeurd. Wanneer kunnen wij publicatie van deze plannen verwachten?

Tenslotte lezen we in de stukken dat er diverse ontheffingen voor de Wet Natuurbescherming worden aangevraagd en dat er wordt gemonitord, bijvoorbeeld de feitelijke ontwikkeling van de planten boven de warmteleiding met het oog op de warmte. Wij gaan er vanuit dat goede toezicht en handhaving georganiseerd worden op naleving van adviezen en afspraken die hieruit voortkomen. Kunt u aangeven dat en hoe dat is geregeld en hoe wij dat kunnen volgen?

Met vriendelijke groet,

namens de Bomenbond Rijnland.

Bewonersvereniging Gerda Brautigamsingel e.o
p/a Gerda Brautigamsingel ■
■ **LEIDEN**
T 071- ■
M 06 ■
E ■

Het college van Gedeputeerde Staten en team Warmteling van de
Provincie Zuid Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Leiden, 17 januari 2024

**Onderwerp: zienswijze terinzagelegging Ontwerp-PIP Warmteling Rijswijk-Leiden en
aanlandlocatie + ontwerpbesluiten cluster I, kenmerk DOS-2019-0003044**

Geacht College van Gedeputeerden en team Warmteling,

Graag dienen wij een zienswijze in naar aanleiding van de terinzagelegging Ontwerp-PIP
Warmteling Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluit cluster 1.

Het betreft het inpassingsplan met betrekking tot de warmtetransportleidingen tussen
Rijswijk en Leiden.

Wij hebben hierbij geraadpleegd het document:

1-3 Provinciaal inpassingsplan (PIP) inclusief milieueffectrapportage (MER)

en onze opmerkingen geplaatst bij onderstaande paragrafen die in het genoemde
document staan. Hierbij hebben wij ons voornamelijk geconcentreerd op het Deelgebied 3
en specifiek op de wijk Stevenshof en onze eigen leefomgeving aan de Gerda
Brautigamsingel en omliggende straten, grenzend aan de Papenwegse Polder.

Tegen het plan-MER hebben wij eerder een zienswijze ingediend. Wij hebben ons daar
onze zorgen uitgesproken over onnodige bomenkap bijvoorbeeld van het zogenaamde
Buizerdbosje en het niet garanderen van en het natuurgebiedje ter hoogte van het Anna
Swellengrebepad, die grotendeels tijdens de aanleg van de RijnlandRoute wel gespaard
zijn gebleven. Wij herhalen deze zorgen opnieuw in deze zienswijze.

Hieronder treft u puntsgewijs onze opmerkingen aan op het ontwerp-PIP

Tab. Toelichting

Hoofdstuk 1. Inleiding

Par.1.4 Vigerende bestemmingsplannen

U noemt slechts het tracébesluit A4-A44 en niet het Provinciaal Inpassingsplan voor de RijnlandRoute uit 2016 ter plaatse van de Papenwegse Polder. Worden de grenzen van dit PIP nergens overschreden?

Tab. Toelichting

Hoofdstuk 3. Beleidskader

Par 3.4.5.2. Conclusie

De gemeente Leiden beschouwt (het Leidse gedeelte van) de Papenwegse Polder als een groen gebied met een open karakter, met afwisselend groen en bomenrijen die bijdragen aan de beeldkwaliteit van de open gebieden. De gemeente en ook onze bewonersvereniging wil dat de invloed van de realisatie van Warmteling op de bestaande bomen in uw nadere uitwerkingen goed beoordeeld worden en geen invloed heeft op het open karakter van de groene gebieden.

Wij hebben ook geraadpleegd het bijlage document:

b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_4 (pdf)

***met titel Warmteling Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie Leiden West
Milieueffectrapport Fase 2***

25 oktober 2023

Definitief

Hieronder treft u puntsgewijs onze opmerkingen:

1. Samenvatting milieueffectrapportage Fase 1 en 2 (door Arcadis)

Hoofdstuk 4 MER Fase 1 - Milieueffecten per deelgebied

Par. 4.4. Leiding: Deelgebied 3 (Leiden, Voorschoten, Wassenaar), bladzijde 10 van 35

In het MER Fase 1 is bij het deelgebied 3 (Voorschoten – Leiden) alleen het voorkeurstracé variant 1 (die bij Voorschoten naar het Westen afbuigt) bekeken en niet de variant langs de A4 doorloopt naar Leiden en vervolgens naar het Noordwesten afbuigt naar de Uniper Centrale (aan de Langegracht) die nu aangesloten is op het warmtenet in Leiden. Dit komt doordat in de notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) al bepaald werd dat de voorkeursvariant 1 het minst complex en goedkoper was qua aanleg, omdat deze niet in stedelijk gebied met allerlei infrastructuur gaat plaatsvinden. Dit willen wij expliciet noemen mede omdat wederom een kwetsbaar weidevogelgebied ter plaatse van de Papenwegse Polder doorsneden wordt. Het gebied tussen de Stevenshof en de N434 is volgens de Provincie Zuid-Holland onverminderd integraal onderdeel van het gebied Horst en Duin en dat heeft de beschermingscategorieën 1 en 2 (kroonjuweel cultureel erfgoed, weidevogelgebied en groene buffer en deels de molenbiotoop).

En er vindt een aantasting van de aardkundige elementen als strandwallen plaats. Dit gebied is reeds ernstig aangetast door een doorsnijding van de provinciale Rijnlandroute N434 in een verdiepte tunnelbak. En door jarenlange verstoring tussen 2017 en 2022 – inclusief ontheffingen in het broedseizoen – is de achteruitgang in de vogelstand merkbaar.

Dit gebied is na de aanleg van Rijnlandroute landschappelijk weer zoveel mogelijk hersteld en wordt met de doorsnijding door de WarmtelinQ straks wederom overhoop gehaald. Verder zullen de bewoners van de Stevenshof na de jarenlange aanleg van de RijnlandRoute wederom de geluidsoverlast krijgen van vrachtwagens, grondverzetmachines, hijskranen, transport van leidingen en mogelijk inslaan van damwanden door indringend grondwater tijdens de open ontgraving.

Hoofdstuk. 6. MER Fase 2 - Milieu effecten per Deelgebied

Par. 6.1. Samenvattende tabel, bladzijde. 20 van 35

De vele negatieve scores op de verschillende aspecten genoemd in tabel 6-1 geven de lezer te denken of dit tracé werkelijk gekozen had mogen worden. Tijdens de voorlichtingsavonden en in een schouw met de omgevingsmanagers van WarmtelinQ hebben wij onze zorgen hierover reeds uitgesproken. Wat is uw motivatie gelet op deze negatieve scores? U geeft als reden dat met het vaststellen van het voorontwerp van het PIP tegelijkertijd een besluit is over de voorkeursvariant, wat slechts een formeel standpunt is en onze zorgen niet wegneemt.

Par. 6.4. Leiding Deelgebied 3, bladzijde 27 van 35

Tabel 6-2 geeft aan dat de stabiliteit van de waterkeringen (in ons geval de Dobbewatering en de Veenwatering) mogelijk negatief beïnvloed wordt. Wat voor maatregelen t.a.v. deze stabiliteit worden genomen in het kader van klimaatverandering waarbij droogte en wateroverlast meer gaan voorkomen?

2. Deel A - MER Rapportage (door Arcadis)

Par 3.2. WarmtelinQ Rijswijk - Leiden , bladzijde 22

De werkstrook wordt geschat te variëren tussen 15 en 50 meter. Dat kan consequenties hebben voor het bosje ter hoogte van de Gerda Brautigamsingel, het (restant) Buizerd Bosje ten Noordoosten van de Rijnlandroute N434 (Stevenshofzijde) en het natuurgebiedje ter hoogte van het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad. Wij hebben de voorkeur voor een zo smal mogelijk werkstrook om het weidelandschap gelegen tussen de Stevenshof en de Rijnlandroute N434 en gelegen tussen de Dobbewatering en Veenwatering zo min mogelijk te verstoren door indrukking van de bodem door de vrachtwagens, grondverzetmachines, hijskranen en bemalingsaggregaten ten behoeve van het leggen van de warmteleidingen. En om deze warmteleidingen zo dicht mogelijk tegen het tracé van de Rijnlandroute N434 te leggen. Verder om met stalen rijplaten te werken in plaats van zandstroken die ook weer opgeruimd dienen te worden. Zandstroken hebben overigens wel weer het voordeel van betere permeatie van hemelwater in de bodem. Ook zullen mogelijk bomen gekapt moet worden in het bosje bij het natuurgebied bij het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad en door bemaling in de sleuf van de warmteleidingen de vennetjes in dit gebied kunnen uitdrogen, waarvan wij tegenstander zijn.

Gezien het geologisch profiel in de Papenwegse Polder met afwisselend veenafzettingen, fluviale en marine-afzettingen (zoals strandwallen) van de Noordzee, Oude Rijn en kreken uit het verre verleden moet dit zo zorgvuldig mogelijk plaatsvinden om de endemische plantengroei te kunnen laten herstellen na de aanleg van de leidingen en het aanwezig reliëf in het landschap zo goed mogelijk te behouden voor de volgende generaties.

Het onttrekken van grondwater waar nodig bij de ontgraving dient zorgvuldig te gebeuren zoals bij het restant van Buizerd Bosje (aan de Stevenshofzijde) waar reeds tijdens de aanleg van Rijnlandroute door langdurige bronbemaling en door de droogteperioden in afgelopen zomers de bosopstand fors aangetast is. Over deze aantasting hebben wij herhaaldelijk klachten ingediend bij de provincie (bij o.a. de landschapsarchitect van de provincie) en het bouwconsortium van de RijnlandRoute.

Par. 6.3. Deelgebied 3, bladzijde 60

Wij bepleiten zeer zorgvuldige bemaling van het hele traject langs de verdiepte ligging en vooral voor het restant van het Buizerd Bosje ten Noordoosten van de Rijnlandroute N434 (aan de Stevenshofzijde) en het natuurgebied bij het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad.

Voor het herstel de poldervegetatie zal indrukking van bodem door vrachtwagens, grondverzetmachines, hijskranen, bemalingsaggregaten, etc. zo goed mogelijk voorkomen dienen te worden.

Verder zou mogelijk ter plaatse van de strandwallen een andere techniek dan open ontgraving overwogen kunnen worden. Mogelijk kan het uitleggebied bij de Veenwatering hierbij nog van pas kunnen komen door in twee richtingen (Oost-West) te boren.

Ten aanzien van de geluidshinder voor omgeving verzoeken wij u de mogelijkheid om elektrische apparatuur in te zetten te onderzoeken. Dit beperkt ook de stikstofuitstoot van de dieselmotoren van de verschillende apparatuur die nodig is voor de aanleg.

Wij hebben zorgen omtrent de mogelijk stabiliteit van waterkeringen als de Dobbewatering en de Veenwatering door zetting van de boden na de aanleg.

De gevolgen voor de vogelstand in de weidevogelgebieden bij de Stevenshof zullen naar onze mening zeker negatief (-) beïnvloed worden doordat werkzaamheden tijdens het broedseizoen niet uitgesloten worden. De wet voorziet in een uitzondering om ontheffing te verkrijgen onder de noemer "algemeen belang". De vogelstand in de genoemde polder is mede door de aanleg van Rijnlandroute midden in een aantal broedseizoenen al fors gedaald door geluid, trillingen en visuele verstoringen. De inzet van elektrische en stille apparatuur tijdens de aanleg kan dit effect wat compenseren. Ook de luchtvervuiling blijft dan beperkt. Behoud van deze groene polder voor de vele wandelaars en fietsers die gebruik maken van het recreatieve fietspad hierlangs achten wij ook te behoren tot "algemeen belang".

Par. 8.4.2. Effectbeoordeling Oppervlaktewater, Deelgebied 3, bladzijde 132

Wij vragen aandacht voor de lozing van brak water op oppervlaktewater door steekproefgewijs te controleren. En wat voor maatregelen worden er genomen om wateroverlast door het versneld afvoeren van hemelwater door aangelegde werkstroken? En hoe wordt de poldervegetatie en stabiliteit van de waterkeringen hierdoor in negatieve zin beïnvloed?

Par. 8.5. Mitigerende maatregelen, bladzijde 136

Gezien de ernstige overlast met hevige trillingen en lawaai (scheurvorming in muren van onze huizen, mogelijk verzakkingen) tijdens de aanleg van de tunnelmond en de tunnelbak van de Rijnlandroute (N434) dient het gebruik van damwanden voorkomen te worden. Daar waar het gebruik hiervan echt niet voorkomen kan worden dienen de damwanden zo kort mogelijk te zijn en dienen zij met de meest geluidsarme methode te worden ingebracht.

Par. 9.5. Mitigerende maatregelen, bladzijde 167

De fourageergebieden blijven in gebruik tijdens de aanleg, maar wanneer tijdens het broedseizoen wordt gewerkt zal toch een aanzienlijke verstoring optreden. Daarom verzoeken wij zoveel mogelijk buiten het broedseizoen te werken en niet voor de maatregel te gaan om nesten voor de start van het broedseizoen te gaan verwijderen. Het weidevogelgebied bij de Stevenshof heeft al zwaar te lijden gehad tijdens de aanleg van de Rijnlandroute N434.

Par. 10.4.7. Conclusie effectbeoordeling, Deelgebied 3, bladzijde 241

Er wordt beschreven dat de open ontgraving een aardkundig element van hoge waarde t.w. een strandwal doorsnijdt. We verzoeken u te onderzoeken of deze doorsnijding anders dan een open ontgraving te realiseren is, zodat het landschappelijk reliëf intact blijft. Met behulp van de uitlegstrook bij de Veenwatering zou een boring in oostelijke en westelijke richting kunnen plaatsvinden.

Par 11.4.1.3. Effectbeoordeling Zettingen en Funderingen, Deelgebied 3, bladzijde 264

U verwacht zettingseffecten door bemaling in het gebied tussen de A44 en de spoorlijn Leiden – Den Haag, waardoor mogelijk schade (bijvoorbeeld verzakkingen) aan woningen kan optreden. Er is meer bouwkundig onderzoek (b.v. aan funderingen) nodig verwacht u. Wij verzoeken u voorafgaande aan de aanleg van de warmteleidingen de eigenaren van de woningen in de Stevenswijk nabij het tracé een bouwkundige nul-meting aan te bieden.

Par. 11.4.2.1. Effectbeoordeling Geluidshinder, Deelgebied 3, bladzijde 276

U spreekt van de woonkernen in Leiden – lees hier de Stevenshof - die relatief dicht bij de aanleg van de warmteleidingen liggen. Er zijn geluidsgevoelige objecten aanwezig. Kan de geluidsbelasting verminderd worden door geluidsschermen te plaatsen en/of te werken met elektrische apparatuur? Om b.v. het monotone en doordringende geluid van de dieselmotoren van bemalingsaggregaten, grondverzetmachines, vrachtwagens en hijskranen te beperken.

Par. 11.4.2.3. Effectbeoordeling Trillingen, Deelgebied 3, bladzijde 285

U spreekt van geen trillingshinder ter plaatse van de Stevenshof, waaronder u waarschijnlijk ook onze leefomgeving bedoelt, omdat op voldoende afstand gewerkt wordt. Onze zorg hierbij is dat door een hoge stand van het grondwater plaatselijk damwanden in open ontgraving nodig kunnen zijn. Het plaatsen van damwanden is volgens onze ervaring tijdens de aanleg van de Rijnlandroute N434 dat trillingen in onze huizen in gevoel en gehoor zeer hinderlijk waarneembaar waren en tot scheurvorming in muren konden leiden.

Afsluitend:

In onze zienswijze op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) hebben wij aangegeven dat in de Stevenshof geen geschikte mogelijkheden voor het aan- en afvoeren van zwaar materieel en de aanvoer van de warmteleidingen zijn. Alle wegen eindigen voor het fietspad langs de Papenwegse Polder. Bij de brug naar het Liesbeth Ribbiuspad is er een aansluiting op de toegangsweg naar het dienstgebouw bij de tunnelmond van de Rijnlandroute. Deze toegangsweg is echter niet geschikt voor zwaar materieel. Bovendien is de infrastructuur in de wijk niet berekend op zwaar materieel zoals nodig bij de aanleg van de warmteleidingen. En natuurlijk de veiligheid voor de vele schoolgaande kinderen in onze wijk.

Wij zijn bereid deze zienswijze in een gesprek met u nader toe te lichten.

Met vriendelijke groeten,

Namens de bewonersvereniging,

voorzitter

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
 Team WarmtelinQ
 Postbus 90602
 2509 LP DEN HAAG
Verzonden via het zienswijzeformulier (en aangetekende post)

BETREFT: ZIENSWIJZE ONTWERP-PIP WARMTELINQ RIJSWIJK – LEIDEN EN AANLANDLOCATIE + ONTWERPBESLUITEN CLUSTER 1

Uw kenmerk : DOS-2019-0003044

Datum: 17 januari 2024

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Hierbij maak ik tijdig mijn zienswijze kenbaar tegen het Ontwerp inpassingsplan 'WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie' van de Provincie Zuid-Holland (hierna: het ontwerp PIP), alsmede de onderliggende ontwerpbesluiten cluster 1 die tezamen met het ontwerp PIP op 8 december 2023 ter inzage zijn gelegd (**bijlage**) (hierna tezamen aangeduid als: de bestreden besluitvorming).

De bestreden besluitvorming heeft betrekking op een tweetal warmtetransportleidingen, een aanlandlocatie, het eindpunt van de warmtetransportleiding (warmteoverdrachtsstation en piek en backupinstallatie Vattenfall) en de kruising van waterstaatswerken tussen de Stompwijksevaart en A44.

Aanleiding zienswijze

Als eigenaar van de percelen gelegen nabij de Huysitterweg 1, kadastraal bekend 1560 en 1254 [**Figuur 1**] en de aangelegen plattelandswoning Huysitterweg 3, kadastraal bekend 1839, word ik als gevolg van de bestreden besluitvorming direct in mijn belang geraakt. Ik dien deze zienswijze dan ook in omdat ik mij zorgen maak om de borging van een aantal aspecten dat mijn eigendommen en bedrijfsvoering aangaat. Deze zienswijze de verrichtte onderzoeken die aan de bestreden besluitvorming ten grondslag liggen, bij de in overweging te nemen belangen en bij de te bepalen voorschriften, in voldoende mate rekening wordt gehouden met en rekenschap wordt gegeven van mijn belangen. Ik heb namelijk moeten vaststellen dat dit tot op heden niet, althans onvoldoende is gebeurd. Gelet hierop voorzie ik ernstige overlast en schade en daardoor financiële problemen rondom mijn bedrijfsvoering.

Figuur 1. Ligging percelen kadastraal aangeduid 1560 en 1254

Bezwaren bestreden besluitvorming

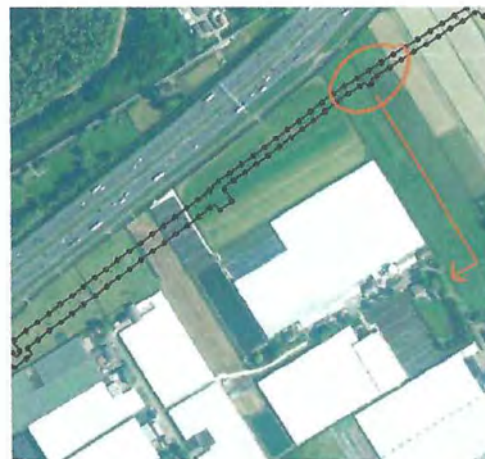
1. Kort en goed kan ik mij met de bestreden besluitvorming niet verenigen omdat:
 - A. met de bestreden besluitvorming, op grond waarvan op mijn percelen (kadastraal bekend 1560 en 1254) een T-stuk is voorzien, onvoldoende rekening is gehouden met mijn belangen, die onder meer zijn gelegen in het waarborgen van bestaande rechten, zoals de aan mij op 10 mei 2022 verleende en inmiddels onherroepelijke omgevingsvergunning voor de bouw van een kas (15.000 m²);
 - B. de ligging van de warmteleiding, ten zuiden van de A4 Leidschendam-Zoeterwoude, schaarse hoogwaardige landbouwgrond doorkruist, met verstoring van de bodem tot gevolg;
 - C. de bestreden besluitvorming, in zijn huidige vorm althans, leidt tot waardevermindering van mijn percelen en aanzienlijke overlast met grote financiële gevolgen voor mij en mijn bedrijfsvoering.

2. Bovengenoemde bezwaren worden hieronder nader toegelicht.

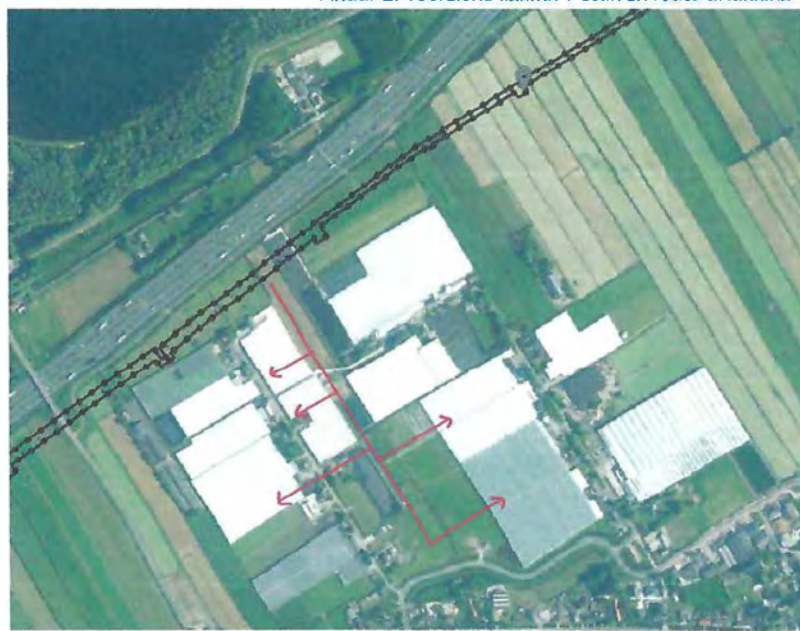
A. Belangen onvoldoende in kaart gebracht/betrokken bij besluitvorming

Voorziene locatie T-stuk

3. Uit de verbeelding behorend tot de bestreden besluitvorming is af te leiden dat op de percelen kadastraal bekend 1560 en 1254 – die in mijn eigendom zijn – een T-stuk is voorzien, die een aftakking mogelijk maakt richting de Huysitterweg (Figuur 2).
4. Daarbij is geen rekening gehouden met de aan mij op 10 mei 2022 verleende en inmiddels onherroepelijke omgevingsvergunning voor de bouw van een kas van 15.000 m² op deze percelen. De voorbereidingen voor de bouw van deze kas zijn inmiddels aangevangen. Het voorgaande maakt dan ook dat het in zijn geheel niet mogelijk is het voorziene T-stuk op deze locatie aan te leggen. In de bestreden besluitvorming is met deze bestaande rechten geen, althans onvoldoende (kenbaar) rekening gehouden. Bovendien is een veel logischere locatie voorhanden (Figuur 3). Dit wordt hierna verder toegelicht.
5. Tijdens diverse vergaderingen in "de Bles", gesprekken met de heer ██████████ (van warmtelinq/Gasunie) en uit de tekst van het PIP is gebleken dat de tuinders in de Meeslouwerpolder mogelijk in de toekomst behoefte hebben aan

Figuur 2. Voorziene ligging T-stuk en route aftakking

Figuur 3. Alternatieve ligging en route T-Stuk

de warmte van WarmtelinQ. Gelet hierop hebben deze tuinders WarmtelinQ actief benaderd om op mijn percelen een T-stuk in te laten tekenen, zodat een aftakking gerealiseerd kan worden richting de Huyssitterweg. Het is stuitend dat deze gesprekken en de keuze voor deze locatie volledig buiten mij om zijn gegaan. Dit terwijl het T-stuk en bijbehorende aftakking notabene ook op eigen grond van deze tuinders kan worden aangelegd.

Alternatieve locatie T-stuk

6. Zo is het weiland van kwekerij Meeslouwer (**Figuur 3**) een uitstekende locatie om middels een T-stuk een aftakking te realiseren. De aftakking zou vervolgens rechtstreeks in het hart van het Tuinbouwgebied uitkomen en kunnen vertakken op het weiland van kwekerij Royal Roses/Royal Hortensia. Een optimale locatie om het warmtenet het tuinbouwgebied in te distribueren. Deze variant zou dan zowel de Huyssitterweg, Veilingweg en de Tuinbouwweg op de makkelijkste en dus goedkoopste manier van warmte kunnen voorzien. Bovendien kent deze route in tegenstelling tot de op dit moment voorziene route geen kruisingen met hoge drukgasleidingen of wegen.

B. Ligging warmteleiding en gevolgen bodem

7. De ligging van de warmteleiding, ten zuiden van de A4 Leidschendam-Zoeterwoude is niet de meest voor de hand liggende locatie om de warmteleiding te voorzien. Hier doorkruist de leiding voornamelijk schaarse hoogwaardige landbouwgrond, die bedrijfsmatig wordt gebruikt. De aanleg van de warmteleidingen heeft tot gevolg dat de bodem wordt verstoord, waardoor het risico groot is dat zowel bij aanleg maar ook op een later moment wellen zullen ontstaan. Deze wellen hebben verbindingen met ondergrondse zoutwaterstromen waardoor het water in deze polders zal verzilten. Dit leidt tot een verslechtering van de gronden en grote nadelige effecten voor de fysieke leefomgeving als geheel. Deze effecten zijn onvoldoende onderzocht en in kaart gebracht.

Alternatieve locatie warmteleiding

8. Een passende en bovendien meer voor de hand liggende locatie voor de warmteleidingen kan worden gevonden ten noorden van de Rijksweg A4 Leidschendam-Zoeterwoude. Dit gebied is al grotendeels in eigendom van Rijksoverheid, waardoor met minder partijen een akkoord hoeft te worden bereikt. Dit gebied wordt nauwelijks bedrijfsmatig geëxploiteerd waardoor minder economische schade wordt veroorzaakt.

C. Financiële gevolgen bestreden besluitvorming

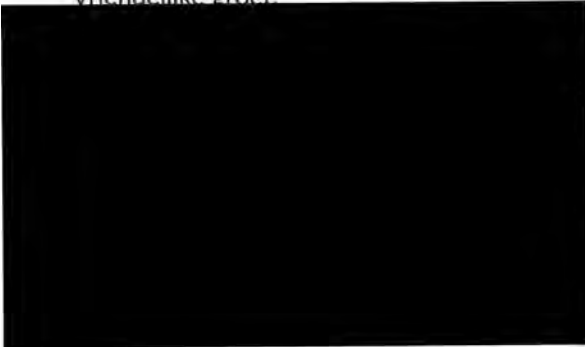
9. De bestreden besluitvorming leidt, in zijn huidige vorm althans, tot waardevermindering van mijn percelen. Daarnaast zullen de vereiste aanlegwerkzaamheden leiden tot aanzienlijke overlast, met grote financiële gevolgen voor mij en mijn bedrijfsvoering.
10. Bovendien merk ik op dat als blijkt dat door deze leidingen in de toekomst beperkingen ontstaan, voor bijvoorbeeld woningbouw, industrie, Ruimte voor Ruimte, alternatieve energie (wind/zon energie) of anderzijds, ik WarmtelinQ/Gasunie of diens rechtsopvolgers hiervoor volledig verantwoordelijk zal houden.

Conclusie

11. Zoals opgemerkt dien ik deze zienswijze in omdat ik mij zorgen maak om de borging van een aantal aspecten die mijn eigendommen en bedrijfsvoering aangaan. Concreet betreft dit in ieder geval de locatie van het voorziene T-stuk.

12. Het ligt op de weg van het bevoegde gezag alsmede de betrokken initiatiefnemers om, voordat tot besluitvorming wordt overgegaan, kennis en inzicht te vergaren over de relevante feiten en omstandigheden. Dit is noodzakelijk vanuit het oogpunt van zorgvuldige besluitvorming maar ook om een goede belangenafweging te kunnen maken. Ik heb moeten constateren dat tot op heden geen sprake is van een zorgvuldige voorbereiding van de bestreden besluitvorming. In de bestreden besluitvorming is nergens ingegaan op de (financiële) impact daarvan voor mij en mijn bedrijfsvoering. Dit terwijl die impact aanzienlijk is.
13. Ik verzoek u dan ook de ontwerpbesluiten zo te wijzigen dat rekenschap wordt gegeven van mijn belangen. De aanpassing zou er in ieder geval uit moeten bestaan dat het T-stuk wordt voorzien op een andere locatie, waarbij ik wijs op de in Figuur 3 aangewezen locatie.
14. Ik verzoek u mij bovendien actief bij de bestreden besluitvorming te betrekken en mij hiervan op de hoogte te houden.
15. Tot slot behoud ik mij het recht voor deze zienswijze op een later moment aan te vullen of nader te onderbouwen.

Vriendelijke groet

Zienswijze met betrekking tot DOS-2019-0003044

Inpassingsplan Warmteling Rijswijk – Leiden

Namens de Weidevogelgroep Zoeterwoude e.o. wil ik graag bijgaande zienswijze indienen. De Weidevogelgroep Zoeterwoude is sinds de jaren negentig actief met een grote groep vrijwilligers. Ons werkgebied bevindt zich in en rondom Zoeterwoude. Waarbij de Grootte Westeindschepolder het belangrijkste weidevogelkerngebied van onze groep is. Er zijn van dit gebied, dat tevens het doelgebied is voor de NNN toets die is uitgevoerd.

Ondergetekende verklaart kennis genomen te hebben van:

- Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Deeltraject 2 Lot C, specifiek Tabel 1 “Registratie broedende weidevogels NDFP”
- Voornemens van Warmteling om in 2025/2026 in bovengenoemd gebied ter inzage liggende werkzaamheden te verrichten

Veruit de belangrijkste en meest zorgwekkende constatering die wij als Weidevogelgroep doen is dat de genoemde cijfers in de NNN toets totaal onherkenbaar zijn voor ons als vrijwilligers groep.

Sinds de jaren 90 hebben wij gedocumenteerd bewijs (dat ook bij de provincie Zuid Holland beschikbaar is) dat er in deze polder grote aantallen broedgevallen van weidevogels zijn vastgesteld. Voor de gehele polder, die ook in de NNN toets als zoekgebied wordt gedefinieerd hebben wij tussen de 200 en 300 vastgestelde legsels van weidevogels. Dit in tegenstelling tot de cijfers gebruikt in de MER van enkele tot geen broedende weidevogels. In onderstaande tabel zijn de aantallen en soorten van weidevogels in het gebied westeindschepolder voor de afgelopen jaren opgenomen. Let op. Dit zijn nog de gegevens exclusief het weidevogel reservaat van Staatsbosbeheer. Het is echt verbazingwekkend dat in het onderzoek a: geen gebruik is gemaakt van gegevens die bij de provincie beschikbaar zijn en b: dat de cijfers hard aantoonbaar zover van de werkelijkheid af liggen. We kunnen hier allen maar constateren .

Soort	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Canadese gans	8	6	5	3	-	4	2	-
Grauwe gans	3				-			-
Grutto	59	46	45	36	44	36	32	49
Kievit	139	118	92	83	80	69	44	53
Knobbelzwaan	1					3		
Krakeend	2	4	14	3	3	5		2
Kuifeend	5	4	5	14	9	12	1	5
Meerkoet	21	9	8	6	3	14	10	14
Scholekster	66	36	59	57	47	37	31	48
Slobeend	8	13	7	15	16	24	23	15

Tureluur	18	25	24	16	21	18	20	20
Visdief	2	4	4	4			2	2
Wilde eend	12	5	6	2	11	11	21	17
Zomertaling		2			1	1		1
Totaal	344	272	269	239	235	234	186	226

Daarnaast wordt in de MER ingegaan op de effecten van de werkzaamheden op de weidevogel populatie. Deze genoemde effecten vinden wij verre van compleet. Het gebied is, in tegenstelling tot genoemd in de NNN, niet primair een broedgebied, maar ook een foerageergebied. De effecten zijn dus breder dan alleen broedsels.

De impact op de werkzaamheden betreffen dan ook effecten tijdens het broedseizoen, maar tevens effecten in het gehele jaar en ook volgende jaren als de waterhuishouding en de bodemgesteldheid worden aangetast. Dit kan tot onherstelbare schade aan de geschiktheid van dit gebied voor de weidevogels leiden. De exacte effecten zijn, zoals u terecht noemt, nog niet uitgewerkt en zouden middels studie eerst verder onderzocht moeten worden voordat er conclusies getrokken kunnen worden.

Als laatste wil ik nog ingaan om de zin rondom de te nemen maatregelen.

Om verstoring van nesten te voorkomen wordt voorgesteld om vroegtijdig te maaien of wapperende linten te spannen. Naar onze mening zijn dit juist versturende maatregelen waardoor er overtreding van de wet natuurbescherming wordt aangegaan. Genoemde maatregelen doen dan ook geen enkel recht aan het behoud van de weidevogels in dit gebied, maar zullen een extra versturend effect hebben.

Ondergetekende verzoekt tot hertoetsing van dit dossier, ten minste op basis van lokale waarnemingen. Deze zijn al eerder aan de projectgroep en MER commissie ter beschikking gesteld, maar helaas niet verwerkt in de MER.

Ondergetekende is belanghebbend op basis van het uitvoeren van activiteiten op gebied van weidevogelbescherming in het betreffende gebied.

Naam: [REDACTED]

Voorzitter Weidevogelgroep Zoeterwoude

Adres: [REDACTED]
[REDACTED]

Aanvullende contact informatie:

e-mail: [REDACTED]

Telefoon: [REDACTED]

Retouradres: Rijkswaterstaat | Postbus 2232 | 3500 GE Utrecht

RWS INFORMATIE

Gedeputeerde Staten van de Zuid-Holland
t.a.v. Team WarmtelinQ
postbus 90602
2509 LP Den Haag

Datum 18 januari 2024
Onderwerp Zienswijze Rijkswaterstaat op 'Ontwerp-inpassingsplan
WarmtelinQ Rijswijk – Leiden'.

Geachte heer, mevrouw,

Naar aanleiding van het 'Ontwerp Inpassingsplan WarmtelinQ Rijswijk - Leiden', dat tot en met 18 januari 2024 ter inzage ligt, dien ik namens Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid, op grond van artikel 3.8 van de Wet ruimtelijke ordening de volgende zienswijze in.

Ontwerp-Regionaal Inpassingsplan

Op 15 september 2023 heeft Rijkswaterstaat een reactie gegevens tijdens de 'reviewronde MER fase 2 en OW-PIP WarmtelinQ Rijswijk – Leiden'.

De opmerkingen ten aanzien van het ontwerp Regionaal Inpassingsplan zijn helaas niet overgenomen in dit ontwerp-inpassingsplan.

Het betreft de volgende onderwerpen:

Reserveringsgebieden

Voor het project A4 Haaglanden en het project A4 Burgerveen-Leiden zijn er reserveringsgebieden vastgelegd in het RARRO. Binnen deze reserveringsgebieden mag geen wijziging plaatsvinden van de bestemming, ten opzichte van het op het moment van aanwijzing van het reserveringsgebied geldende ruimtelijk plan of besluit, voor zover de wijziging de volgende activiteiten of bestemmingen mogelijk maakt:

- a. het bouwen van een bouwwerk waarvoor een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht is vereist, uitgezonderd een tijdelijk bouwwerk als bedoeld in artikel 5.16, eerste lid, onder a, van die wet of een bijbehorend bouwwerk als bedoeld in bijlage II, artikel 1, eerste lid, bij het Besluit omgevingsrecht;
- b. stortplaats voor afvalstoffen;
- c. bergingsgebied als bedoeld in artikel 1.1 van de Waterwet.

U dient hiermee rekening te houden in uw plan en ook deze reserveringszones op te nemen in uw toelichting, regels en verbeelding.

Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid

Afdeling Netwerkontwikkeling
en Visie

Laan op Zuid 45
3072 DB Rotterdam
Postbus 2232
3500 GE Utrecht
T 088 153 49 22
www.rijkswaterstaat.nl

Contactpersoon

adviseur ruimtelijke ordening

Ons kenmerk

RWS-2024/1641

Uw kenmerk

DOS-2019-0003044

Bijlage(n)

-

Datum

18 januari 2024

Ons kenmerk

RWS-2024/1641

Tevens moeten voor alle plannen die in dit gebied door u gepland staan, instemming ontvangen zijn vanuit Rijkswaterstaat, zodat deze onze werkzaamheden niet hinderen, geen extra kosten opleveren of onnodig extra werk. Deze afstemming kan plaatsvinden in de reguliere overleggen met Rijkswaterstaat inzake dit project.

Vergunning-/meldplicht

Dit tracé kruist achtereenvolgens de A13, A12, A4 en A44. Deze kruisingen, middels gestuurde boringen, zijn per 01 januari 2024 (inwerkingtreding Omgevingswet) aan te merken als beperkingengebied activiteiten Rijkswegen. Deze activiteiten vallen onder algemene regels (met meldplicht). Hoofdstuk 8 van het Besluit activiteiten leefomgeving geeft aan, aan welke technische eisen de activiteiten dienen te voldoen.

Het kan zijn dat samenhangende activiteiten (zoals het inrichten van werkterreinen) ook onder algemene regels en/of vergunningplicht vallen.

Ik verzoek u hierover tijdig contact op te nemen met onze afdeling Vergunningen, vergunningen.wnz@rws.nl.

MER Fase 2

In het document 'Verwerkingstabel ambtelijke review MER Fase 2' heeft u een antwoord gegeven op de opmerkingen uit mijn brief van 15 september 2023. Aangezien de MER nu onderdeel is van het Inpassingsplan geef ik u hierbij mijn reactie aan dat ik op onderstaande punten niet akkoord met uw antwoord.

Bladzijde 4:

Opmerking: Als de verbreding van de A4 en de aanleg van de WarmtelinQ leidingen gelijktijdig aangelegd zouden worden, kan hier een tijd technisch probleem ontstaan waardoor vertraging kan ontstaan.

Antwoord: Verbreding A4 is stil gelegd. Gasunie zal eerder zijn. Opmerking leidt daarom niet tot wijziging in het MER.

Reactie: Dit antwoord is te stellig want de A4 projecten zijn gepauzeerd, maar daarmee is het genoemde risico niet verdwenen. Uw project kan immers ook nog vertraging oplopen.

Bladzijde 5:

Opmerking: Bij de gemeente Den Haag ontbreekt het te maken fietspad langs het TNO terrein en op de geluidswal Ypenburg.

Antwoord: Het fietspad zit in de scope van RWS (verbreding A4). Dit project is on hold gezet. De warmteleiding komt deels onder het toekomstige fietspad en zal aangelegd zijn voordat het fietspad wordt aangelegd. De warmteleiding vormt geen belemmering voor de aanleg van het fietspad. Indien door onvoorziene wijziging van de planning het fietspad al is aangelegd voor aanleg van de warmteleiding dan zal het fietspad na aanleg van de leiding weer hersteld worden.

Reactie: Rijkswaterstaat gaat dit fietspad maken op verzoek van de gemeente Den Haag, maar als de gemeente Den Haag dit fietspad naar voren trekt of uw project vertraging oploopt is er toch weer een risico. Ook is nog niet zeker dat als de

Datum

18 januari 2024

Ons kenmerk

RWS-2024/1641

WarmtelinQ leidingen aangelegd zijn, dat het fietspad op een normale manier aan te leggen is, want hier zou ook nog uit kunnen volgen dat de WarmtelinQ leidingen eerst weer aangepast zouden moeten worden. Dit blijft dus nog een knelpunt.

Bladzijde 6:

Opmerking: De uitbreiding van de A4 in en ten noorden van het Prins Clausplein (de projecten A4 Haaglanden en A4 Burgerveen) ontbreken in de figuren 11-10 en 11-11, en in deelgebied 3 ontbreekt dit ook tekstueel.

Antwoord: Verbreding A4 toegevoegd aan kaartjes. In de tekst aangegeven dat deze projecten on hold staan, en dat er daarom geen overlap qua tijd is. Wel is er afstemming tussen WarmtelinQ en Rijkswaterstaat om eventuele beperkingen te voorkomen

Reactie: Op bladzijde 305 is de tekening aangepast (figuur 11-7). De overlap van het te maken fietspad met de warmtelinQleidingen blijkt hier echter niet uit (geen overlap te zien). Dit is ook niet beschreven in de tekst. Ik verzoek u deze aanpassing alsnog te verwerken

Bladzijde 12:

Opmerking: Op verzoek van de gemeente Den Haag gaat Rijkswaterstaat t.z.t. een fietspad maken op de geluidswal Ypenburg (dit is ook opgenomen in het concept TB), en hiervoor zal er ook grondwerk verricht moeten worden ter plaatse van waar WarmtelinQ de leidingen wil leggen. Dit kan ook leiden tot zettingen, waarover nog geen overeenstemming is en wat de maakbaarheid kan beïnvloeden. U dient hierover voor publicatie overeenstemming over te bereiken of dit opnemen in dit PIP.

Antwoord: Het fietspad zit in de scope van RWS (verbreding A4). Dit project is on hold gezet. De warmteleiding komt deels onder het toekomstige fietspad en zal aangelegd zijn voordat het fietspad wordt aangelegd. De warmteleiding vormt geen belemmering voor de aanleg van het fietspad. Indien door onvoorziene wijziging van de planning het fietspad al is aangelegd voor aanleg van de warmteleiding dan zal het fietspad na aanleg van de leiding weer hersteld worden.

Reactie: Zie mijn voornoemde reactie op bladzijde 5.

Tot slot wijs ik u op het volgende: bijlage 39 is het OO onderzoek van de A4, maar Rijkswaterstaat heeft inmiddels een nieuw rapport met wat andere uitkomsten. Indien u dat wilt, kan deze versie nog geleverd worden aan Team WarmtelinQ.

Ik verzoek de aanpassingen in uw documenten door te voeren.

Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid

Afdeling Netwerkontwikkeling en Visie

Datum

18 januari 2024

Ons kenmerk

RWS-2024/1641

Gezien de vele raakvlakken met onze rijkswegen en onze A4-projecten vind ik het van groot belang dat de goede samenwerking in de uitvoering voortgezet wordt. Zodoende kan ook tijdig bij veranderingen, zoals herstart van ons project, met elkaar worden afgestemd.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,
namens deze,

hoofd Netwerkontwikkeling en Visie
Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid

Aan Provincie Zuid-Holland, Team WarmtelinQ
 Van Dunea – contactpersoon [REDACTED]
 Datum 18 januari 2024
 Kenmerk DOS-2019-0003044
 Onderwerp Zienswijze Ontwerp-PIP WarmtelinQ Rijswijk - Leiden en ontwerp aanlandlocatie

Geachte heer/mevrouw,

Graag maakt Dunea N.V. (verder "Dunea") van de gelegenheid gebruik een zienswijze in te dienen op het Ontwerp-PIP WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en ontwerp aanlandlocatie.

Dunea heeft de maatschappelijke taak om drinkwater te leveren aan de inwoners van ons leveringsgebied (17 gemeenten in Zuid-Holland). Onze vitale infrastructuur levert een grote bijdrage aan de levering van schoon en voldoende drinkwater. Onze infrastructuur bestaat enerzijds uit grote transportleidingen waarmee wij rivierwater aanvoeren richting de duinen. Aan de andere kant beheren wij een uitgebreid net van distributieleidingen waarmee wij onze klanten 24/7 voorzien van drinkwater. Het ondergronds belang van Dunea is daardoor groot en raakt het inpassingsplan van de warmtetransportleiding Rijswijk – Leiden in ons leveringsgebied. In bijlage 1 worden deze raakpunten op hoofdlijnen toegelicht in een afbeelding. Wij gaan ervanuit dat de nieuwe warmtetransportleidingen onze vitale infrastructuur (rivierwater transportleidingen en drinkwatertransportleidingen) kruisen zonder dat een aanpassing van ons leidingnet nodig is.

Tevens staat Dunea voor een grote opgave om in de toekomst te kunnen voldoen aan de vraag naar drinkwater en aan een betrouwbare levering. Daarom is Dunea op zoek naar nieuwe bronnen en zuiveringsmogelijkheden. Dit komt samen in het programma Drinkwatervoorziening van de toekomst 2030-2040, onderdeel van het programma Drinkwater voor de Toekomst. De uitbreiding van de drinkwatervoorziening zal buiten de duinen moeten plaatsvinden. In 2022 is Dunea een m.e.r. procedure gestart. Deze richt zich op de ruimtelijke inpassing van winning uit nieuwe bronnen, installaties en transportinfrastructuur voor dit nieuwe systeem. Er is in 2022 een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en in 2023 een NRD-Variantenrapport gepubliceerd. De zoekgebieden die Dunea heeft aangewezen voor de ruimtelijke inpassing van nieuwe bronnen en infrastructuur raken aan het inpassingsplan van de warmtetransportleiding Rijswijk – Leiden.

Dunea ziet dat de belangen van drinkwater op een aantal punten al goed worden meegenomen. We waarderen deze input zeer en zien een mooie basis voor samenwerking.

In deze zienswijze gaan we verder in op de hierboven genoemde belangen van Dunea die raken aan de regionale ontwikkeling van deze warmtetransportleiding: onze ondergrondse infrastructuur en onze maatschappelijk opgave voor de drinkwatervoorziening van de toekomst.

Ondergrondse Infrastructuur

In een eerder ingediende zienswijze op de NRD Warmtetransportleiding Rijswijk – Leiden (14-07-2022) heeft Dunea het belang van haar rivierwater- en drinkwater(transport)net en het risico op opwarming van het water kenbaar gemaakt. Dunea benadrukt met deze zienswijze graag opnieuw dit belang.

Het risico op opwarming van waterleidingen is bij WarmtelinQ bekend en in het verleden zijn er voldoende maatregelen genomen om dit risico te verkleinen. Onder paragraaf 5.2.2.2 'Warmteoverdracht' staat het volgende genoemd: *'Voor de beïnvloeding van waterleidingen geldt het Drinkwaterbesluit (Geldend van 01-07-2018). Hierin wordt gesteld dat voor (getransporteerd) drinkwater een maximale temperatuur van 25 °C geldt'*. Dunea wil benadrukken dat deze maximale temperatuureis geldt voor drinkwater aan de tap. Wij vragen u om deze zin aan te passen. Er vindt namelijk ook opwarming plaats in aansluit- en binnenleidingen, waardoor het water in de hoofd- en transportleidingen een lagere temperatuur moeten hebben.

Om het risico op opwarming van drinkwaterleidingen te beperken is het belangrijk dat mogelijke raakvlakken met warmteleidingen en drinkwaterinfrastructuur vroegtijdig in beeld worden gebracht. Zo kunnen verleggingen voorkomen worden en ontwerprichtlijnen voor drinkwaterinfrastructuur worden nageleefd. Dunea ziet dat er rekening gehouden wordt met de drinkwaterinfrastructuur. Om de risico's zo veel mogelijk te beperken vraagt Dunea om in het Ontwerp-PIP een minimale afstand tussen de drinkwaterinfrastructuur en het warmtenet op te nemen. Omdat het hier gaat over een hoge temperatuur warmtenet neemt Dunea als uitgangspunt twee meter afstand. Dit om de waterkwaliteit in het kader van volksgezondheid te garanderen. Dunea moet hierover geconsulteerd worden.

Dunea wordt betrokken bij het tracé van WarmtelinQ. De asset engineers van Dunea hebben diverse keren met de GasUnie gesproken over het tracé en eventuele knelpunten. In het verleden zijn de belangen en randvoorwaarden van Dunea voldoende geïntegreerd in de ontwerpkeuzes. Wij vragendeze wijze voort te zetten in de toekomst.

Drinkwater voor de Toekomst

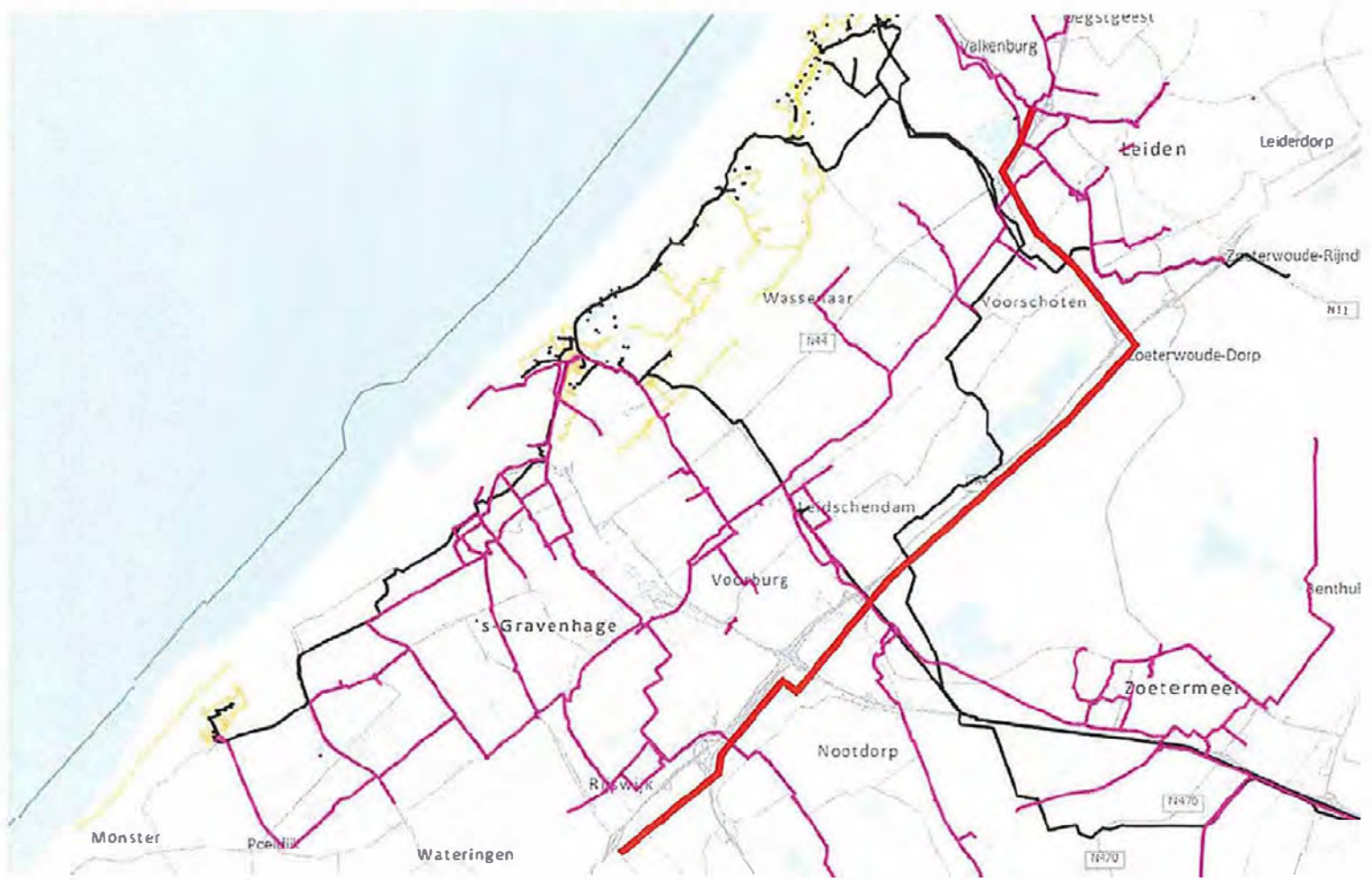
Onder paragraaf 2.3 'Overige ontwikkelingen' staat de volgende ontwikkeling als volgt onder de gemeente Katwijk benoemd: "Drinkwaterwinning Dunea Valkenburgse Meer (oostzijde)". Dunea wil benadrukken dat het zoekgebied voor toekomstige bronnen en het zoekgebied voor infrastructuur verder rijkt dan enkel de oostzijde van het Valkenburgse Meer. Zie hiervoor ook de zoekgebied kaarten in het NRD-variantenrapport op www.dunea.nl/omgevingsproces (pagina 29).

Dunea is positief over het gekozen tracé in deelgebied 4 omdat dit tracé aan de rand van het zoekgebied voor toekomstige bronnen (Omgeving Valkenburgse Meer) en het zoekgebied voor infrastructuur ligt. Desondanks luistert de inpassing van het tracé van WarmtelinQ en een mogelijk innamepunt van Dunea uit het Valkenburgse Meer nauw. Graag kijkt Dunea dan ook met WarmtelinQ naar een oplossing voor beide trajecten. Dunea zou graag zien dat de leiding direct na het passeren van de A44 parallel aan de Omedijkseweg onder het fietspad wordt gerealiseerd, zodat het zoekgebied voor toekomstige bronnen (Omgeving Valkenburgse Meer) zo min mogelijk wordt doorkruist. Indien het innamepunt Oude Rijn als voorkeurslocatie uit het omgevingsproces Drinkwatervoorziening van de Toekomst 2030-2040 komt, dan zal er naar alle waarschijnlijkheid sprake zijn van een kruising met het tracé van WarmtelinQ ter hoogte van de Omedijkseweg. Ook de gekozen tracés voor deelgebied 1 en 2 doorkruisen het zoekgebied voor toekomstige bronnen (Omgeving de Vliet) en het zoekgebied voor infrastructuur. Dunea is in het zoekgebied voor toekomstige bronnen (Omgeving de Vliet) eveneens op zoek naar een mogelijk innamepunt om vanuit daar een aantakking op de bestaande rivierwaterleidingen (BAL1 en BAL2) te maken.

Dunea heeft inmiddels goed contact met de omgevingsmanager van WarmtelinQ en blijft dan ook gezien bovengenoemde punten graag in overleg met WarmtelinQ over de inpassing van het tracé.

We hopen dat u onze zienswijze ter harte neemt, voor vragen kunt u altijd contact opnemen.

Bijlage 1

Legenda

- Transportleiding
- Rivierwaterleiding
- Halffabrikaatleiding
- Tracé WarmtelinQ op hoofdlijnen

Provincie Zuid-Holland
T.a.v. WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Ons kenmerk:
JN/101592/567623

Betreft:
zienswijze ontwerp-pip warmteling Rijswijk -
Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiten
cluster 1

Uw kenmerk:

Datum:
18 januari 2024

Geacht Team WarmtelinQ,

Hierbij wordt namens opdrachtgevers [REDACTED]

[REDACTED] zienswijze ingebracht tegen het ontwerp-pip warmteling Rijswijk -Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiten cluster 1. zoals dit onlangs door Gedeputeerde staten van de Provincie Zuid-Holland ter inzage is gelegd, aangezien cliënten zich niet kunnen verenigen met het gepubliceerde ontwerp provinciaal inpassingsplan zoals vernoemd.

De zienswijze van cliënten berust op de volgende gronden.

Cliënten zijn allen grondeigenaar in het tracé waarin de warmteleiding is gepland. Bij de voorliggende planopzet wordt de beoogde leiding gelegd in de eigendommen van cliënten. De primaire zorg is gelegen in het feit dat de gronden in dit gebied zeer gevoelig zijn voor welvorming. Indien als gevolg van de werkzaamheden nieuwe wellen ontstaan is de kans zeer groot dat het gebruik van de gronden zoals dit nu plaats vindt niet meer mogelijk is. Een ontstane wel kan in sommige gevallen wel omgeleid worden, maar terugbrengen in de oorspronkelijke staat is niet meer mogelijk.

Dit risico wordt ook erkend door de WarmtelinQ, onder andere blijkende uit de gesprekken die hierover gevoerd zijn, maar ook door het onderzoek dat door Anteagroup is uitgevoerd met als titel Geohydrologische notitie, WarmtelinQ Rijswijk-Leiden, risicobeheersing welvorming projectnummer 0475588.100 definitief revisie 00, d.d. 12 december 2023.

In dit rapport wordt erkend dat er in dit gebied risico's zijn op welvorming en tevens is een uitwerking gegeven van wijze waarop getracht zal worden de risico's tot een minimum te beperken. Er kan echter niet uitgesloten worden dat de welvorming ontstaat. Mede gegeven het feit dat indien de welvorming alsnog ontstaat dit ertoe leidt dat het gebruik van de grond op de wijze zoals dat tot dit moment het geval is onomkeerbaar niet meer mogelijk is. Dit rapport is dusdanig technisch inhoudelijk van aard dat cliënten niet volledig kunnen overzien of de risico's voldoende zijn afgedicht. Zij willen dan ook de mogelijkheid hebben hiertoe een second opinion op los te laten. Daar het rapport voor het eerst op 8 januari jl. ter beschikking is gesteld hebben zij die mogelijkheid niet gehad.

Gezien de mogelijk onomkeerbare gevolgen van het werk voor het agrarisch gebruik van de gronden stellen cliënten dan ook primair dat er verder onderzocht en onderbouwd dient te worden of een alternatief tracé dat niet in de eigendommen van cliënten wordt gerealiseerd.

Secundair wordt verzocht dat indien vast komt te staan dat een andere tracé niet mogelijk is dat cliënten voor rekening van de initiatiefnemer een second opinion uit te laten voeren.

Ten slotte zijn cliënten van mening dat indien de leiding uiteindelijk toch in het huidige tracé wordt gerealiseerd dat initiatiefnemer verantwoordelijk blijft voor alle mogelijke schade in de meest ruime zin van het woord.

Conclusie:

Gelet op voornoemde verzoek ik Gedeputeerde staten van de Provincie Zuid-Holland, de zienswijze gegrond te verklaren en het ontwerp provinciaal inpassingsplan op grond van voornoemde bezwaaraspecten te heroverwegen, waarbij geen onomkeerbare stappen worden genomen alvorens voldoende duidelijk is dat de kwaliteit en gebruiksmogelijkheden van de gronden van cliënten niet wordt aangetast, waarbij elke vorm van schade voor de gronden van cliënten dient te worden voorkomen c.q. wordt gecompenseerd.

Cliënten behouden zich het recht voor de zienswijze in een later stadium nader aan te vullen.

Vertrouwende op een juiste inschatting van geschetste problematiek en een heroverweging van het ontwerp provinciaal inpassingsplan.

Met vriendelijke groet,

Register-Taxateur,
Beëdigd Rentmeester NVR

Provincie Zuid-Holland
T.a.v. WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Ons kenmerk:
JN/101592/567623

Betreft:
zienswijze ontwerp-pip warmteling Rijswijk -
Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiten
cluster 1

Uw kenmerk:

Datum:
18 januari 2024

Geacht Team WarmtelinQ,

Hierbij wordt namens opdrachtgevers ██████████ Stompwijkseweg ██████, Leidschendam een zienswijze ingebracht tegen het ontwerp-pip warmteling Rijswijk -Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiten cluster 1. Zoals dit onlangs door Gedeputeerde staten van de Provincie Zuid-Holland ter inzage is gelegd, aangezien cliënten zich niet kunnen verenigen met het gepubliceerde ontwerp provinciaal inpassingsplan zoals vernoemd.

De zienswijze van cliënten berust op de volgende gronden.

Cliënten zijn allen grondeigenaar in het tracé waarin de warmteleiding is gepland. Bij de voorliggende planopzet wordt de beoogde leiding gelegd in de eigendommen van cliënten. De primaire zorg is gelegen in het feit dat de gronden in dit gebied zeer gevoelig zijn voor welvorming. Indien als gevolg van de werkzaamheden nieuwe wellen ontstaan is de kans zeer groot dat het gebruik van de gronden zoals dit nu plaats vindt niet meer mogelijk is. Een ontstane wel kan in sommige gevallen wel omgeleid worden, maar terugbrengen in de oorspronkelijke staat is niet meer mogelijk.

Dit risico wordt ook erkend door de WarmtelinQ, onder andere blijkende uit de gesprekken die hierover gevoerd zijn, maar ook door het onderzoek dat door Anteagroup is uitgevoerd met als titel Geohydrologische notitie, WarmtelinQ Rijswijk-Leiden, risicobeheersing welvorming projectnummer 0475588.100 definitief revisie 00, d.d. 12 december 2023.

In dit rapport wordt erkend dat er in dit gebied risico's zijn op welvorming en tevens is een uitwerking gegeven van wijze waarop getracht zal worden de risico's tot een minimum te beperken. Er kan echter niet uitgesloten worden dat de welvorming ontstaat. Mede gegeven het feit dat indien de welvorming alsnog ontstaat dit ertoe leidt dat het gebruik van de grond op de wijze zoals dat tot dit moment het geval is onomkeerbaar niet meer mogelijk is. Dit rapport is dusdanig technisch inhoudelijk van aard dat cliënten niet volledig kunnen overzien of de risico's voldoende zijn afgedicht. Zij willen dan ook de mogelijkheid hebben hiertoe een second opinion op los te laten. Daar het rapport voor het eerst op 8 januari jl. ter beschikking is gesteld hebben zij die mogelijkheid niet gehad.

Gezien de mogelijk onomkeerbare gevolgen van het werk voor het agrarisch gebruik van de gronden stellen cliënten dan ook primair dat er verder onderzocht en onderbouwd dient te worden of een alternatief tracé dat niet in de eigendommen van cliënten wordt gerealiseerd.

Secundair wordt verzocht dat indien vast komt te staan dat een andere tracé niet mogelijk is dat cliënten voor rekening van de initiatiefnemer een second opinion uit te laten voeren.

Ten slotte zijn cliënten van mening dat indien de leiding uiteindelijk toch in het huidige tracé wordt gerealiseerd dat initiatiefnemer verantwoordelijk blijft voor alle mogelijke schade in de meest ruime zin van het woord.

Conclusie:

Gelet op voornoemde verzoek ik Gedeputeerde staten van de Provincie Zuid-Holland, de zienswijze gegrond te verklaren en het ontwerp provinciaal inpassingsplan op grond van voornoemde bezwaaraspecten te heroverwegen, waarbij geen onomkeerbare stappen worden genomen alvorens voldoende duidelijk is dat de kwaliteit en gebruiksmogelijkheden van de gronden van cliënten niet wordt aangetast, waarbij elke vorm van schade voor de gronden van cliënten dient te worden voorkomen c.q. wordt gecompenseerd.

Cliënten behouden zich het recht voor de zienswijze in een later stadium nader aan te vullen.

Vertrouwende op een juiste inschatting van geschetste problematiek en een heroverweging van het ontwerp provinciaal inpassingsplan.

Met vriendelijke groet,

Register-Taxateur,
Beëdigd Rentmeester NVR

Natuurlijk Delfland

NatuurlijkDelfland@knnv.nl
 website: delfland.knnv.nl
 twitter: NatuurlijkDelfland
 facebook: NatuurlijkDelfland
 instagram: NatuurlijkDelfland
 Youtube: [klik hier](#)

Natuurlijk Delfland

Afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

14 januari 2024

Onderwerp: Zienswijze tracé Warmtelinq Rijswijk - Leiden

Uw kenmerk: kenmerk DOS-2019-0003044

Provincie Zuid-Holland
 Team Warmtelinq
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag.

Geacht College,

Onze zienswijze die wij mede indienen namens KNNV afdeling Den Haag voor wat betreft de Gavi-kavel (punt 2) en de bewonersorganisatie Stichting Pasgeld Natuurlijk voor wat betreft de locatie Pasgeld (punt 1), richt zich op twee aspecten van het tracé:

1. Rijswijk Pasgeld

In het deel van het tracé in Pasgeld tussen de spoorweg Delft – Rijswijk en de Vliet doen zich meerdere ontwikkelingen voor. In het overleg met de heer Twisk van Gasunie is gebleken dat geen duidelijkheid over de herinrichting, compensatie en mitigerende maatregelen kan worden verschaft aangezien de bedoelde ontwikkelingen met name de aanleg van 1100 woningen in Pasgeld-West en Pasgeld-Oost, de beoogde duidelijkheid in de weg staan. Het gaat ons hier om het totaal-effect van de leidingen die hier reeds liggen, waaronder een gasleiding van de Gasunie en een hoogspanningskabel t.b.v. Prorail.

Met name onze vraag wat de totale breedte gaat worden van de vrijwaringszone, waarop geen bomen geplant mogen worden, is hier van groot belang om de aangegeven compensatieplannen te kunnen beoordelen.

Bovendien heeft de gemeente in het bestemmingsplan Pasgeld West waarin dit tracé is opgenomen, deze zone bestemd voor omvangrijke klimaatmaatregelen in de vorm van wateropvangbassins en natuurcompensatiemaatregelen in de aanleg van watergangen voor de watervleermuis. Tevens zijn in dit tracé voet- en wandelpaden voorzien en wordt het tracé gekruist door de zogenaamde Bosloper die hoog opgaand geboomte dient te bevatten.

Wij voorzien dat de combinatie van al deze bestemmingen onmogelijk te realiseren valt in dit tracé met het klimaat en de natuur als uiteindelijk slachtoffer.

Wij verzoeken u daarom het besluit uit te stellen totdat de gevolgen en de beoogde mitigerende maatregelen en compensatie voor het natuurbelang waarvoor wij opkomen duidelijk zijn vast te stellen.

2. Ypenburg Gavi-kavel

Voor het tracé door en langs de Gavi-kavel geldt een gelijke redenering. De gemeente Den Haag is doende met bouwplannen in deze kavel. De gevolgen voor de natuur van de aanleg van de warmteleiding tezamen met de nog niet

uitgekristalliseerde plannen van de gemeente, maakt het ons in onvoldoende mate onmogelijk om de gevolgen voor het natuurbelang vast te stellen en in overleg te gaan over de mitigerende maatregelen en compensatie. Het gaat hier in het bijzonder om het op deze locatie tot ontwikkeling gekomen moerasbos.

Wij verzoeken u daarom het besluit uit te stellen totdat de gevolgen en de beoogde mitigerende maatregelen en compensatie voor het natuurbelang waarvoor wij opkomen duidelijk zijn vast te stellen.

Graag zijn wij bereid tot mondelinge toelichting en overleg.

Met vriendelijke groet,

Voorzitter

[Redacted signature]

[Redacted signature]

Coördinator Natuurbescherming

[Redacted signature]

[Redacted signature]

- dat geen onderzoek is gedaan naar de consequenties van door de aanleg van de warmteleiding verdichte bodem op de weidevogels;
- dat een nieuwe afweging wordt gemaakt over het tracé van de warmteleiding nu duidelijk is dat het aan de oostkant van de A4 om een weidevogelkerngebied gaat en aan de westkant om een recreatiegebied met door ziekten veel afgestorven bomen.

Kenmerkend voor het negeren van het feit dat het hier een weidevogelkerngebied betreft blijkt mede uit de nagezonden publicatie van de oplegnotitie natuurtoets NNN bij de ter inzagelegging.

Citaat: “Na onderzoek is gebleken dat in het dossier van cluster 1 van WLQ R-L en aanlandlocatie dat op 8 december 2023 ter inzage is gelegd, per ongeluk één onderzoek ontbreekt in de bijlagen, namelijk de Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C WarmtelinQ Rijswijk Leiden. Deze notitie is op 20 december 2023 alsnog aan het dossier van cluster 1 toegevoegd en ook aan de Documenten op deze pagina. Het onderzoek is ook toegezonden aan de betrokken gemeenten (Leidschendam-Voorburg en Voorschoten) en aan de natuurorganisaties die in dit gebied actief zijn. De zienswijzenperiode voor cluster 1 loopt nog tot en met donderdag 18 januari 2024. Binnen die termijn kunnen er zienswijzen worden ingediend, ook over deze natuurtoets. Hieronder staat aangegeven hoe je een zienswijze kunt indienen”

Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden van Anteaagroup

De oplegnotitie is van een dusdanige kwaliteit dat de Anteaagroup wat ons betreft uitgesloten moet worden van verder onderzoek en advies. Zij komen in hun notitie tot de conclusie dat er één kievit en één scholekster is waargenomen. Ook menen zij te weten dat dit komt door:

Citaat: “De dichtheid van deze weidevogels in het zoekgebied is relatief laag (<1 per 10 hectare), en de verspreiding is niet preferent binnen het werkterrein van het planvoornemen, onder meer vanwege de geluidsverstoring vanaf de naastgelegen snelweg”

Wij zijn van mening dat deze notitie geen onderdeel kan en mag uitmaken van een zorgvuldig traject van belangenafweging.

Voorkomen van weidevogels in de polders langs rijksweg 4 (tracé WarmtelinQ)

In de afgelopen decennia zijn de weidevogels in het weidevogelkerngebied wat bestaat uit NNN-percelen en agrarische percelen onder andere geteld door SBB, Van der Goes en Groot en de weidevogelgroep Zoeterwoude. Dat is met verschillende telmethoden en frequenties gebeurd. Wij beperken ons in deze bijdrage tot de tellingen van Van der Goes en Groot, die dat in opdracht van de Provincie Zuid-Holland driejaarlijks uitvoeren. Daarvan hebben we de 3^e telronde van 2023 bijgevoegd (Bijlage 1) Met alleen de zes belangrijkste weidevogels. De meeste telgegevens zijn verzameld door de weidevogelwerkgroep Zoeterwoude daarvan hebben we de telgegevens over de jaren 2016-2023 bijgevoegd. (bijlage 2)

Uit deze gegevens mag duidelijk zijn dat het hier inderdaad een weidevogelkerngebied betreft waar gelet op de opgaven die door de provincie zijn vastgelegd in het Actieplan Boerenlandvogels 2019-2026 uiterst zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Dat laatste niet in de laatste plaats omdat het vinden van compensatiegrond en/of maatregelen in de praktijk onmogelijk is. Dat laatste nog afgezien van de moeite motivatie en investeringen die zijn gepleegd.

Variantenstudie

Zoals eerder aangegeven is de voorbereiding van de keuze voor het leidingtracé, de zogenaamde variantenstudie naar de mogelijke ligging van het tracé nooit aan de orde geweest. Als dat namelijk wel het geval was geweest zou duidelijk zijn dat een voorkeurstracé uit natuuroverwegingen tot een geheel andere keuze zou leiden. Met name het feit dat bij betrokkenen de gedachte leeft dat aan de westkant van de A4

Coöperatie De Groene Klaver U.A.

een belangrijk natuurgebied zou liggen terwijl aan de oostkant het om grasland gaat. Die gedachte is volstrekt in tegenspraak met de Natuurbeheerplannen 2022/2023/2024 van de provincie waarin alleen aan de oostkant van de A4 een NNN-gebied en waardevol weidevogelkerngebied zijn opgenomen en aan de westkant een witte vlek aanwezig is. Wat overigens niet betekent dat daar geen natuur aanwezig is, alleen niet beschermd en van andere kwaliteit. Zeker gelet op het door ziekten aangetaste deel langs de rijksweg. Daar zou herplant een positieve invloed hebben op de natuurwaarden. Een serieus onderzoek naar de mogelijkheden zou onderzocht moeten worden.

MER

Opmerkelijk is dat in de MER niet is gekeken naar de eventuele alternatieve mogelijkheden voor de aanleg van de warmteleiding en vooral uitgegaan wordt van de tijdelijke gevolgen van de aanleg van het tracé zelf. Daarbij ontbreken de gevolgen voor de weidevogels op lange termijn. Dat laatste misschien niet meegenomen omdat er geen weidevogels waren aangetroffen volgens het ecologisch bureau! Nu dat wel bekend is zullen in ieder geval de consequenties van met name de verdichting van de grond moeten worden onderzocht op toekomstig geschikte habitat voor de weidevogels. Het advies om buiten het broedseizoen te werken heeft alleen betrekking op de periode van broeden en niet op veranderde mogelijkheden van gebruik ten behoeve van foerageren en/of onaantrekkelijk zijn voor terugkerende vogels uit de overwinteringsgebieden door onder andere verandering van de hydrologische situatie. Ook is gelet op de omvang van het project het volstrekt onduidelijk of de werkzaamheden inclusief het opleveren in de oorspronkelijke situatie wel gerealiseerd kan worden buiten het broedseizoen, nog los van eerder benoemde blijvende schade. Dat laatste in de vorm van oxidatie met als gevolg bodemdaling/verdichting en de CO2-problematiek. Kortom er ontbreken nog de nodige gegevens in de MER.

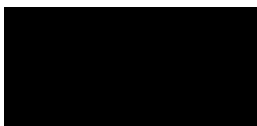
Conclusie

Zoals uit vorenstaande duidelijk zal zijn kan DGK niet instemmen met de huidige planvorming en de daarbij behorende onderbouwing van de MER.

Wij verzoeken uw college om:

- een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren naar de mogelijkheid van een tracé voor de warmteleiding aan de westzijde van de A4 gebaseerd op de werkelijke natuur- en andere waarden;
- een onafhankelijk onderzoek naar de consequenties van de aanleg van een warmteleiding aan de oostkant van de A4 op de lange termijn voor weidevogels. Met name de verandering in structuur van de bodem en hydrologie door te gebruiken methoden van aanleg;
- een onafhankelijk onderzoek naar een methode van boren waarbij het niet noodzakelijk is om 1500 meter tegelijk aan te leggen, hetgeen dezelfde negatieve consequenties meebrengt als een open leidingtracé.

Met vriendelijke groeten

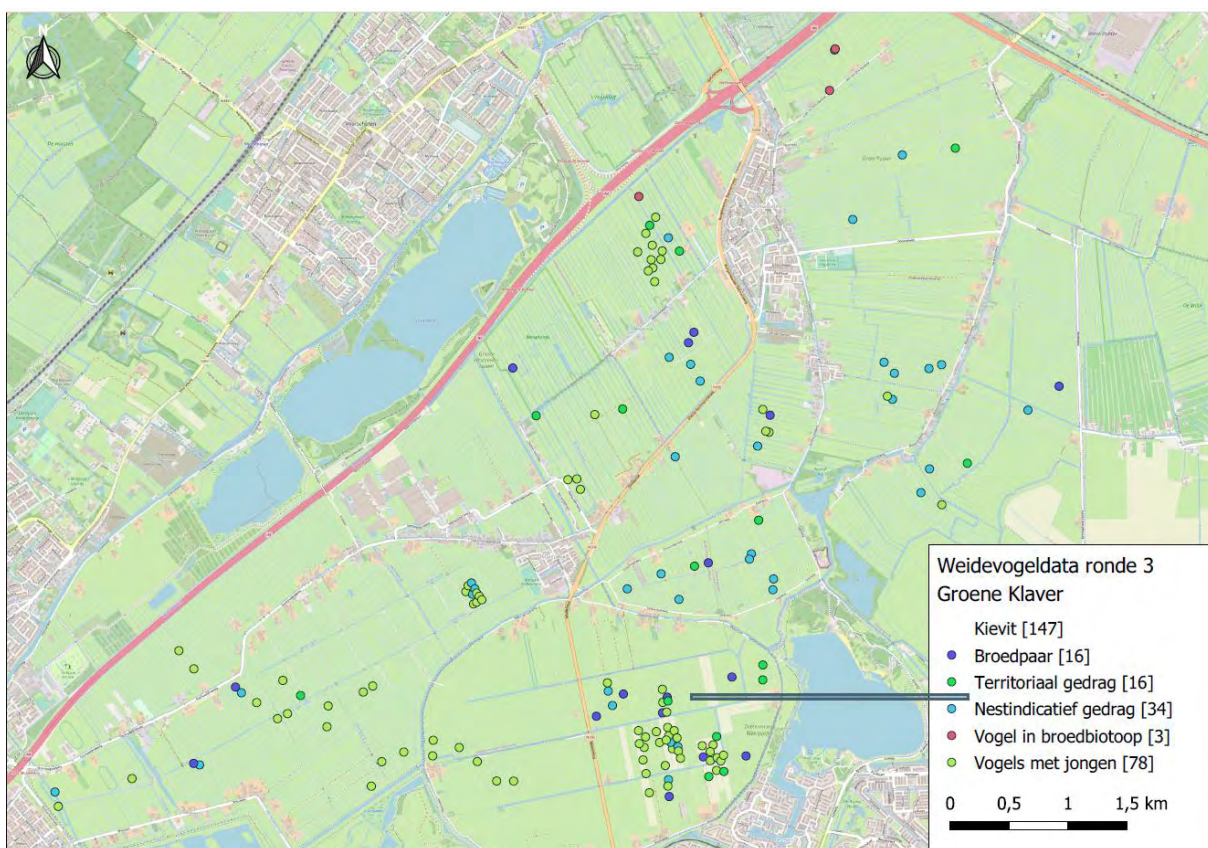
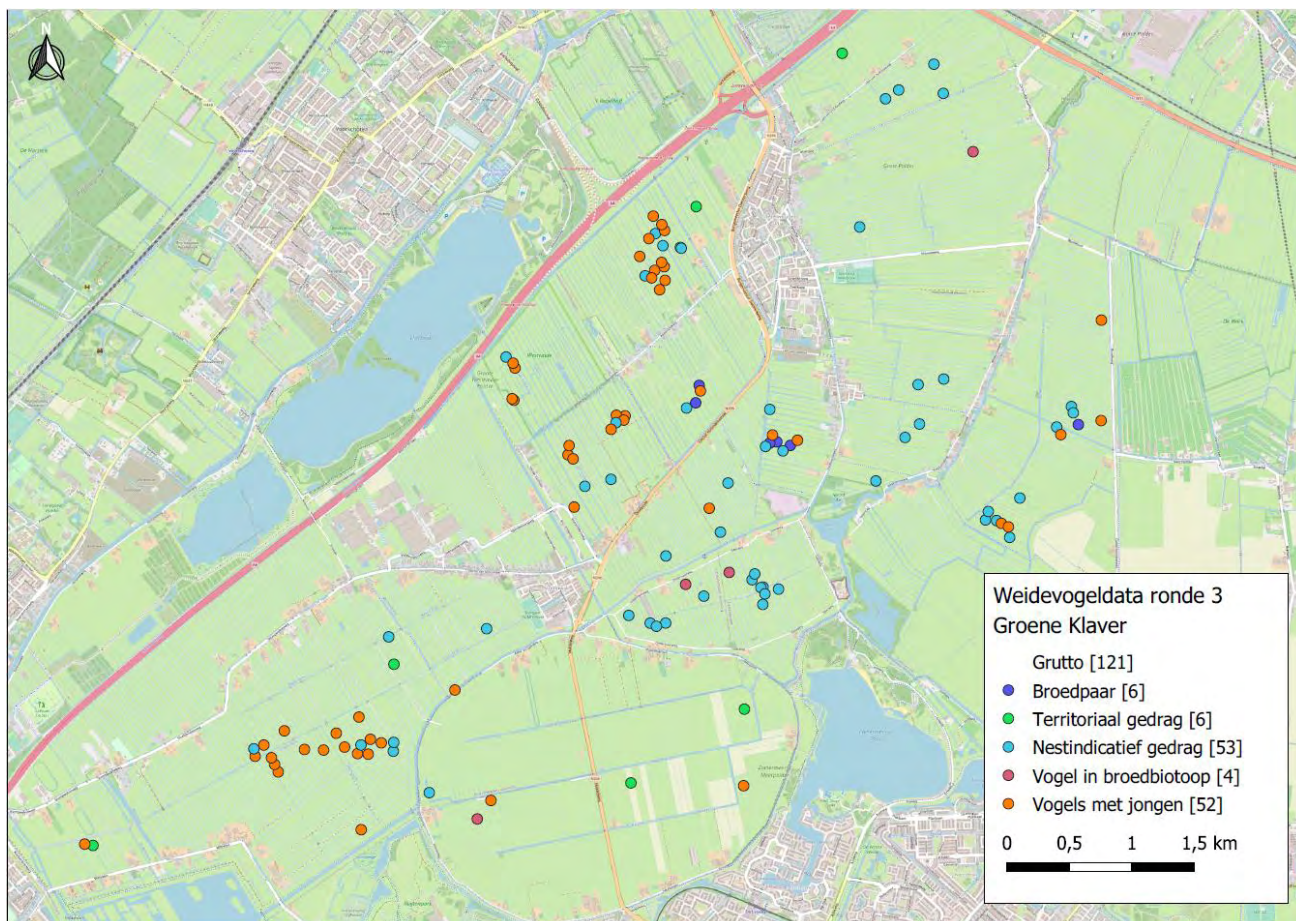
Secr. Coöperatie de Groene Klaver

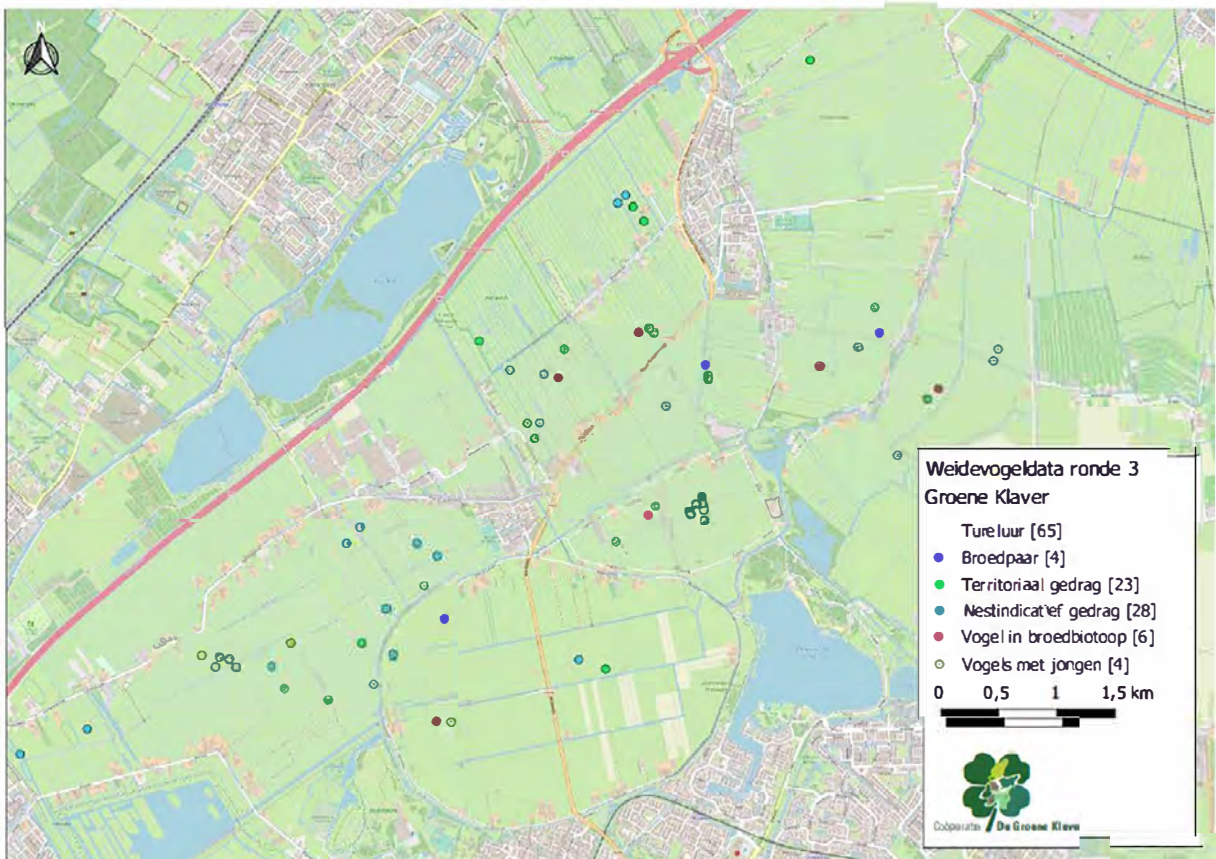
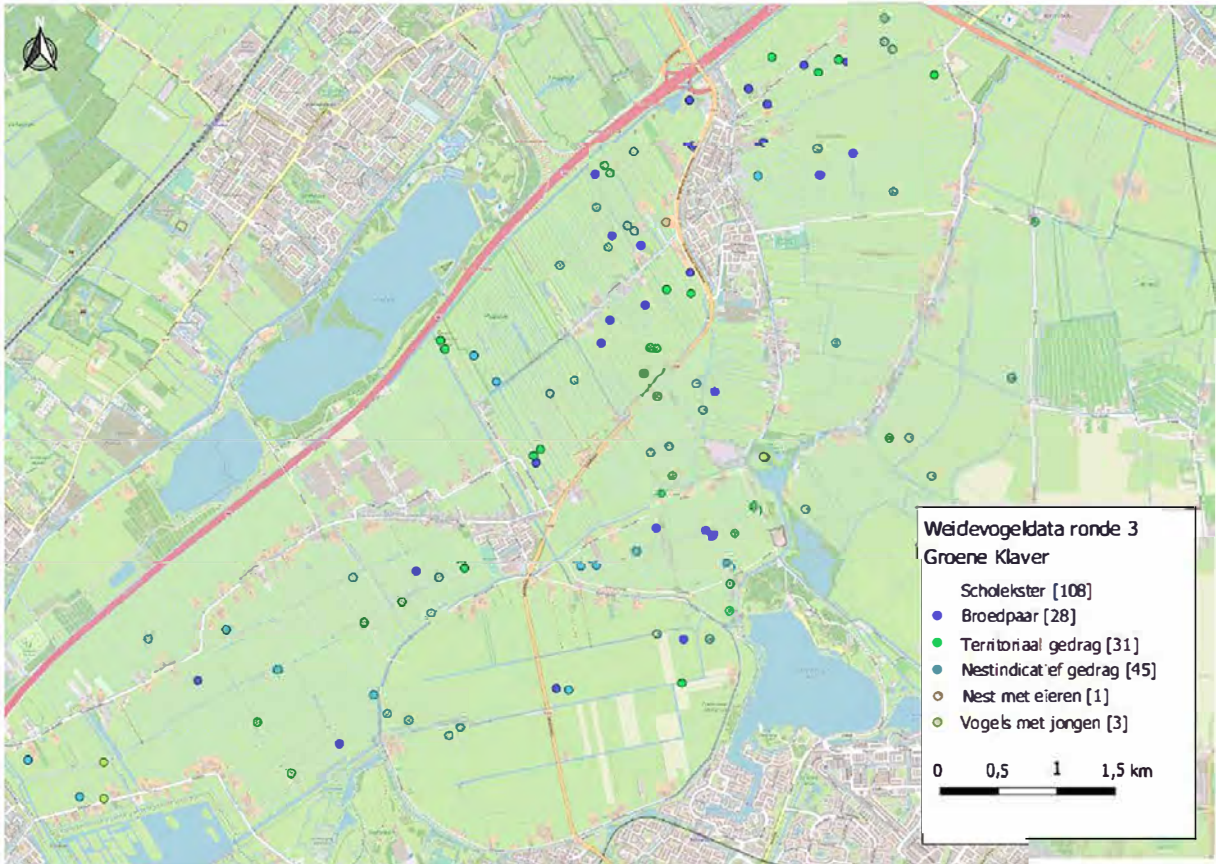
Bijlage 1 Rapportage Van der Goes en Groot 3^e telronde 2023. Weidevogelsoorten: Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur, Krakeend, Slobeend.

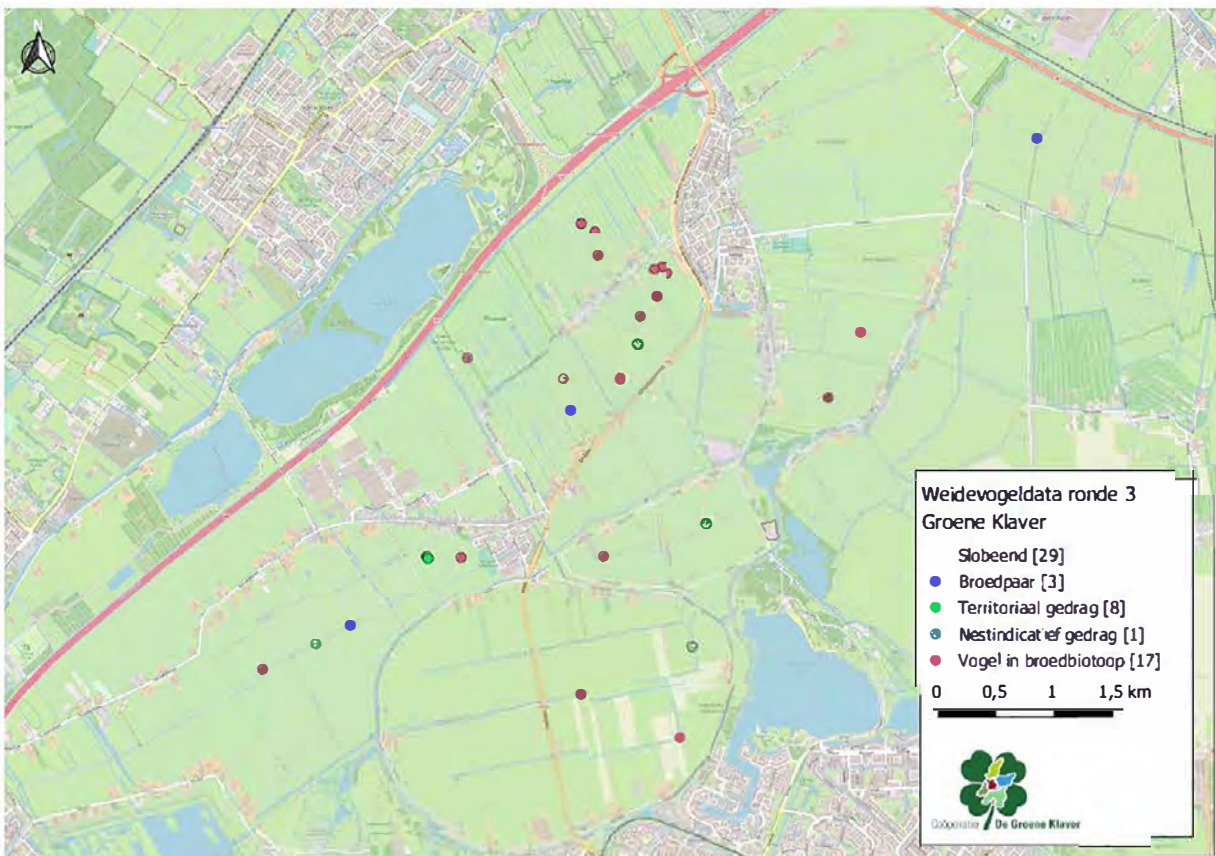
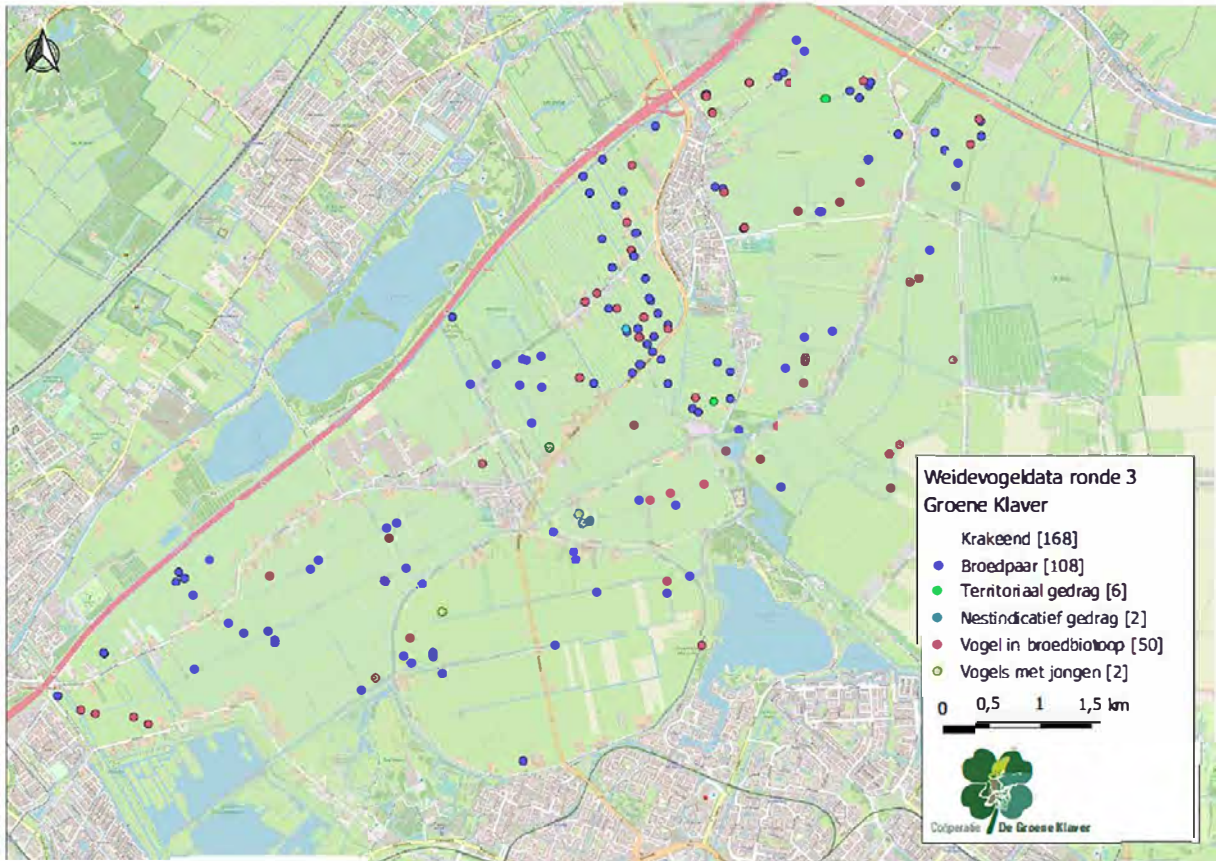
Bijlage 2 Rapportages 2016-2023 weidevogelgroep Zoeterwoude

Coöperatie De Groene Klaver U.A.

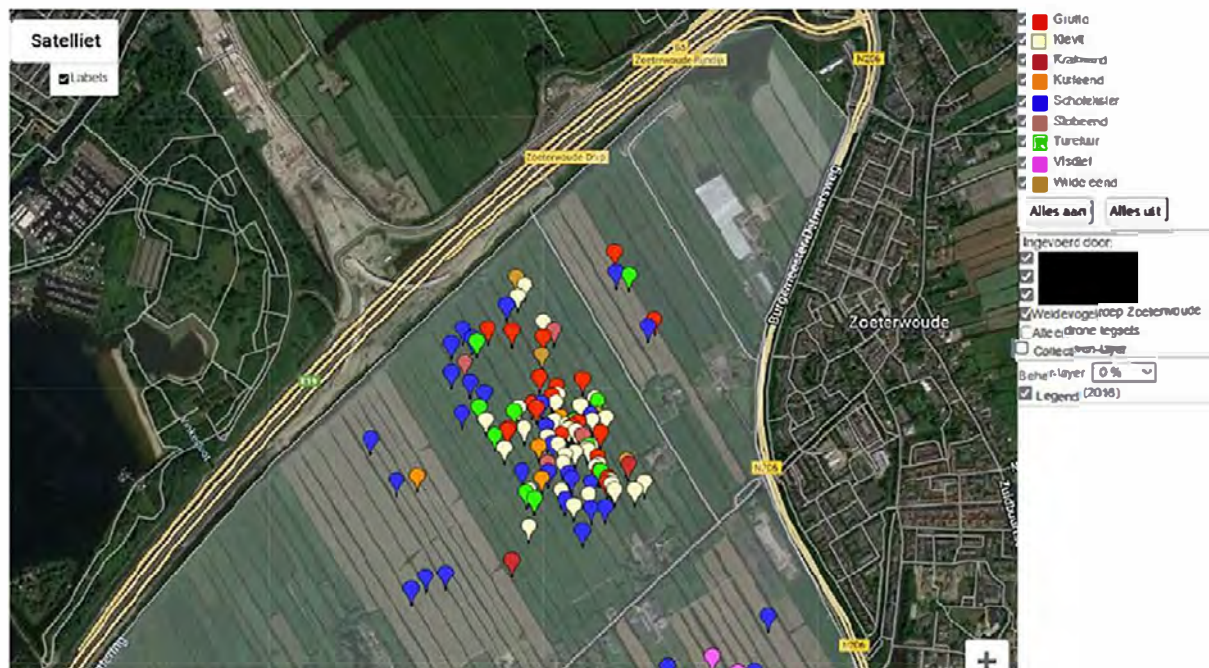

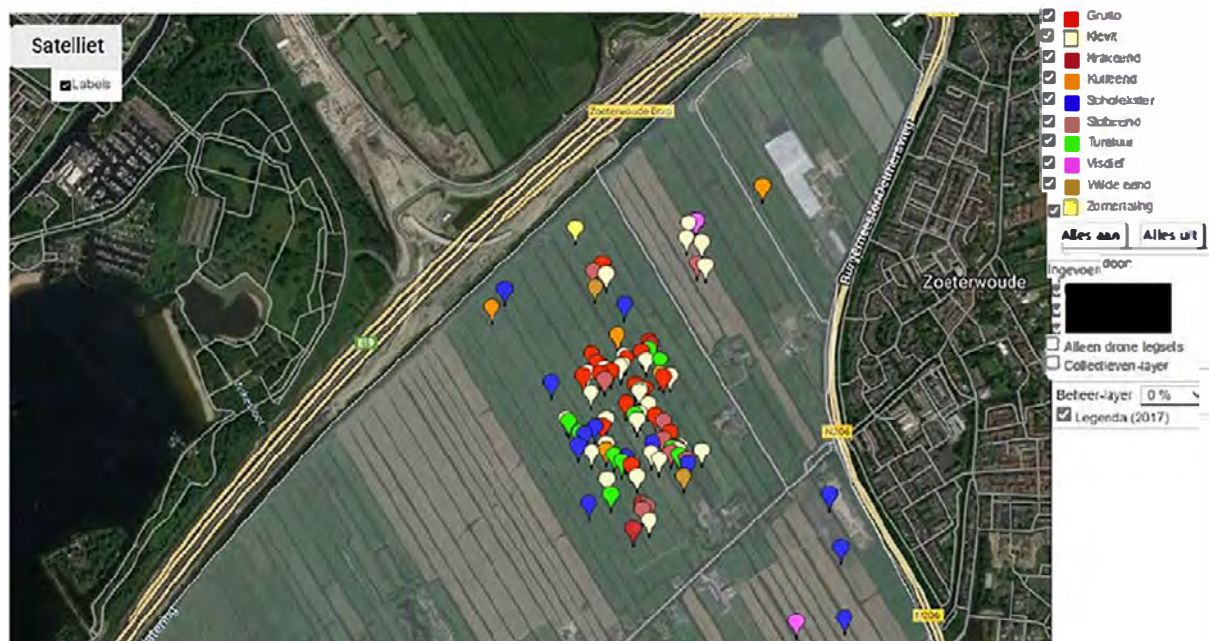

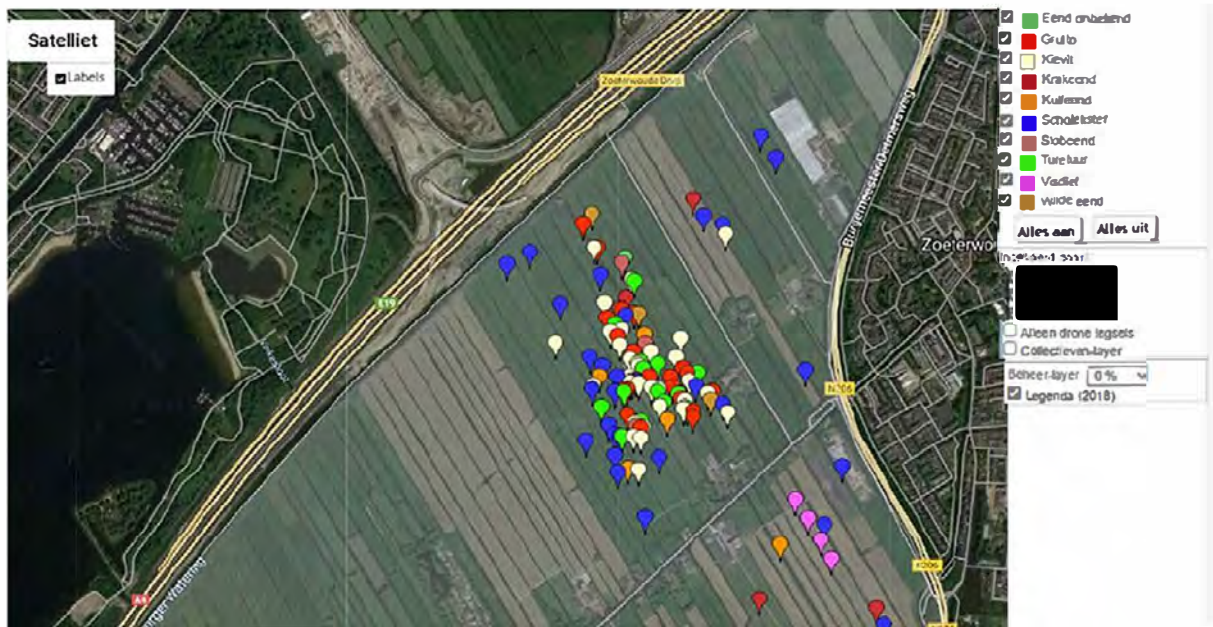
2016

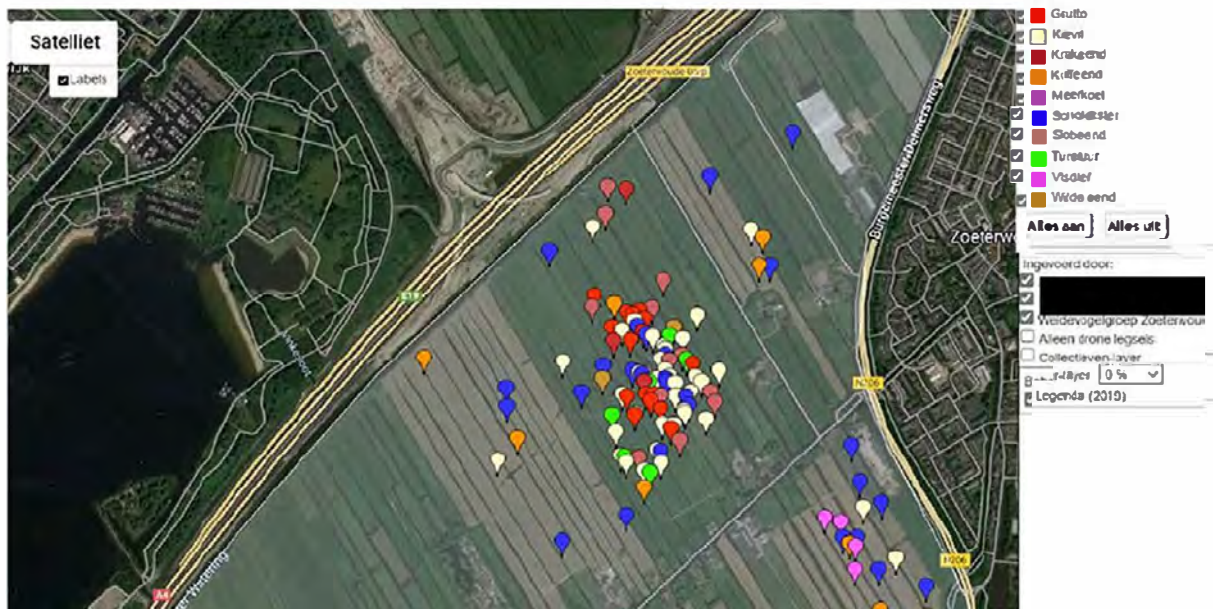
2017

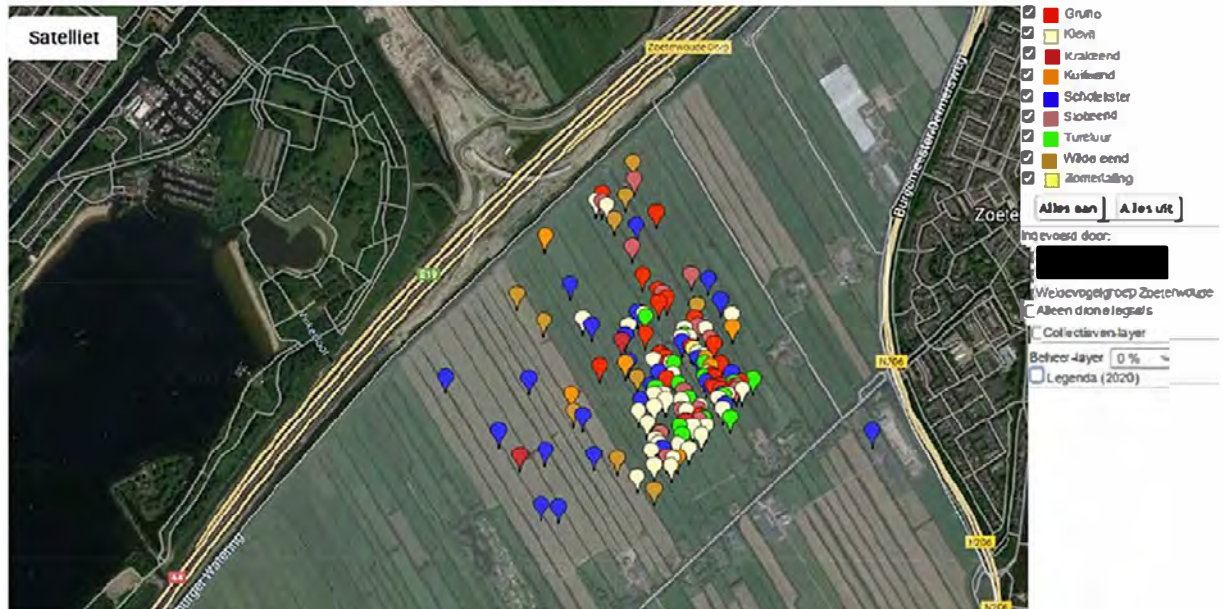
2018

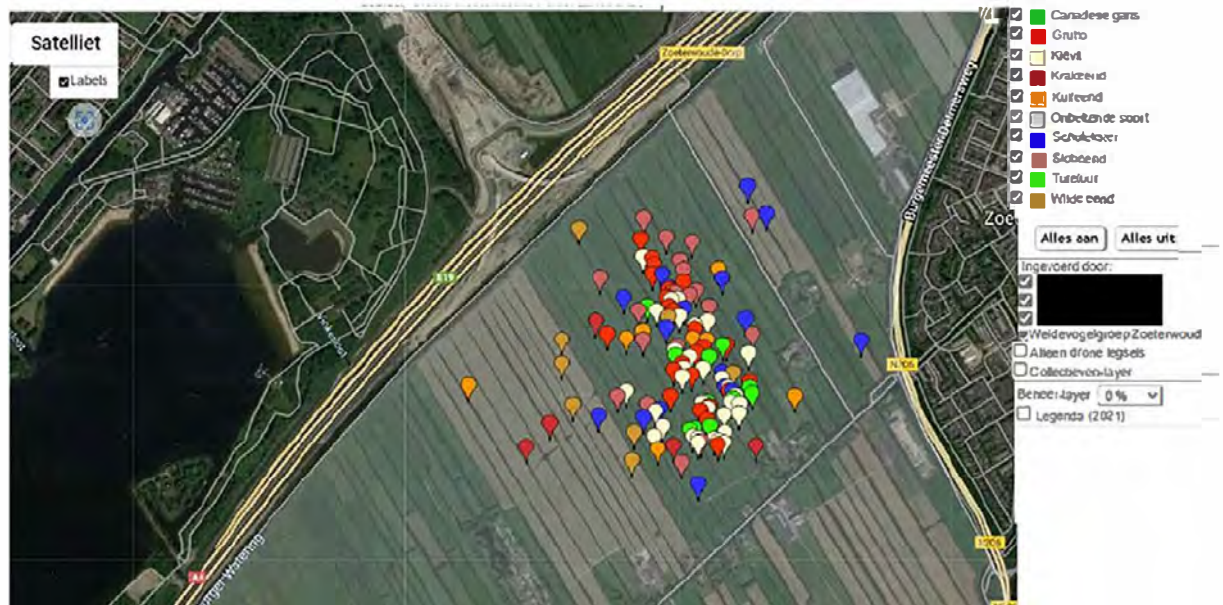
2019

2020

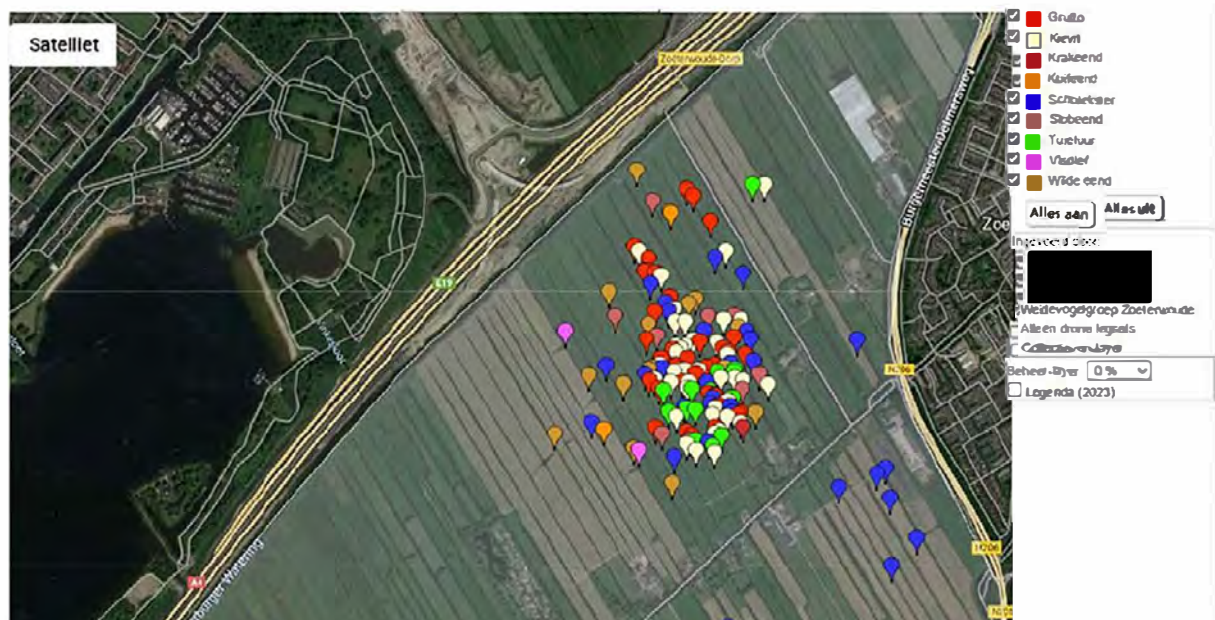
2021

2022

2023

Soort	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Canadese gans	8	6	5	3	-	4	2	-
Grauwe gans	3				-			-
Grutto	59	46	45	36	44	36	32	49
Kievit	139	118	92	83	80	69	44	53
Knobbelzwaan	1					3		
Krakeend	2	4	14	3	3	5		2
Kuifeend	5	4	5	14	9	12	1	5
Meerkoet	21	9	8	6	3	14	10	14
Scholekster	66	36	59	57	47	37	31	48
Slobeend	8	13	7	15	16	24	23	15
Tureluur	18	25	24	16	21	18	20	20
Visdief	2	4	4	4			2	2
Wilde eend	12	5	6	2	11	11	21	17
Zomertaling		2			1	1		1
Totaal	344	272	269	239	235	234	186	226

Tabel gevonden legsels gebied westeinde. Let op: dit is een groter gebied dan op de kaartbeelden. Kaartbeeld betreft het gebied wat binnen de aanleg valt. Cijfers betreffen de gehele polder westeinde (die door de vrijwilligers in beeld is gebracht).

Aan de Gedeputeerde Staten van Zuid Holland
Team WarmtelinQ,
Postbus 90602,
2509 LP Den Haag.

Stompwijk, 18 januari 2024

Uw kenmerk : DOS-2019-0003044

Zienswijze tegen ONTWERP-PIP WARMTELINQ RIJSWIJK – LEIDEN EN AANLANDLOCATIE +
ONTWERPBESLUITEN CLUSTER 1.

Betreft: Ontwerp omgevingsvergunning Wabo voor de modules bouwen en milieu (inclusief beoordeling Wnb
Natura 2000-activiteit) voor de PBU/WOS van Vattenfall op de aanlandlocatie in Leiden west

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Hierbij maak ik mijn zienswijze kenbaar over dit ontwerp PIP.

1. Ingetekende inspectielus op perceel Stompwijk [REDACTED]

Als eigenaar van perceel Stompwijk [REDACTED] dien ik mijn zienswijze in.

De ingetekende inspectielus op dit perceel is van een dermate omvang en diepte, dat dit grote gevolgen heeft voor de bodem.

* Het ontstaan van wellen; deze wellen hebben verbindingen met ondergrondse zoutwaterstromen waardoor het water zal verzilten en de huidige vorm van agrarisch gebruik niet meer mogelijk is.

*Het huidige drainagesysteem zal verloren gaan indien leidingen en inspectielus worden aangebracht.

*De aanleg kan in de toekomst beperkingen opleveren, voor bijvoorbeeld woningbouw, industrie, Ruimte voor Ruimte, alternatieve energie (wind/zon energie) of anderszids. Ik zal WarmtelinQ/Gasunie of diens opvolger hiervoor volledig verantwoordelijk houden.

2. Ligging

De ligging van de warmteleiding, ten zuiden van de A4 Leidschendam-Zoeterwoude is niet de meest voor de hand liggende locatie. Hier doorkruist de leiding voornamelijk schaarse hoogwaardige landbouwgrond welke bedrijfsmatig wordt gebruikt. De aanleg van de warmtelinQ leidingen verstoren de bodem waardoor er een grote kans is dat zowel bij aanleg alsook op een later moment wellen ontstaan. Deze wellen hebben verbindingen met ondergrondse zoutwaterstromen waardoor het water in deze polders zal verzilten. Met alle grote gevolgen voor de veehouderij en overige dieren en plantensoorten.

Alternatief; verplaats de leidingen ten noorden van de Rijksweg A4 Leidschendam-Zoeterwoude. Dit gebied is al grotendeels in eigendom van Rijksoverheid, waardoor er met minder partijen een akkoord hoeft te worden gesloten. Dit gebied wordt nauwelijks bedrijfsmatig geëxploiteerd waardoor minder economische schade.

Indien noodzakelijk behoud ik mij het recht voor om mijn zienswijze nader te motiveren en of aan te vullen.

Op basis van de bovenstaande argumenten heb ik bezwaar tegen het ONTWERP-PIP WARMTELINQ RIJSWIJK – LEIDEN EN AANLANDLOCATIE + ONTWERPBESLUITEN CLUSTER 1.

Ik ga ervan uit dat u mij van de verdere procedure op de hoogte houdt.

Hoogachtend,

[REDACTED]

Provincie Zuid Holland
Den Haag

Onderwerp: zienswijze met betrekking tot DOS-2019-0003044

Zoeterwoude, 17 januari 2024

Ondergetekende verklaart kennis genomen te hebben van:

- Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Deeltraject 2 Lot C, specifiek Tabel 1 "Registratie broedende weidevogels NDFF"
- Voornemens van Warmteling om in 2025/2026 in bovengenoemd gebied ter inzage liggende werkzaamheden te verrichten

Ondergetekende stelt dat:

- de opgegeven aantallen niet overeenkomen met de werkelijkheid
- de natuurtoets de correcte situatie van de weidevogel negeert
- Warmteling de consequenties m.b.t de weidevogel van de aanleg werkzaamheden ontwijkt
- de voorgenomen werkzaamheden onherstelbare schade zullen doen aan de aanwezige weidevogel populatie
- twijfelachtige economische haalbaarheid van de warmteleiding niet opweegt tegen deze natuurschade

Ondergetekende verzoekt tot hertoetsing van dit dossier, ten minste op basis van lokale waarnemingen gedocumenteerd in samenwerking met gebiedscoöperatie "De Groene Klaver".

Toelichting: Al tientallen jaren wordt er in samenwerking met vrijwilligers, agrarische natuurverenigingen, collega agrariërs, jagers en tbo, keihard gewerkt aan het in stand houden van de unieke weidevogelpopulatie in de Grote Westeindse Polder. De (broed) populatie van diverse weide- en watervogels is hier ongekend hoog. In de allereerste contacten met Gasunie (sonderen t.b.v. tracé, augustus 2021) is heel duidelijk gesteld dat er zeer veel weidevogels broeden in de Grote Westeindse Polder. Dit is zwart op wit gecommuniceerd (2 augustus 2021). Vervolgens, in de zomer van 2022, kwamen ecologen van Antea Groep onderzoek doen naar vegetatie enz. op het voorgenomen traject van de warmteleidingen. Waaronder op mijn percelen grasland. Met deze medewerker (naam bij mij bekend en nog steeds werkzaam bij Antea) is heel duidelijk, via een foto in de app, gecommuniceerd over de talrijke populatie weidevogels (22 juli 2022). In het voorjaar van 2023 is wederom met ecologen van Antea gecommuniceerd dat het een uniek

weidevogel gebied betreft. (Deze ecologen gingen op zoek naar beestjes die (vrijwel) niet aangetroffen zijn).

Ook tijdens diverse bewoners/omgevingsbijeenkomsten is de unieke weidevogel populatie bij Warmtelinq/Gasunie onder de aandacht gebracht.

Het is daarom des te schokkender te constateren dat, nota bene in een opleg notitie, de weidevogel wel benoemd wordt maar uit een totaal niet representatieve database met ronduit belachelijke cijfers. Deze database (NDFF) wordt normaal gesproken niet gebruikt door gecertificeerde onderzoeksinstellingen. Terwijl de juiste historische en actuele cijfers gewoon bekend zijn bij PZH. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat in deze kwestie een zekere vorm van manipulatie ten voordele van dit tracé gedeelte lijkt te worden gebruikt.

Een, voor de weidevogel, voor een MER en voor het vertrouwen in de overheid, zeer trieste constatering.

Hoe betrouwbaar is de rest van de MER met betrekking tot de warmteleiding?

Ondergetekende is belanghebbend op basis van:

Veehouder met weidevogelbeheer en grasland percelen in eigendom waarin het voornemen is de warmteleidingen te leggen.

Bestuurslid gebiedscoöperatie De Groene Klaver.

Voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging Wijk en Wouden.

Naam: [REDACTED]

Adres: [REDACTED]

[REDACTED]

Aanvullende contact informatie:

e-mail: [REDACTED]

telefoon: [REDACTED]

Wijkraad Stevenshof

DE WIJKVERENIGING VAN DE STEVENSHOF

Het college van Gedeputeerde Staten en team Warmteling van de

Provincie Zuid Holland

Postbus 90602

2509 LP Den Haag

Leiden, 18 januari 2024

Onderwerp: zienswijze terinzagelegging Ontwerp-PIP Warmteling Rijswijk-Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiten cluster I, kenmerk DOS-2019-0003044

Geacht College van Gedeputeerden en team Warmteling,

Graag dienen wij een zienswijze in naar aanleiding van de terinzagelegging Ontwerp-PIP Warmteling Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie + ontwerpbesluiting cluster 1.

Het betreft het inpassingsplan met betrekking tot de warmtetransportleidingen tussen Rijswijk en Leiden.

Wij hebben hierbij geraadpleegd het document:

1-3 Provinciaal inpassingsplan (PIP) inclusief milieueffectrapportage (MER)

en onze opmerkingen geplaatst bij onderstaande paragrafen die in het genoemde document staan.

Hierbij hebben wij ons voornamelijk geconcentreerd op het Deelgebied 3 en specifiek onze wijk Stevenshof, o.a. grenzend aan de Papenwegse Polder. Wij delen ook de zorgen geuit in de zienswijze van de Bewonersvereniging Gerda Brautigamsingel e.o..

Wij hebben eerder een zienswijze op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (2022) ingediend. Wij hebben ons daarin onze zorgen uitgesproken over de zich na de aanleg van de RijnlandRoute herstellende natuur en het natuurgebiedje ter hoogte van het Anna Swellengrebelpad, die grotendeels tijdens de aanleg van de RijnlandRoute wel gespaard is gebleven. Wij herhalen deze zorgen opnieuw in deze zienswijze.

Er is in deelgebied 3 langs de Stevenshof gekozen voor 1 variant. Helaas, want onze voorkeur gaat echt uit naar een geboorde oplossing t/m onder de A44 door. Daarbij speelt voor de belangrijke overweging dat de Stevenshof net uit een de jarenlange aanleg van de N434 (Rijnlandroute) komt.

Tevens wordt dan het natuurgebied met waterplassen ter hoogte van het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad volledig ontzien en hoeven bij het buizerdbosje zeker geen bomen te worden gekapt. Geboord wordt toch tot onder de spoorweg, komen de leidingen onder de veenwetering door en wordt ook geboord onder de A44. Op deze manier wordt het landschap dat behoort tot de beschermde hoog gewaarde provinciale landschappen het meest ontzien.

De next-best zou zijn om voor de warmte-leidingen te leggen in de reeds aangelegde projectgrens-watergang langs de N434. Dat scheelt veel graafwerk en beperkt de breedte van het werkterrein, waarbij ook het kleine natuurgebiedje wordt ontzien.

Echter is nu gekozen voor een open ontgraving voor dit traject-deel. Hierbij is gelukkig de ligging gekozen zo dicht mogelijk langs de boven genoemde grens-watergang met in principe een open ontgraving zonder gebruik van damwanden. Wij nemen aan dat men zich hier dan ook aan houdt, want het aanbrengen van damwanden levert meer (geluids)overlast en beïnvloedt mogelijk meer het grondwaterregime.

Hieronder treft u puntsgewijs onze opmerkingen aan op het ontwerp-PIP

Tab. Toelichting

Hoofdstuk 1. Inleiding

Par.1.4 Vigerende bestemmingsplannen

U noemt slechts het tracébesluit A4-A44 en niet het Provinciaal Inpassingsplan voor de RijnlandRoute uit 2016 ter plaatse van de Papenwegse Polder. Worden de grenzen van dit PIP nergens overschreden?

Tab. Toelichting

Hoofdstuk 3. Beleidskader

Par 3.4.5.2. Conclusie

De gemeente Leiden beschouwt (het Leidse gedeelte van) de Papenwegse Polder als een groen gebied met een open karakter, met afwisselend groen en bomenrijen die bijdragen aan de beeldkwaliteit van de open gebieden. De gemeente en ook wij – als Wijkvereniging- willen dat de invloed van de realisatie van Warmteling op de bestaande bomen in uw nadere uitwerkingen goed beoordeeld worden en geen invloed heeft op het open karakter van de groene gebieden.

Wij hebben ook geraadpleegd het bijlage document:

b_NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003044IP-OW01_4 (pdf)

met titel WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie Leiden West Milieueffectrapport Fase 2

25 oktober 2023

Definitief

Hieronder treft u puntsgewijs onze opmerkingen:

1. Samenvatting milieueffectrapportage Fase 1 en 2 (door Arcadis)

Hoofdstuk 4 MER Fase 1 - Milieueffecten per deelgebied

Par. 4.4. Leiding: Deelgebied 3 (Leiden, Voorschoten, Wassenaar), bladzijde 10 van 35

In het MER Fase 1 is bij het deelgebied 3 (Voorschoten – Leiden) alleen het voorkeurstracé variant 1 (die bij Voorschoten naar het Westen afbuigt) bekeken en niet de variant langs de A4 doorloopt naar Leiden en vervolgens naar het Noordwesten afbuigt naar de Uniper Centrale (aan de Langegracht) die nu aangesloten is op het warmtenet in Leiden. Dit komt doordat in de notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) al bepaald werd dat de voorkeursvariant 1 het minst complex en goedkoper was qua aanleg, omdat deze niet in stedelijk gebied met allerlei infrastructuur gaat plaatsvinden. Dit willen wij expliciet noemen mede omdat wederom een kwetsbaar weidevogelgebied ter plaatse van de Papenwegse Polder doorsneden wordt. Het gebied tussen de Stevenshof en de N434 is volgens de Provincie Zuid-Holland onverminderd integraal onderdeel van het gebied Horst en Duin en dat heeft de beschermingscategorieën 1 en 2 (kroonjuweel cultureel erfgoed, weidevogelgebied en groene buffer en deels de molenbiotoop).

En er vindt een aantasting van de aardkundige elementen als strandwallen plaats. Dit gebied is reeds ernstig aangetast door een doorsnijding van de provinciale Rijnlandroute N434 in een verdiepte tunnelbak. En door jarenlange verstoring tussen 2017 en 2022 – inclusief ontheffingen in het broedseizoen – is de achteruitgang in de vogelstand merkbaar.

Dit gebied is na de aanleg van Rijnlandroute landschappelijk weer zoveel mogelijk hersteld en wordt met de doorsnijding door de WarmtelinQ straks wederom overhoop gehaald.

Verder zullen de bewoners van de Stevenshof na de jarenlange aanleg van de RijnlandRoute wederom de geluidsoverlast krijgen van vrachtwagens, grondverzetmachines, hijskranen, transport van leidingen en mogelijk inslaan van damwanden door indringend grondwater tijdens de open ontgraving.

Hoofdstuk. 6. MER Fase 2 - Milieu effecten per Deelgebied

Par. 6.1. Samenvattende tabel, bladzijde. 20 van 35

De vele negatieve scores op de verschillende aspecten genoemd in tabel 6-1 geven de lezer te denken of dit tracé werkelijk gekozen had mogen worden. Tijdens de voorlichtingsavonden en in een schouw met de omgevingsmanagers van WarmtelinQ hebben wij onze zorgen hierover reeds uitgesproken. Wat is uw motivatie gelet op deze negatieve scores? U geeft als reden dat met het vaststellen van het voorontwerp van het PIP tegelijkertijd een besluit is over de voorkeursvariant, wat slechts een formeel standpunt is en onze zorgen niet wegneemt.

Par. 6.4. Leiding Deelgebied 3, bladzijde 27 van 35

Tabel 6-2 geeft aan dat de stabiliteit van de waterkeringen (in ons geval de Dobbewatering en de Veenwatering) mogelijk negatief beïnvloed wordt. Wat voor maatregelen t.a.v. deze stabiliteit worden genomen in het kader van klimaatverandering waarbij droogte en wateroverlast meer gaan voorkomen?

2. Deel A - MER Rapportage (door Arcadis)

Par 3.2. WarmtelinQ Rijswijk - Leiden , bladzijde 22

De werkstrook wordt geschat te variëren tussen 15 en 50 meter. Dat kan consequenties hebben voor het bosje ter hoogte van de Gerda Brautigamsingel, het (restant) Buizerd Bosje ten Noordoosten van de Rijnlandroute N434 (Stevenshofzijde) en het natuurgebiedje ter hoogte van het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad. Wij hebben de voorkeur voor een zo smal mogelijk werkstrook om het weidelandschap gelegen tussen de Stevenshof en de Rijnlandroute N434 en gelegen tussen de Dobbewatering en Veenwatering zo min mogelijk te verstoren door indrukking van de bodem door de vrachtwagens, grondverzetmachines, hijskranen en bemalingsaggregaten ten behoeve van het leggen van de warmteleidingen. En om deze warmteleidingen zo dicht mogelijk tegen het tracé van de Rijnlandroute N434 te leggen. Verder om met stalen rijplaten te werken in plaats van zandstroken die ook weer opgeruimd dienen te worden. Zandstroken hebben overigens wel weer het voordeel van betere permeatie van hemelwater in de bodem. Ook zullen mogelijk bomen gekapt moet worden in het bosje bij het natuurgebied bij het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad en door bemaling in de sleuf van de warmteleidingen de vennetjes in dit gebied kunnen uitdrogen, waarvan wij geen voorstander zijn.

Gezien het geologisch profiel in de Papenwegse Polder met afwisselend veenafzettingen, fluviale en marine-afzettingen (zoals strandwallen) van de Noordzee, Oude Rijn en kreken uit het verre verleden moet dit zo zorgvuldig mogelijk plaatsvinden om de endemische plantengroei te kunnen laten herstellen na de aanleg van de leidingen en het aanwezig reliëf in het landschap zo goed mogelijk te behouden voor de volgende generaties.

Het onttrekken van grondwater waar nodig bij de ontgraving dient zorgvuldig te gebeuren zoals bij het restant van Buizerd Bosje (aan de Stevenshofzijde) waar reeds tijdens de aanleg van Rijnlandroute door langdurige bronbemaling en door de droogteperioden in afgelopen zomers de bosopstand fors aangetast is. Over deze aantasting hebben wij herhaaldelijk klachten ingediend bij de provincie (bij o.a. de landschapsarchitect van de provincie) en het bouwconsortium Comol 5 van de RijnlandRoute.

Par. 6.3. Deelgebied 3, bladzijde 60

Wij bepleiten zeer zorgvuldige bemaling van het hele traject langs de verdiepte ligging en vooral voor het restant van het Buizerd Bosje ten Noordoosten van de Rijnlandroute N434 (aan de Stevenshofzijde) en het natuurgebied bij het Anna Swellengrebelpad/Tine Tammespad.

Voor het herstel de poldervegetatie zal indrukking van bodem door vrachtwagens, grondverzetmachines, hijskranen, bemalingsaggregaten, etc. zo goed mogelijk voorkomen dienen te worden.

Verder zou mogelijk ter plaatse van de strandwallen een andere techniek dan open ontgraving overwogen kunnen worden. Mogelijk kan het uitleggebied bij de Veenwatering hierbij nog van pas kunnen komen door in twee richtingen (Oost-West) te boren.

Ten aanzien van de geluidshinder voor omgeving verzoeken wij u de mogelijkheid om elektrische apparatuur in te zetten te onderzoeken. Dit beperkt ook de stikstofuitstoot van de dieselmotoren van de verschillende apparatuur die nodig is voor de aanleg.

Wij hebben zorgen omtrent de mogelijk stabiliteit van waterkeringen als de Dobbewatering en de Veenwatering door zetting van de bodem na de aanleg.

De gevolgen voor de vogelstand in de weidevogelgebieden bij de Stevenshof zullen naar onze mening zeker negatief (-) beïnvloed worden doordat werkzaamheden tijdens het broedseizoen niet uitgesloten worden. De wet voorziet in een uitzondering om ontheffing te verkrijgen onder de noemer "algemeen belang". De vogelstand in de genoemde polder is mede door de aanleg van Rijnlandroute midden in een aantal broedseizoenen al fors gedaald door geluid, trillingen en visuele verstoringen. De inzet van elektrische en stille apparatuur tijdens de aanleg kan dit effect wat compenseren. Ook de luchtvervuiling blijft dan beperkt. Behoud van deze groene polder voor de vele wandelaars en fietsers die gebruik maken van het recreatieve fietspad hierlangs achten wij ook te behoren tot "algemeen belang".

Par. 8.4.2. Effectbeoordeling Oppervlaktewater, Deelgebied 3, bladzijde 132

Wij vragen aandacht voor de lozing van brak water op oppervlaktewater door steekproefgewijs te controleren. En wat voor maatregelen worden er genomen om wateroverlast door het versneld afvoeren van hemelwater door aangelegde werkstroken? En hoe wordt de poldervegetatie en stabiliteit van de waterkeringen hierdoor in negatieve zin beïnvloedt?

Par. 8.5. Mitigerende maatregelen, bladzijde 136

Gezien de ernstige overlast met hevige trillingen en lawaai (scheurvorming in muren van onze huizen, mogelijk verzakkingen) tijdens de aanleg van de tunnelmond en de tunnelbak van de Rijnlandroute (N434) dient het gebruik van damwanden voorkomen te worden. Daar waar het gebruik hiervan echt niet voorkomen kan worden dienen de damwanden zo kort mogelijk te zijn en dienen zij met de meest geluidsarme methode te worden ingebracht.

Par. 9.5. Mitigerende maatregelen, bladzijde 167

De fourageergebieden blijven in gebruik tijdens de aanleg, maar wanneer tijdens het broedseizoen wordt gewerkt zal toch een aanzienlijke verstoring optreden. Daarom verzoeken wij zoveel mogelijk buiten het broedseizoen te werken en niet voor de maatregel te gaan om nesten voor de start van het broedseizoen te gaan verwijderen. Het weidevogelgebied bij de Stevenshof heeft al zwaar te lijden gehad tijdens de aanleg van de Rijnlandroute N434.

Par. 10.4.7. Conclusie effectbeoordeling, Deelgebied 3, bladzijde 241

Er wordt beschreven dat de open ontgraving een aardkundig element van hoge waarde t.w. een strandwal doorsnijdt. We verzoeken u te onderzoeken of deze doorsnijding anders dan een open ontgraving te realiseren is, zodat het landschappelijk reliëf intact blijft. Met behulp van de uitlegstrook bij de Veenwatering zou een boring in oostelijke en westelijke richting kunnen plaatsvinden.

Par 11.4.1.3. Effectbeoordeling Zettingen en Funderingen, Deelgebied 3, bladzijde 264

U verwacht zettingseffecten door bemaling in het gebied tussen de A44 en de spoorlijn Leiden – Den Haag, waardoor mogelijk schade (bijvoorbeeld verzakkingen) aan woningen kan optreden. Er is meer bouwkundig onderzoek (b.v. aan funderingen) nodig verwacht u. Wij verzoeken u voorafgaande aan de aanleg van de warmteleidingen de eigenaren van de woningen in de Stevenshof nabij het tracé een bouwkundige nul-meting aan te bieden.

Par. 11.4.2.1. Effectbeoordeling Geluidshinder, Deelgebied 3, bladzijde 276

U spreekt van de woonkernen in Leiden – lees hier de Stevenshof - die relatief dicht bij de aanleg van de warmteleidingen liggen. Er zijn geluidsgevoelige objecten aanwezig. Kan de geluidsbelasting verminderd worden door geluidsschermen te plaatsen en/of te werken met elektrische apparatuur? Om b.v. het monotone en doordringende geluid van de dieselmotoren van bemalingsaggregaten, grondverzetmachines, vrachtwagens en hijskranen te beperken.

Par. 11.4.2.3. Effectbeoordeling Trillingen, Deelgebied 3, bladzijde 285

U spreekt van geen trillingshinder ter plaatse van de Stevenshof, waaronder u waarschijnlijk ook onze leefomgeving bedoelt, omdat op voldoende afstand gewerkt wordt. Onze zorg hierbij is dat door een hoge stand van het grondwater plaatselijk damwanden in open ontgraving nodig kunnen zijn. Het plaatsen van damwanden is volgens onze ervaring tijdens de aanleg van de Rijnlandroute N434 dat trillingen in onze huizen in gevoel en gehoor zeer hinderlijk waarneembaar waren en tot scheurvorming in muren konden leiden.

Afsluitend:

In onze zienswijze op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) hebben wij aangegeven dat in de Stevenshof geen geschikte mogelijkheden voor het aan- en afvoeren van zwaar materieel en de aanvoer van de warmteleidingen zijn. Alle wegen eindigen voor het fietspad langs de Papenwegse Polder. Bij de brug naar het Liesbeth Ribbiuspad is er een aansluiting op de toegangsweg naar het dienstgebouw bij de tunnelmond van de Rijnlandroute. Deze toegangsweg is echter niet geschikt voor zwaar materieel. Bovendien is de infrastructuur (waaronder ook de Hadewychlaan , deel van de wijk ontsluitingsroute) in de wijk niet berekend op zwaar materieel zoals nodig bij de aanleg van de warmteleidingen. En natuurlijk maken wij ons ook zorgen over de veiligheid voor de vele schoolgaande kinderen in onze wijk.

Wij willen graag nauw betrokken blijven worden bij de realisatie en de oplossingen om overlast te voorkomen. Hierbij dient wel gezegd te worden dat wij het gebruik van restwarmte voor de verwarming (voor een betaalbare prijs voor alle bewoners) van onze huizen in principe ondersteunen. Tegelijk willen wij daarbij aandringen op het gebruik maken van niet-fossiele/duurzame opwekking van de warmte in het brongebied en bij de back-up installaties bij het overdrachtsstation.

Wij zijn bereid deze zienswijze in een gesprek met u nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

██████████ Voorzitter (a.i.)

Namens Wijkvereniging Wijkraad Stevenshof

Contactadres :

Wijkvereniging Wijkraad Stevenshof

████████████████████

████████████████████

████████████████

████████████████

██████████████

Postbus 589 – 2220 AN Katwijk

Provinciale Staten van de Provincie Zuid-Holland
t.a.v. Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Contactpersoon:

Afdeling:
PPO/ BFL

Te bereiken op:
071- 406 5000

Ons kenmerk:

Bijlage(n): -
Verzenddatum: **16.01.23**

Onderwerp: Zienswijze ontwerp PIP WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie

Katwijk, 9 Januari 2024

Geachte leden van Provinciale Staten,

Graag willen we gebruik maken van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen tegen het ontwerp Provinciaal InpassingsPlan WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie.

We onderschrijven het belang van het realiseren van de warmtetransportleidingen om ook onze regio gebruik te kunnen maken van de restwarmte uit de Rotterdamse Haven. De keuze voor variant 5 uit de verschillende varianten voor deelgebied 4 en situering zo veel mogelijk langs de A44 heeft onze instemming.

Voor de gemeente Katwijk legt het ontwerp PIP WarmtelinQ een dubbelbestemming “Leiding – Warmtetransportleiding” over een strook grond ten zuidoosten van het Valkenburgse Meer. Gedeeltelijk ligt er over deze strook ook een dubbelbestemming “Waarde – Archeologie”, zoals aangegeven op onderstaande afbeelding.

gemeente Katwijk: Koningin Julianalaan 3, 2224 EW Katwijk, Postbus 589, 2220 AN Katwijk, **website:** www.katwijk.nl,
(T) 071 - 406 5000, **(F)** 071 - 406 5065, **IBAN:** NL13BNGH0285120271, **BIC:** BNGHNL2G, **KvK:** 27.37.09.56

Op alle opdrachten zijn, tenzij anders overeengekomen, de algemene inkoopvoorwaarden leveringen en diensten gemeente Katwijk 2017 van toepassing. Deze zijn te raadplegen op www.katwijk.nl en www.overheid.nl

3268036

Wij zijn van mening dat het niet correct is dat de dubbelbestemming “Waarde – Archeologie” niet over het gehele tracé op Katwijks grondgebied is gelegd. Het vrijgeven van een deel van het gebied is gebaseerd op een oud booronderzoek uit 2004. Hiermee is geen rekening gehouden met recente inzichten die zijn verwerkt in de vastgestelde gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2015 ([link archeologische beleidskaart](#)). Concreet houdt dit in dat voor het hele tracé op Katwijks grondgebied een dubbelbestemming archeologie dient te worden opgenomen.

Ook zijn wij van mening dat het rapport van Antea inzake Archeologie Katwijk (bijlage 10 bij de toelichting) hierop aangepast moet worden, zodat een en ander goed op elkaar aansluit.

Een kleine tekstuele opmerking hebben we nog over de laatste zin in paragraaf 2.2.1. In deze zin wordt verwezen naar deelgebied 2, maar deze alinea gaat over deelgebied 4.

Ook willen we aandacht vragen voor de situatie rondom de Ommedijkseweg tijdens de werkzaamheden. We begrijpen dat het nu gaat om het juridisch-planologisch mogelijk maken van de warmtetransportleidingen. Maar de uitvoering van de werkzaamheden ter plekke en de consequenties voor zowel de verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van de ondernemers aan het Valkenburgse Meer door een langdurige afsluiting van de Ommedijkseweg zijn dusdanig dat we hier ook in deze brief de aandacht op willen vestigen.

We hopen dan ook dat de alternatieve mogelijkheden om en rond de Ommedijkseweg serieus onderzocht worden.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Katwijk,
de secretaris, de burgemeester,

[Redacted signature area]

mr. drs. R.T. de Jongh de secretaris ir. C.L. Visser de burgemeester

De provincie Zuid – Holland
 Team Warmtelinq
 Postbus 90602
 2509 LP DEN HAAG
 Per e-mail naar:

Datum 17 januari 2024
 Onderwerp Zienswijze ontwerp inpassingsplan Warmtelinq Rijswijk - Leiden, ontwerpbesluiten en MER-
 Behandeld door rapporten
 Ons kenmerk [REDACTED]
 Uw kenmerk Z23-8742 / D24-2133
 Bijlagen 2

Geacht College,

Staatsbosbeheer heeft kennisgenomen van het ontwerp inpassingsplan Warmtelinq Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie, de bijbehorende ontwerpbesluiten, de beide MER-rapporten en de overige daarop betrekking hebbende documenten, zoals deze op 8 december 2023 door uw College ter inzage zijn gelegd. In de kennisgeving in de Staatscourant (nr. 14194) van 4 december 2023, wordt aangegeven dat zienswijzen kunnen worden ingediend tot en met 18 januari 2024. Staatsbosbeheer dient deze zienswijze derhalve tijdig in.

Inleiding

Staatsbosbeheer is mede-grondeigenaar van de polder Westeinde. Het gebied waarin deze polder is gelegen wordt in de Milieueffectrapportage (MER) omschreven als een ‘belangrijk weidevogelgebied’. Deze aanduiding doet het betreffende gebied echter te kort als het gaat om het belang van dit gebied voor weidevogels. De polder Westeinde heeft jaarlijks circa 350 broedparen op slechts 150 ha grond. Het betreffende gebied is door de Provincie Zuid – Holland (hierna: “de Provincie”) dan ook niet voor niets aangewezen als zogenoemd “weidevogelkerngebied”. Weidevogelkerngebieden zijn volgens de Provincie gebieden waar op basis van ecologische kenmerken de kans voor het duurzaam voortbestaan van weidevogels het grootst is. De achterliggende gedachte hierbij is dat, wanneer aan inrichting en beheer van deze gebieden de juiste aandacht wordt besteed, de huidige achteruitgang van de weidevogels tot stilstand kan worden gebracht en herstel mag worden verwacht¹. De Provincie streeft naar het realiseren van een duurzaam voortbestaan van weidevogels in haar provincie.

In het kader van dit beleid, heeft de Provincie de afgelopen jaren dan ook aanzienlijke financiële middelen ter beschikking gesteld voor het realiseren van betere omstandigheden voor weidevogels in de weidevogelkerngebieden, waaronder ook de polder van Westeinde, met name gericht op het tegengaan van

¹ T.C.P. Melman et al., Kerngebieden voor weidevogels in Zuid – Holland: betekenis daarvan voor internationale verplichtingen overige vogelsoorten, Alterra Wageningen UR, Wageningen 2014.

ontwatering door verhoging van het waterpeil. Ik verwijst hier onder andere naar het project *“Boerenlandvogels”*.

Niet alleen Staatsbosbeheer, maar ook andere Terrein Beherende Organisaties en tal van welwillende boeren, hebben een bijdrage geleverd en leveren nog altijd een bijdrage aan het realiseren van dit beleid binnen de polder Westeinde. De resultaten daarvan zijn zichtbaar. In de polder Westeinde is sprake van een licht stijgende lijn in de totale aantallen weidevogels.

Het is het belang van dit gebied voor het realiseren van het door de Provincie geformuleerde streven naar een duurzaam voortbestaan van weidevogels in de provincie Zuid – Holland, dat op geen enkele wijze in de ter inzage gelegde documenten naar voren komt. Van een volwaardig afwegingskader waarin de in het gebied aanwezige natuurwaarden correct worden gepresenteerd en daadwerkelijk worden meegewogen lijkt geen sprake te zijn. Dit blijkt niet alleen uit de inhoud van de ter inzage gelegde documenten, maar ook uit de gevolgd procedure. Ik licht dit hieronder toe.

Tracé

Zowel in het ontwerpinpassingsplan, als in de plan- en project Milieu Effect Rapportage (*“MER”*) wordt op basis van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (*“NDR”*) uitgegaan van één zogenoemd *“Voorkeursalternatief”* (*“VKA”*). Voor deelgebied 2 loopt het VKA parallel aan de zuidzijde van de A4. In het ontwerpinpassingsplan wordt opgemerkt dat de varianten in het NDR beoordeeld zijn op verschillende milieuaspecten en dat de deelgebieden 2 en 3 geen tracévarianten kennen. Dit is een opmerkelijke constatering, gelet op het feit dat Rotterdam Engineering op verzoek van WarmtelinQ in maart 2023 een notitie heeft opgesteld waarin voor deelgebied 2 een *“extra alternatief”* wordt geëvalueerd, te weten A4 Noordzijde². Wat op valt is dat het in deze notitie beoordeelde extra alternatief – het leggen van het tracé van het warmtetransportsysteem langs de noordzijde van de A4 - klaarblijkelijk niet in de initiële discussie in het kader van de NRD over het bepalen van het VKA is meegenomen, maar pas geruime tijd daarna. Bovendien lijkt de uitgevoerde beoordeling door Rotterdam Engineering louter en alleen gebaseerd te zijn op de technische haalbaarheid en vergunbaarheid van dit extra alternatief zelf, zonder dat de aanwezige natuurwaarden in de polder Westeinde bij deze wegging betrokken worden. Van een volwaardig afwegingskader, waarbij ook de in het betreffende gebied aanwezige natuurwaarden betrokken zijn, is in ieder geval geen sprake geweest. Dat laatste was overigens feitelijk ook niet mogelijk, omdat ten tijde van de beoordeling van dit *“extra alternatief”* in maart 2023 door Rotterdam Engineering, de oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C WarmtelinQ Rijswijk – Leiden van de Anteagroup, nog niet beschikbaar was. Deze feitelijke constatering maakt al dat niet kan worden gesproken van een evenwichtige en afgewogen beoordeling van het in dit gebied te volgen tracé.

Staatsbosbeheer is, gelet op het voorgaande, dan ook van mening dat er een nieuwe beoordeling plaats dient te vinden van het “extra alternatief” – A4 Noordzijde – voor deelgebied 2, waarbij nadrukkelijk de in het gebied van de Polder Westeinde aanwezige natuurwaarden onderdeel uitmaken van het te hanteren afwegingskader. Dit klemt te meer nu Rotterdam Engineering geconcludeerd heeft dat het bewuste tracé technisch maakbaar is.

² Het betreft hier een mogelijk tracé voor het warmtetransportsysteem langs Vogelplas Starrevaart en door het Provinciaal recreatiegebied Vlietlanden.

De Oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C WarmtelinQ Rijswijk – Leiden

In de oplegnotitie natuurtoets NNN en weidevogelgebieden Lot C WarmtelinQ Rijswijk – Leiden van de Anteagroup (hierna: “de Notitie”,) wordt specifiek ingegaan op het NNN en de weidevogelgebieden in deelgebied 2. Deze notitie is ten grondslag gelegd aan het hoofdstuk natuurwaarde en gebiedsbescherming in de thans ter inzage gelegde MER rapportages. In de betreffende Notitie presenteert de Anteagroup gegevens met betrekking tot de in de Polder Westeinde en omgeving waargenomen aantallen broedende weidevogels, die afkomstig zouden zijn uit de Nationale Databank Flora en Fauna (“NDFF”). Staatsbosbeheer stelt echter vast dat de door de Anteagroup in deze Notitie gepresenteerde data afkomstig uit de NDFF op dit punt feitelijk onjuist en onvolledig zijn en daarmee aanleiding geven tot absurde veronderstellingen en conclusies³. Het door de Anteagroup gepresenteerde beeld komt nadrukkelijk niet overeen met de gegevens die Staatsbosbeheer op 10 januari 2024 heeft gevonden na raadpleging van dezelfde database. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de Anteagroup evenmin gebruik gemaakt van de jaarlijkse, door vrijwilligers, op dit punt uitgevoerde onderzoeken (onder andere die van de Coöperatie De Groene Klaver) in het betreffende gebied. De door Staatsbosbeheer verkregen data treft u bijgaand als bijlage 1 bij deze zienswijze aan.

Staatsbosbeheer is, gelet op het voorgaande – van mening dat de voorliggende Notitie van de Anteagroup niet kan worden gehanteerd als onderbouwing van het hoofdstuk natuurwaarden en gebiedsbescherming in de MER rapportages de beoordeling betreft van de en dat niet alleen nieuw onderzoek door een onafhankelijk deskundige instantie op dit punt noodzakelijk is, maar dat dit ook dient te leiden tot herziening van het hoofdstuk natuurwaarden en gebiedsbescherming in de MER rapportage .

Staatsbosbeheer is verder van mening dat er geen enkele reden bestaan waarom de voorgenomen werkzaamheden voor de aanleg van het warmtetransportsysteem in dit gebied gedeeltelijk plaats zou moeten vinden tijdens het broedseizoen en verzoek u dan ook hier van af te willen zien.

Daarnaast beperkt de Notitie zich - waar het de effecten betreft van de aanleg van het voorgenomen warmtetransportsysteem betreft - tot de directe gevolgen van de aanleg. Eventuele lange termijn effecten van de aanleg van het warmtetransportsysteem worden nadrukkelijk niet in de Notitie meegenomen. Evident is dat met name de wijze van aanleg van het warmtetransportsysteem een belangrijke factor vormt voor het beperken van negatieve effecten van de aanleg, zoals verdichting en verdroging. De thans ter inzage gelegde documenten maken onvoldoende duidelijk waarom dit warmtetransportsysteem gedeeltelijk door middel van inploegen, sleufloze technieken (gestuurde HDD boringen) en gedeeltelijk door middel van een open ontgraving plaatsvinden in het betreffende gebied, zonder een specifieke afweging per locatie en toe te passen techniek met betrekking tot de effecten. Waarom gestuurd boren niet in het gehele gebied in kwestie niet mogelijk is, blijkt onvoldoende duidelijk uit de ter inzage gelegde documenten. Vrij gemakkelijk wordt aangenomen dat de vegetatie in het betreffende gebied zich eenvoudig zal herstellen na de aanleg, maar niet benoemd wordt wat de aanleg en de daarbij gehanteerde methode voor effecten heeft op het in het gebied aanwezige bodemleven. Dit bodemleven is van essentieel belang voor het foerageren van de weidevogels. Het moge dan juist zijn dat in de strook van 200 meter parallel aan de hoofdrijbaan van de A4 niet zozeer door de weidevogels wordt gebroed, maar deze strook is met name voor de Grutto van essentieel belang als foerageergebied.

³ Zoals bijvoorbeeld de conclusie dat de dichtheid van weidevogels in het zoekgebied relatief laag is en dat uitvoering van de werkzaamheden gedurende (een deel van) het broedseizoen geen wezenlijke gevolgen zou hebben voor het gebruik van het broedgebied door weidevogels.

Staatsbosbeheer draagt kennis van het feit dat in 2017 door de Gasunie vergelijkbare werkzaamheden in aangrenzende percelen zijn uitgevoerd ten behoeve van de gasleiding die thans in deeltracé gevolgd wordt. Gelet op het feit dat de thans voorgestelde wijze van aanleg overeenstemt met die technieken die door de Gasunie in 2017 zijn gehanteerd, vraagt Staatsbosbeheer zich af in hoeverre er informatie bekend is over de effecten van de destijds door Gasunie uitgevoerde werkzaamheden op het betrokken gebied.

Gelet op het voorgaande is Staatsbosbeheer van mening dat de keuze voor toepassing van een specifieke techniek per locatie nader moet worden toegelicht, gelet op de eventuele effecten van deze technieken, zoals verdichting en verdroging en dat bij de onderbouwing daarvan gebruik gemaakt wordt van de uitkomsten en/of bevindingen die zijn opgedaan naar aanleiding van vergelijkbare door Gasunie uitgevoerde werkzaamheden in aangrenzende percelen. Staatsbosbeheer vindt dat met name aangegeven moet worden waarom gestuurd boren niet voor het gehele gebied kan worden toegepast.

Daarnaast bepleit Staatsbosbeheer voorts voor het opstellen van een zogenoemd "worst case scenario" met betrekking tot de genoemde effecten en de impact daarvan op de hydrologische situatie en het bestaande watersysteem van de polder Westeinde om als dan concreet op te kunnen treden.

Tenslotte bepleit Staatsbosbeheer om nader onderzoek te laten verrichten naar de effecten van de uit te voeren werkzaamheden op het bodenleven in de betreffende werkstrook, gelet op het belang van deze strook als foerageergebied voor weidevogels. Dit effect komt in de Notitie niet aan de orde.

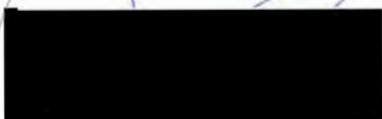
Tot besluit

Staatsbosbeheer is voorstander van een energietransitie en begrijpt dat de Provincie daarbij inzet op verduurzaming van het energienet door toepassing van restwaarde uit de haven van Rotterdam voor de verwarming van woningen elders in de provincie. Staatsbosbeheer is bereid als beheerder van een groot gedeelte van de groene ruimte in Nederland aan dit streven een bijdrage te leveren, maar niet ten koste van alles. Gelet op de unieke waarden van de polder Westeinde en het omliggende gebied voor het duurzaam voortbestaan van weidevogels, de voor dit doel – ook door de Provincie gepleegde inzet – maken in de visie van Staatsbosbeheer dat bij de keuze voor het uiteindelijke tracé van het warmtetransportsysteem in deelgebied 2, het "extra-alternatief", i.e. de aanleg langs de noordzijde van de A4 heroverweging behoeft. Niet valt in te zien waarom de door de Provincie beoogde verduurzaming niet hand in hand kan gaan met het duurzaam voortbestaan van weidevogels in de provincie Zuid – Holland.

Ik verzoek u om de in deze zienswijze genoemde zaken in de definitieve versies van de ter inzage gelegde documenten over te nemen.

Als u nog vragen heeft, dan kunt u (telefonisch) contact opnemen met de heer [REDACTED] via het (mobiele) telefoonnummer 06 – [REDACTED] of per e-mail via [REDACTED]@staatsbosbeheer.nl.

Met vriendelijke groet,
de directeur Staatsbosbeheer, namens deze,

hoofd Staatsbosbeheer Zuid-Holland

protocol	14.201t Monitoring van Broedvogels (NEM): BMP-territoria
----------	--

Aantal van soort_ned	dataeigenr		Eindtotaal
soort_ned	Sovon Vogelonderzoek Nederland	Zuid-Holland (provincie)	
Bergeend	12	4	16
Brandgans	3	1	4
Filis	2		2
Fuut	1		1
Graspieper	2		2
Grauwe gans	62	1	63
Grote Canadese gans	21	1	22
Grutto	35	4	39
Kievit	84	4	88
Kleine karekiet	6		6
Kleine plevier	1		1
Koekoek	1		1
Koolmees	1		1
Krakeend	40	4	44
Kuifeend	21	4	25
Meerkoet	15	4	19
Merel	1		1
Nijlgans	2	1	3
Putter	1		1
Rietgors	10		10
Rietzanger	5		5
Scholekster	19	4	23
Slobeend	10	4	14
Soepgans	2		2
Spotvogel	3		3
Spreeuw	1		1
Tjiftjaf	1		1
Tuinfluitier	2		2
Tureluur	18	4	22
Vink	1		1
Visdief		4	4
Waterhoen	6	4	10
Wilde eend	10	1	11
Winterkoning	4		4
Wintertaling	1		1
Zomertaling		1	1
Zwarte kraai	2		2
Zwartkop	1		1
Eindtotaal	407	50	457

srtgroepen	Vogels
protocol	(Meerdere items)

Aantal van soort_ned	dataeigenr			Eindtotaal		
	soort_ned	Sovon Vogelonderzoek Nederland	Staatsbosbeheer		Zuid-Holland (provincie)	
Bergeend		10		7	4	21
Brandgans		1		4	1	6
Canadese gans (soort onbekend)				26		26
Grauwe gans		5		57	1	63
Grote Canadese gans		4			1	5
Grutto		14		19	4	37
Kievit		10		23	4	37
Knobbelzwaan		3				3
Krakeend		14		22	4	40
Kuifeend		12		10	4	26
Meerkoet		9		22	4	35
Nijlgans		1		1	1	3
Patrijs		1				1
Rietgors		2				2
Rietzanger		2				2
Scholekster		13		13	4	30
Slobeend		9		5	4	18
Soepeend				2		2
Soepgans		3				3
Tureluur		12		8	4	24
Visdief		2		3	4	9
Waterhoen		10		2	4	16
Wilde eend		5		48	1	54
Wulp		1				1
Zomertaling		2			1	3
Eindtotaal		145		272	50	467

Scoutinggroep Van Weerden Poelman

Provincie Zuid-Holland
Team Warmtelinq
postbus 90602
2509 LP Den Haag

Z032

Rijswijk, 17 januari 2024

Betreft Zienswijze Warmtelinq Rijswijk-Leiden
Uw kenmerk: DOS-2019-0003044

Aan Team Warmtelinq,

Namens scoutinggroep Van Weerden Poelman stuur ik u de zienswijze van onze scoutinggroep over de aanleg van de warmtetransportleiding achter ons clubhuis.

Met vriendelijke groet,

correspondentieadres:

Scoutinggroep Van Weerden Poelman

Den Haag , 17 januari 2024

Zienswijze over warmtetransportleiding Rijswijk-Leiden

Scoutinggroep Van Weerden Poelman heeft zijn clubhuis in de Rijksmonumentale Directeurswoning (Portierswoning) van voormalige vliegveld Ypenburg. Als luchtscoutinggroep (1945) zijn wij sinds 1958 gehuisvest op Ypenburg toen het een vliegbasis was geworden. Wij zijn dus al jaren intensief met Ypenburg verbonden en hebben vele veranderingen overleefd; vele verhuizingen op Ypenburg, de sluiting en afbraak van de vliegbasis en de aanleg van de nieuwe woonwijk. Sinds 1999 zijn we op de huidige locatie gehuisvest, dat uiteindelijk het adres ILSY-plantsoen 9 kreeg op voorstel van ons.

De recente ontwikkelingen rond de aanleg van de warmtetransportleiding van Rijswijk naar Leiden zijn wij angstvallig aan het volgen. Nadat duidelijk was dat het traject van de pijpleiding dwars over ons speelveld achter het clubhuis zou gaan lopen waren we bijzonder alert.

In eerste reactie waren wij verontwaardigd dat men dwars over ons speelveld en het trainingsveld van onze burens de pijpleiding wil gaan aanleggen. Waarom niet ergens anders? Waarom dit tracé gekozen. Waren onze belangen niet belangrijk?

Wij zitten nu met de zgn. "gebakken peren". In alle stukken die dit Warmtelinq project begeleiden wordt nergens gesproken over de nadelige gevolgen voor onze scoutinggroep.

Is de MER niet ook een 'Mens' effect rapportage?

Speelveld

We spreken uit ervaring dat ingrijpende veranderingen in het functioneren van onze scoutinggroep grote impact heeft op onze leden maar vooral op onze vrijwilligers. Wij willen waken dat de dit project geen personele gevolgen heeft voor onze scoutinggroep. De kans op onrust en onzekerheid over mogelijkheden om met kinderen buiten activiteiten te kunnen organiseren is groot en vooral om niet te kunnen modelvliegen op het speelveld. Modelvliegen doen wij lijnbestuurd in een cirkel. Deze activiteit is laagdrempelig en een van de weinige mogelijkheden voor onze jonge luchtscouts om praktisch invulling te geven aan hun interesse voor luchtvaart. Voor modelvliegen is de gehele breedte van het speelveld nodig. Langdurige afwezigheid van een vliegcirkel gaat ten kosten van onze leden. Een vergelijkbaar veld in de omgeving is niet voorhanden waar veilig kan worden gevlogen. Daarbij komt dat het speelveld speciaal voor ons en onze luchtscouts is aangelegd en vernieuwd toen de hondenclub naast ons in 2009 op Ypenburg was geplaatst. Het heeft ons veel moeite gekost om het speelveld in huidige staat weer beschikbaar te krijgen. Vanaf het begin onderhouden wij ook het speelveld. Met de gemeente Den Haag zijn onze maai- en groenonderhoudswerkzaamheden ook in een convenant vastgelegd. Wij kunnen tijdens de aanleg van de pijpleiding en herstelwerkzaamheden van het grasveld niet de verantwoordelijkheid op ons nemen om

te voldoen aan de afspraken van het convenant. Neemt Warmtelinq die verantwoordelijkheid over tot aan het moment het grasveld weer volledig is hersteld en wij weer gebruik kunnen maken van het speelveld? Wanneer en hoe lang gaat dat duren?

We hebben in de stukken niet kunnen ontdekken hoe onze belangen worden meegewogen bij aanleg van de warmtepijpleiding over Ypenburg dwars over de geluidwal, achterlangs ons clubhuis onder ons speel- en modelvliegveld?

In de contacten van ons met Warmtelinq bestaat begrip voor onze positie en onze problemen. Er is bereidheid om zoveel mogelijk ons ter wille te zijn. Maar in de officiële stukken kunnen wij helaas daar weinig van terug te vinden. In het belang van onze jonge leden kunnen wij niet anders vaststellen dat de aanleg van de warmtepijpleiding voor ons niet wenselijk is.

Zolang wij onzekerheid hebben over de gevolgen van de aanleg en gebruik voor onze scoutinggroep van de buitenspeelruimte en de gevolgen voor onze huisvesting maken wij bezwaar tegen de aanleg en gebruik van de warmtetransportleiding achter ons clubhuis onder het speel- en modelvliegveld.

Andere vraagstukken:

Parkeerterrein Scouting-BSO en Hondenclub

Parkeren op Ypenburg is problematisch. Naast het clubhuis van Scouting en de BSO is een parkeerterrein dat na de komst van de hondenclub ook gebruik wordt gemaakt.

Door de weeks en in het weekend spelen kinderen regelmatig op het verharde parkeerterrein. Als het speelveld niet bruikbaar is zal het belang van het parkeerterrein als alternatief speelveld groter zijn.

Tijdens de aanleg van de pijpleiding is dat parkeerterrein dan ook niet beschikbaar voor personeel betrokken bij de aanleg pijpleiding. Op welke wijze wordt het parkeren gedurende de aanleg geregeld?

Zettingen geluidswal voor Tobruk en Directeurswoning

De werkzaamheden op de geluidswal hebben door zettingen in de grond gevolgen voor de Monumentale directeurswoning en de Tobrukbunker.

De Tobruk bunker ligt vlak naast de werkzone. De bunker ligt op een betonplaat en is in 2017 daar door gemeente neergezet.

De gevolgen van zettingen voor het directeurswoning zijn complexer. Sinds ons gebruik van het de Directeurswoning in 1999 is de geluidswal in 2000 aangelegd. De druk van de opgeworpen geluidswal heeft zichtbaar gevolgen gehad voor de woning. Scheuren in de muren zijn door ons provisorisch gedicht toen het huisje nog eigendom was van het projectbureau Ypenburg en daarna van Vestia en Stadion. Als huurder van het pand hebben wij melding gedaan aan verhuurders. We hebben verder nooit vernomen of er officieel een verband is vastgesteld tussen de geluidswal en de scheuren in de directeurswoning. In 2006-2007 is onder supervisie van Vestia de rood-witte aanbouw gerealiseerd. We constateerden vrij snel een breuklijn in de vloer van de corridor tussen

oud-en nieuwbouw. De breuk is steeds duidelijker geworden. Er moet dus beweging zitten in de woning ten opzichte van de nieuwbouw, die wel een geheide fundering heeft. De aanleg van de warmtetransportleiding mag naar onze mening geen verdere invloed hebben op de bestaande directeurswoning en ook niet op de bunker.

Welke maatregelen worden genomen om de zettingen in de geluidswal te voorkomen? En hoe wordt bepaald of de gevolgen van eventuele zettingen op de woning en de bunker hebben plaats gevonden. En de vervolgvraag is dan wie verantwoordelijk is voor de eventuele bouwkundige gevolgen voor de bunker en de woning. We zitten niet op Groningse toestanden te wachten.

Veiligheid voor kinderen van Scouting en BSO

De werkzaamheden zijn voor kinderen gevaarlijk, de werkzone zal worden afgeschermd. Is dat constant toezicht op dat kinderen niet in de werkzone terecht komen. Is een veiligheidsplan gericht op de aanwezigheid van kinderen in de buurt van de werkzaamheden. Wordt hierover met onze betrokken organisaties regelmatig overlegd ter voorkoming van ongelukken?

Risico lekkage heet waterpijpleiding onder speelveld

In de stukken zit een uitvoerige risico-analyse van de warmtepijpleiding. Onder het speelveld ligt straks de pijpleiding. Kinderen van Scouting en de BSO spelen op het speelveld. Over het risico voor die kinderen van calamiteiten met de pijpleiding wordt niets vermeld. Welke garanties krijgen Scouting en BSO dat kinderen straks ten alle tijden weer veilig op het speelveld kunnen spelen en modelvliegen.

Beperkingen voor gebruik van het speelveld na ingebruikstelling pijpleiding

Met welke beperkingen in het gebruik van het speelveld moeten Scouting en BSO rekening gaan houden. Wordt de ligging van de pijpleiding zichtbaar aangegeven?

Leidingen van Theo Jansen onder het Speelveld

Voor Theo Jansen met zijn Strandbeesten op de Ypenburgse Heuvelrug zijn leidingen aan gelegd van elektrā, water en afvoer. Aansluitpunt was destijds op en rond het parkeerterrein naast het Scoutingclubhuis. We hebben Warmteling hiervan al op de hoogte gesteld. De leidingen lopen vanaf de hoek (trafohuisje) middenonder ons speelveld over de kam van de heuvel richting de werkplaats van Theo Jansen.

Wandelpad langs bunker de heuvel op

De warmtepijpleiding kruist het geasfalteerde wandelpad dat op verzoek van ons is aangelegd, ter voorkoming dat mensen steeds langs ons clubhuis liepen met hun honden. Mogen wij ervanuit gaan dat na aanleg het wandelpad in oude staat wordt hersteld en tijdens de werkzaamheden wandelaars een alternatief wordt aangeboden niet langs ons clubhuis. De bunker zal ten alle tijden toegankelijk moeten zijn voor bezoekers. Scouting is steutelhouder en is beheerder van de bunker. In ons convenant met de gemeente is dat ook vastgelegd. Speciale aandacht voor Bunkerdag (mei/juni) en Open Monumentendag 2e weekend in september.

Bereikbaarheid werkzone

We rijden met onze grasmaaier de heuvel op naar het speelveld over het graspad naast de container achter de Directeurswoning. Onze zorg is dat voor de werkzaamheden deze route ook wordt gebruikt. We zijn daar absoluut geen voorstander van, vooral omdat die route vlak naast ons clubhuis loopt en ook over de smalle groenstrook van het speelveld die wij nog wel kunnen gebruiken. Routes vlak langs de bunker zijn wat ons betreft ook geen alternatief, omdat de bunker ten alle tijden toegankelijk moet zijn voor bezoekers en de beheerder. Ook transport langs de bunker kan gevolgen hebben op zettingen in de grond van de heuvel.

Wanneer de werkzaamheden op het terrein van de hondenclub plaatsvinden zou de toegang via parkeerterrein naast Scoutingclubhuis een mogelijkheid zijn. Wij zijn daar geen voorstander van in verband met het parkeerterrein als veilige speel- en verblijfsruimte voor kinderen van De BSO en Scouting.

Herdenking van de Slag om Ypenburg

Op het plantsoentje voor het Stationsgebouw Ypenburg staat het Monument ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de Slag om Ypenburg. Jaarlijks wordt op 10 mei de Slag om de Residentie herdacht. Verstoring van de herdenking door werkzaamheden in de omgeving van het ILSY-plantsoen zijn niet wenselijk uit respect voor de slachtoffers en hun nabestaanden. Het gehele ILSY-plantsoen moet vrij zijn.

Rijksmonumenten en Open Monumentendag

De directeurswoning maakt deel uit van het Luchthavencomplex Ypenburg uit 1936 en 1939. Het luchthavencomplex heeft in 1994 de status van Rijksmonument gekregen. Voor de Directeurswoning als onderdeel van het scoutingclubhuis vragen wij al aandacht. Voor het Stationsgebouw en NLS-gebouw vragen wij namens Historische Vereniging Buitenplaats Ypenburg ook aandacht. Het Stationsgebouw ligt op beperkte afstand van pijpleidingtraject. De werkzaamheden aan de pijpleiding verstoren het unieke karakter van het Monumentale Luchthavencomplex in zijn groene omgeving in een rustig hoekje van Ypenburg.

Jaarlijks in de tweede weekend van september is Open Monumentendag waar Scouting en Historisch Ypenburg aan meewerken wat betreft openstelling Tobrukbunker en Stationsgebouw. Veel bezoekers voor Openmonumentendag uit Den Haag komen op de fiets via het **Van Weerden Poelmanpad** naar het ILSY-plantsoen. Deze fietsroute wordt ook gebruikt door bewoners en leden van de scoutinggroep. Dit zal gedurende de werkzaamheden langdurig niet mogelijk zijn. Problematischer is de situatie als voor de werkzaamheden gebruik wordt gemaakt van de **doorsteek** vanaf ILSY-plantsoen naar fietspad. Gevolgen zijn voor de gebruikers van het Stationsgebouw en de eventuele verkeersintensiteit over het ILSY-plantsoen voor de kinderen van Scouting en de BSO die gebruik maken van de Overtuin en het ILSY-plantsoen om te spelen.

Onze Haas

In de Overtuin heeft een haas een vast leger. De geluidswal is zijn foeragegebied en ontmoet daar zijn/haar partners. De rustplaats wordt alleen verstoord als mensen de Overtuin betreden. De haas vlucht dan weg richting geluidswal. Dat zal tijdens de aanleg van de pijpleiding geen prettige plek voor 'onze' haas zijn. Welke opties heeft de haas om te overleven op en rond het ILSY-plantsoen?

Provincie Zuid-Holland
Team WarmtelinQ
postbus 90602
2509 LP Den Haag

Betreft: zienswijze kenmerk DOS-2019-0003044

Provincie Zuid - Holland

- 7 FEB. 2024

Datum ontvangst

Geacht college,

Hierbij maken wij onze zienswijze kenbaar met betrekking tot tracé WarmtelinQ Rijswijk – Leiden cluster 1 (DOS-2019-0003044). Wij zijn eigenaar van een perceel aan het Jaagpad, kadastraal bekend gemeente Rijswijk sectie G nummer 2947. Een perceel waar het tracé doorheen voert.

Wij realiseren ons dat onze zienswijze buiten de gestelde termijn is verzonden. Helaas zijn wij als belanghebbende niet gekend in de terinzagelegging. Ons perceel heeft geen post adres, zodoende ontvangen wij geen huis aan huis bladen. WarmtelinQ / Gasuni is wel bekend met onze contactgegevens, maar hebben verzuimt ons hier over in te lichten. Wij hopen dat u onze zienswijze ondanks de late aanlevering toch in behandeling wil nemen. Bij voorbaat dank.

Kijkend naar het tracé, op het inpassingsplan, lijkt het bewust opgeschoven om over ons perceel te laten lopen waar het vanuit de lange kleiweg ook prima rechtdoor door Pasgeld Oost kan worden getrokken. Op die locatie is een ontsluitingsweg met aan beide zijden groen opgenomen in het voorlopig ontwerp. Een uitgelezen plek voor een dergelijk leiding tracé (zie onze bijlagen).

Er is zelf met deze grondeigenaar al een zakelijkrecht gevestigd.

Ons perceel wordt door het aanbrengen van het betreffende leiding tracé nagenoeg onbruikbaar voor onder andere ontwikkeling en bebouwing op korte termijn en in de verre toekomst. Hetgeen aanzienlijke financiële schade met zich mee brengt.

Hiernaast willen wij graag ons ongenoegen uiten over en het passeren van ons, direct belanghebbende, in de procedure, informatie verstrekking en overleg.

Het heeft ons zeer onaangenaam verrast dat we niet van WarmtelinQ/Gasuni hebben vernomen dat het plan ter inzage heeft gelegen en de mogelijkheid van indienen zienswijze. We hebben in deze periode een aantal keer contact gehad, maar op geen moment heeft WarmtelinQ/Gasuni het fatsoen gehad de terinzagelegging te melden.

Openheid van communicatie en informatie, iets wat wordt geadviseerd bij realiseren van nieuwe plannen en indienen van vergunningsaanvragen, maar WarmtelinQ/Gasuni blijkbaar bewust heeft nagelaten. Tevens heeft WarmtelinQ/Gasuni aangegeven dat er in de ontwerpfase van het tracé overleg is geweest met de gemeente, (Zo ook het tracé door ons perceel, 'Casus ██████████')

zoals het binnen de organisatie bekend staat) maar in een overleg met de gemeente en ons als belanghebbende geen interesse heeft.

Wij zien de beantwoording van de onze zienswijze graag tegemoet.

Hoogachtend,

A large black rectangular redaction covers the signature and name of the sender. A small blue mark is visible at the top right corner of the redacted area.